

Logofetul Cost, Konaki

Poesii
Alcătuiri
și
Tălmăciri

Libr. Frații Saraga, Iași

LOGOFETUL
COSTACHI KONAKI.

LOGOFËTUL
COSTACHI KONAKI
POESII

ALCĂTUIR S TĂLMĂCRI

EDIȚIA A DOUA

I A Ș I
Editura Librăriei Frații Saraga.
1887

Iași. — Tipografia Națională.

Poesiile Logofetului Konaki s'au tipărit întâia oară, sînt acum trei-zeci și unul de ani, prin îngrijirea fiicei sale, Princesa Caterina Konaki Vogoride, sub privigherea D-lui Neculai Ionescu, astăzi profesor la Universitatea din Iași și membru al Academiei Române. Ele au apărut sub titlul:

Поесії, Алкѣтѣрї шї Тълмѣчїрї де Логофѣтл
К. Конакї. Іамї 1856. Типографїа лѣї Адолф
Берманн

și cu următoarea precuvântare:

Ка фїеакѣ омаѣѣ кѣтрѣ помѣнїреа пѣрїнте-
лѣї меѣ, ДОГОФѣТѣЛ КОНАКІ, шї лн пѣдежде
кѣ ачесте а сале скрїерї ар пѣтѣ адѣче дѣрїї
ноастре вре шн фолос, ѣлѣжжнд де лнзѣстраре
шї адаос лїтератѣреї пѣмжнтене — ле даѣ ла
ївеалѣ.

KATERINA KONAKI VOGORIDI.

5 April, 1856.

Această a doua edițiune a poeziilor, împreună cu bucățile în prosă adause la urmă, s'aū tipărit sub privigherea d-lui M. Pompiliū, care a găsit cu cale a schimba întru câțva rëndul Alcătuirilor, ținându-se samă, pe cât a fost cu putință, de timpul când aū fost compuse, și totodată a tălmăci cuvintele prea puțin saū de feļ,obiceñuite astăzi.

SCHIȚE

din viața și familia Logofetului Konaki. (*)

Logofetul Costachi Konaki, ale căruia opere se tipăresc astăzi de a două oară, a fost unul din oamenii cei mai distinși din țerile noastre, din faptura cea solida și puternică din care au fost zidiți un Luca Stroici, un Miron Costin; unul din bărbații aceia cari sînt de cinste și podoabă atît clasei vechilor boeri din Moldova, în care s'a născut, cât și neamului românesc întreg. După ce a luat o

(*) O Revistă, care de douăzeci de ani încoace a adus cele mai mari servicii literaturii române, *Convorbirile Literare*, a publicat un studiu biografic și literar despre Konaki, datorit penei academice a eruditului meu prieten, Alexandru Papadopol-Calimah. (Scrisori despre Tecuci. Conv. Lit. Aug. 1885 și Fevr. 1886). Știu cât e de nepotrivita pentru mine îndrăzneala de a trata după densusul același obiect. Fără rușine vou marturisi că mult m'am folosit pentru prezenta lucrare de studiul d-sale. Neputînd a face așa bine, am căutat să fac altfel.

Vezi asemenea *Suvenire despre Konaki* de d. George Sion în foasta *Revista Contemporană* Vol. I, și un studiu de d. Grigorie Andronescu în *Revista Literară*.

parte activă și însemnată la toate întâmplările politice ce s'aũ petrecut în ȃntȃia jumȃtate a secolului prezent, lung restimp de vreme mult frȃmȃntat și ȃntru multe roditor, slujind țeriĩ sale cu toatȃ osteneala și rȃvna cȃtrȃ binele obștesc, i-a mai fost dat ca chȃr prin acele lucrȃrĩ mai ușoare, care i se pȃreaũ lui mai mult o curatȃ petrecere și o sufleteascȃ ȃndeletnicire și odihnȃ dupȃ trudele și muncile aũstere ale politiceĩ și ale trebilor, și care nici nu i-a trecut prin minte macar sȃ fie vre-odatȃ menite la publicitate, — sȃ aducȃ limbiĩ și literaturĩ pȃmȃntene un bogat și neprețuit folos.

Cu o feascȃ cinstire, care ȃnsȃ cred cȃ nu va ȃnlȃnțui nici odatȃ libertatea judecȃriĩ mele, caut sȃ aduc la luminȃ aceastȃ figurȃ mult respectatȃ, așȃ precum s'a arȃtat contemporanilor sȃi. Voiũ cerceta: cine a fost el, cum i s'a format spiritul și caracterul, ȃn ce ȃmprejurȃrĩ, ȃn ce mijloc, din ce tradiție de familie. El singur ș'a dat osteneala a ne pune la ȃndȃmȃnȃ o parte din aceste lȃmuriri. Am scrise de dȃnsul mai multe schițe genealogice atȃt despre nȃmamul sȃu cȃt și despre cele ȃnrudite, precum și pomelnicul ce l-a ȃntocmit pentru bisericile de pe moșiiile sale. Nȃdȃjduesc cȃ aceste amȃnunte, care daũ o fisionomie și o viațȃ deosebitȃ lucru-

rilor din trecut, nu vor aduce vre-o supărare cititorului. Cititorul are pentru scriitorul vorbaret o groaznică pedeapsă: trece, nu citește.

Adevăr este că de-o bucată de vreme a fost moda la noi de a considera pe om ca un aerolit, căzut din cer ca un efect fără cauză, fără trecut și fără rădăcină în acest pământ unde s'a născut și de unde s'a hrănit: tot așa, mulți, cari altfel se cred, în perfectă sinceritate, oameni luminați și înțelepți, își închipuesc și astăzi că România într'o bună dimineață din anul 1848, s'a ivit în lume prin nu știu ce fenomen afară de orî-ce relație cu legile universale ale naturii. Imi este peste putință de a mă împăca cu dênșii. Eū mă țin de vechea și proasta credință a mojiului, că omul de astăzi e făptuit de cel de erî și dă naștere la cel de mâne. Se naște din părinți cărora datorește respect, recunoștință și amintire, fiind-că este trup din trupul lor, suflet din sufletul lor, și că cea mai mare parte din ceea ce este într'ênsul, de la dênșii l-a moștenit, macar în stare de sêmênță. Respectul părinților nu este alta decât respectul retrospectiv de sineși. Ciudat respect, dacã s'ar mârșini la părinții cei immediați, lăsând în uitare și nepăsare pe cei mai depărtați, adică părinții părinților, cărora

prin un efect de atavism, datorim ceea ce părinții ne-au transmis de la ei. Fără această transmisiune din generație în generație, viața societăților n'ar fi decât o perpetuă reîncepere, fără ca o generație să tragă nici un folos din muncile și luptele generației precedente. Tradițiunea este temelia societăților civilizate.

Când este vorba de unul din acei oameni cari s'au înălțat în mijlocul unde a trăit prin însemnătatea operelor sau faptelor, cunoașterea acelor cari au fost prenăscătorii lui, are pentru istoric și pentru filosof un îndoit interes. Omul superior se naște dintr'un șir de oameni vrednici de a-l făptui. El este cel de pe urmă produs al unor puteri convergente ce s'au întărit trecând prin deosebitele generațiuni. Opera sa nu ese dintr'ênsul singur : părinții și părinții părinților săi au și ei partea lor, deși mediată, în faptele lui. Meritul și vrednicia le împărtașește cu prenăscătorii săi.

I.

Familia Konaki a fost o familie curat moldovenească. Marele Comis Anghel, cel dintăi a purtat numele de Konaki. El a trăit în a două jumătate a

veacului al XVII-lea. Tatăl său a fost Vasile Vel Medelnicer, ear bunul său Ilie Vel Spatar, cari au trait la finele veacului al XVI-lea și la începutul veacului al XVII-lea. Al cui fiu era Ilie Spatarul cu care se începe filiațiunea, n'am putut afla. Se știe că la cele mai multe familii boerești din Țerile Române, adoptarea unui nume patronimic hotărît nu este in genere mai veche decât partea a două a secolului al XVII-lea. Până atunci boerii se mulțumeau de obicei a-și iscăli pronumele cu boeria. Câte-odată se deosebea vre-unul cu o poreclă scoasă din întâmplări personale sau din numele unei moșii(*), care pe urmă adoptată de toți sau de unii membri ai unei familii, a constituit porecla ereditară sau numele unui neam întreg, sau a unei ramure de familie. Așa de pildă vedem pe membrii unei singure familii, din cele mai de căpetenie, câte-odată cu numele de Boldur, câte-odată porecliți Gavrilițești și în fine Kostăkești, care nume a ramas definitiv. De acolo dificultăți aproape neînvinse la fixarea filiațiunilor mai înainte

(*) Din întâmplări personale: Aprodul Purice a fost tulpina familiei Moghileștilor; de pe moșie: Brâncovanul își are numele de la moșia Brâncoveni etc. De pe tată sau moș: Barcăneștii, fii lui Bărcan; Kostăkeștii și Gavrilițeștii fii lui Gavril și lui Kostaki, etc.

de 1600 și o mare confuzie cu elucidarea multor amănunte istorice. Spița neamului boerilor Konăkești, scrisă de mâna Logofătului Konaki, pe care o posed, nu scrie nimica mai mult despre Vasile Medelnicerul și Ilie Spatarul, decât arată că ar fi fost din neamul Golăeștilor sau Goeștilor, forma contractată a aceluiași nume prin mușterea literei *l*, adeseori întâmplată, precum de exemplu din *ureclea* s'a făcut *urechă*. Acest neam, care se vede că a fost roditor și numeros și care se pomenește des în vechile documente, a fost unul din cele mai însemnate din Moldova, și se arată pentru prima oară într'un uric al lui Ștefan cel Mare din 1460, în persoana Vornicului Goea.

De unde a venit Marelui Comis Anghel, acest nume de Konaki? După o tradiție de familie, Comisul Anghel a fost rânduit de Doamnă privighitor și pregătitor al *conacurilor* pentru armata turcească și Curtea Sultanului, la anul 1672, atunci când Sultan Mehmet a purces singur la asediul Căminei, în Podolia leșească (*). De acolo porecla după slujba de *Conacciu*, și numele de Konaki. Anghel a zidit la Galați, pe malul Dunării, mănăstirea

(*) Turcii au luat Căminea (Kamenietz-Podolski) la 17 August 7180 (1672).

Badîul, care pe urmă a mai fost înzestrată de nepotul său de fiu, Vornicul Costachi Konaki, cu părți din moșiile Vlăsineștii și Tătărenii în județul Covurlui, și închinată de dânsul către Esplighmenon (Muntele Athos). Această mănăstire, pe la începutul veacului nostru s'a cufundat în Dunăre, surpându-se de ape malul unde era zidită.

Marele Comis Anghel a ținut pe Paraschiva Venin, fata Vistîrnicului Iordachi Venin din Torcești (*). Doi fiți s'aũ nascut din această căsătorie, Ioan și Constantin. Ioan a perit tăiat de Tatarî, la Gura Oaei, în jos de tîrgul Tecucului, pe hotarul moșilor Drăgănești (**). și Cernicari, la 1711, atunci, când după învingerea la Prut a lui Petru cel Mare și a lui Dimitrie Kantemir, Tatarîi aũ călcat, aũ ars și aũ prădat „Țara de Jos“, cum nici odată până atunci nu fusese arsă și prădată (**).

(*) Familia Venin era o ramură din neamul Boerilor Kostăkești. — Torcești, pe apa Bêrladului, jud. Tecuci, plasa Bêrladului. Stația Ivești, a drumului de fer Tecuci-Galați, este pe Torcești. Astăzi aparține familiei Balș.

(**) Moșia Drăgănești, în jos de Tecuci, jud. Tecuci, plasa Bêrlad, a fost dăruită lui Apostol fiul lui Ștefan Katargiũ, de matusa sa, Doamna lui Antioh Kantemir Voevod. — Cumpărată la 1817 de Vornicul Mihail Sturza, pe urmă Domn, aparține astăzi princesei Maria Gorciacov. — Apostol Katargiũ era frate cu Vorniceasa Ileana Konaki. Vezi mai jos.

(***) Letop. Mold. ed. II, Tom. II, p. 110.

Trupul nefericitului ténér s'a aruncat in apa Bêrladului, ce curge puțin mai jos, slujitoriî măcelăriți saū duși în robie, așa încât jalnica Paraschiva, neavând nici o știre pozitivă despre soarta fiului, se mângăia cu nădejdea că ar fi rămas în viață și luat rob in Crimea. Se hotărî a merge după dênsul. Adunându-și cu mare jertfă banî și juvaeruri cât putù aduna de a casă, și împrumutându-se de la rude și prietenî, luând și scrisori de la Domnul țerii și de la pașalele de Hotin și Bender, plecă la Crimea la Hanul Tătăresc, doar să-și rescumpere copilul de la păgânî. Își poate închipul cineva ce drum plin de primejdii și de groază trebuia să fie pe atunci lungul și obositorul drum de la Iași până la Bagce-Saraî (*). Adevărata *via dolorosa*!

Sunt acum doi ani, am făcut și eu acest drum. Dar ce deosebire! O confortabilă cupea a drumului de fer m'a transportat in șesesprezece oare de la Iași până la Odesa; de acolo un luxos și puternic vapor al Companiei rusești de navigațiune și negoț până la Sevastopol. De la Sevastopol la Bagce-Saraî, o palmă de loc. Cu o îndoită emo-

(*) Bagce-Saraî, palatul grădinilor, capitala Hanilor tătărești, situată în Crimea, cale de un cias cu drumul de fer, de la Sevastopol.

șune am călcat, după Paraschiva, pragul palatului Hanilor, astăzi palat împărătesc. Curțile, grădinile, fântânile, chioscurile împodobite cu cerdacuri, ferdeele de marmură ale cadinelor, tavanurile de lemn săpate, zugrăvite și aurite, divanurile de atlas cu flori cusute în mătasă și fir, minunatele covoare din Persia: toate stau la locul lor, păstrate cu cea mai mare fidelitate. Ai crede că groznicii stăpâni de odinioară s'au depărtat abia pe câteva oare, și că totul e gata pentru primirea lor. Într'o sală mare, jos, plânge și astăzi vestita *fântâna lacrărilor*, cântată de Pușkin (*). Ea ne amintește prin numele său nepomenitele cruzimi ale vechilor stăpânitori păgâni, cari atâtea veacuri au fost calăi fără de milă ai Europei răsăritene, jăcuind neincetat biata Moldovă, provinciile meridionale ale Poloniei și ale Rusiei, arzând sate și orașe, nesăturați de măceluri, și gonind înaintea lor, după fiecare incursiune, cârdurii întregi de robii creștini, pe cari îi vindeau pe toate piețele Imperiului Otoman! Apa cade în cascade printr'o serie de farfurioare de marmură, așa încât

(*) *Fântâna lacrărilor*, este una din cele mai renumite poeme a lui Pușkin. Este legenda unei frumoase fete de magnat leșesc, Maria Potocki, răpită de Hanul tătaresc și închisă în sala unde se găsește zisa fântână.

se divide în miî de micî stropituri, ca nişte lacrămî de argint. Câte lacrămî o fi vërsat aici nenorocita Paraschivă. Câte lacrămî s'aũ mai vërsat şi de alte victime înainte de dënşa şi după dënşa, până când mâna puternică a Rusiei a zdrobit acest cuib de cruzime omenească.

Păgânii se îmblânzeaũ la vederea banilor. Făcëndu-se cercetare din porunca Hanului, s'a dovedit că Ioan Konaki perise la Gura Oaei. Paraschiva se întoarse în țară desnădëjduită, şi se călugări, luând numele de Monahia Epraxia; ear pe locul unde căzuse fiul ei sub paloşul păgânilor, ea ridică o cruce de pîatră spre vecinica pomenire a nenorocitului tënër. Logofëtul Konaki în pomelnicile ce le-a împărțit bisericilor de pe moșiile Konăkești, ne zice că el a vëzut această pîatră şi a cetit inscripția de pe ea în două rânduri până atunci (1833). Am vëzut'o şi eu de mai multe ori, crucea este şi astăzi, dar inscripția este așa de ștearsă de vremuri încât abia se mai cunosc câteva slove reslețite. — Jupâneasa Paraschiva, saũ mai bine Monahia Epraxia s'a mutat cătră dumnezeștile lăcaşuri la anul 1719, în casele sale din satul Nănești de jos saũ Fundeni (*), moşia de baștină a boerilor Konăkești.

(*) Fundeni, pe apa Siretului județ. Tecuci, plasa Bërladului.

Celalalt fiu a lui Anghel și a Paraschivei, Costachi Vel Comis a propășit familia. La anul 1717, fiind Agă, a scăpat Domnia, când Catanele ungu-rești, susținute de puțina oștire nemțască, sub conducerea lui Ferez Ernaŭ, și cu ajutorul unor boeri iubitori de stricăciuni și resvrătiri, Vasile Ceaur Stolnicul, Velicico Sulgerul, Coșescu Căpitanul, Miron Serdarul, Aslan, feciorii Spătarului Cuza și alții mai mici cari adunase și ei oștire de strinsură, umblău jăcuind țara de la Cetatea Neamțului până la Focșani, și socotise să prindă pe Mihaï Racoviță Voevod, precum prinsese tot atunci Nemți în București, pe Neculaï Vodă Mavrocordat. Dar Mihaï Racoviță era un Român virtos, îmbetrănit în trebile țerii și ale domniei, incunjurat de oameni harnici și de ispravă; el știu să-și dreagă lucrurile întru așa primejdie (*).

Dimineața, la 10 Ianuarie 1717, ca la 3 cîasuri din zi (10 oare a. m. după socolteala de astăzi), Mihaï Vodă deșteptat prin scrisorile lui Sandu Sturza, că purcede Ferez tiptil asupra Iașului, prin Pașcani, Cotnari și Têrgul-Frumos, a eșit spre re-

Pe moșia Fundeni este situată stația Hanul Konaki, al liniei Tecuci-Galați.

(*) Letop. Mold. Ed. II. Tom. III pag. 123 și urm.

cunoaștere pe dealul Copoă, de unde putea să privigheze drumul de la Têrgul-Frumos, cu vre-o 600 de calarași Moldoveni, și cu boerii cari-î avea cu dênsul, Darie Donicî Vel Vornic Țërii de jos, Gavriil Miclescu Vel Vornic de Țara de sus, Constantin Kostaki Vel Visternic, Macri Banul, Constantin Roset Vel Paharnic, Constantin Konaki Vel Aga și alții mai mici, gata de rêsboi. Dumitrașcu Racoviță Hatman, fratele Domnului, Spatarul Paladi, cumnatu-sëu cu Casa domnească, Logofëtul Katargiü și Vornicul Iordachi Roset, mai bătrâni, se închisese în Mănăstirea Cetățuea, cu Seimenii și vênătoriî, de pază. După două cîasuri de așteptare pe platoul deschis al Copoului, nevězënd nimica și neputënd răbda frigul, s'aü întors la Curtea Domnească cu boerii împreună, dând drumul la calarași și oșteni, prin têrg pe la gazde, să mănance și să se încälzească. Îar Domnul cu boerii s'aü pus la masă în casele despre Doamnă, lăsând caii în ogradă, jos la scară, gata înșeuăți. Ear, dacă s'a sculat Domnul de la masă, s'a culcat să doarmă puțin după obicei. De asemenea și boerii, tot acolo în curțile domnești. Numai Aga Konaki a eșit din curte, să facă strajă prin oraș, cu toate că nu se mai gândea să mai vie catanele în acea zi, fiind

8 cîsurî din zi (aproape 3 oare p. m.) Tocmai atunci intra despărțirea cea dintăi a Ungurilor în jos de Iași, despre Bahluu. Simțind Konaki, se întoarce la Curte să deștepte pe Domn. Se scoală cur toții, incalecă și es afară, năzuind drept asupra Cetățuei, unde era pregătită toată apărarea, până când se va stringe oștirea împrăștiată prin case în târg. Totodată pornesc pe Kostaki Vistiernicul, pe Macri și pe Turcul Hassan Hagi Osmanoglu despre mănăstirea Aron Vodă, unde ajunsese Tatarii ce-î chemase în ajutor, să-î silească să vie mai în grabă.

Ajungënd la Bahluu, mica escortă domnească, care nu se compunea decât de numiții boeri și de câțiva copii din casă, fiind o parte din oștire închisă în Cetățue, alta, ca la 200 oameni remasă de paza Curții Domnești, ear cei mai mulți împrăștiați prin Iași, — găsește podul ocupat de catane să le tae drumul. Trecënd alătura cu podul Bahluului pe ghiață, sub focul Ungurilor, le-a perit patru copii din casă.

În vremea aceea, Catanele călcase Iașul fără împotrivire. Stoian Sêrbul, baș-bulubaș, care comanda slujitorii remași de pază la Curtea Domnească, s'a închinat îndată, deschizënd porțile lui Ferenz.

S'aũ respândit Nemþii prin oraş, omorind pe tãrgoveþii Moldoveni şi pe neguþătorii Turci pe cine le-a eþit înainte, şi pe oamenii domneşti, oþtenii, unde i-a gãsit. Aũ mers şi la Aga Konaki, şi negãsindu-l pe dẽnsul, i-aũ jãcuit casa. Se cunoaşte cã Aga Konaki fusese desemnat lui Ferez de Ceur şi de compliciti sãi, ca un bãrbat destoinic şi de ispravã, dacã vedem cã cea dintãiu grijã a Cãpitanului nemþesc a fost de a pune mânia pe boerul Moldovan. Multe documente interesante pentru familie, s'o fi pierdut atunci, cu jacul caselor Konãkeşti.

De acolo, stringẽndu-se în jos de oraş, la biserica Balicãii (*), mai sus de pod, aũ mers drept pe Cetãþue sã dea asalt. Descãlecãnd în vale, s'aũ suit pe deal, ispitind locul şi aþteptãnd scãrile ce poruncise sã le facã, de suit pe zidul mãnãstirii.

Din nãuntru, Mihaï Vodã cu ai sãi se gãtea de apãrare pãnã-i va veni ajutor. Moldovenii slobo-

(*) Biserica Balicãii a primit mai pe urmã, împodobindu-se şi adãogãndu-se cu chilii, case Domneşti şi grãdini cu heleþteu de Grigorie Ghica Voevod cel bẽtrãn la 1740, numele de Mãnãstirea Frumoasa. Acolo este gropniþa familiei Logofẽtului Grigorie Sturza şi a fiului sãu Mihaï Vodã Sturza, moþtenind acea ramurã a Sturzeþtilor ctitoria acestei Mãnãstiri de la Grigorie Ghica Voevod, din care se trag prin femei.— Ceialþii boeri Sturzeþti aveau Mãnãstirea Bãrboi din Iaþi.

zeaă focurî dintr'un singur tun ce-l aveaă acolo și din puștile lor, trăgând și din clopote să îndrepteze drumul Tatarilor, fiind aproape noapte, și făcând mare larmă, să creadă Catanele că sunt mulți.

Tatarii nu se grăbise, temându-se să nu fie un viclesug, că prepuneaă și pe Domn și pe boeri să fie ajunși cu Nemții, și de frică să nu fie Catanele mai mulți decât dênșii și să n'aibă cumva și tunuri, „căci Tatarii nu pot sprijini acel fel de foc“. În sfârșit, pe la 10 cîasuri din zi (5 cîasuri sara) se arătară înaintându-se din jos de Iași, prin șesul Frumoasei și îndreptându-se spre Cetățue. Nemții cum aă văzut, aă întors front despre Tatarii în bună rândueală ostășească, și opreaă pe Tatarii cari năvăleau înainte, slobozind câte un rând de puști; apoi treceaă acel rând și slobozeaă altă pânză de foc, până când își umpleaă alt rând puștile, și s'aă făcut ca un părete, tot trăgându-se încet în sus alătura cu pârăul Cetățuei spre Hlincea; și de câte ori năvăleau Tatarii asupra lor, ei slobozeaă focurî și respingeaă pe Tatarii. Vězând așa, a eșit Mihaï Vodă din mănăstire, cu boerii, cu Seimeni și cu vênătorii și a lovit vîrtos din spete pe Catane. Și a ținut rêsboiul înainte, apărându-se Catanele vitejește, cu toate că era noapte, fiind lumină

de lună, încât lumina ca ziua pe zapadă, fiind ger mare, Catanele tot apărându-se și cătând să scape la pădure. Prea puțină aș scăpat din Unguri, uni aș fost omoriți în luptă, alții prinși de vii, împreună cu Ferenz, căpitanul lor. — Mihaï Vodă pe cât de ager se arătase în primejdie, pe atât de aspru după isbândă. Spătarul Cuza fu spânzurat neprecistuit, îmbrăcat, încălțat, la scrânciobul ce era lângă poarta Curților domnești; lui Ferenz îi tăe capul. Trebuea să prinză minte, atât boerii resvrătitori și jăcuitori, cât și Ungurii, să nu mai aibă altă-dată asemenea îndrăsneală. Trupurile morților le strinse la un loc din prejma Cetățuei, unde a fost bătălia, pe drumul Țarigradului, unde este astăzi bariera Nicolina, și aș făcut movilă peste dcnșii, și lângă movilă cerdac de peatră, cu un stâlp, spre pomenire. Locul se chîamă și astăzi cerdacul lui Ferenz.

Aga Constantin Konaki, de atunci Vel Comis, primè danie de la Domnie, moșia Dămidenii, în ținutul Hotin. Din căsătoria sa cu o Kostăkească, Marele Comis Constantin lăsă un fiu, ear Constantin. Pe acest Constantin, îl vedem Vel Paharnic, la anul 1763 (*), Vel Spatar la 1769 (**), și în fine, Mare

(*) Uric. Tom. III. pag. 56.

(**) Uric. Tom. II. pag. 43.

Vornic la 1775 (*), iscălit cu atare boerie într'o anafora a Veliților Boerî cătră Grigorie Ghika Voevod. Din data acestui document (14 Aprilie 1775), comparată cu corespondențele publicate în colecțiunea Hurmuzaki, cu bucurie pot conchide că Vornicul Costache Konaki, bunul Logofătului Costachi Konaki și răstrăbunul meu, a fost unul din acei membri ai Divanului Moldovei, cari împreună cu nefericitul Domn destinat a plăti pentru toți, au știut să apere dreptățile țerii și să lupte cu tărie și credință pentru scăparea Bucovinei din ghiarele pajurei austriace (**). Este o datorie sacră a aduce o pioasă amintire acestor bărbați patrioți, prea mult lăsați uitării. Eată-î precum îi vedem iscăliți: Gavriil (Calimah), Mitropolit Moldovei; Constantin Sturza Vel Vornic; Costache Konaki, Vel Vornic; Ștefan Sturza, Vel Vornic; Vasile Kostaki, Vel Vornic; Vasile Roznovanu, Vel Hatman; Ioan Cantacuzino (Cronicarul), Visternic; Neculaî Roset, Vel Vornic. Este un titlu de glorie strămoșească și o pildă neuitată pentru urmașii lor și totodată un răspuns la nevrednicele ocări ce pasiunea și ignoranța aruncă vechilor Boerî.

(*) Mag. Ist. Tom. II pag. 299.

(**) Actul de cesiune al Bucovinei cătră Austria s'a iscălit la 7 Mai 1775

Nici putea macar prin minte să le treacă să-și deosebească binele de binele obștesc. Prin natura lucrului, soarta lor era strins legată de soarta țării, ai căreia erau firești conducători. Iubirea de țară, pe care le-a denegat-o lor generațiunea de la 48, nu era alt-ceva la acești oameni, cari aveau tot în mâna lor, decât o formă mai lată și mai înaltă a iubirii de sine. Din ori-ce împrejurare folositoare pentru țară, erau ei, prin chiar poziția lor, chemați să tragă cel dintăi folos, și prin ori-ce lovire ce țara primea, ei erau cei dintăi loviți. Interesul se unea aici cu datoria. Aș fost în drept acești bărbați, cari ne-au păstrat nouă *o moșie*, să-și dea lor însuși mărturia, pe care în vechea Transilvanie sfâșiată și călcată și ea de luptele Austriei cu Turcii, își dădea cu un veac mai înainte bătrânul Bethlen: „Poate n'am făcut tot ce ar fi fost bine să facem; dar putem să zicem că tot ce a stat în puterea noastră, am făcut“. Este destul pentru recunoștința istoriei. Nu în zadar încrederea instinctivă a obștei către dênșii i-a cinstit cu frumoasa denumire de *slălpî ai țării*.

Vornicul Constantin Konaki a ținut pe Ileana, fata lui Ștefan Katargiū și nepoata Doamnei lui

Antioch Kantemir Voevod. (*) El a murit la 1778 lăsând doi fiu, Emanuil și Gavriil.

Gavriil, pe care-l vedem Mare Vornic de Țara de Sus la 1804 (**), a zidit pe moșia sa Slobozia Zorleni, lângă Bêrlad, casele cele mari ce se vëd încă astăzi. El a fundat și micul schit zis a Măgarulu, în mijlocul pădurilor de pe Slobozia, care este un loc frecventat de pelerinagiu și de primblare, pentru orășenii Bêrladeni. De unde vine această ciudată denumire a sfântului lăcaș? Aici este o legenda, care samănă mai mult o legendă din veacul al XIII-lea, decât o anecdotă de la finele veacului al XVIII, dar care o dăm în toată naivitatea ei. Să nu uităm, că în multe puncte, la sfârșitul veacului trecut, Moldova era în plin mediul evu. Umblând la vënat prin întinsele păduri care acoperea dealurile ce despărțesc valea Bêrladului de valea Prutului, și unde viețuia pe atunci noroade întregi de capre și de porci sălbatici, Gavriil Konaki întâlni într'o zi un magar alb, de o mărime rară, păscënd earbă la piciorul unui stejar secular. Mirându-se de frumuseța dobitocului, boerul po-

(*) Ștefan Katargiu a ținut pe o fată a Logofëtului Dumitrașcu Ceaur; soră cu Doamna Caterina a lui Antioch Voevod.

(**) Uric. tom. I, pag. 160, 207, Tom. III, pag. 39.

runci slugilor ce-î avea cu dânsul să-l aducă la curte și să-l pue în grajdurile sale. Peste noapte magarul dispărù. După câteva săptămâni, umblând la vânat pe locurile acele, Gavriil găsi earăși pe magarul, care-l credea al său, prin dreptul său de stăpân al moșiei, pascând sub umbra aceluiași stejar. Porunci a se prinde de isnoavă și a fi păzit cu mai bună pază. A doăa zi dimineață, magarul de a doăa oară se făcù nevêzut. Trecându-se o bucată de vreme, Konaki îl regăsi de a treia dată pascând în liniște sub umbra obicînitului copac. Atunci se cufundă în gândiri, nepărându-i-se lucru curat; și mirându-se el și oamenii lui de așa nepomenită întemplantare, nu se mai îndoii că minunata dihanie trebuia să fie un coboritor al magarului care dusesse în Egipt pe Maica Precista și pe Domnul Nostru, dacă nu chiar în persoană cinstit acest dobitoc. După ce porunci a se respecta de astă-dată libertatea animalului și a nu se atinge nimeni de dânsul, el zidi pe locul chiar unde se făcuse aparițunea, o mică biserică; pe trunchiul stejarului tăiat la înălțimea brêului fu așezată masa Sfântului Altar; mai pe urmă, făcând și niște chilia, aduse câțiva călugări, pentru serbarea sfintei slujbe. Pe semne că ghicise adevêrul evlaviosul boer,

că de atunci nu se află ca magarul să se mai fi zărit de vre-un ochiū muritor. Sūnt mai multe variante a legendei: am dat una dintr'ēsele.

Linia Vornicului Gavriil s'a stins în partea bărbătească. Cel mai mare din fiū lui, însurat cu Elena Manu, muri tēnēr fiind, urmat după puțină vreme de copilaşul ce-l avuse cu dēnsa, aşa că vēduva sa moşteni moşiile Konăkeştii, Lărgăşeniū şi Umbrăreştii, în judeţul Tecuciului şi Grimeştii în judeţul Botoşani, cari de atunci s'aū înstrăinat. A mai avut un fiū, Costachi, lipsit de minte şi neînsurat. Al treilea, Ioan, se călugări, şi trăi până la moartea sa, la 1860, la schitul părinţesc, în pădurile de pe Slobozia. Era un om de mare învăţatură, studiasse pe la Viena, însă uritor de lume şi de viaţa socială. O dragoste nefericită, din tinereţe, se zice că l-ar fi lovit fără de leac pentru totdeauna. Nu vorbea mai nicī odată. Împingea aşa departe smerenia creştinească, încât când se întēpla une-orī să vie în casele părinţēşti de la Slobozia, să viziteze pe nepoata sa de soră, doamna Rucsandra Roznovanu, nu intra în saloane, ci se aşeza pe scări, unde venīa să-l vază cine vroea să vorbească cu dēnsul. Din două fice, ce le-a avut Vornicul Gavriil, cea dintăia, Anastasia, luă pe Spatarul, pe urmă

Logofăt și Bașboer al Moldovei, Teodor Balș (*); ea murì tănără și fără copii. A doăa, Ileana, se căsătorì cu Postelnicul, pe urmă Vornic, Alexandru

(*) Spatarul Teodor Balș, pe care nu trebuie a-l confunda cu Caïmacamul Teodor Balș, despre care vom vorbi mai la vale, a fost unul din cei mai de frunte și cu vază boeri din Moldova, de pe vremile acele. El meritase prin mândria sa porecla de „Friedrich“, pare că era Frederic cel Mare, așa se purta de măreț la chip și la vorbă. A jucat un rol însemnat în vremea Eteriei, fiind el acel Vornic Balș, despre care așa des ne vorbește Tragedia lui Beldiman. Puțin i-a lipsit ca să fie Domn în Moldova la 1822, în locul lui Ioan Sturza, fiind unul din cei mai în vârstă și mai puternici dintre boerii cari nu erau compromiși cu Ipsilant și cu Kneazul George Kantacuzin, și având toată nădejdea de a ajunge el cel dintăi Domn pământeau al țării, după izgonirea Fanariotoșilor. Când se ordonase de Poartă a se trimite la Țarigrad o deputație de boeri Moldoveni, dintre cari era să se aleagă și Domnul, mult și în zadar se trudise Hatmanul Ștefan Vogoride, atunci Caïmacam al Moldovei, să-l aducă în Iași și să-l trimită în fruntea boerilor. Nu putu să-l miște din Bucovina. Vornicul Ioan Sturza, om retras la țară și puțin amestecat în ale politicei, rămăsese în țară, la moșie. Vogoride îl chemă în capul Divanului ce-l constituise, incredințându-i Logofeția cea mare; îl înduplecă să plece în locul lui Balș. Ajunși în Țarigrad, Vizirul întrebă pe boerii Moldoveni: „Care e mai mare dintre D-voastră?“ — „D-lui Logofătul Sturza“, respunseră boerii. — „El să vă fie Domn“. — Teodor Balș, pe urmă mare Logofăt și Bașboer, după moartea Anastasiei Konaki, luă de soție pe o fată a lui Beizadea Mihail Racoviță. El murì fără copii la 1840, lăsând prin testament imensa sa avere, adică moșiile Flămânzii la Botoșani, Pârăul Negru la Dorohoi, unde s'a înființat târgul Mihăileni, Perieni la Iași, și casele din Iași, astăzi Teatrul Național, lui Mihail Vodă Sturza, pe care-l

Calimah din Stințești (*). Ea moștenii moșia Slobozia, pe care o lăasă după moartea sa, uni-

infiese. Ca caracteristică a fuduliei lui cea peste măsură, se istorisea de bătrâni, că dând mâna de sărutat, după obicei, celor mai mici în vârstă saū în rang, zicea: „Sărută „nepoate, că a sărutat'o gură domnească“. Portretul Baș-Boerului Teodor Balș se află la Muzeul din Iași. Ne arată în adevăr o infătoșare mândră și măreață, un chip vioi și impunător, cu o barbă albă, lungă și bine îngrijită; binișul și fundul calpacului sânt de atlas alb, pe cari numai Domni, beizadelele și boerii caïmacamı aveau obicei să le poarte.—Familia Balș este cunoscută în Moldova, de la Balș Paharnicul, subt Ilie Voevod (1432). Toți Bălșeștii de astăzi sânt coboritori ai lui Cristea Balș, Vel Vornic (1598), care a ținut de soție pe Evdochia, o fată a lui Alexandru Vodă Lăpușneanu cu Doamna Rucsandra, fîca lui Petru Rareș. Prin urmare Bălșeștii se trag prin femee din Ștefan cel Mare.

(*) Biserica din Stințești, are și astăzi o cruce de argint, dăruită de Gavriil Konaki.—Vornicul Alexandru Calimah moștenise din tată în fiu moșia Stințești, lângă Botoșani, de la Ioan Teodor Calimah Voevod. Ioan Teodor Voevod, fiind încă Dragoman al Porței, o cumpăraseră de la familia Stroici. El era fiul lui Teodor Kälmuș, din Orhei, Vornic de Câmpu-Lung. Intrat de ténér cu slujba la cancelaria Kapukehailor și apoi la a Dragomanatului, Grecii din Țarigrad, după obiceiul lor, îi preschimbară numele de Kälmuș, ce li se părea barbar, în Calimah.—Dintr'un hrisov a lui Scarlat Calimah Voevod, din 13 Iunie 1813, se dovedește că Paharnicul Ioan Calimah, tatăl Vornicului Alecu, era nepot de văr-primar a lui Alexandru Calimah Voevod, tatăl lui Scarlat Voevod. Din căsătoria sa cea dintăi cu Elena Konaki, Vornicul Alexandru Calimah n'a avut decât o fată, doamna Rucsandra Roznovanu; din a doăa căsătorie cu Elena Cuza, s'a născut Dl. Teodor Calimah, actualul proprietar moșiei Stințești, și doamna Smaranda A. Beldiman.

cei sale fiice Rucsandra, soția în întâia căsătorie a Logofetului Ștefan Katargiū, și în a doua a Hatmanului Alexandru Roset Roznovanu. Astăzi moșia Slobozia, după diferite întemplări, trecând din mâinile unui consortiū ovreesc într'ale unui morar francez, este proprietatea Maiestății Sale Regelui Carol.

.....Habent sua fata libelli.

Așa și moșiile.

Vornicul Emanuil saū, cum îi zicea pe la noi, Manolachi, a fost fiul cel mai mare al Vornicului Costachi Konaki. Mare Ban la 1783 (*), Biv Vel Vornic de Țara de Jos la 1799 (**), ceea ce arată că căpătase cu câțiva ani înainte Vornicia cea Mare, și la 1802, de a doua oară Vornic de Țara de Jos (***), el s'a săvârșit din viață, la 1 Maiū 1803, la moșia sa Țigănești, pe apa Bêrladului, lângă Tecuci. Vornicului Manolachi Konaki, pe cât am aflat din spusele bătrânilor, îi plăcea să trăească bine, cu saltanat și ighemonicon boeresc, cum se zicea pe atunci. Era un om luxos și cam cheltuitor, după vreme, adunând mare bogăție de scumpe strae o-

(*) Uric. Tom III, pag. 9.

(**) Arh. Român. a lui Kogălniceanu. Tom. I, pag. 158. — Cuvântul *Biv*, din Slavonește, însemnează *fost*.

(***) Uric. Tom. I, pag. 146 și Tom IV pag. 129.

rientale și de șaluri, frumoase arme turcești, pe care în parte le am și eu acum. Ținea în curte mulți oameni cu lefi și cu tainuri între cari vre-o 40 arnăuți cu cari mergea încunjurat la drum și la vânat, când purcedea din Iași la moșiile sale situate lângă Galați și Tecuci, tot vînând cât ținea calea. Era un vînător aprig și neobosit, ca frate-său Gavriil, și fiul său, Logofetul Costachi. Îi plăcea deosebit frumosul vânat de epuri cu ogari, pe întinsele câmpii ale Țării de Jos, pe șesul Siretului, despre vechiul hotar al Moldovei cu Țara Românească, acolo unde câmpul fără de margini samănă o prelungire a Baraganului. El a fost unul din cei de pe urmă boeri din țara noastră care s'a îndeletnicit cu creșterea socolilor pentru vînatul din sbor. Se știe că acest fel de vânat a venit din Orient, introdus în Europa de cavalerii cruciați la întoarcerea din Palestina, și că s'a mai pastrat în părțile Răsăritului când trecuse de modă în Europa, fiind încă și astăzi petrecerea cea mai iubită a Șeihilor din Liban. În copilăria mea imi aduc aminte că mai trăia la moșia Nămolosa un țigan bătrân care fusese socolnic, adică vătav de socoli la Vornicul Manolachi. Fiul său, poetul nostru, ne-a făcut un frumos portret al bătrânului boer, pîind

în gura lui, la cîasul morții, această mîndră mărturisire :

N'am feștelit nici odată mînile mele 'n argint,
Ca să calc orî peste pravili, orî țară, orî jurămînt;
Nu mi s'a spurcat auzul cu zadarnici măguliri,
Ca să dobîndesc iubirea jacașilor stăpîniri.

Vornicul Manolachi Konaki a ținut două soții:
1) Ileana, fata Vistîernicului Dinu Cantacuzino, cu care a avut două fiice, Caterina soția Căminarului Ioan Sturza din Oboroșeni (*), și Ileana, soția Vornicului Alexandru Beldiman (**), și un fiu, Alexandru, poreclit Costachi, care a fost Logofetul Konaki, de care ne ocupăm; 2) Safta Sturza (***), cu care a avut

(*) Vezi Genealogia Boerilor Sturzești.

(**) Vornicul Alexandru Beldiman, este cunoscutul autor al *Tragediilor*. El a avut trei soții: 1) O Rosetoea, cu care a avut numai o fată, Profira, soția lui Dumitrachi Cantacuzino Pașcanu, care împreună cu bărbatu-seu, neavînd copii, a fundat Spitalul Pașcanu din Iași; — 2) Ileana Konaki, cu care a avut un fiu, Vasile Beldiman, însoțit cu Maria, fiica Logofetului Alexandru Mavrocordat, și sora Doamnei Zoe Brîncoveanu, Doamna lui George Vodă Bibescu; — 3) O Greceancă, care neavînd copii, a fundat Spitalul Beldiman din Bêrlad. — Beldimăneștii sînt o familie veche și însemnată în Moldova: la 1615, Logofetul Nikifor Beldiman, resculându-se în contra lui Stefan Tomșa Voevod, a fost prins și tăiat de Domn, pe Siret, lângă Forșani. (Let. Mold. I. 265).

(***) Vezi Genealogia Boerilor Sturzești.

numai o fată, Mărioara, măritată la 1801 cu Spătarul Neculai Balș (*).

II.

Logofătul Konaki s'a născut la moșia părințască, Țigănești, la 14 Octomvrie 1777. Maică-sa, Elena Kantacuzin, a murit născându-l, precum zice el singur :

..... am perdut o maică pe care n'am cunoscut,
Răpind'o cumplita moarte îndată ce m'am născut.

El primii din botez numele de Alexandru; însă părinții, perzând un copil mai mare numit Constantin, îl numiră și pe dânsul Constantin, ca să nu părăsă numele bunului său, Vornicul Costachi

(*) Din căsătoria Spătarului, pe urmă Postelnic, Neculai Balș, cu Maria Konaki s'a născut la 1807, Vornicul Teodor Balș, Hatman al miliției la 1850, și Caımacam Moldovei (Iulie 1856—Febrnarie 1857). Teodor Balș a fost unul din oamenii cei mai eminenți din generația trecută, om întreg, cu judecată sănătoasă și cunoscător de țară. Dacă nu murea în toată puterea vârstei, era din toți candidații la Domnie, pe acele vremi, acela poate care avea cele mai întemeiate nădejdi de a fi ales de Țară.—Neculai Balș era frate cu vestitul Logofăt Lupu Balș; cu Safta Balș, soția Banului Grigorie Brâncovanu, principe al Sfântului Imperiū Roman; și cu Caterina, soția Logofătului Alexandru Mavrocordat, și muma Doamnei Zoe a lui George Vodă Bibescu, înfiată de prințul Grigorie Brâncovanu.

Konaki, despre care am vorbit; de acolo își zicea el singur *Alexandru din botez, ear din gura oamenilor Costachi Konaki*. Vornicul Manolachi pare a nu fi cruțat nimica pentru a da unicului său fiu creșterea și învățătura care se putea căpăta pe atunci în Moldova. Toate scrisorile Logofătului Konaki dovedesc o temelie solidă și adâncă de cultură clasică, pe care studiile ulterioare pot să le desvolte și să le completeze, dar nu sînt în stare să le înlocuească vre-odată. Era în casă un arhimandrit Grec, om învățat și adânc cunoscător al vechei literaturii Elinești; lui era încredințată direcțiunea educațiunii tînerului Constantin. Totodată el mergea la Școala Domnească din Iași, unde învăța, afară de limba Greacă și Elină, limba Slavonă cea veche, necesară pentru cercetarea vechilor documente de moșie, atât de importantă pentru un tîner ce se destina la înaltele dregătorii ale Statului, științele filosofice, și matematica, cu un deosebit succes. Mai avea și un Hagiü Turcesc cu care învăța limba turcească, ear neaparată pentru relațiunile Moldovei cu Divanul. În sfârșit limba și literatura franceză, pe care le cunoștea prea bine, le-a învățat cu vestitul pe atunci *Mr. Fleury*.

Era în Iași pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea

și la începutul veacului nostru, începând de la 1795, o colonie întreagă de francezi distinși, aduși în țara noastră de împrejurările marelui Revoluțunii (*). Între dînșii era, putem zice, ca două rânduri de emigrați, monarhiști, și revoluționarii proscrisi de co-religionarii lor politici. Între cei de pe urmă era Fleury. El ședea în casele bătrânului Logofet Neculai Roset Roznovanu și a fiului său Vistiernicul Iordachi, însărcinat cu educațiunea nepoților Logofetului, tinerii Neculai și Alexandru. Se vede că mai avea voe să dea lecțiuni și la alți fiș de boeri. El fusese Membru al Convențiunii: votase moartea lui Ludovic al XVI-lea, de unde îl chema „*le ré-gicide*“. Altfel se căise de ceea ce făcuse, și-și remăsese din aceste funebre suvenirii o muștrare de cuget care se zugrăvea pe fața sa serioasă și în-tristată. A ramas o amintire în casa Roznovanu, că fiind ușa odăii unde locuia vâpsită în roș, rugase să i se dea o altă vâpseală, căci cea lem-nărie roșie tot îi punea înaintea ochilor vizîunea sângeroasă a ghilotinei. Era un om foarte erudit și de relațiuni plăcute, primit cu iubire în toate

(*) Tot așa era și în Rusia. Se știe că în Liceul Imperial din Tzarskoe Selo, un frate a lui *Marat* a fost profesorul de literatură franceză a poetului Pușkin și a principelui Goriacov, cancelarul Imperiului.

casele boerești. În rândul revoluționarilor convinși sau convertiți mai era *Lincourt* și alții; printre monarhiști *Dopagne* (*) și *l'abbé Lhommé*; un *Marquis de Sainte Aulaire* fusese la București secretarul Domnitorului Ipsilant. Abbatele Lhommé ședea la Logofetul Grigoraș Sturza; de la dânsul a învățat franțuzește Mihaï Vodă Sturza. După Restaurațiune, reintors în țara lui la *Luneville*, el a mai trăit multă vreme și a fost cel dintâiu profesor a fiilor vechiului său elev, principii Dimitrie și Grigorie Sturza și a domnului Mihail Kogălniceanu, crescut împreună cu dânsii.

Am zăbovit, vorbind de acești oameni, și cu drept cuvânt. Mai toți bărbații însemnați din generațiunea bunilor și chiar a părinților noștri s'aun format sub direcțiunea lor, sub înrîurirea ideilor de care ei singuri erau cuprinși. Ei au avut prin urmare o mare influență asupra dezvoltării culturii noastre intelectuale, sociale și politice. De la dânsii mult ne-a rămas, și bine și rău. Nu trebuie să uităm că

(*) *Dopagne* a îngrijit educațiunea copiilor lui *Scarlat Sturza*, care a emigrat în Rusia la 1794; fiul lui *Scarlat Sturza* a fost Sfetnicul de taină *Alexandru Sturza*, autor a multor scrieri de filosofie religioasă. — *Fleury* a mai avut între elevii săi pe fiii Vistiernicului *Iordachi Balș*, *Ciuntu*, adică pe Logofetul *Costachi*, Logofetul *Alexandru* și Hatmanul *Tuduraș Balș* din *Darabani*.

oamenii aceia, atât monarhiștii cât și revoluționarii, erau fi ai secolului al XVIII-lea, plini de ideile acestui secol, ucenicii filosofilor francezi din școala enciclopedică a lui *Diđerot* și a lui *d'Alembert*. Condillac, Voltaire, Enciclopedia, Rousseau, Mably, Volney, Raynal, eată izvoarele de unde se adăpau și unii și alții. Din teoriile lor plăcute, expuse în limba cea mai frumoasă care vre-odată a vorbit'o neamul omenesc, au scos cu toții capitalul lor de simțiri și de idei, modul de a înțelege legile dezvoltării societăților politice. Erau din acea școală, care înălțând în dogmă negreșirea rațiunii omenești, raționând *in abstracto*, cu disprețul politiceii experimentale și aducând predominanța spiritului lui Rousseau asupra spiritului lui Montesquieu, a făcut ca Revoluțunea franceză să nu fie în adevăr decât o colosală și sângeroasă neisbutire (*). N'au înțeles că societățile umane sânt niște organisme vii care se dezvoltă cu încetul prin legi nestrămutate, inerente naturii lor. Singură experiența și studiul conștiințos al fenomenelor umane și sociale sânt în stare să ne dea regulile certe care trebuiesc păzite, dacă voim să înlesnim, în loc să împedecăm, dezvoltarea

(*) Acesta este cel de pe urmă verdict al științei moderne asupra Revoluțiunii.

lor pacinică și sănătoasă. În loc de a studia omul așa cum l-a făptuit natura, cu pornirile, cu pasiunile și cu trebuințele lui, ei au vrut să-l plăsmuiescă de iznoavă, după concepțiunile lor, având de călăuz un ideal fictiv. Dar abstracțiunile și teoriile *a priori* nu pot crea nimic viețuitor, ci numai ființi *de rațiune pură*, entități metafizice, fantasma fără trup, vane și copilărești încercări, care nenorocesc poate pe secolii societatea umană, aruncând'o în voea întemplerilor, afară de calea cea sigură a experienței istorice.

Numai în vechia mitologie a Grecilor, Minerva a răsărit înarmată gata din creierul lui Jupiter. În lumea realităților, lucrul nu se petrece așa.

Când cercetează cineva bibliotecile ce ne-au rămas de la moșii noștri, le găsește cu uimire în mare parte coplesite de operele așa zișilor filosofi ai secolului al XVIII-lea (*). Adăpate cu acea știință greșită, să nu ne mirăm dacă nu numai generațiunea de la 48, asupra căreia aspra osândă a istoriei este deja pronunțată, dar chiar acele de la

(*) Nimic mai antifilosofic decât concepțiunea școlii lui Rousseau despre om și societate. Metoda științifică nu există decât urmând pas cu pas experiența și istoria: Rousseau și ai lui fac abstracțiune de dăsenle. Metoda lui Rousseau nu putea să ducă decât la concluziuni greșite.

1830 și de la 1820 au deschis prea des o ureche măgulită și părtinitoare declamațiilor unui liberalism rău înțeles. De acolo, la noi ca la Francezi, multe inovațiuni pripite, multe reforme rău mistuite, multe progrese care n'au fost în realitate decât regrese. Superioritatea cea mare a generațiunii de la 1820—1830 asupra celei următoare, de acolo a venit, că tradițiunile de guvern ce le aveau clasele diriguitoare, erau la dênșii încă în toată puterea lor, așa că ideile cele nouă și în mare parte greșite, au fost mai mult la dênșii o aplecare intelectuală, o podoabă și o îndeletnicire a spiritului, decât o uneltă de întrebuițare zilnică; pe când generațiunea viitoare, mai pregătită prin educațiune în țerile străine, educațiune mai în toate cazurile fără direcțiune și lipsită de controlul familiei, a vrut să pue în practică, și le-a pus, toate eresurile politice și sociale, care abia atinsese la suprafață creerii cei sănătoși ai bătrânilor. Singura, dar neertata greșală a bătrânilor, a fost că în rezistența lor instinctivă au arătat o slăbiciune, o indulgență, o bună voință oare-care pentru ideile chiar pe care le combăteau, când le vedeau preconizate de copiii lor: aceasta provenea în cea mai mare parte din

sămînțele lăsate în spiritele lor de lecțiunile emigrațiunii franceze.

Dar limba românească de unde a învățat'o Konaki? Negreșit nu de la dascalii, nici din gramaticii: dovadă limba cea curată și sănătoasă pe care o scria; dar din graiū, din voroave cu părinții săi și cu cei mai înțelepți dintre boeri, pe cari avea prilej să-î vază în casa părintască, din neprețuitele odoare a cărților bisericești, a letopisețelor lui Ureche, lui Neculce, a Costineștilor, ale căror copii manuscrite se găseaū în multe case boerești.

Avem puține date, afară de aceste, despre viața și ocupațiunile lui Konaki, de la eșirea sa din copilărie până la moartea tatălui său, adică în perioada de la 18 până la 23 de ani și mai înainte. Știu numai că nu s'a grăbit a lua vre-o slujbă. Negreșit își continuă studiile sale cele filosofice și literare, le complectă cu studiile tehnice (știm că era bun geometru), și cu studiarea dreptului, cu ce succes, se va vedè mai la urmă. Spațiul de vreme care se scurge de la anul al 20-lea până aproape la 30, este perioada cea mai roditoare a vieții. Atunci, pe temelia cea solidă și sănătoasă a primelor studii, se adună și se întregește, capitalul de cunoștinți de care omul în tot parcursul vieții

va dispune; și tot atunci, adăugându-se reflecțiunea și comparațiunea fenomenelor umane și sociale, adică chiar știința vieții, cu învățătura cea din cărți, se formează într'un mod definitiv spiritul și caracterul omului. De sigur acești ani ai tinereței lui Konaki nu s'a scurs fără folos. Dacă vom adăuga viața la țară și învățătura practică a primitivei științei agricole și a gospodăriei de pe atunci, vânatul de care nu s'a lăsat până în bătrânețe, vom ave o zugrăveală complectă a anilor săi cei de învățatură.

Alte petreceri și îndeletniciri, mai plăcute unui tînăr, dar care și ele contribuesc la dezvoltarea complectă a fie-cărei ființi omenești, a trebuit să fie un loc însemnat în viața sa pe acele vremi, Konaki a fost un adorator neastîmpărat al sexului frumos. Cea dintăi poezie a lui cu dată certă (1802), este într'adevăr o poezie politică, o odă către Alexandru Vodă Moruz, care făcuse multe îmbunătățiri în țară. Dar multe poezii ușoare, a căror dată nu ne este precizată, adresate nenumăratelor Muse, care au deșteptat imaginațiunea născîndă a tînărului poet, trebuie să fie florile acestei primăveri a vieții sale. Cîntecele de amor cele cu dată, sînt cu mult posterioare. Ele sînt mai toate con-

sacrate unei dragosti mai serioase care l-a cuprins în anii maturității sale, acestei dragosti care în spre sara vieții era să fie încununată și consfințită prin căsatoria sa cu femeea care i-o inspirase, *Zulnia*. Avem un șir de poezii, de acrostișe, afară de celelalte, care eu le atribuesc, fără îndoială primelor focuri a lui Konaki. Genul cel copilăresc al acrostișelor, stilul încă nesigur și neformat, chiar numărul înspăimântător al divinităților cântate, tot, arată mâna unui ténér înflăcărat, dar începător, în ale inimii ca și în ale condeiului. Trei Casandre, atâtea Mărioare, sau Maria, Anica, Rucsandra, E-lencu, Casuca, nu mai știu câte altele, se înșiră una lângă alta, ca mărgăritarele unui strălucitor colan.

Dar aici se arată originalitatea lui Konaki, care-î dă în literatura noastră cea ușoară un loc deosebit, locul unui inițiator. Limba societății culte era pe atuncî limba Greacă. Principele de Ligne, în corespondențele sale din Iași cătră frumoasele sale prietene din Versailles, ne arată că jupănesele de la sfârșitul secolului trecut mai mult grecește vorbeau, cum a fost în zilele noastre, limba franceză limba lumii elegante, limba saloanelor și a dragostei. Negreșit că și tinerii cari adresaui stihuri la zinele

pe care vroia să le îndulcească cătră dênşii, în-trebuinţau, în stihurile lor, limba lui Anacreon, amestecată cu multă *romaică*. Konaki începù a se ruga cătră dênsele în graful pământean, cu ce succes numai ele or fi ştiind, arătând prin exemplu şi cu talentul său, că şi limba română poate să exprime simţiri delicate, idei alese, conţinute într'o cadenţă plăcută urechilor subţiri.

Moda pe atunci, eleganţa supremă era pentru tinerii boeri de a oferi jupăneselor iubite concerte cu lăutari. Câte-odată subt ferestrele lor, mai des pe la primblări prin viile de la Copou, la Rediul lui Balş (*), sau prin grădinile domneşti de la Frumoasa, tarafe de lăutari, într'adins tocmiţi, cântau cântece de dragoste la adresa unei frumoase, care ea singură ştia prea bine cui era închinat omagiul armonios de care toate şi toţi profita. Ofta ţigantul, ear boerul se uita lung şi primea răsplata dorită, o ochire sau un semn. Konaki negreşit pusesse pe lăutari să înveţe poeziile sale, care le compunea cu prilejul fie-căreia din flacărele care-l aprindea în tinereţele sale, aducând așa un omagiu îndoit, cu atât mai măgulitor, zinei momentului. Prin lăutari, cari nu-şi făcea un scrupul a cânta

(*) Via lui Balş Dumbrăveanu, la Copou, de la Pester la deal.

și pentru alții cântecele pe care Konaki îi învățase pentru dânsul, multe din poeziile lui se popularizară sub un vël subțire de anonimitate, cu cincizeci și șesezeci de ani înainte de a fi tipărite. Ajunseră până dincolo de Milcov, în vreme când Văcărescu nu începuse încă a cânta. Am auzit de la un bătrân, pe care toți l-am cunoscut și l-am iubit, atâta avea duh și haz la vorbă, d-nul Ioan Crețeanu, care a murit în zilele noastre, membru al Curții de Conturi, că în primele sale tinerețe, se cânta de lăutariii din București, cu un deosebit succes un cântec care începea cu

Aleargă, suflete-aleargă. . . .

Ei bine, *aleargă, suflet-aleargă* este a lui Konaki.

În aceste prime versuri ale lui Konaki înviează iubirile și simțirile unei epoci întregi. O galerie de figuri drăgălașe și mlădioase se desfășură la privirea noastră, ca o lungă și gingașă *theorie*. Pare că vă ved, frumoaselor jupănese de la 1798, 1800, 1810, cu portul vostru cel oriental de atunci, când bărbații slobozi de ocupațiunile febrile ce le impune lor astăzi, lupta cea fără milă pentru existență, puteau să dea mai multă vreme și mai

multă îngrijire cultului ce vi se datorește! Cum zice poetul francez:

J'aime à vous voir en vos cadres ovales,
Portraits jaunis des belles du vieux temps,
Tenant en main des roses un peu pâles,
Comme il convient à des fleurs de cent ans!

Cu moartea tatălui său, întâmplată la 1802, se deschiseră pentru Konaki aspectele severe ale vieții. Vornicul Manolachi Konaki, prin traful costisitor, prin înzestrarea a trei fete pe care nu avu curajul a le călugări, cum obiceiului mulți părinți pe atunci, lăsă o situație destul de încurcată și de grea moștenitorului său. Moșia principală, Fundeniș, o căpătaseră fiicele, Konaki rămăsese cu casele din Iași, cu moșia Țigănești, mult mai mică decât a făcut'o el mai pe urmă, și alte moșii nu prea importante și rezlățite prin țara de jos; mai moștenea o datorie de 60,000 lei, sumă colosală pe atunci. Bătrânul Vistiernic Iordachi Balș, care pare că l-a iubit ca pe un fiu, îl sfătui să se tragă la țară, să se apuce de coarneau plugului, că numai așa va pute scăpa și înmulți averea. Așa făcù, după ce vëndù mai întâi casele din Iași, pentru plata datoriilor. Trei ani nu se mișcă de la moșie, neprimind nici o slujbă. Activitatea sa, ajutată de

o mare economie, îl folosi. În puțină vreme răscumpără de la surori moșia Fundeni, cu diferite trupuri de amândouă părțile Siretului, pe care cu vreme mărind'o cât a trăit, ajunsese a face dintr'ênsa un imens domeniū de 21,000 fălcī, care se întindea pe hotarul a trei județe, Tecuți, Covurluū și Putna, cea mai mare din Moldova, în părțile câmpului. (*)

La 1806, în vremea ocupației Rusești, ocărmuindu-se Moldova de Divan sub președința generalului principe Prozorowski, Konaki a intrat pentru prima oară în slujbele publice, primind isprăvnicia de Tecuți, prin mijlocirea bătrânului Vistiernic Iordachi Balș, care împreună cu Vistiernicul Iordachi Roznovanu purta în realitate toată administrația Țării, pe cât a ținut ocupația (**). A stat șese ani Ispravnic de Tecuți, până la retragerea

(*) La munți aū fost mai mari moșii, Broșteni a Bălșeștilor, cu 45,000 fălcī, Hangu a Cantașuzineștilor, cu 30,000, Comănești a Ghiculeștilor cu 70,000. — Moșia întreagă era cunoscută sub numele de Nămolăsa, de la numele tîrgului pe care l-a înființat Konaki la 1824, pe malul drept al Siretului, față cu Satul Fundeni

(**) Postel. Manolachi Drăghici. Istoria Moldovei II, 75: „Încredințându-se Vistieria țării, ce era slujba cea ăntăi și mai puternică, până la Regulament, în Moldova, Roznovanului, precum s'a zis, prin recomandația Vistiernicului Iordachi Balș cel bătrân, ce din Ispravnic la Neamț, l-aū tras în a-

oștirilor Rusești, după pacea din București (1812), și la venirea în scaun al noului Domnitor, Scarlat Calimah Voevod. La 1814, l-a chemat Vodă Calimah la Iași și l-a numit Vornic de poliție, cum s'ar zice astăzi prefect de poliție al Capitalei. A ocupat această funcție până la plecarea lui Calimah, la 1818. În zilele lui s'a întâmplat cîuma cea mare de la 1817, care a rămas ca o grozavă amintire în inima poporului Iașan, *cîuma lui Calimah*. Aici a fost pentru Konaki una din acele ocazii, unde oamenii cei vrednici se deosebesc și se arată cine sînt, puindu-se în lumină adevărata lor valoare. Konaki desfășură o activitate nepomenită și o bărbăție, care, o mărturisesc, nu era decât o datorie în asemenea împrejurări și în dregătoria ce-î era încredințată; dar se știe că asemenea datorii, din nenorocire, rar se împlinesc pe deplin de slujbașii țerii. Așa a fost atunci, așa este și astăzi. Spitalul improvizat de la Hlincea, într'un loc depărtat și salubru fu rînduit în toată graba pentru primirea contaminaților; serviciul pentru scoaterea și îngroparea morților, cel mai greu și mai de căpe-

ceastă treabă, a ținut Vistiernicia Roznovanului tot cursul vremii cât a urmat și stăpînirea rusască, cu o putere întocmai ca de Domn". Vistiernicul Iordachi Roznovanu ținea pe fata lui Iordachi Balș.

tenie totodată în vreme de ciumă, fu organizat cu activitate și executat în toată regula. După încetarea cumplitei nenorociri, Konaki primi de la Calimah un hrisov de mulțămire din anul 1818, Februarie în 5, în care Domnitorul îl răsplătea cu cuvenită laudă pentru acele slujbe unde „și-a pus viața în primejdie“.(*)

După depărtarea din scaun a lui Scarlat Vodă Calimah, Konaki a mai fost Vornic de Aprozi. Aproziil pe atunci erau concentrați sub direcțiunea Vornicieii de Aprozi, care era însărcinată cu împlinirea, în toată întinderea țării, hotăririlor judecătorești rămase definitive.

La 1821, când cu Eteria, Konaki a fost unul din cei din urmă boeri cari au pribegit. Asta ne-o dovedește cronica versuită a lui Beldiman (**), Tra-

(*) Ca director al spitalului de la Hlincea. pusese Konaki pe Ion Burduja, părintele d-lui Dimitrie Burduja, care a slujit mulți ani la Konaki, crescut de dânsul din prietenie către tată-său, și i-a fost secretar. Dl. Dimitrie Burduja care a ajuns mai pe urmă membru al Divanului apelativ din Moldova, a scris o notiță biografică despre Logofătul Konaki, pe care mi-a dat-o mie. Deși scrisă cu oare-care confuzie și prea multă naivitate, mi-a fost de mare ajutor la această lucrare, slujindu-mi de călăuză și precizând multe date, despre care n'ași fi avut destulă cunoștință, fără dânsa.

(**) Beld. Trag. Vers. 1180 și urm. Tragedia lui Beldiman e o operă de valoare în privința energiei stilului, a precizunii

gedia. Beldiman istorisind cum fericitul întru po-
menire Mitropolitul Veniamin, după ce hotărîse să
rămăe la postul său, a fost silit să plece, ne putënd
răbda mai mult de amarul eteriştilor, ne spune :

Îngrijit Mitropolitul și cât vrei înspăimântat,
Singur în Mitropolie, de turma sa departat,
Decât Vornicul Konaki, frate-său Șerban Negel (*)
Nu avea, nu rămăsese mai mulți boeri lângă el.

Konaki era văr primar cu vestitul Mitropolit Ve-
niamin Kostaki, muma lui Veniamin fiind Cantacu-
zineasca, soră cu Ileana, muma lui Konaki. Afară
de cea de aproape înrudire, prieteșugul cel mai
strîns lega pe Konaki de vărul său, mai mare în
vrěstă. Cu dēnsul împreună a plecat în Basarabia.

Acolo aū petrecut la moșia Sângera până la
Domnia lui Ioan Vodă Sturza. La 1822, venind
Împăratul Alexandru I-ū în Basarabia, să viziteze
noūa sa acuzițiune cu prilejul mergerii sale la

cu care relatează multe fapte, al căror martur ocular a fost,
dar prea pasionată și de o aspră nedreptate în multe din
aprecierile sale.

- (*) Frate-său, adică fratele Mitropolitului. — *Negel* era o poreclă
a acestei ramure a familiei Kostaki, pe care o purtau de la
străbunul lor, Logofētul Constantin Kostaki Gavrilișă, po-
reclit Negel, că avea un neșel pe nas, din născare. Logo-
fētul Constantin Negel, murise la 1737. Vezi *Let. Mold.* ed.
II. Tom. II, pag. 286.

Cernăuți, unde s'a întâlnit cu Împăratul Franz al Austriei, și aflând că se găsesc în provincie mulți boeri din Moldova pribegiți, a poruncit să i se înfățișeze. Generalul Bahmetiev, guvernatorul provinciei, chemând și pe Konaki la Kișinău, l-a prezentat Împăratului, care înțelegând după puțină vorbă cu cine are a face, bine-voii a prelungi audiiența, cerându-i multe amănunte lămuriri despre împrejurările Eteriei, despre starea și nevoile Moldovei. Dându-i drumul, Împăratul i-a făcut felicitare arătând bucuria ce o simțea, ca Înalt protector al Principatelor, că sînt printre Moldovenii bărbați așa cu minte și cu învățătură.

Restabilirea, după un secol întreg, a marelui principiu, că Domnia Țării este a pămîntenilor, era un mare eveniment, merit a deștepta în inimile Românilor frumoase și legitime nădejdi. Să nu uităm, că dacă în periodul Fanarioților, un Racoviță, un Calimah, fusese în adevăr pămîntenii, ei se arătau ca o excepțiune, și după ce fusese mai mult sau mai puțin înstrăinați prin o lungă ședere în Țarigrad, unde erau siliți a se întoarce și a se stabili, ei și fiii lor, îndată după mazilire. Chiar cu mult înainte de vremea Fanarioților, de pe la sfârșitul veacului al XIV-lea, mulți străini stătuse pe tronul

Țerii, impuși de tirănia turcească. Ne putem închipui nespusa bucurie a generațiunii de la 1821, când se văzù reîntegrată în drepturile sale strămoșești. Konaki nu lăsă să se peardă prilejul de a sărbători această mare reînoire națională. Scrise cătră Ioan Vodă Sturza o scrisoare, încă necunoscută și care se publică pentru prima oară în edițiunea de față, prin care felicitându 'l pentru înălțarea sa, nu cruță sfaturile severe, pe care un boer iubitor de țară se credea în drept a le adresa Domnului său. Nu va fi fără interes pentru cetitorul de astăzi de a vedè cu ce libertate de cuvânt, cu ce patriotică îndrăzneală, bătrânii noștri se rosteau cătră Suveran. Să ne fie și nouă de pildă și învățătură.

Nici Domnul nu se supăra pe boer. După disgrăția nepotului său, Vistîernicul Petrachi Sturza, compromis în întrigile boerilor nemulțămii și care purtase toate trebile Domniei în primii ani a lui Ioan Sturza, Vodă încredință Vistîeria unui comitet, compus de Beizade Iorgu, fiul său, de Konaki și de Spatarul, pe urmă Vistîernic, Alecu Sturza (1824), care comitet ocârmui finanțele țerii până la intrarea oștirilor Rusești și la scoaterea din Scaun a lui Ioan Vodă Sturza (1828).

III.

La 23 Aprilie 1828, Ioan Vodă Sturza, primind în casele Spatarului Petrachi Cazimir (astăzi Academia), unde se mutase după arderea Curților Domnești (20 Iulie 1827), felicitările boerilor pentru ziua de Sfântul Gheorghe, patronul Moldovei, văzu deodată curtea încunjurată de un polc de ulani rușești. Colonelul Liprandi, înfățișându-se Domnitorului, îi vesti că armatele împărătești, sub comanda Feldmareșalului principe Wittgenstein, trec Prutul, și că războiul are să înceapă cu Turcia. A treia zi, Domnul fu poftit a se retrage la moșiile sale din Basarabia, unde petrecu până după pace, și administrația țării incredințată Divanului, sub președința consilierului de stat actual Minciaki (*). Era acest război care era să se termine în anul viitor sub zidurile Adrianopolei, și prin care autonomia principatelor române trebuia să devie un fapt, când de două sute de ani aproape nu mai era decât un cuvânt.

Konaki, ca mai toți boerii din vremea aceea, era

(*) Fiind contele Pahlen președinte al ambelor divanuri al Moldovei și al Valachiei. După Pahlen, a urmat generalul Zoltuchin, și după moartea lui Zoltuchin, contele Kiselev.

gata să dea armatelor împărătești tot concursul ce țara era în putință să dea. De multă vreme, patrioții români își pusese toată nădejdea în ajutorul Rusiei. Să nu uităm în ce cumpănă și grozăvie trăiau bunii și străbunii noștri de mai bine de 200 de ani, de răul Turcilor. Turcia, la 1822, în mânia sa în contra Grecilor, înapoiasă principatelor Domniile pământene, dar mai departe nimica nu se schimbă diu vechile abuzuri și din vechea robie. Cât de cumplită și cât de rușinoasă era acea robie, n'are cineva decât să deschiză cronicarii ca să se convingă, și se va îngrozii cetind ce vremuri fuseseră acele. Fie-care din noi am putut auzi de la bătrâni cruzimile Enicerilor, la 1821. Dar cine-și aduce astăzi aminte de incursiunile periodice ale Tatarilor, de prădările, omorurile, siluirile de femei și de copii, ducerile în robie și vânzările la Țarigrad, la Smirna și la Alexandria pe care le comiteau zilnic atât cetele Tătărești, cât și garnizoanele Turcești de la hotar, Hotin, Bender, Brăila, Giurgiu, Vidin. Dar generația lui Konaki le auzise proaspete de la părinți pe cele dintâi, pe cele de al doilea le văzuse singură cu ochii. Chiar după retragerea Enicerilor, cât timp a ținut Domnia lui Ioan Sturza, a stat în Iași un mic corp de ocupa-

șune turcească, nu mai mare decât 500 oameni, care se purta ca într'o țară cucerită, de tremuraă toți de sabia lor, fiind-ca cel de pe urmă turc era o persoană sacră, chiar față cu Domnul Țerii. Destul să spunem că în mijlocul Iașului, tăiase ziua 'n amiaza mare doi boerinași din Curtea lui Ioan Sturza, fără ca Domnul să fie în stare macar să protesteze.

Multă vreme, bițele țeri părăsite de Dumnezeu și de oameni, bătuite de Turci și de Tatarî, nu știuse încotro să se întoarcă, să ceară ajutor. Așteptând mântuirea când de la Nemți, când de la Leși, nici de la uniî, nici de la alții n'aă simțit nimica. Nemților, cu totul ocupați a-și întregi imperiul, recucerind cu încetul țerile coroanei lui Sfântul Ștefan, puțin le păsa de un popor pravoslavnic și depărtat; dar nici nu erau în stare, cu o vistierie săracă și cu o Ungarie mai totdeauna resculată și câte-odată unită cu Turcii, cu grijile predominanței în Germania și în Italia, a da imperiului turcesc lovitura cea de moarte, care singură putea să ne scape. Leșii, slabiți prin instituțiile și pornirile lor anarhice, mereu desbinați, abia se susțineau ei singuri în contra Tatarilor. Chiar Sobieski, eroul de la Viena, dovedise în cam-

pania din 1688, neputința *Prea Luminatei Republice*. Nicî nu îndrăznise vre-odată Leșii să conceapă planul sistematic de a izgoni pe Turci, cău-
tând dese ori alianța și protecțiunea Sultanului. Chiar țara lor era un câmp slobod de bătae, pe
care Svezii, Saxonii și Rușii îl cutriera după poftă, ca un pământ al nimăruî. Mai era disprețul și ne-
păsarea ce hrănea lumea catolică pentru creștinii
răsăriteni: chiar în ziua de astăzi asemenea senti-
mente rău-voitoare pentru populațiunile orientale
lesne se găsesc la diplomații apusenî. Așa la sfâr-
șitul veacului al XVII-lea, Româniî își perduse orî-ce
nădejde. Ajunsesse la un așa grad de slăbicîune și
de desperare, încât ei singurî îngreueau jugul ce-l
purtau, bătîndu-se cu păgâniî împreună în contra
puterilor creștine ce le uîtase, precum vedem în
răsboaele Turcilor cu Montecuculli și cu Sobieski.

Deodată, în acest abiz de mizerie, o rază de
lumină se arată. Cu Petru cel Mare, Rusia apare
pe scena Orientală cu un program bine definit:
Izgonirea Turcilor din Europa, rădicarea popula-
țiunilor ortodoxe de la Dunăre și din Balcanî, re-
înălțarea Crucei în părțile vechiului Imperiū al Ră-
săritului. Dar aceste scopuri mărețe deocamdată
nicî Domniî, nicî boeriî, nicî popoarele nu erau încă

bine pregătite spre a le pătrunde în toată întinderea lor. Vedem că nici Brâncoveanul, iscusitul diplomat, nici chiar Neculcea, hatmanul și tovarășul de bejenie a lui Kantemir nu fusese în stare să le înțeleagă bine. Singurul Kantemir le-a înțeles pe deplin, le-a pătruns și s'a devotat realizării lor. Această prevedere, adevărat de geniū, ni-l arată ca un inițiator, ca spiritul cel mai politic care s'a deșteptat în inteligența română, de la moartea lui Ștefan cel Mare. Superioritatea lui Kantemir, nu a fost numai că ș'a dat samă că Imperiul Otoman deja pornise spre decadență, într'o vreme când a-răta încă atâtea semne de tărie, căci chiar acolo n'a văzut decât o parte din adevăr, crezând această decadență mai înaintată decât era în realitate, și fiindcă nu s'a lămurit îndestul că unui așa uriaș organism îi trebuie sute de ani ca să se desființeze cu totul și să piară; superioritatea lui a fost că cel dintăiū a prevăzut că numai prin Rusia are să piară.

Sămënța aruncată de Kantemir n'a fost în zadar. Din contimporanii lui puținii l-au înțeles: singur poate instinctul natural al maselor inculte gâcise adevărul. Dar a deșteptat generațiunea următoare, a fundat o școală. Toți boerii Moldoveni din a două jumă-

tate a secolului al XVIII-lea și din atâtă jumătate a secolului prezent, a fost inspirați de politica Kantemiriană, Konaki ca și ceilalți. Devotamentul către Rusia a fost la densesi parte integrantă a patriotismului român.

Ei așteptau mari rezultate și folositoare pentru țară, din acest război, războiul de la 1828, început de un Împărat tînăr, care veni în persoană să asiste la asediu și la luarea Varnei, pășind pe urmele lui Petru cel Mare. Tratatul de la Kucuc Kainargi (1774), tratatul din București, și convențiunea de la Akerman, readusesse la lumină principiul prea des uitat și călcat de Turci, al autonomiei Principatelor Dunărene, reînviând drepturile lor legale: desființarea ordeii Tătărăști (1786), permisesse țerilor de a resufla, mântuindu-le de devastările cronice, ce le suferise timp de atâtea veacuri. Dar Turcia nu fusese încă destul de slăbită, ca să treacă aceste drepturi, față cu densa, din principiu în practică. Războiul de la 1828 și tratatul de la Adrianopol era să facă din autonomia română un adevăr. Dărămarea și evacuarea cetăților turcești de pe malul românesc al Dunării, de unde cetele de Kirjali, bași-buzuci de pe atunci, devastau toată marginea țerii în jos, alegerea Domnilor pe viață,

regulamentele organice, încetarea amestecului zilnic al Turcilor în trebile țerii, însfârșit, și aceasta poate e cea mai mare binefacere care am primit'o de la Ruși, libertatea navigațiunii și a comerciului pe Dunăre, căruia datorim toată dezvoltarea noastră economică de cincizeci și mai bine de ani încoace, când până atunci eram siliți a ne desface produsele la Constantinopol, pe prețuri hotărâte de Poartă, eată bunurile ce le datorim tratatului de la Adrianopol. Acolo erau conținute în miez toate progresele ulterioare. Nu numai că țările române redobândeau vechile lor drepturi, de atâtea veacuri călcate de niște stăpâni sâlbatici, dar putem zice, fără exagerație, că am fost atunci restatorniciți în demnitatea noastră de oameni.

În Iulie 1829, se convocară la București comisunile însărcinate cu alcătuirea Regulamentelor Organice. Konaki fu unul din cei patru membri ai comisunii pentru Moldova, ales de Obșteasca Adunare împreună cu Vistîernicul Țordachi Katargiū : cei doi colegi ai lor, rânduiți de Locotenent-Generalul Zoltuchin, Președintele Plenipotențiar al Divanurilor Moldovei și Valahiei, și predecesorul neuitatului Kiselev, au fost Vistîernicul Constantin Kantacuzino Pașcanu, și Vornicul Mihaï Sturza, pe urmă Domn.

Lucrarea lor nu s'a isprăvit decât la 1831, când Vornicul Sturza fu însărcinat să meargă la Petersburg s'o supue la aprobarea Împăratului Neculaî. Acolo îşi drese trebile spre Domnie.

Adevăr este că Regulamentul Organic n'a fost o operă perfectă. Conţinea într'ênsul neaparatele neajunsuri a orî-ce instituţie creată deodată şi care nu este operă deplin coaptă şi mistuită a timpului şi a istoriei. Cu toate aceste defecte neînlătura-bile, autoriî Regulamentului Organic au putut să fie mândri de fructul ostenelei lor. El dovedeşte la redactoriî lui o mare înţelepciune şi cunoştinţă de ţară şi o înaltă cumiinţie. Este o întreagă organizare a ţerii, conformă însă cu obiceiurile şi cu nevoile pământului, o reformă în adevăratul înţeles al cuvântului, spre bine nu spre rău. Această Magnă Carte era totodată cea dintăi Constituţiune înscrisă ce a avut'o România şi un Cod administrativ corespunzând la toate trebuinţele acestei vremi. De la Regulamentul Organic datează România modernă: el deschide o eră nouă, însă de evoluţiune, nu de revoluţiune. Legiuire adevărat practică şi gospodărească, inspirată de o vedită durere de ţară! Sta-bilitatea Domniei, făcând'o pe viaţă; electivitatea ei, scăpând'o de arbitrarul turcesc; controlul ţerii

asupra cheltuelilor și asupra actelor stăpânirii; organizarea puterii judecătorești, care până atunci nu era; o jandarmerie și o miliție regulată, simburile de unde a reînviat și a crescut o armată română; instituțiile de prevedere pentru popor, ca coșerele de rezervă; carantina, așa că de atunci nu s'a mai pomenit în țara noastră de ciumă, acel flagel care băntuea Moldova și Țara Românească mai rău de cât Tatarii, când dincolo de Dunăre, în Turcia Europeană a mai fost două rânduri de ciumă, până la 1846; în sfârșit principiul unirii țărilor surori; toate aceste poate vor păre nimicuri generațiunii de astăzi, cu toate că multe dintre aceste bunuri nici astăzi nu ne-am învrednicit să ne folosim în realitate de dênsele. Dar atunci, a fost pentru țara recunoscătoare un șir de binefaceri fără exemplu. Istoria judecând între autorii Regulamentului Organic și aceia cari l'aũ ars la 1848, nu la cei de-al doilea va da dreptate.

Dacă Regulamentul Organic n'a dat toate roadele sănătoase care se aștepta de la dînsul, vina este că n'a fost totdeauna aplicat în spirit și literă, în șirul de 30 de ani aproape cât a ținut Regimul Regulamentar. Vina a fost a oamenilor, nu a Regulamentului.

Abia săvârșise lucrarea, și se odihnea la Țigănești, când guvernul și Obșteasca Adunare îi puseră însărcinarea, fiind el considerat ca cel dintâiu hotarnic și inginer din țară, să dirigeze din partea Moldovei delimitarea marginii Prutului, în conformitate cu stipulațiunile tratatului de Adrianopol. Această lucrare îl zăbovi câteva luni. Întorcându-se la Iași, o mare durere îl aștepta. Găsi bolnavă pe soția sa, cu care abia de trei ani se însurase, și nu-i dăduse decât un singur copil, o fată, care a fost muma mea. O pierdu după puține zile, la 12 Octombrie 1831. Konaki împlinise atunci 54 de ani. După o căsătorie așa de scurtă cât fusese de mult dorită și lung așteptată, rămânea singur în casa deșartă, la o vrâstă când omului nu-i mai este ertat să înceapă o viață nouă. Cât de crudă fu lovirea, el singur ne-a spus'o :

Ah! te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei!
Unde-î viața, unde-î mila ce izvorea dintr'ai tîi?
Toate s'au sfârșit, și moartea, furul cel neadormit,
Fără veste, fără milă, chiar din brațe-mi te-a răpit...
Te-a răpit, ah! vai de mine, cum să mai trăiesc de-acum,
Când și inimă și suflet cu tine, dragă, s'au dus!

Konaki se însurase la 1828, cu Smaranda Donici, văduva prietenului său Spatarului Petrachi

Negre. Această căsătorie a fost realizarea unui vis de mult visat. Ea a fost acea *Zulnie*, pe care Konaki a cântat'o peste toate celelalte femei, făcând cu dânsa, cum o zice el singur, *din prieteşug amor*. Ea era văduvă de patru ani, când o luă Konaki, însă nu se decise a se însura cu dânsa, cât a trăit sora sa mai mare, Caterina. Oborăşăniţa, cum o chema lumea pe atunci, era o femeie de o mare înţelepciune şi de o osebită energie de caracter, care fiind mai mare cu câţiva ani decât Konaki, şi crescându-l ca o mamă în copilăria lui, păstrase asupra sa o mare influenţă. Ea se împotrivi cu mare îndărătnicie acestei căsătorii cu o femeie văduvă, cu cinci copii(*) şi cu puţină avere. Puţin după moartea surorii sale, Konaki se cunună.

(*) 1) Costachi Negre Vice-preşedinte al Divanului Ad-hoc la 1857 şi agent al ţării la Constantinopol, când s'a făcut unirea şi desrobirea moşiiilor închinat; 2) Caterina soţia lui Vasilie Roset Pribeagul, 3) Elena soţia lui Vârnav Liteanu, 4) Eugenia, călugăriţă la Varatic, 5) Zulniea, soţia Vornicului Vasile Sturza Membru al caimacamiei de trei, la 1858. — Smaranda Negre, pe urmă Konaki, a fost fata lui Manolachi Donici. Muma ei era una din cele opt fete ale Logofêtului Neculai Roset Roznovanu, ce bătrânii noştri le poreclise „les neuf Muses“. Cea mai mare dintr'ênsele a fost Doamna Caterina, soţia lui Ioan Sturza Voevod. — Familia Donici este una din cele mai vechi ale boerimei Moldoveneşti, trăgându-se de la Donici, pisâr (secretar) domnesc, sub Ştefan Voevod al II-lea, la 1433.

Norocul lui, după puțină vreme regăsi în muncă și lucrare o distracție și o consolațiune. Chiar la sfârșitul anului 1831, Generalul Kiselev, Cărmui-torul Principatelor, care știuse a prețui meritele lui Konaki, îi încredință Logofeția cea Mare. În timp mai puțin de doi ani, cât îndeplini această înaltă funcțiune, cea dintăi în Moldova după pă-rerea părinților noștri, desfășură o activitate încă nepomenită la dregătoriilor acestei țări. El fu, putem să zicem, cel dintăi Mare logofet care a pre-sentat țerii imaginea modernă a unui Ministru de Justiție. Regulamentul Organic introdusese pentru prima oară în țară o organizațiune judecătorească rațională, cu atribuțiuni bine definite, cu instanțe ierarhice, cu jurisdicțiunii hotărîte, toate lucruri până atuncî necunoscute. Mai înainte toată justiția era concentrată în Iași, la Divanul Domnesc; în județe, ispravnicii erau administratori și totodată judecători de prima instanță. Nu vorbesc de vremile cu puțin anterioare, adică secolul trecut încă, când justiția reședa în persoana fiecăruia din Veliții Boeri, cari judecau unde putea să'i apuce înpricinații, până și pe drumuri, și desfăcea unul ceea ce judecase altul. Dar toate aceste stipulațiuni ale Regulamentului Organic, trebuiau aduse la îndeplinire într'o țară

nedeprinsă și cu cinovnicî nepregătiți, trebuia înființate Tribunalele de județ și Curțile superioare din Iași, trebuia găsit și format personalul necesar. Konaki îndeplini această colosală sarcină, cu mulțumirea și lauda obștească, împărțind pe la tribunalele cele nouă mai bine de 30,000 dele (dosare) care zăcea în confuzie și întuneric la Curtea Doamnă din Iași. Logofeția cea Mare nici nu avea un local destinat. Konaki se văzù silit a ținea cancelaria în casele sale de la Copoș, pe care le cumpărase de curând. Dar opera cea de căpetenie, ca Ministru fu tălmăcirea în limba pămînteană a Condiceî Civile, și tipărirea ei spre a se împărți pe la tribunale. Cîdat lucru: Condica Civilă era redactată în limba Grecească, necunoscută de mulți judecători și de mai toți înpricinații!

Să judece cineva ce binefacere conținea într'ênsa o asemenea reformă. Altfel, Condica Civilă a Moldovei, era o operă de merit și de un mare progres în țară. Konaki contribuise și el la alcătuirea și întocmirea ei. El și Mihaî Sturza a fost amîndoi membri ai Comitetului de redacțiune a Codicelui Calimah, chemat în comitet de cătră Scarlat Vodă Calimah, care el singur luase o parte activă la redactarea Condiceî care a păstrat cu drept cuvînt

numele său. Traducerea însă în limba pământească nu fu începută decât la 1832, sub Ministerul lui Konaki, tipărirea asemine. Edițiunea cea dintâi a eșit la 1833, sub Logofătul Costachi Sturza, care a succedat lui Konaki, fiindcă Konaki stricându-se la 1833 cu Generalul Mircovici, Vice-Președintele Divanului Moldovei, își dăduse demisiunea. Logofătul Costachi Sturza, în precuvântarea ce a pus-o Condicei, mărturisește că onoarea acestei mari reforme revine *cinstituluși său procatoh* (predecesor), Logofătul Konaki.

Am arătat ceea ce a fost activitatea lui Konaki în îndeplinirea acestei părți mai înalte din misiunea unui ministru de justiție, unde se cer și se dezvoltă însușirile omului de stat. Tot așa de destoinic se arată Konaki în partea cea mai modestă dar tot așa de utilă, care este partea tehnică și specială a acestei misiuni: administrarea justiției la justițiabili, acolo unde rolul unui mare Logofăt al Justiției era pe atunci mai întins și mai activ de cât astăzi, având controlul hotărîrilor și supunerea lor la întărirea Șefului puterii executive. Și acolo Konaki n'a crușat nici munca, nici osteneala. Organizând cancelaria Ministeriului, el atașă lângă dânsa un jurisconsult vestit pe vremea aceea, Chri-

stian Flechtenmacher, în calitate de Consilier al Ministeriului. Dar el singur era un jurist consumat de teorie și de practică, diutr'o școală cu Andronachi Donici, autorul legiurii care constituie încă astăzi dreptul civil al Basarabiei. *Vasilicalele* și *obiceșurile pământului*, care până la 1817, la punerea în aplicație a Condiceii lui Calimah, a fost legea bătrânei Moldove, le cunoștea pe deplin, în spiritul și rostul lor, precum dovedesc o mulțime de memorii și de hotăriri ale sale, în pricinii complicate, care se păstrează în arhivele Moldovei. Ce se mai zicem de activitatea sa cea neobosită în folosul bieților împricinați? De cu sară i se aducea dosarele și rezoluțiile lucrătoare din Logofeție; la 4 dimineața sculându-se, le cerceta până se făcea ziua: atunci primea pe Directorul Ministerului, și pe diferitele persoane care aveau nevoie de o deslegare, fiindu-i ușa tot-deauna deschisă la oră ce împricinat.

La 10 se scoborâ în Cancelerie unde rămânea până sara, lucrând. Multe progrese s'o fi făcut în țara aceea de atunci: asemenea conștiință și simț de datorie nu știu dacă le vom întâlni lesne la înalții dregători din generația noastră: lefile știm cu toții că s'aũ mărit, fără să vorbim de geniala invenție a diurnelor.

IV.

Administrația lui Kiselev, cât de înțeleaptă și folositoare a fost pentru țerile Române, era să înceteze odată cu ocupațiunea Rusască. Venise vremea când, retrăgându-se oștirile împărătești, Moldova și Țara Românească trebuia să intre în exercițiul normal al drepturilor care le erau restituite prin tratatul de Adrianopol. De-și Regulamentele Organice stipulasă alegerea Domnilor de către Obșteștile Adunări, totuși pentru prima alegere puterea Suzerană și puterea protectoare hotărîse de a numi ele de-adreptul pe primii Domni (*), meniți a aplica noăele instituțiunii

Candidații la Domnie nu lipseaă: între dênșii cei de căpetenie, Vistierul Țordachi Roznovano, Alexandru Ghika fiul Hatmanului Costachi, Hatmanul Constantin Paladi (**), Vornicul Mihail Sturza,

(*) Aceasta cu o derogăținne: după abdicarea lui Alexandru Vodă Ghica, George Vodă Bibescu fu ales de Obșteasca Adunare a Țerii Românești, conform cu stipulațiunile Regulamentului.

(**) Constantin Paladi, era din familia Bogdan. A luat numele de Paladi în urma adopțiunii unui unchiu, care-î lăsase o imensă avere teritorială, care ar da astăzi un venit de un milion cel puțin. O parte din această avere aparține astăzi prințesei Schönburg-Waldenburg, strănepoata sa de fică, parte s'a instrăinat de către fîca sa, Lucia, soția: întăiă a lui Neculai Cantacuzino Pașcanu, al doilea a Marchizului de Bedmar.

Îordachi Catargiū, Konaki (*).

Rusia ținea mai înainte de toate să pue pe scaunul domnesc al Valahiei un Domn după placul său, lăsând Înaltei Porți voea de a hotări pentru Domnia Moldovei. Moldovenii, mai apropiați, trași în sfera Rusiei chiar prin poziția lor geografică, mai liniștiți la fire și mai puțin atrași de spiritul occidental care de pe atunci începea a se ivi prin București, îi inspiraū mai multă încredere. Tot așa la 1849, după convenția de la Balta-Liman, Rusia era să hotărască pe Vodă Știrbei pentru Valahia, lăsând în voea Turciei numirea lui Grigorie Vodă Ghica la Moldova. Roznovanu fu depărtat, cu tot bunul nume de care se bucura la Petersburg, cu tot prestigiul și autoritatea ce-i dădea imensa sa avere teritorială și amintirea ocârmuirii sale de la 1806, când cu simplu titlu de Vistiernic, fusese timp de șese ani adevărat Domn al țerii: Turcii nu-l voea în nici un chip, fiind că fiul lui, Nicolaï, avuse o parte însemnată în pregătirile Eteriei. Constantin Paladi, susținut personal de Kiselev, muri în ajunul alegerii Domnilor. Mihaï Sturza, bine văzut în Rusia unde petrecuse tot restimpul de la 1821, după be-

(*) Logofetul Grigoraș Sturza, tatăl lui Mihaï Sturza murise cu doi ani în urmă.

jenie, până la intrarea Rușilor la 1828, cunoscut prin însemnatele memorii ce le înmânase Cancelarulul Nesselrode despre starea țării și despre pregătirile de război ce le făcea Turcii înainte de războiul de la 1827, știu să-și găsească un sprijin puternic lângă Înalta Poartă, încheind legături de familie cu prințul Ștefan Vogoride, care se bucura pe atunci de toată încrederea marelui Sultan Mahmud, cu o trecere lângă Sultan și o putere la Poartă, cum n'a avut-o nici odată alt creștin în Țarigrad (*). Destul să spunem că el, pe când Vizirul și miniștrii se opuneaă din răspuțeră, decise per-

(*) Luând de soție pe Smaranda, fiica cea mai mare a lui Vogoride (1834). Ștefan Vogoride, născut la 1775, la Kotel în Bulgaria, după ce savârși studiile sale la Sf. Sava în București, Dragoman al Marinei la 1799, făcu campania Egiptului în contra Francejilor; Hatman al Moldovei sub Scarlat Calimah, Caïmacam în Moldova la 1821—22. Fusesse numit cu un an înainte (1833), principe-gubernator al insulei Samos, constituită în provincie autonomă. La 1845, Abdul-Medjid, care primise moștenire de la genialul Mahmud, stima și încrederea pentru înaltele facultăți politice ale bătrânului sfetnic al tatălui său, și nevroidnd ca poziția excepțională ce o avea Vogoride să constituiească un precedent pentru ceilalți prinți de Samos cari erau să urmeze după densusul, îi couferă rangul și titlul *ad honores* de Principe al Valahiei. — Din căsătoria sa cu Raluncanovi, prințul Vogoride a avut mai mulți fii și fete: I-iu Neculai, Caïmacam al Moldovei (1857—1858) născut în Iași la 1821, căsătorit cu Caterina fiica Logofetului Konaki și tatăl autorului prezentelor *schife*; al 2-le Alexandru (Alecii Pașa) primul gubernator-general al Ru-

sonal pe Mahmud să recunoască constituirea Regatului Elinesc (**), cerută de Rusia, Franca și Anglia.

Mihaï Sturza izbuti. Pe Scaunul Țării Românești se suî Alexandru Ghika, fratele lui Grigorie Vodă Ghika, Domnul de la 1822. Imparțiala posteritate trebuie să mărturisească că alegerea lui Mihaï Sturza a fost cea mai nimerită care se putea face atunci pentru Moldova. Dintre toți boerii cari puteau aspira la Domnie, el cel mai tînăr, în toată puterea vrîstei și a activității, avînd 42 de ani, și totodată cel mai modern, cel cu învățatură mai sistematică

meliei Orientale; a 3-a Smaranda, născută la Iași, 1816, re-
posată la Baden-Baden, Mai 1885, Doamna lui Mihaï Sturza
Voevod; a 4-a Ana, soția lui Musurus Pașa; a 5-a Maria,
soția lui Foliadis Pașa; a 6-a Haricliu, soția întâia a Vor-
nicului Lascar Cantacuzino Pașcanu.

Prințul Ștefan Vogoride ăra nepot de fiu al vestitului Stoica
Vladislavov (1729—1808), episcop de Vralgu în Bulgaria sub
numele de Sofronie, inițiatorul renașterii naționale Bulgare.
Sofronie e aătorul unei curioase aătobiografii sub titlul „Viața
și necazurile greșnicului Sofronie“ unde descrie cruzimile
Turcilor și clevetirile clerului grecesc de pe vremea aceea.
El a mai scris un „Kyriakodromion“, cea dintăi carte tipă-
rită în limba Bulgară modernă (Râmnicul Vâlcei).— Exilat
din Bulgaria, prin intrigile episcopilor Fanarioți, a murit la
Mitropolia de București.

- (*) Vezi în revista Engleză *Ninetenth Century*, amănunte in-
teresante despre acele împrejurări publicate de Lord Strat-
ford Redcliffe, atunci ambasador lângă Înalta Poartă:

și cu cultura mai europeană. În lunga sa ședere la Odessa, el știu să se folosească de frequentarea întinsă cu oameni eminenți ca vărul său, sfetnicul de taină Alexandru Scarlat Sturza, ca Langeron, ca Vorontzov. Vederile lui se lărgise la această școală, dobândind o cunoștință practică și teoretică a trebuințelor societăților moderne. Era vremea când contele Mihail Vorontzov, mai pe urmă principe și Feld-Mareșal, și vrednicul succesori al Ducelui de Richelieu în postul de Guvernator General al Rusiei noi (Basarabia, Kherson și Crimeea), transforma în provincii civilizate pustietățile, unde cu treizeci de ani înainte rătăcea cetele sălbatice ale Tatarilor, și când Odesa începea a întinde cheurile sale de peatră încărcate cu marfă, acolo unde cu câțiva ani înainte, de abia câteva zecimi de colibi de pescari se înălța între bălți și mare. Studiase cu spiritul său cel pătrunzător minunile de activitate și de știință administrative, dezvoltate de oameni ca Richelieu și Vorontzov. Această ședere a lui Mihail Sturza, timp de șese ani la Odessa, într'un moment așa de roditor, n'a rămas fără folos pentru dânsul și pentru țară. Acolo adoptase și hainele și manierele Europene, pe când rivalii lui, Konaki și ceilalți, în lungile lor giubele

cu calpace și cu șlice, păreaŭ o imagine vie a vechilului sistem înlocuit prin Regulament.

Mihaï Vodă Sturza (*) era alb la față, roș la barbă și la păr, mic la statură; umbla cam de-a curmeziș, având piciorul drept ceva întors înlăuntru. Însă bunele proporțiuni ale trupului, trăsăturile obrazului nobile și regulate, ochii albaștri, cam aspri dar vii, adânci și pătrunzătorî cari arătau îndată înțelepciune și hotărîre, mișcările liniștite și pline de demnitate, îi dădeaŭ o înfățișare severă și destul de impunătoare. El a fost un om de o valoare excepțională, pot zice, aproape genială. Avea mari defecte, multe și mari facultăți. În orî-ce țară s'ar fi născut, era menit prin tăria naturii sale a-și câștiga un loc din cele mai însemnate. Cuminția și prudența, ceea ce la părinții noștri se chema înțelepciunea, o voință de fier, o activitate neobosită și o putere de muncă nepomenită la noi, în lu-

(*) Mihaï Vodă Sturza, născut în Iași la 1792, era fiul Logofetului Grigorie Sturza și a Domniței Maria, fata lui Alexandru Voda Calimah, și sora lui Scarlat Vodă Calimah. Domni de la 1834 până la 1849. — Însurat în ăntaia căsătorie cu Safta Roset la 1816, despărțit la 1822, el se căsătorî la 1834 cu Doamna Smaranda, fiica prințului Ștefan Voghride. A murit la Paris, la 26 Aprilie 1884. A lăsat doi fii din ăntaia căsătorie: prințul Dimitrie și prințul Grigorie Sturza; din a doua, o fată, Maria, măritată după principele Constantin Gorciacov, fiul Cancelarului Rusesc.

crurile cele mai mici ca și în cele mai mari, a fost trăsăturile de căpetenie ale caracterului său. Cu aceste se unea la dânsul un duh subțire și pătrunzător, o învățatură generală întinsă, istorică și filosofică. Datorea educațiunii sale clasice, o fineță de spirit, cultivată prin studiul aprofundat al vechei literaturii elinești, o eleganță a gândului și a graiului, o abundență de idei originale și de expresiuni alese, cari făceau conversațiunea lui plăcută ca a unui diplomat francez din școala lui Talleyrand. Puțini oameni i-am auzit vorbind mai bine franțuzește, nici unul vorbind românește într'un mod mai sănătos, mai curat, mai românesc. Ca să fie un om de stat, din cei mari ai istoriei, două lucruri numai i-a lipsit: atâtă un teatru mai întins spre a desfășura puternicele sale facultăți; i-a mai lipsit ceva mai multă generozitate de caracter, ceva mai puțină asprime în covârșitoarea sa individualitate.

Trebue și bărbatului de stat câteva scânteii de idealism: exagerațiunea simțului pozitiv micșurează nu numai inima, dar câte-odată și concepțiunea unui om. Acolo a fost la dânsul poate singura, dar cea mai mare lipsă ca ocârmuitor; de acolo greșelele lui. Prea raporta toate cu lăcomie la persoana sa,

ceea-ce de multe ori întuneca limpezimea judecăților sale. Nu i-a lipsit altmintrelea nici un fel de liberalism, de adevărat liberalism, de acela care izvorește din superioritatea inteligenței. Pentru tinerii învețați și înțelepți arăta o adevărată bunăvoință și părtinire: pe Costachi Negruzzi (*), pe Kogalniceanu i-a iubit să ajute; pe Manolachi Kostaki, viitorul Președinte al Constituantei din 1866, de-abia reintors din străinătate, unde-și făcuse studiile, l-a numit, la vrăsta de 22 ani, președinte de tribunal la Bêrlad; pe Ion Ghika, surgunit din București l-a primit cu blândeță, dându-i o catedră la Academia din Iași, fondată de dânsul (**).

Cantărind totul, binele și reul, a fost un bărbat

(*) Cu toate că Negruzzi făcea din când în când o opoziție potolită în Adunare, și scriea cu o libertate de condei, care i-a atras un exil la moșie, Mihai Sturza l-a numit în mai multe rânduri când președinte al Eforiei din Iași (primar), când Ispravnic, când Director al Departamentului de Finanțe. — Kogalniceanu, crescut la Luneville și pe urmă la Berlin, împreună cu fiii lui Vodă Sturza, a fost numit de dânsul adiutant domnesc, și cu toate că mai pe urmă s'a declarat în contra lui, bătrânul Domn i-a păstrat totdeauna o deosebită simpatie.

(**) Alt semn de liberalism înțelept la Mihai Sturza: potrivita ocrotire a celor mici. A fost la dânsul un chiceu de la care nici odată nu s'a abatut cât a trăit în țara, ca de câte ori arenda una din moșii la un posesor nou, porunceea a se face catagrafia vitelor aflate în sate. Dacă la sfârșitul contractului de arenda, scăzuse numărul vitelor, această prin-

de stat, în toată puterea cuvântului. Exceptând pe Domniî ceî mari din epoca eroică a Moldovei, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, a fost unul din ceî mai vrednici Domnitori ai acestei ţeri. A fost, cum ziceau bătrânii noştri, un bun gospodar; sub înţeleapta lui ocârmuire, moşia strămoşască a înflorit şi s'a dezvoltat mai mult în 14 ani a Domniei Sale decât în cele două veacuri care o precedase. El a făcut pentru Moldova, ceea ce Vodă Ştirbei a făcut pentru Ţara Românească, însă cu o mai mare întindere de vedere, ajutată de o cultură mai înaltă. Un atare bărbat n'aş feri să-l asemănez cu un Henric al IV-lea; dar, afară de câteva colţuri cari *mutatis mutandis*, cam aduceau aminte pe Ludovic al XI-lea, a avut multe şi zdravene părţi a unui Sully.

Konaki şi Mihaî Sturza, încă din boerie, nu trăise bine împreună nici odată. Prin înţelepciunea şi cultura lor excepţională, aceşti doi oameni erau aproape fără semenî între contimpuraniî lor din

cipala şi putem zice singura bogăţie a plugarului sătean, posesorul era osândit în ochii lui pentru totdeauna: cu nici un preţ nu-i mai dădea moşia. Cine a cunoscut pe Vodă Sturza ştie că dacă odată, după mature reflexiuni, adopta o norma de purtare, aceasta era lege pentru dânsul, sfântă şi neschimbată.

Moldova. De acolo zavistia și ura între acești doi oameni, cari fusese conlucrători la compunerea Codicelui lui Calimah și la redactarea Regulamentului Organic. Desbinarea și ura boerilor între dênșii, a fost nenorocirea cea mare a acestor țări; ea a hrănit mai bine de două veacuri regimul Domniilor țari-gradene; ea a fost totodată cauza principală a desăvârșitei peiri a clasei boerești. Konaki, ca și ceilalți boeri, remași în lupta lor cu norocitul lor rival, nu putea judeca cu sânge rece adevăratele titluri și meritele reale care recomandase pe Mihaï Sturza la alegerea puterilor. Odată cu suirea lui Mihaï Sturza pe Scaunul Moldovei, Konaki se retrase din viața politică activă; nevroind nici a face în Obșteasca Adunare o opozițiune zgomotoasă, care nu era în deprinderile aristocratice și patriarhale ale generațiunii sale, și care altfel, pe semne după un obicei al pământului, singurul poate pe care l-a păstrat și generațiunea noastră cu fidelitate, era menită să rămăe fără resunet, — nici a se împaca cu vechiul său dușman încununat și a sluji la vrêsta de 57 de ani sub ordinele lui Mihaï Sturza, mai tînăr decât dênșul cu 19 ani. El socoti că avea câștigate drepturi la odihnă. Însă un spirit atât de ager și de neobosit cum era a lui Konaki, nu era

în stare să se desintereseze cu totul de destinele țării sale. El cu câțiva boeri, de-o părere cu dânsul, Nicolaș Roznovanu, Alecu Ghika, Mihalachi Pașcanu, erau centrul împrejurul căruia se aduna o opoziție compusă de elemente diverse, unele statornice ca dânsii însuși, altele trecătoare și gata la împacare. Având multe relații, uniți la Țarigrad, alții la Petersburg, nu conteneau a arăta abuzurile neapărate ale administrațiunii câte-odată egoiste a lui Mihaș Sturza, și-și pregăteau în mai multe rânduri dificultăți serioase cu Curțile Suzerană și Protectoare, susținând fără cruțare și fără contenire în contra lui o luptă crâncenă, până când în sfârșit, la 1849, obținură depozițiunea lui.

Dușmanii lui Mihaș Sturza n'a fost totdeauna drepti în acuzațiunile lor. Istoria va reabilita memoria acestui Domn. Multe a făcut și cu mici mijloace. Cu un budget care n'a întrecut nici-odată suma derizorie de 9 milioane de lei vechi, țara în vremea lui n'a cunoscut deficitul; din contra, s'a coborât din scaun lăsând Moldovei o rezervă însemnată pentru resursele ei. Cu toate aceste, instrucțiune publică, lucrări publice, poliție, toate lucruri până la dânsul necunoscute la noi, de la dânsul au avut începutul lor. Academia din Iași, Seminarul

de la Socola, institutul de fete și școala de meserii din Iași, școala comercială din Galați, el le-a înființat și organizat. În toate părțile țării s'a făcut și întreținut soșele, aproape 400 poduri de lemn și vre-o 20 de peatră s'a aruncat asupra apelor noastre celor schimbăcioase. Orașele Iași și Galați pavate, iluminate, înzestrate cu o poliție și cu companii bine organizate de pompieri, împodobite cu cazărmi, clădiri publice, Palatul din Iași prefăcut din temelie: stați de mărturie pentru dânsul. Populația Galațului în zilele lui s'a întreit. Ce să mai zic de oblăduirea lui cea înțeleaptă și cu durere adevărată de țară? La 46 recoltele lipsiră: șfertul întâiu al anului 1847 fu ertat locuitorilor, și orice execuție pentru împlinirea dărilor amânată până la recolta viitoare; asemenea fură ertați de bir locuitorii din satele bântuite prin epizootia de la 1845. Cine ar îndrăzni să ceară asemenea îndurare și înlesnire de la guvernele cele de astăzi?

Valoarea pământului în Moldova de la Regulamentul Organic încoace s'a înzecit. De la căderea lui Mihai Sturza până astăzi de-abia s'a îndoit. Vra să zică, dacă progresul în cei 15 ani cât a ținut Domnia lui a fost de la 1 la 5, de la coborîrea lui din scaun până astăzi, în 37 de ani, a

fost numai de la 1 la 2. Aceste sînt fapte netăgăduite: ele vorbesc destul de tare pentru dînsul.

Un istoric prea mult uîtat de generațiunea noastră, și care într'adevăr supără la prima vedere prin încurcătura copilărească a stilului său și limba sa incultă, dar sănătos la judecată și care va rămînea un izvor de informațiuni neprețuite în cît privește istoria, atît de puțin cunoscută și așa de schimbată, a Moldovei în secolul nostru, Postelnicul Manolachi Drăghici, resumează astfel aprețuirea Domniei lui Mihai Sturza (*): „Vistîria a lăsat'o cu o rezervă de 2,383,488 lei și 20 bani, cu toate clevețirile ce-î dase unii și alții, titlîndu-l de interesat, pentru că Obșteasca Adunare i-a hărăzit prosforale (excedente) în mai multe rînduri, din

(*) Man. Drăghici. Istoria Moldovei (Iasi 1857), Vol. II, pag. 217. — Această interesantă perioadă a istoriei noastre, care începe cu veacul prezent este cea mai puțin cunoscută. Pentru trecut avem, afară de nemuritorii noștri cronicari și de publicațiunile cele mari, precum este Colecția lui Hurmuzaki și altele, mai multe studii parțiale bine documentate ale d-lui Hăjdén, P. S. Melkisedek; ale d-lor Papadopol, Tocilescu, V. Alexandrescu Ureche și alții. În ce privește istoria noastră mai recentă, nu pot decît să recomand cetirea bătrînului Drăghici acelor ce simt un disgust bine meritat pentru fleacurile lui Voillant și Ubicini. Cu toate lipsurile care sînt într'însa, vor găsi în Istoria Moldovei a lui Drăghici o comoră de fapte relatate cu credință și aprețuite cu judecată sănătoasă.

prisosul venitului țerii la trebuinți neprevăzute. Moldova n'a cunoscut însă nevoea împrumutului cât a ținut ocârmuirea lui, cu toată lăcomia de banice i se imputa că are, și cu toate că *străine urziră se silea* a o baga în acest labirint de pe atunci, spre a o vedea datoare și nevoeșă. Sturza Vodă a economisit greutățile îmbunătățirilor ce i se cerea de Ruși, cheltuelile Porții și trecătoarea oștilor (evacuarea de la 1834 și ocupațiunea de la 1848), cum putea, cu niște ajutorinți ușoare din țară, *fiind patriot adevărat ce nu vrea să vadă pământul lui scăpătat și încăput în mâna bancherilor de alte neamuri zălog*. Pare că bătrânul Drăghici avusese o viziune profetică a vremilor de astăzi. Să nu uităm că scria, sunt acum treizeci de ani.

Dar nici adversarii lui Sturza nu erau lipsiți de oare-cară temeuri în opozițiunea lor. Am arătat defectele lui Mihaï Sturza, ca om și ca Domn; fără îndoială, ele se oglindea în guvern și în administrație. Când puterile se hotărîră a-î cere abdicarea, era vederat că Domnul își trăise zilele, că prelungirea autorității sale nu mai era cu putință. Țara se ostenise cu densusul. Într'o țară neobicinuită cu controlul activ și real asupra cârmacilor săi, învățată a face stăpânirii un credit illi-

mitat de credință și ascultare, și a se închina orbește o bucată de vreme la dreapta ce ține buzduganul; dar care altfel a fost osândită de imprejurarile desvoltării sale istorice la lipsa unei dinastii învechită în respectul tuturor; — reînoirea, după un răstimp care l'aș fixa la o perioadă de 10 până la 15 ani, a puterii supreme, mi se pare o inevitabilă trebuință. În deafară de o autoritate tradițională, legitimată și identificată cu poporul prin servicii seculare și legată de țară prin o lungă împletire a intereselor, a sentimentelor și a aspirațiilor, și în neputință de a realiza un regim de libertate — adevărată, nu de cuvinte, — puterea nu este decât o simplă dictatură, mai mult sau mai puțin înțeleaptă și binefăcătoare. Pentru răsuflarea țării, o schimbare periodică, o reînoire a acestei dictaturi este neapărată; căci prelungindu-se și învechindu-se, înăsprindu-se de altă parte urele și rivalitățile personale, se preface prea lesne, prin însuși natura sa, într'un regim nesuferit de egoism exclusiv și arbitrar. Ajunge atunci un ceas când în gândul tuturor se trezește rostul lui Hamlet: *este ceva putred în această crăie*. Acolo avea dreptate acei cari, pe la anii 1845—46, reclamau căderea lui Mihail Sturza. Nu este în totul nimerită zică-

toarea bătrânilor: Schimbarea Domnului, bucuria ne-
bunului. Schimbarea, la vreme potrivită, a Domniilor
învechite este o condițiune de viață în țările
unde n'a putut prinde rădăcină o dinastie națională,
legitimă și tradițională: ea a fost în tradițiunile,
în moravurile politice ale poprului român (*). Reul
a fost, că această schimbare a fost la noi prea fre-
quentă, și motivată mai mult de capriciile Vizirilor
decât de trebuințele țării.

(*) Din toate încercările de Domnie pe viață care s'a facut în
România în veacul prezent, nici una n'a izbutit: Mihaï
Sturza, Alexandru Ghika, Bibescu, Cuza, tuspatriu au fost
aleși pe viață; singurul Mihaï Sturza a avut durata nepo-
menită de 15 ani.

V.

Retragerea lui Konaki din afacerile publice n'a putut merge până acolo, să-l depărteze cu totul de orî-ce activitate folositoare pentru binele obştesc. Astfel a primit şi purtat mai mulţi ani sarcina de Efor a Casei Sfântului Spiridon împreună cu Vistiernicul Ūordachi Katargiŭ (*) şi cu Vornicul Stefan Katargiŭ, precum şi aceea de Epitrop al averilor din Moldova ale Sfântului Mormânt. Şi într'a-ceasta, Konaki se ţinea de obiceiurile patriarcale ale vechiei Moldovei, îngrijind totodată cu multă rîvnă de interesele unor biserici, al căror nici nu era epitrop. Pe lângă bisericile făcute din nou la toate satele de pe moşiile sale, a prefăcut biserica Talpalarî din Ūaşî, ce era crăpată de la rîndul de jos a ferestrelor până în sus, şi a acoperit'o din nou; a mai reînŕoit şi acoperit biserica Sf. Vasile din Tataraşî şi altele. Bisericeî Banului din Ūaşî avea de gînd să-î constituască o avere însemnată,

(*) Vistiernicul Ūordachi Katargiŭ fusese cu Konaki, ales de Obşteasca Adunare în Comitetul de redacţie a Regulamentului Organic. A fost tatăl Logofetului Costin Katargiŭ, care căsătoreindu-se cu Smaranda Balş, fiica Logofetului Ūordachi Balş, a născut pe Maria, soţia lui Miloş Obrenovicî, şi mama Majestăţii Sale Regele Milan al Serbiei.

fiindcă acolo îngropase pe părintele său, Vornicul Manolachi, și pe nevasta sa, Vorniceasa Smaranda, înainte de a fi mutate rămășițele lor la biserica din Țigănești. Această voință a sa fu îndeplinită numai după moartea sa. Cu fondul destinat de dânsul, biserica Banului a fost reînviată și împodobită în zilele noastre, și de acolo se țin cheltueala ei (*).

Am pomenit de economia lui Konaki. Acest dar, pot zice, această virtute, atât de rară astăzi și atât de frecventă la bătrânii noștri, Konaki, nu pot tăgădui, o împingea câte-odată cam departe. Între

(*) Dimitrie Burduja: Viața răposatului Logofăt Costache Konaki: „Nu de prisos socotesc a relata din faptele pline de generositate ale acestui rar bărbat, de-și parte din Moldova îl numea sgârcit, aceasta numai pentru că în toată viața sa a fost dușman neînpăcat al luxului zadarnic. Prin mâna subscrișului, răposatul da pe toată luna mai multe pensii, pe la osebite văduve și orfani, de la 50 și treptat până la 300 lei pe toată luna după clasă. Mai multe fete sêrmene pe tot anul marita, înzestrându-le, și când o văduvă i se înfăoșă cu rugămintea că nu are cu ce înzestra fiica, o îndatora a aduce mai întâiu mărturia preotului din mahalaua ce era, doveditoare sărăciei în care se afla, după care chema pe ténêrul ce vroea a lua pe ténêră, ca să-l vază, și apoi iscălea în foaia de zestre suma ce hărăzea.— În earna anului 1844 fiind cuprins de boală în Iași, sub căutarea doctorului Cihac, mi-a dat suma de 7,000 lei, în sorocoveș, ca să-i împart pe la saraci de prin mahalalele Iașului, la fie-care după sărăcie; sfātuindu-mă tot atunci

două rele, prea mare economie și prea mare dare de mână, poate cel d'intăiū este mai folositor, nu numai pentru persoana care o practică, dar putem zice pentru societatea întreagă. Economia aduce cu sine, vremea ajutând, grămădire de bogăție și prin urmare de putere. Dacă generațiunea care a urmat pe acea veche, ar fi urmat pildele strămoșilor, tot capitalul adunat în mânilor Românilor, n'ar fi trecut, precum se vede astăzi, în mânilor ovreilor, și starea economică a țerii fiind mai sănătoasă, de sine starea politică și socială ar fi și ea mai înflorită și mai zdravănă. Dacă va peri odată România, nu va fi decât prin secarea și slei-

ca să caut unde voi vedea case desgrădite: „Acolo, zicea réposatul, vei găsi desăvârșită sărăcie“. Și în adevăr că acolo găseam mai multe veduve și oameni bătrâni, cu totul săraci și neputincioși.

În toată Sâmbăta, după obiceiul bătrânilor boeri, sărăcimea din Iași era stălită în ograda caselor sale, cărora după numărare li se da de fie-care câte un fir frig.

La masa sa, pe lângă familie și alți prietini, era deapănarea câte 7 și 8 tineri fii de boeri, casnici ai réposatului pe cari îi ținea în casa sa ca pe niște fii, și care tineri practica pe la diferite cancelarii ale Ocărmuirii, ținându-se réposatul de sistemul vechilor boeri Moldoveni, de a ține în casa sa fii de boeri mai mici, pe cari-i ajuta și se silea a-i face fericiji, lucru care acum nu se mai vede de loc.— Cele mai multe persoane asuprite în procese, venea cerându-i sfaturi ca de la un adevărat legist ce era, cărora de îndată le da tot concursul trebuitor.

rea puterii economice a elementului autocton al țării; conquisa economică este neaperat urmata de robirea politică a neamului care n'a avut virtutea de a păstra și a mări capitalul moștenit. Puțin câte puțin, dacă acest proces de decadență economică a elementului național nu se va opri. Românul va fi redus la starea de țăran. Și vai de neamul acela, care s'a lasat a fi isgonit din funcțiunile superioare ale activității sociale. Țărănimea este într'adevăr temelia casei, ea rădică toată greutatea zidirii sociale, dar ea este osândită la o absolută pasivitate în lupta pentru putere; puterea ei este curat o putere de inerție. Păstrează naționalitatea, dar nicî-odată nu o rădică; prea lesne se lasa a fi redusă la starea de ilotism de cătră elementele străine mai bine înarmate. Vedem că în Imperiul Austriac, singurele naționalități care au obținut recunoașterea drepturilor lor istorice, sînt acele care au avut o aristocrație bogată și stăpână a pămîntului: Ungurii, Leșii, Cehii; pe cînd Românii, Serbii, Slovenii, Rutenii, au rămas robi, desmoșteniți de drepturi, ai Ungurilor, Nemților, Leșilor și în sfârșit ai Jidovilor. Acest adevăr ar fi fost un bine să nu-l pearză din vedere generațiunea de la 48 și 59

înlăcărată pentru ideile democratice. Astăzi, mă-e frică ca această cugetare nu mai are altă valoare decât aceea a unui adevăr filosofic.

O strictă economie și rânduială a fost totdeauna pentru dânsul o lege. Cu toate aceste știa să dă-ruească, când trebuia.

Avem de la dânsul o scrisoare (*), prea interesantă, trimisă de dânsul Agăi Constantin R. B., la 16 Noemvrie 1846, unde pe lângă binele ce-l făcea unui vechi prieten, mai alipește câteva sfaturi scrise de un condeiu adevărat moldovenesc: „Cu-coane Constantine, în rană nu lovi, zice omenirea și mila inimii. Dar când lovirea este spre tămă-duire sau trupească sau sufletească, rana trebuie atinsă. Adă-ți aninte, cucoane Constantine, de cu-vintele mele când m'ai scos hotarnic la B. . . ești, că ți-am zis să nu intri în pacat de a desrădăcina pe bieții răzeși din dreptatea ce avea, și ți-o a-rătam; și nu m'ai ascultat, nici să te tragă din grozăvia pretenției, nici să te împaci; ce ai luat alți hotarnici, ai răpît pământul răzeșilor; și ei, blăstēmându-te în gura mare, s'au rădicat și au fugit, lăsându-și casele și livezile lor. Vezi, Dum-

(*) Citată de D. Burduja.

nezeu cum resplătește, și pe lângă ceea ce ai răpit, ai pierdut tot ce ai mai avut. Grăbește a rescumpera pacatul, întorcând dreptul oamenilor, ca să nu-ți pierzi și sufletul. Ear de la mine primește, împreună cu mărturisirea jalei și a durerii ce am simțit, cetind scrisoarea d-tale, suma de 200 galbeni ce-ți trimit, și crede că în suflet mă doare a ști că pătimești atât de amarnic“.

Veză, Dumnezeule cum resplătește!

Aceste cuvinte, zidirea, reînnoirea, înzestrarea atâtor Biserici, ideile conținute în memorabila scrisoare către Mitropolitul Veniamin despre învățăturile în țară, și unde arată *catihisul* și *moralul*, ca temelia oricărei învățături și progres, ni-l arată pe Konaki ca un fiu devotat și credincios al Bisericei. Din aceste idei mai ales reese că pentru dânsul, Morala nu se deosebește de Lege, cum ziceau părinții noștri.

În adevăr, în zadar au fost totdeauna încercările de a da moralei altă temelie decât credințele religioase positive. Dacă depărtăm această morală care isvorește din legile eterne ale Dumnezeirii și pe care ni le învață Biserica, ce temelie rămâne moralei, ce călăuză a vieții omenești? Legea naturală?

Dar dacă voim numai decât să-î dăm o temelie sănătoasă, o normă științifică, aceasta nu poate fi scoasă decât din observația amănunțată a fenomenelor istoriei naturale. Ei bine! ce morală ne învață istoria naturală? Covârșirea fără margini a puterii brute; legitimitatea satisfacerii trebuințelor; lupta și războiul fără milă și fără încetare a diferitelor vietăți între dênsele, care se hrănesc una din sângele alteia; strivirea universală și fără protestare a celui slab de cătră cel puternic. Știința nu găsește altă normă în lumea naturală; o morală științifică nu poate da altă formulă decât cea veche cunoscută: *homo homini lupus*.

Slabă temelie a moralei știința! Băta știință! ea nu este macar și nici odată nu va fi în stare a-și da o samă întreagă despre chiar lucrurile cari sânt de domeniul său direct. Ea nu cunoaște decât arătările întâmplătoare ale naturii (fenomenele) și relațiunile lor între dênsele, și în îngâmfarea sa, nu se sfiște a le numi *legi*. Dar legea adevărată, legea legilor, cauza și ființa lăuntrică a lucrurilor, ea nu le știe, și nu le va ști nici odată, fiindcă minții omenești nu este dat altceva decât a percepe pe din afară fenomenele când

se ivesc și cum se ivesc, departe de a pătrunde taĭnicile pricinĭ din care isvoresc și prin care primesc viața și veacul lor.

La 1845, Konaki logodi pe fiĭca sa Catinca, singurul seŭ copil, cu prințul Neculaĭ Vogoride, fiul cel mai mare al betrânului principe Stefan Vogoride. Konaki avea legaturĭ de prieteșug cu Vogoride, încă din timpul Domniei lui Scarlat Calimah, când slujise amândoi împreună, Konaki ca Agă și Vornic de Politie, Vogoride ca Părcalab la Galatĭ și pe urmă ca Vel Hatman. Prin mijlocirea lui Vogoride, se împăcară vechii dușmanĭ, Konaki și Mihaĭ Vodă Sturza. Vodă îi trimise la moșie, la Țigănești, pe ispravnicul de Tecucĭ, credincĭosul seŭ Postelnic Grigorie Plitos, să-ĭ propue Logofeția de Năuntru. Konaki nu primi: împăcarea nu mergea până acolo. Cununia se făcu în primăvara anului 1846 (*), după săvârșirea formalităților de împămĕntenire a tĕnĕ-

(*) Las betrânului Burduja descrierea nunții: „I'a cununat la Țiganești dinpreuna cu rĕposata cucoana Satta Negre, odata cu douĕsprezece părechi tinerĭ și tinere de prin satele sale, pe care i-a înzestrat cu câte doi boĭ, o vacă, și câte cu 1,000 lei bani de fie-care păreche. La această solemnitate a cununiei a fost de față și Domnul țĕrii Mihaĭ Sturdza Voevod, cumnatul lui Vogoride, cu fiul seu Beizade Dimitrie, ce era Hatman al miliției, întorcĕndu-se de la Silistra, unde Domniĭ Principatelor au fost duși pentru a gra-

rului Vogoride. Ne voind a i se stinge numele neamului seŭ, el vroi ca ginerele seŭ să alătoreze porecla Konaki lângă numele părintesc. Mihaï Sturza, bucuros de împăcarea cea nouă cu vechiul seŭ dușman, întări prin hrisov domnesc această dispozițiune a lui Konaki (*).

Întâmplările de la 1848 n'au putut să displacă cu totul vechiului dușman al lui Mihaï Sturza. De altă parte, apucăturile tineritului care de vr'o zece ani începuse a se întoarce din școalele străinătății, îi aducea multe îngrijiri pentru desvoltarea politică și socială a țerii. O persoană, vrednică de toată credința și care a trăit în intimitatea sa cea mai

tula pe Sultanul Abdul-Medjid Han, care în drumul seŭ venise până la Dunăre.

După cununie și rădicarea meselor din ograda caselor de la Țigănești, unde toate satele erau adunate, care parte juca și parte ședea la mese, desfundându-se și câteva vase de vin, car Beizade Dimitrie asvârlindu-le bani din cerdacul caselor. . . .

- (*) Neamul logofetului Konaki este înfașoșat astăzi de copiii unicei sale fete Caterina, răposată la 10 Fevruarie 1870, care a lăsat 8 copii în două căsătorii. I-a cu principele Neculai Vogoride Konaki (1821—1863): 1°. Emanuil Vogoride Konaki, autorul acestor schițe; 2°. Maria, soția Contelui Petru Roma; 3°. Lucia, soția D-lui Neculai Roset Roznovanu; a II-a cu principele Emanuil Ruspoli: 1°. Constantin Ruspoli; 2°. Eugeniu; 3°. Mariu; 4°. Caterina, soția Contelui Albert de la Forest de Divonne; 5°. Margareța.

de aproape, îmi povestea că-l auzia câte-odată zicând: „Nu vezi că la Galați vine fie-care vapor încărcat cu polcuri de destrabalați și bezmetici; voi tineri veți vedea ce urmare aș să aibă toate aceste pentru viitorul țării“.

În adevăr, tânăra generație, care a făcut mișcarea de la 48, nu era de loc pregătită pentru colosala preschimbare pe care a întreprins s'o aducă în țară, și isbutind a o face, a făcut'o mai mult spre rău decât spre bine. Cu o cultură ce-i mai mulți, chiar și toți putem zice, neindestulătoare, orbiți mai mult decât luminați de strălucirea civilizației apusene, adăpați de ideile în mare parte spulberate și de destrămare, ce pe la 1840 predomină în cafenelele din Paris și în berăriile universitare din Germania, nu aducea cu sine-și în țară decât o cultură de gazete. Trimiși în străinătate, fără cultură pregătitoare, lăsați fără control și fără direcție în voea întâmplărilor, depărtați de familie și de relațiunile sociale cele bune care aș o înriurire atât de puternică și de bine-făcătoare asupra dezvoltării spiritelor tinere, nu căpătase în străinătate decât un capital intelectual prea ușor, compus de o cultură istorică și filosofică necom-

plectă și schimosită, noțiuni false despre Revoluțiunea Francesă și mișcarea liberală din Franța, luate din *Istoria Revoluțiunii* a lui Thiers, din *Girondini* lui Lamartine și din *Istoria de 10 ani* a lui Louis Blanc, opere de o formă seducătoare, dar fără nici o valoare științifică, și din care nimica n'a mai ramas astăzi, după procesul de revizuire întreprins de istoricii cei mai noi; un fel de entusiasm patriotic și național fără cunoștința istoriei pământene, pe care abia astăzi începem a o cunoaște ceva, pe când bătrânii noștri o știa din tradițiune, tradițiune perdată de tineritul de la 48 pe ulițele Parisului și Berlinului. Îmbătați de puținele cunoștinți ce le căpătase și pe care ei *bona fide* le lua de cultură filosofică și enciclopedică, nici nu vroea să știe de dânsa, precum nici de tradițiile și de moravurile țării, de simțirile și de credințele strămoșești, considerând pe Român ca o ființă neorganică, care nu s'a dezvoltat după niște împrejurări proprii și speciale, și neputincioasă de a se reforma și îmbunătăți în conformitate cu propria sa natură, l-a tratat ca un fel de *homunculus* pe care ei erau în drept să-l făptuească de

istov, ca un aluat moale bun numai de turnat în calupul lor cel fără seamăn.

Era lucru firesc și neapărat ca asemenea oameni pe cari generația cea veche, mai cu minte și sănătoasă, îi zugrăvise cu porecla caracteristică de *bonjuriști* și *pantalonași*, să treacă în ochii bătrânilor noștri, cu bunul simț practic care-l avea și cunoștința lor de trebuințele positive ale țerii, drept o ceată de nebunî, numai de rele stîrnitorî. Istoria va schimba puțin din această sentință și osândă.

Ca să cunoască cineva pe deplin judecata lui Konaki despre mișcarea de la 48 și despre pornirile politice și sociale ce au pregătit'o și oamenii cari o aduse la îndeplinire, destul este să citească cu luare-aminte, scrisoarea care o scria către Mitropolitul Veniamin încă de la 1837, *despre învătăturile în Moldova* *): „Din orî-ce vîz cu ochii acum, eî nu mî mai îndoesc, că două lucruri sînt cari nestîmpărat ne scurmă și ne rod la inimă: unul, adică oarba grăbire cu care am socotit să cîștigăm lumină, fără a socoti că niște ochi ce es de la întuneric, trebuie pe încet încet să se deschidă, pentru ca să nu chîorască mai tare, și fără

(*) Vezi această scrisoare în întregul ei la sfîrșitul volumului.

a socoti, că toate sporirile, și sufletești și trupești, întocmai ca plântele și poamele dintr'o florărie, pripindu-se, nu pot avea nici floarea, nici gustul, nici veacul acelora pe care soarele și vędzduhul le naște, crește, înflorește și coace încet încet de la primăvară până la toamnă; și că nici un neam nu s'a luminat în adevărate luminări tând odată; și că din potrivă, grăbirea aduce și sminteli și greșeli care nu se pot îndrepta nici tămădui. Ear celalalt lucru este că o idee înadins greșită se revarsă și se întinde zic asupra civilisației; acest cuvânt, — care este atât de întins și cuprinzător, pentru-că ȳa în brațe pe omul țernă, în atárnare cătră pământ, și pe omul suflet în suire cătră cer, — a ajuns a fi între noi ca un *zburător* ce aũ femeile smintite; ele cu ochii la dęnsul tipărite, îndrăgesc, îmbrășoșază și sărută o neintrupare; — saũ zicęnd ca niște drumeți, cari ar boldi ochii la o stea pe cer, și fără a-și mai pomeni că calcă pe pământ, perd drumul, cad în noroae și gropi, de care s'ar fi ferit, dacă măcar câte odată ș'ar fi întors ochii să caute la picioare“.

Și mai departe: „Și cine poate tągădui că respectul cu care este datoare tinerimea cătră bętră-

neță, femeile cătră bărbați, micii cătră cei mari, din ce în ce pîere și se stinge din ochii noștri?”

Cine poate tăgădui că această zugrăveală este astăzi mai potrivită cu adevărul decât totdeauna, și că, din nefericire, mult drum am făcut pe de lături, și în multe gropi am căzut! A venit vremea, când nu mai știe nimeni de nimică, și trebuie să mărturisesc că societatea română seamănă astăzi cu un pustiū de năsip mai mult decât cu o fință organizată, sănătoasă și vie.

Las cuvântul credinciosului Burduja, pentru a ne descrie zilele cele de pe urmă ale lui Konaki: „La „1849, Ghenar, chemat fiind de cătră răposatul „boer, din Iași la Țigănești, cu documentele unor „proces, cum m'aū vĕzut, m'aū întrebat cum îl „cunosc, ș'am răspuns că tot așa precum l-am lăsat „de cu toamnă. Mă-aū zis că-l paligorisesc, căci „de la genunchi în jos i s'aū rĕcit picĕoarele și „că se simte slab. În cursul unei sĕptĕmăni, cât „am șezut la Țigănești, scriind la plĕdoariile pro- „ceselor, după dictarea răposatului, într'o dimineață „am găsit pe masă, unde scriam, următoarele ver- „surī, scrise chĕar atunci de cătră dĕnsul și anume :

Amorüü, la a ta putere de-acum nu mă mai închin;
Na-ți și arc, na-ți și săgeată, na-ți și ghimpul cu venin,
Căci la invalizi ca mine ele nu se mai cuvin.
Te-am slujit cât am fost tînăr, cu credință, precum știü.

Ear acum o altă grijă și simțire m'aü cuprins.
Înțelegi că numai focul pentr' un Dumnezeuü aprins
A putut într'al meu suflet pe al tēü să-l facă stins;
Și că numai amintirea unü sufletel iubit (*)
Nu poate fi nici odată ștearsă, macar cât de umilit
Ar fi omul când se roagă Celuia ce l-aü zidit!
Mergi și du-te de la mine, frumușelelor să spuü
Că acela ce prin versuri le-aü slăvit în viața lui,
Acum nu-i decât scheletu răzemat pe cärja lui!

„Plecând apoi din Țigănești la Iași când mi-aü
„dat și ordinele convenite în interesele de acolo, și
„lăsându-l bolnav, sub căutarea doctorului casnic
„Moritz Kernbach care la durerea de pept numită
„astmă de care suferea, l-a tratat numai cu apă rece,
„la 1849, ziua Marți Februarie 4, cu plângerea a
„toată țara de jos a Moldovei, aü închis ochii la
„moșia Țigănești, lângă Tecuci, în vîrstă de 71 de
„anü, 3 luni și 20 zile, stingēndu-se pentru familie,
„rude și prietiniü sēi, întocmai ca o lumină dulce
„într'un grozav întuneric“.

Sarcina mi-am îndeplinit'o. Am încercat a face
să trăească în ochii generațiunii de astăzi, prea

(*) Soția rēposatului (notă a lui Burduja).

lesne uitate de cele trecute, o figură din cele mai originale din vremile de odinioară. Nu știu dacă nu mă înșel: cred că nu am făcut un ce cu totul nefolositor. Puținii oameni aș primit darurile puternice și multiple care sînt neapărate unui istoric; orî-ce om însă, cu puțină cultură și iubire de neamul său și de țara sa, este în stare să facă o mică monografie despre un bărbat însemnat sau un fapt deosebit din trecut. Mulți vor găsi în familiile lor chiar, multe date și documente, care zac uitate prin poduri în praful lăzilor de Brașov și care pot sluji la întregirea materialului trebuitor la întocmirea unei istorii complete. Aceste încercări, atât de obicînuite și de căutate în țerile cele culte, ar fi bine să fie mai dese și pe la noi.

Dacă această a mea lucrare nu va avea alt folos decât a deștepta două trei lucrări de asemenea natură, mai puțin imperfecte și scrise cu mai multă știință de carte și cu un condei mai iscusit, imi va fi destulă mulțămire și resplată, și voiu zice că nu mî-am pierdut cu totul vremea și osteneala.

VOGORIDE-KONAKI.

Iași, 1 Noembrie 1886.

ALCĂTUIRI.

CINE-Î AMORIUL?

Ostașul viteaz al firei amorul fiind anume,
Are pace și resboae pretutindenea în lume;
Poartă arme ca ostașii, ascultă și se supune,
Are curaj, dă năvală și fuge cu slăbăciune;
Privighează ca și dănșii, pe măsură călătorește,
Cetății ia, dar nu le 'nchină, rob se dă și robii priimește.
La loviri este amarnic. dar rane tămăduiește;
Ceartă. eartă și împacă, foc și dă și potolește.

Dar cu toate că se pare cu deplină potrivire,
De ostașii lumii are foarte osebită fire:
Armele lui nu-s de fier, ci-s de milă, de iubire,
De dureri și de suspinuri, de rugă fără contenire, —
Cu dănsele se 'naramează, cu dănsele biruește,
Ele sânt a lui dorință, pentru ele se jertfește.

Pacea lui nu-î vre o pace, sa-î de arme contenire,
Ci este dupa răceală a dragostei înnoire.
Resboiul lui nu-î spre moarte, ci spre dulce pătimirea,
Care 'nghimpă și deșteaptă, și îuțește toată firea.
Supunerea ș'ascultarea la d-nsul nu-s de nevoie,
Ci după împăcătune, din primire și de voe.
Curajul și slăbăciunea nu-î s-nt pentru vitejie,
Ci curajul i-î la brațe, slăbăciunea la trufie.
Privighiera și prepusul nu-î s-nt de vr'o năpădire,
Căci asupra sa năvala o dorește peste fire,
Ci le are de lumină într'a sa călătorie:
Cu d-nsule deslușește cea mai mică viclenie.
Adese-orî cercetează, adese-orî resplătește,
Cu suspinurile arde și cu lacrimi recorește.
Calea lui cea măsurată este a luminei zare,
Mersul, dusul și stătutul la d-nsul s-nt tot o stare.
Cetatea lui este sinul, robiea-î împărăție.
Când lovește dă durere, dar durerea i-î hazlie.
Ranele lui nu-s în trupuri, ci în suflet, în simțire:
Cruzimea nu le priește, mila li-î tămăduire.
La pedepsă n'are protivnic, dar pedeapsa-î cu plăcere,
Nu omoară trup, ci suflet, și-î dă viață prin durere.
Două firî are 'ntr'o fire, și de om și ângerească:
Una-î dragostea curată, cealaltă îi trupească,
Cu una la simțim-nturi se pleacă și se închină,
Dorește cele de lipsă, în despărțire suspină,
Cu cealaltă potoale și impacă îmbulzirea
Ce aduce la om pofta care î-a-î dăruit firea.
Boala lui este temutul, dar fără d-nsu nu trăește,

El îl bagă în necazuri, el îi dă gust și-l iuțește.
Vrăjmașii lui nu sînt oameni, nu sînt paseri. nu sînt fiarë,
Căci ș'aceste fiind duhuri, sînt pline de a lui pară, —
Ci vrăjmași i-s frumuseța, duhul, nuri, daruri bune,
Dar nu vrăjmași ca să-î peardă, ci numai păn' le supune.

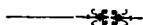
Prin vedere el se naște; ochi și gene și guriță,
Obraji rătunzi, albi și rumeni. plepturi, sinuri cu mici țighe
Sînt a sale vânătoare. și întru a sa trufie
Mai are încă un lucru — care-l tac, că lumea-l știe.

AMORIUL CA ȘI OSTAȘII...

 Amoriul ca și ostașii
Se 'narmează, se pornește,
Dar nu rănește vrăjmașii
Ci pre cei cari-i lubește.
La săgeții fieră nu are,
Ci lumină de ochi și gene,
Arcul de îngemănare
Este din două sprincene.
Paveza de apărare
Și lancea de îngrozire —
Îi a firei rușinare
Ș'a temutului boldire.
Ca ostașii privighează,
Merge și călătorește,

Are o ființă trează,
Și eartă și resplătește.
Lagărul lui este sinul,
La grumazi arme anină,
Robiea lui este chinul,
Dar robiea-i de haz plină.

ÎNTR'UN REDIU DE DIMINEAȚA...

 ntri'un rediu de dimineață,
Pân' a nu răsări zori,
Amoriul, schimbat la față
Ca un copil, strângea florî,
Și zicea pe-ascuns în sine:
Vai de cine-a priimi
Acele florî de la mine...
Că în suflet s'a răni!

Pe-acolo o fetișoară,
Ce abia se rădica,
Își căuta o meoară
Perdută din turma sa.

Vede pe copil, se meară,
Aceasta ce poate fi:
Copil în loc de meoara
Prin pustiluri a 'ntalni?

-- „Copilaș dragă. Ți zice,
Așa dimineață 'n zori
Cine te-au adus aice
Și pentru ce adună florii?

— „Cine m'au adus, lelică,
Nu te pot încredința;
Hrana mi-î o florică
Care-î zic *Nu mă uita.*
Îe-mă me rog și pe mine
Și mă du la casa ta,
Că mi-î frică de albine
C'or veni și m'or mușca.

Mila pe fată învață,
O învață prin suspin,
Să ȧea pe copil în brațe
Și să-l lipească de sin...
Vai de densa! că îndată
Sufletul i s'au aprins
De-o durere înfocată
Ce nu-î supusă la stins.

Aleargă pe dealuri, plânge,
Se vaită suspinând,
Dar focul ei nu se stânge,
Ci s'adaoge arzënd...
Merge la părinți a casă,
Le spune ce au pățit:
Părinții o blăstēmase,
Pentru că aū zăbovit.

Necăjită biata fată
Se întoarce înapoi
Strigând: ah! când să se poată,
La ale mele nevoi,
Moartea fără prelungire
Să vie și să mă iea!...
Căci alt chip de mântuire
Nu am la durerea mea!

AFRODITA ȘI AMORIUL.

Amorul

— „Nu știu, maică, mie-mi pare,
Orî pătimești de ceva?
Căci o măhnicîune mare
S'aû vërsat în fața ta.
Aû lipsit învișoare
Din dulcî ochișorit tēi,
Și gurița, de 'ntristare,
Aû pierdut toți nuriî sēi.
Nu faci arce din sprincene
După obiceiul tēu,
Nici fulgerî acum din gene,
Nici clipești pe placul meû.

Unde-î din obraz rubinul
Ce dumnezei aŭ robit?
Și fața ta cea ca crinul
Pentru ce s'aŭ veștezit?

Afrodita

-- „Ah! fiiule prea iubite,
Necazul meu tu nu-l știi,
Ca să simți că Afrodite
Mai îi moartă între vii!...
Știi că viața cu plăcere
Pentru mine-î să robesc,
Și cea plină de durere
Este când nu biruesc.
Înclinându-se la mine
Am privit pre dumnezei,
Și lumea toată de sine
S'aŭ plecat la ochii mei.
Ah! dar ce nenorocire!
O lume să stăpănesc,
Și a unui tènăr fire
Să nu pot s'ò biruesc?...
Ikanok plin de mândrie
Sburând cu firea pe sus,
Nici odată, cu robie,
Dragostelor nu-î supus;

Cele mai mari frumusețe
În mulțime de femei
Pline de duh și istețe,
N'aū prins loc la ochii sei.
Și de-ar fi fără simțire,
Ași zice că nu i-i dat
Să guste el fericire
Unui amorii infocat;
Dar el simte și iubește
Fără să fie robit,
Și adiaforisește
În minutul ce-aū iubit, —
În cât zic cu hotărare
Că acest tēnēr cumplit,
Pentru a mea osândire,
Singur din iad aū eșit.
Voiū da stema 'mpērătească
Ori și căreia femei
Va putē ca să-l robească
La mângăoși ochii sei.

Amoriul

— „Afrodito, mi-i rușine
De câte mi-ai arētat . . .
Căci la om să se inchine
Maiceii mele nu-i ertat.

Tu lunei stăpănitore,
Ceea ce însuflețești
Toată firea simțitoare
Ș'o suptu' precum voești,
Tu, să te-areți supărată
Pentru un prost neștiut?...
Și de ce mai port săgeată.
Și de ce m'ai mai păscut?
Arcul meu ascuns s'a'ntinde.
Și săgeți pornind de foc,
Sub pieptul lui vor aprinde
Vapae în orî ce loc.
Dar maică, mai socotește
Că tot omul pătimaș,
La cele ce el poștește
De-a pururea îi urmaș.
Nime n'ar fi, pre-a mea lege,
Care n'ar iubi curat,
Când se știe c'a culege
Credința ce-au sēmēnat.
Ikanok știu că iubește
Și că se află robit
Chipulu' ce el slăvește,
Dar se teme de-amăgit.

Afrodita

— „Ce-mi spuî, fîile iubite?
Și se poate-așa a fi,
Când și cele mai slăvite
Nu l-aû putut birui?
Te înșeli, el nu iubește,
Că aș fi simțit de-atunci —
Fără numai că voește
Să pricinuească munci.

Amoriul

— „Dar nu știi, maică, că omul
Ce trăește pre pământ,
Cade une ori ca pomul
Ce îl rupe un mic vânt?
Nu știi gustul că supune
Ori-ce suflet împetrit?
Și soarele că apune
Ș'aproape de răsărit?
Ah! îi slab omul, măicuță,
Și supus pe cât îl vrei,
Căci curg întregi părăuțe
De lacrimi din ochii sei!...

Și dorit gustul ce-l are
Mai pre sus de orî și ce,
În inima simțitoare
Poate face orî ce-î vre.
De multe orî nu 'ndrăgește
Lucru înadins făcut,
Dar se pleacă și robește
La un *nu știu ce* plăcut . .
O clipeală, o zimbire,
Un dar mic, nesocotit,
Săvârșește o robire
Unde însuși n'aū gândit.
Zedar, maică milostivă,
Că vei prîmni a I-o da. . .

Afrodita

— „Că nu-î voîu sta înprotivă,
Mă jur și pe viața ta!
Dar spune-mî, care-î ursita?
Că mor pentru Dumnezeu! . . .

Amoriul

— „Aroirami slăvita
L'aū supus cu statul seū.

Afrodita

— „Apoi cine să mai creadă
De-acu 'nainte pre om?
Și să n'albă drept dovadă
Că viața lui este-un somn,
În carele el visează,
De la ris și pân' la plâns,
O cale ce însemnează
Lucruri nouă pentru dăns?
Ah *Gustule*, împărate!
Când să-mi fii și tu supus...
Ași zice că preste toate
Afrodita e mai sus.

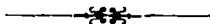
IUBITUL SI URITUL.

Într'o zi de primăvară ämbländ pe cämp Aglaea
Vëzu din nästav Amoriul culegënd flori längä ea,
Ca sä facä o cununä pentru cel ce-aü biruit
Pe *tenut* dupä 'ndrägire, pe *urit* dupä *iubit*.
Tënëra se späimëntarä de atäta haz cu nuri
Ce vëzurä fär' de veste într' a lui cäutäturi, —
Îl privește, îl numește și se 'nșalä a-ï zimbi;
El päșește cu siealä, dar färä a zäbovi,
Și îndata se închinä la doi ochi strälucitori,
Încät uitä și pricina și cununa cea de flori.

Însași Aglaea pätrunsä de pruncul nemuritorü
Vrea sä-l ție, cu nädejde că n'a fi supërätörü;
Dar acel prunc, cu siealä și mësuras la 'nceput,
Din minutä în minutä lua 'ndröznealä mai mult.

Une ori, găsind pricină că i-î părul încurcat
De zefirii ce pe-acolo năvălia la desmerdat,
Găsea chip și punea mâna încetișor, dar deplin,
Pe grumazi ce albeța nu-î deosebia din crin;
Alte ori, pentru un flutur ce zicea că mușcă rău,
De pe pept rădica fluda și privia mormântul său.

Stătu Amoriul și zise:— Ah! în ziua cea dintâi
Socotiam drept fericire numai că-s la ochii săi,
A două zi până 'n ziună și de mână o strinseîu,
Hotărînd că pe aceasta de n'oiu iubi-o, eü peü...
A treia zi cu 'ndrăzneală o guriță îl furaîu;
Îar a patra zi pe brațe-î adormilü, și — o ultaiü.

OCHII VERZI.

De putere, Doamne sfinte, ai sădit în ochii verzi!

Ah! la dênși când cat mă farmec și de plăcere mă perz.

N'aũ mijloc de măsurare, ci de gene 'mpovorați,

Și la milă și la chinuri sũnt porniți și infocați.

Afroditei spre podoabă dintru 'nceput aũ fost dați,

Ș'aũ supus cu a lor arme și Dumnezei și 'mperați.

Risul și posomorirea, la dênși-ı tot plin de nuri;

Dau și viața, Iaũ și viața numai prin căutături.

Ferice de muritorul care s'ar învrednici

A-ı vedè în lăcrămarea ce dragostea le-ar porni!

Atuncea ca roũa vara pe verdeața cea din zori,

În miș de mǎrgărintare innăsturate pe flori,

A lor lacrimi pot supune pe om fără a voi
La acea dulce simțire de-a iubi ș'a pătimi.

Dar vai mie! vr'o nădejde putè-mă-va bucura,
Că voiū avè fericirea de-a-i slăvi ș'a-i săruta?

CARPINA.

Inalți Dumnezei!
Ce vęd ochii mei,
De clipesc ș'apun?
Sub chip omenesc
Un ânger ceresc
Vęd și se supun;

Doi ochișori verzi,
Ce privind nu-î perzi
Pintre cealalți,
Genele-î umbresc
Și ei strălucesc
Ca niște brilanți.

Sprincenele corb,
Slobod, mă țin rob
 Ca pre alți robi prinși;
Și obraz rătund,
Unde se ascund
 Trandafirî aprinși.

Gurița rubin,
Zimbindu-se lin,
 Tamei îi oltar,
Ivind niște dinți,
Albi și potrivii
 Chiar margăritar.

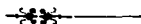
Dar niște per smad —
Unde ca 'n laț cad
 Toți cei ce-l privesc,
Drept zuluți lăsat
Peste-un gât curat,
 Ângerii răvnesc, —

Se scoboară drept
Pre cel mai alb piept
 Ce lumii s'aun dat;
Ș'acei ochișori
Prin păr ca prin nori
 Clipesc ne 'ncetat.

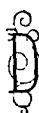
Dar un rau de sin —
Unde se închin
 Ochiî omeneşti,
Mic şi grăsuliū,
Prea alb şi nurlîū,
 Să-l săruţi doreşti, —

Lăcaş de amorîū
Şi cam arzătoriu
 Şi rēcoritorîū,
Caci într'acel loc
Isvoreşte-un foc
 Prea vieţuitorîū;

Acolo robesc
Toţi cei ce slăvesc
 Dragoste şi nurî,
El fiind lăsat
Liman de scăpat
 La săgetăturî.

CATINCA.

e porți fire omenească
Supt a tale frumusețe
Și simțire sufletească
Înstimată cu blândețe,
Ascultă glasul cu jele
Perdutei inimei mele,
Ce sloboade din durere,
Strigând fără mângăere:
Catinco, fit milostivă!

Și supt a ta strălucire
Ce toți comiții apune,
Priimește drept jertfire
Vecinica mea plecăciune,

Dănd nădejde de 'nviere
 C'un senin de mângăere
 Unui suflet ce-ți dă slavă,
 Strigând cu ah de otravă:
 Catinco, fii milostivă!

Întreabă a ta simțire
 Ca un hrismos de-a mea parte,
 Și vezi, a sa hotărire
 Priimește a mea moarte?—
 Ori numai de împetrire
 O vrei ca o respălțire
 Unei inimii ca să piară
 Ce strigă cu ah de pară:
 Catinco, fii milostivă?

Vezi ochii tăi ce rănire
 Pot a-mi pricinui mie
 Când se răpesc cu răpire
 Și-mi arat' a lor urgie,
 Atunci ai mei cu 'nfocare
 Căutând la a lor soare,
 Și aprinși cu ah de pară,
 Zic cu lacrimi amară:
 Catinco, fii milostivă!

Îar de ești din ceri zidire
 Cu fire dumnezească

Și porți a ta strălucire
Sub simțirea îngerească,
C'o clipeală de zimbire
Arată milostivire
Unei inimă fără parte
Ce strigă cu glas de moarte:
Catinco, fii milostivă!

La oltarul feței tale
Unde ceriul se preface,
Primește jertfa de jale
Ce inima mea îți face,
Și fără posomorire
Arată-te cu simțire
La a unui suflet pară
Ce strigă gata să pără:
Catinco, fii milostivă!

Glas de desnădejduire
Unde moartea se vestește,
Auzi cu ce tănguire
Patima îți zugrăvește,
Și tu, o dumnezeire,
Arăți nemilostivire
La a inimei durere
Strigând fără mângăere:
Catinco, fii milostivă!

Sfirşeşte nemilostivă
Duhul tău cel de 'mpetrire,
Şi nu mai sta înprotivă
La raul de fericire
Ce sufletul meu îţi cere
Să-î deschizi după plăcere
Pentru focul care varsă
Strigând din simţirea arsă:
Catinco, fii milostivă!

Ce dar, ce? vreî a mea moarte?
Se cade Dumnezeirea
Pentru suflet fără parte
Să-şi uite milostivirea?
Şi să vadă muritorul
Ce-l chinueşte amorul
În văpaea cea mai mare
Strigând cu ah de 'nfocare:
Catinco, fii milostivă!?

Fără a da mângăere
Cu vr'un chip de mulţămire
La a inimei durere
Ce arde a sa simţire?...
Firea dar cea omenească
Tot muritorul slăvească

Ce în necaz și în chinuri
Strigă cu ah de suspinuri:
Catinco, fi milostivă!?

Stăpăna mea, încetează
A unui rob chinuire,
Și sub scaunul de rază
Dă-î umbră de liniștire,
Unde simțind alinare
La durerea lui cea mare
Strigă: o Dumnezeire,
Nu ceî altă fericire
Când Catinca-î milostivă!

Și la a tale picioare
Închizându-se mormântul,
De-un amorî fără uitare
Să-ți arate jurământul...
Puteri cerești! ângerî, soare!
Atunci nu schimb a mea stare
Cu a voastră fericire
Ce-arêtați cu strălucire
Când Catinca-î milostivă.

NUME.

 Când să se fi adunat
Lacrimile ce-am vërsat
Din ceasul ce te-am iubit,
Al vedè curgënd părău
Pe ticălos peptul meü,
Ce pătineşte cumplit.
Suspınurî de-aşî numëra,
De câte orî aî ofta?
Numaî la tine gândind. —
Al vedè un foc aprins
Ce se hrăneşte cu plăns
Şi se 'ntărită oftând.
Numaî inimfoara ta
Nu se poate 'ndupleca,
Să mă mângăe măcar,

După atăta oftat
Cu care te-am supărat
Fără să cunosc vr'un har.
Răsplătire vei lua
La neîndurarea ta
Într'un ceas de miî de ori,
Atunci când te-oîu judeca
Chiar după inima ta :
Căci ai vrut să mă omorî.

Acest foc, ce dinadins
În suflet tu mi-ai aprins,
Nu se va mai potoli
De-acum până ce-oîu muri !
Inima mea s'aû priîmit
Din ceasul ce te-aû iubit,
Ca să răbde orî-ce rău
Î-a fi scris, pe peptul tēu,
Avēnd lucru hotărit
A-ți robi până 'n sfârșit.

La obrazul ce firește
Cerîu cu stele 'nchipuește
Urmează să se robească
Orî-ce fire omenească ;

Căci ochii ce săgetează
Ca luceferii cu rază,
Sub două arce 'nghinate
Inimile țin legate;
Aerul ce aburește
Dintr'un sin ce isvorește
Nurii, blândeță și dulceață —
Morților încă dă viață;
Dar evghenia ce are
Ca un ifos de 'ndurare,
Robind placul și simțirea,
Pleacă toată omenirea
A priimi cu bucurie
Jertfă 'n veci la ea să fie.

Cu a feței tale rază
Soarele s'asemenează,
Atuncea când se pogoară
La asfințitul de sară,
Seninând cu mângăere
La a tuturor vedere.
A ochilor tăi ivală,
Cu blândeța ce ne 'nșală
Năvălind, cuprinși de gene,
Săgetează din sprincene.

Duhul tău, ce leguește
Pravilă ce lumea primește,
Robește cu biruință
A simțirilor ființă.

Eram hotărit să mori
Și să nu mai fac amor, **L**unecându-m'a gândi
C'oîu trăi fără a iubi;
Ear acum, dac' am zărit
Ochiul tău ce m'a rănit,
Nu pot a tăgădui
Că mori... de nu te-oîu iubi;
Căci numai la ochii tăi
Aș fost scris ochilor mei
A se închina curând,
De vreme ce foc aprind.

Minunea lumii tu ești,
Căci când cași, inimă rănești,
Având dar de sus să poți
Și de la moarte să scoți.

Rob îți sînt și voîu să-ți fiu,
Căci iubindu-te sînt viu;
Iar a m'avea depărtat,
Zi că m'ai și îngropat.
Ori-ce vrei, pân' să și morîu,
Pentru-al tîu singur amorîu
Am hotărit să trăesc,
Numai ca să te iubesc.
Răbdare nu pot să fac
După boala care zac,
Avînd infiptă în piept
Săgeata... de cînd aștept.

Me duc, stăpână, de-acum, și nu știu de-oîu mai veni....
Ah! ascultă sa-ți grăesc pînă n'apuc a muri:
Răbdare îți zic să faci, și răbdănd să nu urești
Inima care ți-am dat... numai tu s'o stăpânești.
Ori în ce stare voîu fi, sa știți că m'or îngropa
Amanet cu viața mea numai la dragostea ta.
Rob desăvârșit al tîu fiind dat prin jurămînt,
A mă preface nu-i chip pîna ce-oîu intra 'n mormînt.

Cum mai poți face răbdare,
 Inimă, mi-î de mirare,
Așteptând cu prelungie
 Să găsești milostivire!
S'aũ sfârșit! și nu se poate
 Să mai găsești tu dreptate,
Având toți drept bucurie
 Să fi pururea 'n urgie!
Necăjește-te, suspină,
 Și te arde fără vină,
Dând tuturor a 'nțelege
 Că la tine este lege,
Răbdare s'arăți la moarte
 După ce ai iubit foarte,
Având numai bucurie
 Că pei în statornicie!

Cătați de vedeți minune:
 Răsăritul cum apune
 Și apusul luminează,
Arătându-se în fire
 Un comit cu strălucire
 Ce-l incunjurat de rază,

Soarele se umilește,
 Văzând pe cât strălucește
 Cu lumină înfocată,
Adunând într'o unire
 Pentru a ta proslăvire
 Păn' la margini lumea toată.
Nu-î dat la om să-l privească,
 Fără să nu dobândească
 Un năstav de 'nchinăciune,
Dorit fiind la orî-cine,
 Cât a trăi să se 'nchine
 Cu vecinica plecăciune.

Muritoare, ce gândești
 De nu te pleci la iubit?
Au vinovat mă găsești
 Pentru că te-am îndrăgit?
Răspunză în locul meu
 Ochii și gurița ta:
Ivindu-te, puteam eu
 Lor a nu mă închina?
Ah! draga mea, de-ai sinți
 Focul în care suspin,
Pe margine ai găsi
 Ceea la care mă 'nchin.

Coroană între femei,
Singură la ochii mei
Tu ești zidită din fire,
Având cu desăvârșit
Darul cel mai iscusit:
Nuriți uniți cu simțire,
Să 'nving' ochii tuturor
Să-ți arate placul lor
Că-ți supus numai la tine,
Unindu-se într'un gând,
Ca la icoane pe rând
Ție numai să se 'nchine.
Cătă durere cu haz
Și plăcere cu necaz,
Numai c'o dulce zimbire
Aduci și pricinuești
Simțirilor omenești,
O ângerească zidire,
Ah, de-ași putea arăta!
Însuși tu, la fața ta,
Închinându-te ca mine,
Ai cunoaște prea deplin
Că din suflet mă închin
Ca la Dumnezeu la tine.

ALEXANDRU MORUZ V.V.

(1802).

lava ce 'ntovărășește
Lucrurile minunate,
Acum earăși îți gătește
Cununî de flori nestrucate.

Și *Pomenirea* ce scrie
Cu slove nevindecate
Faptele cu vrednicie
Ce 'n lume ai revărsate,

Astăzi inimile-adună
Și într'un gând le unește,
Ca să-ți aduc' o cunună
Ce 'n veci nu se vestezește,

Fiind-c'o are 'mpletită
Toată starea boerească
Din dragostea ce-î sădită
În inima omenească.

Norodul ce lăcuește
Sub a ta oblăduire,
Adevărat te numește
Limanul de mântuire,

Căci ori și ce felu de bine
Și ori și ce ușurare,
Le-aū dobândit de la tine
Cu multă indestulare.

În vremile resvrătite,
Când ardea foc de peire,
Toate erau vānzolite
În cumplita rāsipire,

Ah! atunci, — când deopotrivă
Tatăl căta iubiții fii
Și pre maica milostivă
Nu găsea săraci copiii,

Moartea, cu torce aprinsă,
Ardea, frigea toate celea
C'o lăcomie nestinsă
Aducătoare de jele, —

Te-ai arătat... și îndată
Ca un luceafer de vară
Rădicând negura toată
Ai adus senin în țară;

Ne-ai priimit dinainte
Luminatei feței tale,
Aseminea c'un părinte
În ferbinți brațele sale,

Îmblanzind sëlbatăcie
Rezmeriței turburate
Cu pacea care învie
Negustoriile toate.

Ah! dar din nenorocire
Am pierdut atunci îndată
Comitul cu strălucire
Ce rare ori se arata,

Fiind tras că-a sa lumină
Cătră Țara-Munteneasca,
Ca cu fața sa cea lină
Ș'acolo să strălucească.

Nu ne rămâne putere,
Iroule prea slăvite,
Să spunem fără scădere
Isbănzile fericite

Ce ai săvârșit în lume,
Cu biruinți luminoase
Înviind slăvitul nume
Ce 'n istorii se 'ngropase;

Atăta putem a scrie,
Că s'au vederat prin tine
Că pot iroi să fie
Viteji făcători de bine:

Căci din mijlocul oștirei
Ce pre om sëlbatăcește,
Atunci când ghimpul simțirei
În inimă amorțește,

Te 'ntorceai cu bunătate ..
Și luând țerei aminte
Cu mănule înarmate
Lăcrămai ca un părinte;

În cât sprintena săgeată
Cu care 'ndemnai ostașii,
Îți rănta inima 'ndată
Ce omoria vrăjmașii.

Nu te-ai mărginit, stăpâne,
În faptele arătate,
Ci, -- pornindu-se de sine
Fireasca ta bunătate,

Ca izvoarele ce cură
Cu neoprită pornire,
Rumpënd ori-ce ezetură
Le stă cu împrativire.—

AI calcat făr' de sieală
Preste ori-ce greutate,
Și ne arăți în iveală
Alte urmări minunate:

După ce cu 'ndestulare,
Din milă cu bunătate,
Aduci ape curgătoare
În orașele 'nsetate,

Și cu multă cheltueală
Punând toate în lesnire,
Nu cruți nici o osteneală
Pentru-a noastră mulțămire,

Apoi cați cu oțărire
La cumplita lăcomie
Ce 'mpilează cu hrăpire
Și pre nevinovăție ;

Și făcând o așezare
Tuturora vederată,
Ca să știe ori-ce stare
Că nu poate fi 'ncărcată,

Ai lesnit cu păsuire
Darea birului în țară,
Și cu dreaptă cumpănire
Ai făcut'o mai ușoară;

Ai surpat din rădăcină
Cumplitele asuprele
Și ai pus hotar de vină
Celor ce-or căta la ele;

Ai oprit și sumeție
Cu pilde de îndurare,
Dând năstav de volnicie
Sufletelor cu 'nfrânare,

Fiind jelțul tău scăpare
La prostimea ușurată,
Și liman de 'mbrăçoșare
Săracilor ce ești tată.

Nu adoarme privigherea
Ce-î alătura cu tine,
Nici se lasă în părerea
Vestitorilor de bine;

Ci prin ispițt nesfârșite
Oblicind orî-ce urmare,
Indreptezi cele greșite
Și puî cele bune 'n stare;

Căci din marginile toate
Păn' la jilțul stăpânirei
Ții line, dar încordate,
Frăele oblăduirei,

Și păstrezi nedepărtată
De lâng' a ta strălucire
O dreptate neplecată
La a inimei simțire;

Nu deosebești obrază
În vreme de judecată,
Nici bogatul impilează
Pre văduva apărată;

Ci, păzind o cumpănire
În stările noastre toate,
Judeci fără părtinire
Dupre lege cu dreptate.

Deci dar primește, stăpâne.
Toți supușii să s'adune,
Să cădem azi cătră tine
Cu smerită plecăciune,

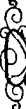
Și să-ți punem dinainte,
Ca o dreaptă mulțămire,
Titlul cum că ești *părinte*
Tuturora cu iubire;

Și să scrim mărturisirea
Inimilor noastre toate
In večnică *Pomenirea*
Veacurilor depărtate.

MOARTEA PĂRINTELUI MEŪ.

(1803 Martie 7).

 Cum ți-oîu spune, surioară, toate câte pățimesc,
Ca să înțelegi pre largu că n'ași vre să mai trăesc?
Toate relele unite asupra mea se pornesc,
Ș'a găsi vr'o isbăvire nu pot să nădăjduesc.
A tale lacrimi cu-a mele s'aū adunat la un loc
Și cu ele se adapă cumplitul nostru noroc,
După ce-am perdut o maică, pre care n'am cunoscut,
Răpind'o cumplita moarte îndată ce m'aū născut!
Zic cum că 'n brațele sale în care eram lipit,
La sinul acel de viață unde ședeam adormit,
Și resuflam în odihnă resuflul ei cu suspin,
În vreme ce ca'ntr'un leagăn mă ținea ascuns în sin, —

Vězându-se că-î aproape de cumplitul ei sfârșit
 Zicea cu un glas de jale, de suspinuri nădușit :
 „Ah! fiile prea iubite, cât ești de nenorocit
 „Că n'am viață 'ndelungată, ca să fii nedeslipit
 „Din brațele maicei tale în care ești adormit,
 „Căci ceasul nașterii tale cu moartea mea s'aũ unit!
 „Cine știe, cine-a crește rodul pântecelui meu?
 „Ah ceriũ! dăruște-î viața care acum o perd eũ!
 „Dar de vreme ce se naște în ceasul acest cumplit,
 „Și el ca mine-a să fie în lume nenorocit!“

Acestea zicend, la urmă la sinul ei m'aũ cuprins,
 Și stringendũ-mă în brațe cu plâns ochii aũ închis. . .
 O ceas de nenorocire! o ceas cumplit și amar!
 Moartea ce nu m'ai dat mie acel otrăvit pahar?
 M'ași fi îngropat cu mama alătura 'ntr'un morment,
 Și oasele-amândurora s'ar fi făcut un pământ.
 Într'acel loc de scăpare putrezii acum amândoi,
 N'ași mai suferi în lume nici ah, nici chin, nici nevoi.
 Nu s'aũ supărat norocul a mă goni pân' aici,
 Ci vězend că la răbdare toate se par a fi mici,
 S'aũ silit nelegiuitul a mă desnădejdui
 Și m'ai răpit de isnoavă o maică ce-oĩ pomeni
 Până la sfârșitul vieții, ce-l aștept din ceas în ceas. . .
 Căci la pedepsele mele liman altul n'aũ ramas.

Dar ce vęd? Ah, vai de mine! sfinte stele, sfinte cer!
 Cum pot fii să trăească, când părinții lor toți pier?
 Și tatăl nostru ne lasă. . . O, înalte Dumnezeu!
 Pentru ce atâtea rele asupra capului meu?

Doamna simțirilor mele, îmbunătățită sor,
 Întinde-mi, spre mângăere, mâna ta să mă omor,
 Și de 'mpreună cu mine unindu-te într'un dor,
 Tot un morment să închidă un tata, un fiu ș'o sor!
 Adu-ți aminte, leliță, de ceasul acel cumplit
 Întru care tatăl nostru de moarte era gonit,
 Și, ca când vedea sfârșitul, striga la toți ajutor,
 Zicend: „Fiicelor iubite! nu mă lăsați c'o să mor...
 „Și remăind făr' de tată veți petrece cu amar,
 „Căci vai de fiil aceia cari gust' acest pahar!
 „Âncă cât erați în fașă. săraci de maic' ați remas,
 „Și eu v'am purtat de grijă până'ntr'acest cumplit ceas.
 „Știți că din copilărie părintește v'am iubit
 „Și 'n brațele-aceste slabe cu toții v'ați odihnit,
 „Și că cât am fost în viață, pentru voi m'am ostenit,
 „Căci vream să vă ved în stare âncă cât ași fi trăit.
 „Prea iubite fiu, Costachi! făr' de mine-ai să remăi,
 „Și greutățile casei tu ești dator să le ții;
 „Toate sfaturile mele să le păzești neclintit,
 „De vrei să câștigi în lume nume cum că ești cinstit.
 „Pildă mai invederată că 'n lume cât am trăit
 „M'am luptat ca într'o cursă în care eram oprit,
 „Numai pentru mântuirea celor neajutorați,
 „Numerând drept datorie a-ți socoti că-mi sunt frați,
 „N'am feștelit nici odată mânil mele'n argint,
 „Ca să calc orî peste pravil, orî țară, orî jurământ;
 „Nu mi s'aū spurcat auzul cu zădarnici măgulinî
 „Ca să dobândesc iubirea jacașelor stăpâniri.
 „Ear acum... s'aū sfârșit toate! poronca lui Dumnezeu

„Mă chîamă să merg acolo unde-î gătit locul meu.
 „O cinste! o slav' a lumei! umbrite zădărnici,
 „Depărtați-vă de mine și rămăneți cu cei vii!
 „Acum s'aũ rădicat ceața ce întunecă pre om
 „A nu cunoaște că moartea este cel mai dulce somn:
 „O privesc fară de frică cu ferul cel săngerat.“

Aceste zicend cu jele lângă densusul ne-aũ chîemat,
 Și luându-ne în brațe, cu un dulce sărutat
 Lăcrăma pe fața voastră pre care sta răzemat,
 Ș'a lacrimilor șirloae scurgendu-se pe obraz
 În uimirea ta cea mare făcuse pteptul tũu ȳaz....
 Atunci i s'aũ cernit fața și ochii s'aũ tulburat;
 Cu mănile gălbente și cu tot trupu 'nghețat,
 Cu glas de moarte la urmă, căutând cu ochi miloși,
 Abia-aũ apucat a zice: „Ah! rămăneți sănătoși“...
 Și cu greũ clipind de jele, părintești ochi aũ închis!
 Plăngeți, plăngeți surioare, căci mormentul s'aũ deschis.—
 „Prea iubitule părinte! unde mergi și cui ne lași?
 Priimește-ne, priimește ca să-ți fim ție urmași...
 Moarte! tuturor urită, ear nouă liman dorit,
 Adapă-ne cu paharul cu care ne-ai sărăcit!
 Nu ne mai lungi viața ce-o socotim de prisos,
 Dacă ne-ai răpit, cumplito, părintele cel milos!“
 Dar ce vęd, inalte cerlu! surorile-aũ leșinat...
 Una o vęd înlemnită, ceealalt' aũ înghețat,
 Amăndouă nu resulfă lângă părintele lor...
 „Ah prietinelor, dați-mi un cuțit să mă omor!
 De care ăntău să caut? la cine să năzuesc?
 Surorilor să dau viață? ori pre tata să bocesc?

Nu se încape răbdare unde toate s'aũ sfârșit,
Și pară să nu sloboadă focul cel înădușit. . .
Vezi-le cum staũ căzute preste iubit tatăl lor,
Unde, innecate 'n lacrimi, mor. . . învie. . . și ear mor!
Cu trupurile 'nghețate, cu ochii încremenți,
Cu fețele 'ngălbenite și cu obrajii cerniți,
Cu mânil restignite, cu zulufii rëschirați,
Cu buzele înegrite și cu dinții încleștați,
Amândoũe înlemnite. . . ochisorii le-aũ apus! . . .
Ah Dumnezeule sfinte! la câte azi m'ai adus?
Un tată stă în năsălnie, doũe surori eată mor. . .
Și eũ să le duc la groapă sfinte trupurile lor?
Doamne, Doamne! nu mă duc la acel amarnic ceas,
Ci scurtează-mi cu grăbire zilele ce mi-aũ remas!
Dar vai mie! frați prietini, pe tata'l duc la morment. . .
Și surorile-amândoũe staũ căzute pre pământ!
Să le las în leșinare și la 'ngropare s'alerg?
Ori remăind lângă ele sudorii de moarte să șterg?
Nu-i chip cineva s'aleagă când simțirile-amorțesc! —
Trezii-vé surioare, căci pe tata il pornesc. . .
Dacă ajutoriul lumii nu v'aũ putut mângăe.
Și vaetul tuturoră nu v'aũ putut învie,
Încăi glasul unui frate, la sfârșitul ce aștept,
Străbată cu lenevire lăcrămatul vostru piept,
Și spue inimei voastre că ceasul acest amar,
Între fi și 'ntre părinte remăne în veci hotar!
Atăta am putut zice, și îndată rësărind
Ca din niște visuri rele în care zăceați dormind,
Ați întreat: „Unde-i tata?“ și vëzënd cum il ducea

Spre mormântul îngropărei, cu norodul ce-l bocea,
 Ca dintr'un trăsnet cu pară inimile s'aŭ aprins,
 Și alergând cu grăbire năsăliea ați cuprins. . .
 Amândouă desbrăcate și cu zulufii rescold,
 Cu păraele de lacrimi ce curgea pe pŕeptul gol,
 Cu fețele ovelite și cu părul despletit,
 Cu buzele vinețite și cu capul desvilit,
 Cu sprincenele căzute, cu ochii de plâns răniți,
 Cu genele răsipite și cu obrajii cerniți,
 Cu palmele preste față lovindu-vă ne 'ncetat,
 Strigați cu suspin de jale: „Ah! tată, cui ne-ai lăsat?
 Înstrăinați de la tine, într'a cui mână ne lași? . . .
 Două ticăloase fiice și un ticălos urmaș?”

Aceasta e pompa lumei? pânză în loc de caftan!
 Năsăliea drept caretă și scriul drept redvan!
 Preoții cântând și psalții în loc de miterhanea!
 Stofa ce te învălește în locul de feregea!
 Făcliile dinainte în loc de alaiŭ gătit
 Și tămăea vestitoare tuturora c'ai murit!
 Mormântul în locul curței! țerna în loc de divan!
 Năfrămile spânzurate și veșmântul drept erchian!
 „Nu te îndura, ah tată! primește-ne să venim
 În mormântul tău odată, să ne întovărășim,
 Decât cu trecerea vremei îndelungat necăjiți
 Să plângem unul pre altul până ce-om fi mistuiți;
 Acolo de împreună să petrecem mulțamiți,
 Căci alt loc de fericire nu-î pentru nenorociți!”

MOARTEA LUI VASILICĂ BALȘ.

ată lumea cea voioasă la vederea tuturor
Cum se 'ntunecă deodată și se învâli cu nor!
Cernită, plină de jale, samănă că aș apus,
Căci un tănăr, fără vreme aș lăsat'o și s'aș dus!
O moarte, moarte cumplită, furule neadormit,
Uită-te de vezi ce lacrimi în lume aș povedit!
Dar ce zic? tu simți durere? ah! dacă aș fi simțit,
N'aș fi rupt, fără de vreme, crinul cel îmbobocit.
Vasilică! Vasilică! tu te-aș dus... și noi trăim!
Ah! de-aș ști cu câte lacrimi numele îți pomenim,
Ai cunoaște că în viață-ți lumea nu te-aș cunoscut
Și c'acum simte cu jale diamantul ce-aș perdut!

O oameni cu răutate, zavisnici judecători,
 De huliți fără rușine pre oamenii trăitori,
 Încă spuneți adevărul pentru cela ce-ați lipsit,
 Și n'ascundeți bunătatea omului ce ați murit,
 Evghenia 'ndulcitoare și blândeța ce avea,
 Spre a câștiga iubirea tuturor căți îl vedea;
 O inimă mai curată de cât seninul ceresc,
 Și nurul ce covârșește ori-care alt dar trupesc;
 Statul, mersul, chipul, vorba, risul cel cu zimbitorii,
 Și ori-ce altă mișcare cu fragede 'ndoitorii.

Adunați-vă, o tineri, ca să plângem otrăvit
 Tovarășul vieței noastre de care ne-am despărțit...
 Și aduce-vă-ți aminte că tot omul îi supus
 La moarte, chiar ca un soare ce răsărind, ați apus...
 Dar ce ved? ah, vai de mine! sfinte stele, sfinte cer!
 Fetele pot să trăească, când logodnicii lor pier?
 Și logodnica sa vine... O înalte Dumnezeu!
 Pentru ce atâtea rele asupra capului se?
 Din doi ochi ce curgea mila cu furișe cătături,
 Și din sufletul acela cu răcoroase arsuri
 În pieptul cel cu căldură, pe care se odihnea
 Prea iubitul Vasilică în vreme pe când trăea,—
 Isvorește-acum necazul cu bocet neconținut,
 Și se vaită amorii, pentru că s'ați despărțit!...
 Prohiriea leșinată și cuprinsă de fior,
 Muria... 'nvia... și ear moare într'un ceas de miț de ori.
 „O ticăloasa 'n de mine! striga suspinând amar,
 „Putut'am gândi vr'odată c'o să beu acest pahar?
 „Și ce-am greșit Doamne sfinte, de m'ai aruncat în foc?

„Ah! încăi din ceriū trăsnește și omoară-mé pe loc!
 „Adunați-vé, necazuri, și grăbiți sfârșitul meū,
 „Ca să merg cu Vasilică în ceea lume și eū;
 „Un secriū să ne cuprindă și să trăim în pământ,
 „Căci aceasta ne-aū fost vorba ce-am legat cu jurământ.
 „Maică, maică milostivă! și voi privitori străini,
 „De-ați gândit că a ucide e păcat între creștini,
 „Socotiți drept faptă bună a face o moarte azi,
 „Și imi dați cuțit în mână să mă înjunghiu de necaz! . . .
 „O suflete întristate! pentru ce mai zăbovești,
 „Și nu eși într'o clipeală din pieptul ce lăcuești?
 „Ca un credincios urmează drag tovarășului tău,
 „Căci aceasta este voea înaltului Dumnezeu“.

Atăta aū putut zice. . . Și îndată leșinând,
 Aū căzut peste secriul, pe carele sta plângend.

„O! voi părinți cu durere, ce de mult nu i-ați văzut,
 Conteniți din desfătare, căci fiu holteiu ați perdut!
 Inima de nu vă spune necazul acest dușos,
 Dar aruncați ochii voștri și în părțile de jos,
 Ca să vedeți cu durere un morment încunjurat
 De-o logodnică mai moartă și de-un norod întristat!
 O, voi vaete, suspinuri, și tu bocet încumplit,
 Răsbateți pân' la auzul maicei care l-aū tubit,
 Și-i ziceți să se desbrace de ștraul acel deschis
 Și să se cernească 'ndată cu ce-a avea mai închis. . .
 Să nu-și mai spele obrazul și pērul cel strălucit,
 Și ochii să nu-și usuce. . . căci Vasilic' aū murit!
 Pieptul la care crescuse, să se facă de-acum iaz
 Lacrimilor ce vor curge din durere cu necaz ;

Și tot trupul, pan' la moarte topindu-se cătinel,
Să fugă de hazul lunei din care lipsește el!
Ear eă, credincios prietin fiindu-î dintru 'nceput,
Și simțind cu ah de jale tovarășul ce-am perdut,
Nu voiă mai găsi în viață-mi ceas lin a mă resufla,
Și de nu m'ar opri legea, azi cu dăns m'ași îngropa!

COPIII MORȚI.

Ah! cu ce ochi vă privim, curatelor desfătări,
Când vă schimbați în amar și în jalnice ființi!
Dar din ceriș de ascultați ale noastre văitări,
Nu putem ști pe pământ, săracii de noi părinți!
Puișorii dintr'un amorii! urmele care lăsați
Nu sânt scrise pre pământ supt a lacrimilor ploii,
Ci sânt în sinuri și gure de părinți morți leșinați,
Unde-ați plâns și unde-ați ris de-atâtea ori însuși voi!
Ah! ele se fac oltar de țipet și de suspin,
Unde gândul muncitor se frământă osândit,
Și năruște pe trup și pe suflet-intr'un chin
Decât fierea mai amar, decât moartea mai cumplit.
Spuneți-ne de sântei mijlocitorii cerești
Care duceți până sus ale noastre rugăciuni,

Sau veniți să ne-arătați că toate cele lumești
 Sînt umbră, țărână și lut... în praf de deșertăciuni!
 „Gătiți-vă, zise-un glas, căci degrabă și curînd
 „Aveți a vă lepăda de un lucru ce-î zic traîu,
 „Altul fiindu-vă scris a-l dobîndi, părăsind
 „Viața asta ce-î de ghimpi încununată cu scafă.
 „Nu vă temeți, îndrăzniți: Dumnezeu nu-î mînios
 „Și jumătate va da dintr' a noastră fericire,
 „Căci el eartă ori și ce, și primește bucuros
 „Până și pe omul rău dacă vine în căire.
 „Supt întinsă mîna sa, rănile se potolesc,
 „Și numai la dîns în sin este locul de scăpat;
 „Căci arzătorul șirlău, ce lacrimile rănesc,
 „Căștigă năstăvul sfînt și șterge ori-ce păcat.
 „Dragilor noștri părinți! veniți în brațe la noi,
 „Și eată că vă primim cu lăutarî ângerești...
 „Dar a plînge încetați, căci în raîu nu sînt nevoi
 „Ci un singur numai haz de simțiri prietinești.

Acest fel ne lăsați voi, și sburați, porumbi drăguți,
 Tot săltînd și colindînd a noastre jalnici căsuți,
 Pentru ca să ascultați, și încă să și priviți
 Cîte lacrimi vă vărsăm, pe mormînturi răstigniți.
 Ah! încăl duceți cu voi și spuneți la Dumnezeu,
 Pătimirile de-aici a bleșilor muritori,
 Și că 'n lume sînt părinți cari și în sinul seü
 N'ar voi fără de voi a trăi nemuritori!

COPILII MORȚI.

oi ca florile iviți în lăcașul pământesc,
Și călători de o zi, dragii noștri copilași!
În lumina ce slobod stelele când strălucesc,
Oare nu ămblați sburând ca niște mici fluturași?
Voi ce vă treceți curând, ca niște drumețe florî,
Și în lume nu sosiți, plângându-vă amărit,
Decât ca să vă hrănim tot cu ochi lăcrămători,
Spuneți-ne: de ce sînteți așa grabnici la murit?

NECAZUL LOGODNEI.

Da starea care-am ajuns,
De trăesc oftând pe-ascuns
Și lacrimile-mi feresc
Când plâng și mă tânguesc,
Ved că la peire merg...
Și nu știu unde s'alerg,
Să ceiu ajutoriū de-un ceas,
Căci nădejdi nu mi-aū remas!
Părinții mei mă uresc,
Frații mă 'nvinovățesc,
Prietiniū m'aū lăsat:
Doamne! cu ce-s vinovat?
De vreū să mă jeluesc
De cele ce pătimesc,

Și cu plâns milă să ceîu,
Arătând lunei că peîu,
Ca doar la al meu suspin
S'a 'ndura vre un străin
Cu sufletul simțitorîu,
Să-mî deee vr'un ajutorîu,—
Glasul unuî ticălos
Remăne fără folos!..
Ah! și în uitare dat
Plăng și oftez ne 'ncetat,
Căci pentru mine s'o'nchis
Inimile din adins,
Și nu cred una c'a fi
Să me poată mântui,
Pentru că, eî numai sînt
Fără parte pre pămînt!
Din zi în zi se 'ntăresc
Vrăjmașii ce mă gonesc,
Și 'n miî de chinurî uniți
Asupră-mî îi vîd porniți,
Silindu-se ne 'ncetat
Să m'arâte vinovat!
Alerg dar ear la părinți,
Âncă cu lacrimî ferbinți,
Și în genunchî năzuesc
Ca să spuiî ce pătinesc,
Socotind părințiî mei
Drept milostiviî Dumnezei, —
Și strig: „Ah! nu vî 'ndurați

„De viü să mă îngropați.
„Socotiți c'ați vrut n'ați vrut
„Din trupu-vë m'am născut,
„Și până când voiü fi viü
„Vë sînt în dreptate fiü.
„Puneți dar gând de folos
„Pentru un biet pëcätos,
„Și depărtați ai lui pași
„Dintr'un norod de vrăjmași,
„Știind că dorința lor
„Este numai ca să mor!“
Dar cine-mi simte un foc
Ce nu arde într'alt loc
Decät numai într'un sin,
Ce isvorește suspin? . .
Și cine-ı acel om drept,
Să-mi ia săgeata din pept,
Și să n'o înfigă ear
Mai adănc și mai amar?
Ce dar altă c'aü remas
Pentru mine 'ntr'acest ceas,
Decät ca un pătimaș
S'alerg la al meu vrăjmaș,
Și c'un glas de ahturi stîns
Milă să ceü de la dëns,
Și făcënd al meu obraz
Vrënd nevrënd noian de iaz,
Să-ı spël urmele cu plâns
Din doi ochi ce mai s'aü stîns?

Și să zic: „Ah! om străin,
„Ascultă al meu suspin,
„Ce pentru voi înadins
„Sloboade un piept aprins;
„Eartă un nenorocit
„Ce s'aū desnădējduit
„De-a mai găsi pre pământ
„Liman fără de mormēt;
„Orī incai, singurī de vreți
„Fără milă mă jungheți. . .
„Și sângele îmi vĕrsați,
„Ca niște cumpliți gelați,
„Fără să-mī mai prelunghiți
„Ceasul morței ce doriți!
„Ș'acel ceas sosind atunci,
„Să vedeți un trup în munci
„Și un suflet sāngerat
„Sbătĕndu-se ne 'ncetat,
„Ș'o inimă ce-ați rănit
„S'o vedeți că s'aū primit
„La junghere a se da
„Făr' a se mai văita!“

LOGODNA PROHIRIȚEI.

Norocul

ol sânt trimis cătră tine, prea slăvită Atinà,
Să-ți vestesc cu 'ncredințare astăzi bucuria ta:
Ahilevs cu rugăminte aū căzut la Dumnezei
Ca să-ı dăruască lucrul ce aū mai scump ochiı tēi.
Nu s'aū îndurat de lacrimi, și s'aū și făgăduit
Că-ı va împlini dorința pentru care ı-aū poftit.
Un inel, semn de credință, ce-l avea ascuns în sin,
Mi l-aū dat și-mı poruncește la picioare-ți să-l închin,
Și te roagă, ca priimindu-l s'ascuți rugăminte sa,
Și să-ı dai pe *Afrodita*, ce este în casa ta.

Atina

În casa mea Afrodita? Ce lucru neanzit!
La mine ea nici odată nu știu să fi găzduit,
Și îmi este de mirare, căci greșești solia ta.

Norocul

Nu greșesc, căci Afrodita este Prohiria ta;
Firea aș împodobit'o cu chip, cu duh și cu nurî,
Și în lume strălucește cu a tale 'nvătăturî;
Are să fie coroana cucoanelor tuturor
Și pildă de iscusință căci Dumnezeii o vor.

Atina

Ah Norocule slăvite, dar la prefaceri supus.
Spune-mi: să dau vr'o crezare veștilor ce mi-ai adus?
Știi că starea-ți e pe roată și că hojma te 'nvărtești,
Și cū-a tale dulci prefaceri o lume tot amăgești;
Dar știi și că am o fiică ce-o iubesc ca ochii mei;
Și de-mi cei pre Prohirița, să știi că viața mea cei.
Deci spune-mi mai înainte, ca un peșitor cinstit,
De poate fi fericită la locul ce i-ai gătit,
Ca să gust dulcea nădejde a o vedè precum vreū,
Și la adânci bētrănețe să-mi fie razemul meu?
Căci tu știi că n'am în lume nici un lucru mai iubit.

Norocul

Nu te îngrija stăpână, căci toate s'aũ potrivit.
Nestatornic sũnt din fire când viũ de pe gustul meũ,
Ear acum sũnt cu poroncã, triimis de Dumnezeũ;
Sã știi cã orĩ-ce ț'oũ spune, sũnt poronci dumnezeești

Atina

Prohirio, vin' de fațã și imi spune de priimești.

Prohiria

Priimirea mea-ĩ voința maiceĩ care m'aũ nãscut.

Norocul

O rãspuns cu 'nțelepciune ce n'am auzit de mult!

CE ESTE NURUL ?

Ah nurule, împărate al podoabelor firești!
Ființă necunoscută pricepereî omenestî,
Tu, ce ții împărăția într'un cuprins de obraz
Și stăpânești lumea toată numai prin plac și prin haz,
Cu duhul și cu simțirea pururea într'aripat,
Dai ființă la ființa în care ești revărsat;
Întocmai și mai mult încă decât fierul la magnit
Tragi pe inimă cu plăcere și le supui la iubit.
Frumuseța fără tine este un chip zugrăvit
Ce nu 'nghimpă la simțire, nici pornește la 'ndrăgit,
Ea podoabelor supusă, tu podoabe covârșestî,
Ea oglinzei se închină, tu oglinda o sfințești!
Ochiul ce te auză pre tine, cu simțirile grăind,
Par'că farmecă cu libov, par'că fulgeră clipind;

Gurița ce se deschide supt a tale zimbiturî,
Dă graiului o dulceață prin care tu inimî furî.
Ah Nurule împărate, ție numai mă închin...
Pentru tine slăvesc lumea, pentru tine eă suspin!

AH! OCHIȘORI VII...

Ah! ochișori vii
Cam negri-căprii,
Blânzi și mult nurlii,
Cât loviți de tare
Tocmai unde doare
 Inima orî-care!
Ah stăpâne nur,
Ce prinzi ca un fur
De jur împrejur,
Și cu chinuire
Și cu mulțămire,
 Orî a cui simțire!
La voi azi mă 'nchin,
Cu sufletul plin

De amorîu, suspin...
Dați vr'o mângăere
Inimei ce pîere
De-a voastră durere !

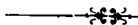

OCHII FRUMOȘI.

oi ochi porți
Ce fac morți,
Ca niște gelați ;
Și arunci
Tot în munci
Pre amorezați.

Nu-î oprești,
Ci-î pornești
La săgetături...
Se pornesc
Și robesc
Pre toți că-a lor nuri.

Dar măcar
Că aș dar
 De pot chinui,
Mă primesc
Să robesc
 Lor pân' ce-ou muri!

ALEGEREA OCHILOR.

Poruncit'aŭ Afrodita ochilor de-atătea ori,
Să s'adune să-și aleagă dintre denși stăpănitari;
Să lipsească toată sfada de frumuseță și nuri,
Între verzi între albastri, între negri între muri.
Dar ei lacomi de mândrie, neputându-se 'nvoi—
Aŭ rugat'o să le-aleagă pe care ea va voi.

Isteața judecătoare, după ce i-aŭ adunat
Numai cu acele daruri ce de la fire-aŭ luat,
Curând aŭ chemat Amoriul și i-aŭ zis: „Tu să alegi
Pre cei care-ți plac mai tare dup' a tale sfinte legi.“

Amoriul n'aŭ perdut vreme, și îndată colindând
Numai c'o căutătura toți candidații în rând,
Aŭ strigat:

Ah ochilor murii!
Vii și plini de nuri
La căutături,

Cât de înfocați
Sunteți, când cătați
La amorezați!

De gene umbriți,
Par'că repeziți
Săgeți, de răniți!..

De posomorîți:
Voi și pedepsiți.
Voi și omorîți,

Ear de vă zimbiți,
Viață dăruiți
Celor ce-î iubiți.

De dragoste plin,
Cu plâns, cu suspin,
Schiptrul vă închin, —

Că sînteți lăsați
Din fire 'mpărați
Preste ceilalți.

OCHII TOȚI AVEND GALCEAVĂ.

chiî toȚi avend gâlceavă
De protie și de slavă
Între dênși de-atâte ori,
Amorului dede voe
Să le-alcagă, după voe,
Doi ântăi stapănitori!

El cu o căutătură,
De-acele ce inimî fură,
Dintre ei alese doi,
Dar cū-această hotărîre,
Ca să aibă stăpânire
Asupra lor amândoi.

— „Aleg, zis'aũ cu plăcere,
 Și la haz și la durere,
 Ochiĩ aceĩ negri-murĩ,
 Căci lor li s'aũ dat putere
 Să robească prin vedere,
 Viĩ fiind și plinĩ de nurĩ.
 Eĩ aprind cu covășire
 A sufletelor simțire,
 Și le supun la iubit;
 Eĩ dau viață prin durere
 Și necaz prin mângăere
 Inimilor ce-aũ rănit.
 Lor li se cade să ție
 Schiptrul de împărăție
 Asupra celorlalți,
 Și le dau și stăpânirea
 Preste toată omenirea
 Cũ-a robieĩ mele lanț.

Atuncea, cuprinși de jele,
 Cu lăcrămate clipele,
 Ochiĩ celorlalți vëzënd
 Că Amoriul, cu protiea
 Aũ dat celor murĩ robiea,
 S'o'nchinat lor, vrënd nevrënd.

RESPUNSUL UNEI SCRISORI.

 Am cetit, iubite frate, mărturisirile tale
Și le crez că-s strecurate chiar din simțire de jale;
Nu-mi rămâne îndoală că ți-a-ai adus oțerire
Politica cea vicleană ce a-ai toți grecii din fire,
Și fânarul care arde seul topit cu cruzime,
Și nevinovatul sânge al zimbrului cu prostime. . .

După acestea urmează și a gustului schimbare:
Din curtezan cu mândrie, calic rob cu fală mare,
Să te faci plugar de țară, sămbrăluit cu prostimea,
Și să guști viața cea dulce ce nu are istețimea!

Veți vedè, dragă tovarăș, că pe brazda ce rănește
Furul plugului cu huet, prostul care cornărește,
Sudorii varsă și se luptă fără de nici o cruțare,
Ca să ducă fruct de sânge crocodililor din mare...
Și-î veni la cunoștință ca să crezi că cu dreptate
Iscălitul versuește... și zice, și face toate.

AMORIUL DIN PRIETEȘUG.

Ah! când cineva iubește, cu ce milă și 'ndurare
Uită, eartă și împacă greșala ori-cât de mare!

Vrei să știi cu 'ncredințare
Dragostea cât cuprins are,
Fă omule muritorii
Din prieteșug amorii.

 Am iubit! auziți inimii cuvântul vostru cel mare
Ce vă pleacă la durere și vă face simțitoare,
Ce vă leagă, vă unește far' de nici o silnicie
Și vă da 'n viața asta altă viață și mai vie.
Am iubit! și cunosc gustul dragostei peste măsură.
Ascultați că vă grăește amorii prin a mea gură:
Acest împărat al lumii stăpânitorii pe plăcere,
Tiran la împotrivire și milostiv la durere,
Nu cere de la voi slava de-o zadarnică iubire
Ce se naște și se trece ca un vis de nălucire;

Urește, fuge și lasă inima nestătătoare
Ce ca sburătorul flutur dintr'o floare 'n altă floare,
Gustă numai, frunzărește a ibovnicilor fire
Și o lasă făr' de vreme lipsită de mulțămire;
El cere, vrea și dorește de la voi acea iubire
Care chiar înființează pe două firî într'o fire,
Și împlîndu-le de focul ce le arde cu plăcere
Le sporește mulțămirea prin necaz și prin durere.

Dar un lucru așa mare și cū-atăta fericire
Ca să-l dobândiți aeve, voi inimî cu slabă fire,
Crede-mă-ți că nu se poate decăt cu îndelungare
De supărări, de necazuri biruite prin răbdare;
Vreme multă stărueală, îngrijiri și îndoele,
Privigheri, oftări și lacrimi, plănsuri, rugî și ostenele,
Suferiri, dureri cumplite, prepusuri otrăvitoare,
Pasuri deșnădejduite, pasuri fără măsurare,
Și peste acestea toate încă spre îndeplinire,
Se cere prieteșugul cu credință și iubire.

Prieteșug! dar din ceriuri la om cu multă priință,
Ce te naști dintr'o vedere și te-adaogi prin credință,
Ce amoriu viū și puternic aprinzî cū-a ta mijlocire,
Când cuprinzînd două inimî într'un gând și 'ntr'o unire,
Și avîndu-le deprinse numai prin obicinuință
La simpatie, la milă, la dragoste și credință,
Le supui fără de veste la prefacerea cea mare:
Din prieteșugul dulce în amor cu înfocare!
Ah! crede-mă-ți, inimioare, că o așa înalțare,
Dintr'o norocire mică în norocirea cea mare,
Sue pe om lângă ângerî și lângă Dumnezeire,

Și-l face, traînd, să guste a raiului fericire.

Însa până a ajunge în stepina acea mare,
Câte muncă, câte necazuri și cât plâns cu suspinare,
Inimi, soarta hotărăște să răbdați cu bărbăție!

Ascultați că vi le-a spune nenorocita *Zulnie*,
Zulnica cea mai frumoasă decât zorile la față,
Între flori 'naltă ca crinul, cu ochii muri de negreață.

„Vai mie! zicea cu lacrimi întru a sa văitare,
„Ce putere nevăzută și odihnei surpătoare
„Se rădică în simțirea bietei inimioarei mele,
„Și mă arde zi și noapte cu 'ntristare și cu jele?
„Věz prăpastia cu ochii, věz a mea ticăloșie,
„Dar le věz cu mulțămire și le răbd cu bucurie!
„Ah! prieteșugul singur are oare astă fire
„Sa tulbure, să aprindă și să de și mulțămire?
„Eu, ticăloasa de mine, mă știeam că sînt legată
„Numai cu prietenie și cu inimă curată
„Cătră omul ce cu cinste m'aū iubit și mă iubește...
„Dar vai mie! că durerea care îmi pricinuește,
„Nu-î cu semne de iubire pacnică și măsurata,
„Ci-î ca fulgerul ce-aprinde o dragoste înfocată.
„Zile, nopți petrec cu gândul la dulcea închipuire
„Ce pururea îmi aduce și-mî sfetește nălucire.
„Nici un felîu de împăcare sufletul meu nu găsește,
„Și cunosc că pe tot ceasul patina ce mă muncește,
„S'adaoge și cuprinde simțirile mele toate,
„Încat nimică pe lume, să me mângăe nu poate.
„Viața mea este o mare care nu se liniștește:
„Prieteșugul se luptă, amoriul furtunii stărnește!

„Ași vre să mori, dar și moartea așa vre-o cū-acea putere
 „Să me ducă 'n ceea lume cu plăcuta mea durere.
 „Dar vai mie! unde este pân' la atâta răbdare?”

Așa de dureri cuprinsă, în necazul ei cel mare,
 Nemângăeta *Zulnie*, prin suspinul ei aprinsă,
 Se vesteștea ca o floare ce în zori de zi deschisă
 Și lipsită de viața roșii ceî rēcoritoare,
 Se topește sub arsura soarelui cu înfocare.

Dar nu știea că 'ntr'o laturî, cu asemenea durere,
 Se vaită și se plânge făr' de nici o mângăere
Ikanok, acel prietin cu cinste și cu credință,
 Care știind că amorul nu suferă biruință.
 Căta chip, prin depărtare, să scape de-a lui lovire,
 Și fugea... Dar vai de dēnsul! că a dragostelor fire
 Nu-l supusă nici la fugă, nici la vre o depărtare,
 Nici la vremi, nici la prefaceri, nici la ori ce strămutare;
 Ci prin toate ea rēsbate, ajunge și biruește,
 Uscatul tot îl cuprinde și mările priveștește.

„Ah! zicea cuprins de lacrimi, amar mie! amar mie!
 „Cum să mai ascund amorul ce m'aū robit la *Zulnie*?
 „Și să-l mai ascund se poate, când arde și mă topește,
 „Când durerile cu câte și suflet și trup rănește,
 „Ne suferind tănuire covârșesc ori ce răbdare?
 „Întocmai ca la sfârșitul acestei vieți trecētoare,
 „Când moartea cū-a sa cruzime se arată, se vestește
 „În fața bietului bolnav pe care din vii răpește; —
 „Și mai rău și mai mult âncă, căci sfârșitul ori și care
 „Eartă omului să-și spue durerile câte are;
 „Far mie nu mi-l ertată nici atâta mângăere,

„Ci trebuie să le sufer și să mori întru tăcere!
 „Ah! prieteșugul care toată lumea îl slăvește
 „Și după care aleargă, dar rare ori îl găsește,
 „Pentru mine este muncă, dojană și chinuire,
 „Căci m'aruncă și mă ține în jalnica stânjenire:
 „Ori a fi cinstit prietin și să mă trag de Zulnie,
 „Ori să-î descopăr amorul ce cū-atăta tirănie
 „M'aū cuprins și mă 'mpilează, în cât nu am răsufiere!
 „Și așa ori cum la mine prieteșugu-î perzare.
 „Ah! prieteșugul, Doamne! cea sfântă legătură
 „Ce se'ntărește prin fapte, ear nu cu vorbe din gură,
 „Erta-mă-vei ca să-l lepəd pentru o amarezată?
 „Dar ce să fac? ceriurī sfinte! când inima săgetată
 „De-a amorului lovire și aprinsă de-a lui pară
 „Trebuie ori să iubească, ori să răbde și să moară!“

Acest felhū petrecea viața astă de necazurī plină
 În vaete și suspinurī amādoī pentr'o pricină —
 Și fugea unul de altul, gândind că prin depărtare
 Amorului vor aduce scădere și 'mputinare.

Dar nu știea că la urmă un prilej de întâlnire
 De miț de ori îl aprinde mai cu strașnică pornire.

„Fugi Zulnio, fugi Zulnio, striga el plin de durere,
 „Că a nu te iubi, dragă, nu m-aū mai rămas putere!
 „Depărtează-te din ochi-mi, răspundea biata Zulnie,
 „Că cunosc pe toată zioa, că mai mult mă robesc ție! —

Tot așa cu prelungire, din răbdare în răbdare,
 Amādoī într'o durere se uscaū de pe picioare,
 Până când odineoară, după cum se prilejește
 Pururea când vrea amorul la cei care îi iubește,

Au sosit fericit ceasul de dorita întâlnire,

Căci la a lui sfântă voce nimică nu-î spre oprire.

Într'un loc pustiriu și taibnicu, de curënd aflat la lume,

Unde spre tãmäduire pãtimașil merg anume,

Unde firea întristată și întru posomorire

Au rëversat toate celea ce picinuesc mãhnire:

Munți înalți până la nourı, pãrae prin stãnci vërsate,

Codri de copaci sëlbatice printre petre rësturnate,

Prãpãstii peste prãpãstii, adãncimi întunecoase,

Unde zineura și fragil și mura cea mãi frumoasă

Cresc în voce despre oameni, că numai câte-o potică

Slujește la breșil bolnavi de trecut cu mare frică —

Acolo bietul *Ikanok*, acolo biata *Zulnie*,

S'o'ntãlnit... Ah! cine poate întâlnirea lor s'o scrie?

Orı-ce condeil s'arãte, orı-ce graul sã rostească,

Nimic spre asëmãnare nu pot sã închipuească!

Lacrimi, vaete, suspinuri, când și când câte-o suflare,

Leșine necontenite și de viață curmãtoare,

Cuprinderi, îmbrãțișare sub prietenească față,

Cãutãturi cu rãpire și cãderi brațe la brațe,

Privigheri și zi și noapte, gânduri cu melanhonie,

Uitare de toate celea, însfãrșit o moarte vie

Au stãtut a lor viață, până când din nerãbdare

Ikanok cu puțin suflet cãzënd la a ei picioare,

„Ah! Zulnio, imi ești dragă! I-au zis cuprins de rușine,

„Îmi ești dragă: ce pot face, când simt că mor după tine?

„Când mă sfârșesc... când sã sufër nu mi-au mãi remas

putere,

„Când toate celea în mine, s'aũ prefãcut în durere?

„Știu c'ai să-mi puî înainte prieteșugul cel mare,
 „Dar tocmai prieteșugul mi-aû aprins focul mai tare.
 „Vai mie! el și amoriul, unindu-se într'o fire,
 „Mă muncesc și mă omoară cu îndoită pornire!
 „N'am răgaz, nu am odihnă! auzi pieptul cum răsună!
 „Vezi pâraele de lacrimi ce la poale-ți se adună!
 „Nu te îndura de mine, nu mă lăsa la pîrzare,
 „Fii la dureri milostivă, că tu ești a mea scăpare!
 „Tu ești Dumnezeu de milă, tu ești stea de înviere,
 „Vindecă și izbăvește amărîta mea durere,
 „Căci a mai trăi în lume nu voiû fără' a ta iubire“.
 Acestea zicînd la poale-î aû căzut fără simțire...

Aû căzut, dar și căderea î-aû fost semn de închinare,
 Căci s'aû prilejit cu gura sărutănd a ei picioare.

Tremurând b ata Zulnie, cată, vede, se 'ngrozește,
 Vrea s'ajute, dar nu poate, căci puterea îi lipsește.

„O ticăloasa 'n de mine, la ce-am ajuns astă dată!
 Aû strigat cū-acea durere ce o inimă sfărmată
 De săgeți și de cuțite sloboade o cuvîntare
 Din ceasul ce se rănește până 'n ceasul care moare,
 „O ticăloasa 'n de mine! eû sînt singura pricină
 „De superării, de necazuri și de morți fără de vină!
 „Ah suflete împetrîte! el moare și tu răbzi încă?“

Atuncea ca o nebună, aleargă din stîncă 'n stîncă
 Și cată, culege erburî, ia apă și îl stropește,
 Dar în zădar, că amoriul doctorii nu priimește.

„Ce să mă fac? vai de mine! strigă, țipă de durere,
 „Dumnezeule! ajută-l. că eû nu mai am putere!“

În sudori, lacrimi scăldată, desculță și despletită

Fuge, vine, se 'nvërtește ca o desnădējduită.
 Zăludă ca vai de densa pe pămēnt și la cerū cată.
 Vrea să strige, dar și glasul i se tae de odată,
 Se povârnește și cade peste densul leșinată,
 De necazul ei ucisă, de necazul ei sfărmată!

Acest felhū o turturică, de lângă soția moartă
 Nicī nu sboară, nicī se duce, ci-și așteaptă trista soartă,
 Până ce neleguitul vânător să o omoare
 Și pe dēnsa lângă trupul iubitei ei surioare.

Ce priveliște de jale pentru inimī simțitoare!
 Acest trup lungit pe țernă și lipsit de a sa suflare,
 Acei ochi negri ca mura, area gură ca rubinul,
 Acel sin ca trandafirul. acei grumazi albi ca crinul,
 Acele mănī ca zăpada, acele fragede brațē,
 Într'un minut să se schimbe din viață 'n neviață!

O voi suflete cu milă! o voi inimī cu durere!
 Vězēnd că acești ibovnici unul pentru altul pīere,
 Este oare cu puțință să nu simțiți îndurare,
 Să nu oftați, să nu plāngeți pentru jalnica lor stare?
 Dar îndrăzniți, că amorul orī și când bine voește,
 Ca un stăpān cu durere, și ceartă și miluește —

De îndată cu năstavul acel plin de bunătate
 S'aū apropiet de densi și aburind sănătate,
 I-aū întors la a lor viață, i-aū umplut de fericire,
 Le-aū dat darul lui cel mare de o vecinică iubire...
 Și le-aū zis: Destul' ispite, destul' atāta cercare,
 Că luptāndu-vē cu mine, v'ați aprins focul mai tare!
 Muritori, cum nu știți încă că puterea mea se 'ntinde
 Preste cerū, preste vezduhuri și toata lumea cuprinde?

Atunci ca din somnul morței rădicandu-se *Zulnie*,
Căci la femeii totdeauna durerea este mai vie—
Și simțindu-se pe sine de amorii însuflețită,
Cu lacrimi de bucurie pe obraz împodobită,
Lângă *Ikanok* iubitul, sub un copac nalt și mare
Aș primit jurământul de-un amorii ce sfârșit n'are...
Și ca să se pomenească de veci astă întemplantare,
Pe copaciul aș săpat slove cu această cuvântare:
„*Călătorule! nu trece, stă, cetește și cunoaște*
„*Că amorii cel mai strașnic din prieteșug se naște.*

DORUL.

Amorîu! la a mea durere
Nu fii așa de cumplit;
Adu-mî dulcea mîngăere
Ce din mîna mî-ai răpit.
Vaî mie! că din simțire
Un ceas nu-mî lipsește ea;
Ah! poate-se fericire
În lume fără de ea?

Precum floarea zăcătoare
Făr' de rouă pre pămînt,
Se veștezește sub soare,
Și se usucă de vînt:

Aşa întru despărţire
 . Se plânge inima mea...
Ah! în lume fericire
 Poate-se fără de ea?

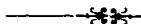
Între miş de păserele
 Resună cu vers plăcut,
Glasul bieteî turturele
 Ce soţiea şî-aŭ perdut...
Ş'al meu dor de despărţire
 Cu bocet aşa zicea :
Ah! poate-se fericire
 În lume fară de ea?

CINE ARE GUST SĂ-MI CREADĂ...

 Cine are gust, să-mi creadă că amorii l-am slăvit,
Nu în ranguri, nu în neamuri, ci în omul iscusit.
Adevăr, ce aŭ a face titlurile omenești
Pe lângă o rază numai a podoabelor firești?
Un aer măcar asupra, o picătură de nuri,
Nu le dobândește omul din rang său de 'nvătătură.
Maica fire ca s'arâte că nimic nu poate fi
Mai pre sus de-a sale daruri acolo unde-a voi,
De multe ori se pogoară pân' la cei mai proști vecini...
Și sădește viorele și toporași lângă spină.
Ah ibovnică slăvită! căci ești din proști muritori,
Ș'ai eșit ca trandafirul între celelalte flori —
Ce ochi pot să te privească și dreptate să nu-mi dea,
Că-ți inchin pentru iubire neam și rang și viața mea?

Prin a ta dulce suflare din patimă m'am rădicat,
Gustând para ce aprinde numai amorul curat.
Îubindu-te simt ființa sfânt vacului viitoriu—
Căci raful din ceea lume pe pământ este amoriu!

SUFLET, INIMA, SIMȚIRE...

uflet, inimă, simțire,
Până când tot chinuire?
Până când cū-atăta jele
S'amăriți zilele mele?...
Aū prin jele, prin durere,
Necazul ȳea vr'o scădere?
Aū prin plăns, prin tanguire,
Se preface a lui fire?
Și când viața se topește
În chinul ce o muncește,
Poate fi altă scăpare
Decăt numai la răbdare?...
— Ah! nu ne zice răbdare,
Că ne-aprindem și mai tare.

Zici răbdare, ear răbdare...
Dar nu ne'ntrebî: avem stare?
Dumnezeu ne-aū dat putere
Să răbdăm câte-o durere;
Dar când zarea asfințește
Din lumina ce-o hrănește...
Dar când inima-î sfărmată
De-a despărțirei săgeată—
Ce mai trebuie răbdare
Ș'aproape de îngropare?...

AH! AMARNICĂ DURERE...

Ah! amarnică durere, despărțirea de amorii!
Ce-oîu să mă fac? vai de mine! nu pot scăpa, ș'oîu
să morii!...

Din inimă nici că-mi ese ghimpul acel ascuțit
Ce mă junghe, mă rănește și-mi dă morii fără sfârșit.
Mi-am lăsat prietini, rude, la străini am alergat,
Preste mării și văi și dealuri scăpare am căutat...
Dar în zădar! căci durerea în mine s'o pironit,
Și dorul care mă arde zi și noapte nelipsit,
Nici de cum nu mă slăbește, nici pleacă la scăzământ.
Scăparea mea este numai pe năsălie 'n pământ!

1816 Sept. 19.

Amar nouă! ce durere ne arde și ne topește!
Noi murim, și lumea toată nimic nu ne folosește,
Nu-î scăpare... căci nădejdea de la noi este departe;
S'o'nchegat lumina vieții cu apusul cel de moarte!..
Scăpare zicem, dar unde-î, când și viața ne omoară?
Două inimă ce-s unite, când se despart... vor să moară.
Ah, să murim! căci prin moarte vom veni ear la unire:
Moartea pentru noi îi viață... dacă n'are despărțire.

Focul lacrimilor mele ce azi ochii mî-aŭ cuprins,
Și nici la poalele tale precum știî nu aŭ fost stins,
Chîiar din inimă și suflet luănd începutul sēu, —
Abîa ceva potolire au avut la sinul tēu.
Amar mie! că degrabă depărtat și de la dēns,
Și resufu și simțire aŭ a-mî fi numai de plāns.

Ce noapte îndelungată de plāns, de gând, de oftat!
Deplin vremea unei vieți pān' la moarte-am colindat...
Și 'ncă zorile de ziŭă mai aŭ mult a zăbovi!
Ah! apuca-m'or cu viață, orî mai degrab' oiŭ muri!
Ce noian de cufundare! ce mormēt întunecat
Este noaptea privigherei, pentr'un suflet întristat!
Toate relele trecute se întorc și vin la loc,
Sporesc cele viitoare... arz și mă frig ca pe foc!
Amar mie! că nu trece noaptea astă de dureri...
Plāng, oftez, suspin, mă vaet, lumina nu-î la vederî!

Ce noapte! ah Doamne sfinte! nu știu viața-î, ori îi
moarte?

Dar cu-atăta plans și jale, a fi vr'o viață se poate?

Jalnic este peste samă ceasul cel de prohodire,

Dar mai jalnic și mai groznic este cel de despărțire!

Ce necaz, ce chin, ce moarte, poate-avè asemenea?

Mii de mii de morți dă-mi Doamne. dar inimă dă cea
dintăi stare...

Nu-i nădejde... căci cu totul lucrul au luat schimbare:

Erî eram în fericire. astăzi plâng cu amar mare!

O, zidire cu credință nelipsit de lângă mine!

De-ar fi și nelegiuita credincioasă ca și tine,

Ar fi venit acum noaptea, știind ce-î a mea durere,

Și mî-ar fi dat o minută cu senin de mângăere.

Dar unde-î această milă într'un piept cu réutate,

Unde pizma cu cruzimea dau resborî milelor toate?

Ce schimbare! Doamne sfinte, de jale și de suspinuri:

A cădè într'o minută din fericire în chinuri!

Erî eram singur în lume împèrat pe-o inimfoară,

Astăzi sînt un rob ce arde și se topește în pară!

ÎN VREMELNICA DESPĂRȚIRE.

Pătimire! tu ești numai hrana sufletului meu ;
Cu durerea și necazul de-acum a petrece vreă.
Nădejdea și bucuria, ce m'aă putut folosi,
Decăt scărbă mai amară curënd a-mă agonisi ?
Mă lepęd de toate-a lunei, mă cernesc, mă întristez,
Mă cufund în întuneric, lumină să nu mai vëz.
Ochii facă-se isvoare și curgă de-acum mereă,
Păn' ce-or face iaz de lacrimi nenorocit pieptul meu.
Sufletul sub sin se bate ca la ceasul de sfărșit...
Despice-se inimioara în bucăți ca de cuțit ;
Răsipească-se tot trupul și se facă praf în vent,
Aruncat în toată lumea în vëzduh și pre pământ :'
Eă ș'atuncă în *nefință* zic că oă fi norocit,
Că le trag, le sufer toate pentru *ceea* ce-am iubit!

SCRISOAREA CĂTRĂ ZULNIEA

Din toți muritorii lumii cel mai în nenorocire,
Și dintre toți patinași cel mai mult în osândire,
Este omul care-ți scrie. Mai pomenești-l tu oare?
Ah! de nu le-î mai cunoaște de pe slovă și scrisoare,
Cunoaște-l de pe durerea cu care plângend îți scrie,
Cunoaște-l de pe-a lui lacrimi ce le-î găsi pe hârtie...
Cu ele odinioară udam a tale picioare,
Cu ele, pe buze arse de-a dragostei înfocare,
De sute de ori, Zulnieo, printr' a gurilor lipire,
Ț'am adeverit amorul cu credință și iubire:
Ear acum... ah, vai de mine! într'acest pustiiu de jele,
Unde nu am alt tovarăș decât durerile mele,
Le vërs numai pentr'un suflet și o tristă inim'oară,
Ce pătrunse de-a iubirei și de-a dorului teu pară,

N'au răgaz, nu au odihnă, nici pot ave mângăere,
Decât numai în suspinuri, în lacrimi și în durere.

Amar mie! în ce valuri norocul me aruncară!
Nu știu mai trăesc pe lume, sau din lume sânt afară?..
Și de sânt, și de am viață, dar lumea ce'mi folosește,
Când a ochilor mei lume din vedere îmi lipsește?..
Soarele ce eu cu plânsul îl întimpin când răsare,
Și luna ce mă găsește în suspin și în oftare,
Pentru mine nu colindă decât un cerc de durere...
Me vaet și zi și noapte, dar înzedar, că scădere
Nici este, nici a fi poate, la a despărțirei jele!
Cine aș iubit ca mine va crede durerei mele...

Ah Zulnieo! mai ții minte ziua 'n care a ta față,
Cu lacrimi, ca trandafirul în roșia de dimineață,
Rumenă de rușinare și cu nuri înflorită,
C'o căutătură blândă de amoriu povățuită,
Aș zimit cu îndurare de o dragoste ferbinte
La a mele jurământuri, la a mele rugăminte?
Ce făceam însă atunci? Acufundat în uitare,
Ca de-un trăsnet ce răpește a sufletelor simțire,
Ca de-un fulger ce-l văd ochii și își perd lumina toată,
Ca de-o armă arzătoare inima mea săgetată.
Cu ochii boldiți la tine, în genunchi, fără suflare,
Cu mânule încheștate de ale tale picioare,—
Așteptam dorit răspunsul de-o plecare fericită...
Într'acel ceas însuși viața, din cursul ei stingherită,
Se sfârșia de bucuria nădejdei indukitoare
De-a te câștiga Zulnieo... Ah, Doamne! într'acea stare

Maî fost'aũ vr'un om pe lume ca să cread'a mea durere?

Tu, singura mea stăpână, tu viață, tu mângăere,
Ai simțit... și'ndată mila, din sufletul tãu pornită,
Cu rumen de rușinare pe fața ta zugrăvită,
Și cu tremurul de spaîmă. lipsită de cuvântare,
Ț'ai mărturisit durerea numai prin înbrătoșare...
Ș'ai primit—ah! norocire! supt copaciul acel mare,
Ce pare că-l vëz cu ochil și acum în depărtare,—
Ai primit, drept chizășie, cerul. stelele și luna,
Viața mea și a ta însuși, că te-oîu iubi totdeauna..
Că te-oîu iubi pân' la moarte, că nimic n'a fi în lume,
Nici pe pământ, nici în ceriuri, nici la Dumnezeuũ anume,
Carele să mă strămute de nespusa fericire
De a mē'nchina la tine ca la o Dumnezeire!..

Atunci fulgere cu trăsnet prin vëzduh scăpărătoare,
Pământul tot în cutremur, și stihiile 'n perzare
Sēmēna înspăimēntate de atăta pătımire!..
Te-am iubit până acolo, unde cerul. în uimire,
Se cutremura Zulnico, de-a inimci mele stare.
Cum? să aibă la iubire Dumnezeuũ pe-o muritoare?..

Unde-î acea vreme, dragă, ah! dragă și mult iubită!
În care, cu tine'n brațe și tu de mine lipită,
Petreceam zilele noastre în pustiul acel mare?
Vai mie! zisei pustiul... și în inimă me doare,
Mē doare... c'acolo numai am trăit în fericire,
Am gustat hazul din lume cu plac și cu mulțămire.

Acei munți până la nouri, acele stânci despicate
Ce resuna de suspinul dragostilor înfocate,

Acei copaci nalți și mândri, marturi cu a lor umbrire,
 De desmerdări, de voroave, de libov și de iubire,
 Potica acea vestită ce-o treceam cu grabă mare...
 Dar ne înlesnea prilejul de-o furișă sărutare,
 Rîpile înțunecoase ce feria cu tăinuire
 A desfătărilor noastre înfocată întâlnire,
 Apele acelea 'n care pe furiș în scaldătoare
 Te prindeam... ochilor, spuneți! ce priviam atunci în zare?..
 Comorile firei toate la ochii mei desvelite.
 De miî de ori sărutate, de miî de ori pipăite—
 Le răpîam cu lăcomie, și într'acea fericire
 Ași fi dat ori-ce pe lume pentr'un ceas de prelungire!
 În sfârșit, toate acelea petreceri de mulțămire,
 Scrise cu slove de pară într'a inimei simțire,
 Le-am perdut... și numai gândul ce mă arde, mă muncește,
 Spre mai multă chinuire, ca prin vis mi le sfetește.

Ah! ibovnică slăvită, unde mai ești acum oare?
 Aruncată de un tiran în vr'un loc cu depărtare,
 Jelnică și năcăjită de-a lui selbatice fapte,
 Fără nici o mângăere, în suspinuri zi și noapte.
 De mai ai zare de viață unde vei fi asvărlită,
 Zi cetind astă scrisoare în lacrimi și plâns urzită:
*„Am o inimă în lume care știu că me iubește,
 Și acum în depărtare pentru mine se bocește“.*
 Ars am fost de-a ta iubire, ah! cât te-am iubit de tare,
 Dar această despărțire m'aū aprins cu foc mai mare.
 Jurământ îți fac din suflet, că și ceriul și pământul
 De s'ar strămuta, Zulnieo, eū nu mi-oiū schimba cuvântul:

De-a te iubi pân' la moarte, de a nu avè sub soare,
Altă stea de proslăvire, alt luceafăr de 'nchinare!

Dar ce folos?.. vai de mine! că n'am nici o mângăere;
Ași vre să moriū, dar și moartea ce poate fi pentru mine,
Când, perzend a mea viață, perd mai mult .. te perd pe tine?
Abia zorile răvarsă și dorese să asfințească;
Abia noaptea înnegrește și vroui zori să se ivească;
Căci cu mine nu se'npacă, într'a sa nemulțămire,
Sufletul meū ticălosul ce-ī pururea în clătire.
Ah! și cum să se împace, cum să răbde, vai de densul,
Când îl innec pe tot ceasul cu suspinul și cu plânsul?...
Călătorii pe văi, pe dealuri, pe câmpii nemărginite,
Ămbli, de urit, cu ziua pe colnice părăsite;
Udate de-a mele lacrimi, cărările-acelea toate
Or ține spre pomenire urmele mele 'nsemnate...
Până când, vr'o dimineață, pe-acolo de întemplare
Veī trece și veī cunoaște, ah, cât te-am dorit de tare!..
Înnoptez pintre prăpastii, pintre rîpi, pintre ponoare,
Ca doar oīu uta degrabă dorul care mă omoară...
Dar în zădar! ca durerea merge și vine cu mine,
Gândul meu nu se abate cătu-ī un pic dela tine.
Al noptilor întunerice nu mă 'ngrozește nimică.
Groaza meă il numai una, tu o știi, că moriu de frică
Nu cumva din nevedere, sau din ciuda depărtărei,
Dup'atâta pătımire să me dai și tu nltărei!
Ah! la o așa 'ntemplare tu știi fără indoeală,
De mai pot trai, Zulnieo, măcar cătu-ī o clipeală!..

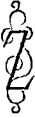
Alerg, m^e duc și vin earăși, cufundat întru tăcere;
 În dureri cunosc viața și în viață tot durere.
 Caut, cerc stâncile toate, me îngrop în adancime...
 Petrecerea mi-^î plăcută întru întunerecime.
 Acolo neadormita pustnica privighitoare.
 Bocindu-se cu durere de-o asemenea'nt^emplare,
 Se vaită și se plânge, m^e ascultă, m^e jelește...
 Firea toată par'că zice: *Amorul se restignește!*
 Toate-m^î par acum schimbate, toate-m^î par a fi urite;
 De desfătările lumci poftele mele lipsite,
 Nu mai aū nici o plăcere, nu mai aū nici o pornire.
 De pecate nu am frică, c'am rămas fără simțire...
 Ah! ce simțire să aibă, și ce gust să le mai vie,
 Când nu ești, dragă Zulnieo, să le dai viața ce vie?...
 M'am lepedat de tot gustul armelor omoritoare:
 Să despart o păsărică, me'ngrozește a mea stare —
 Cum să despart. vai de mine! când îmi fac închipuire
 De durerea și necazul care vin din despărțire?
 Cetitul, care'ntr'o vreme răsipia a mele gânduri,
 Acum nu m^e mai ajută, căci cetind în miⁱ de rânduri
 A tale scrisori duioase, de amoriū însuflețite,
 M^e cufund în întuneric de gânduri mai amărite!
 Ah! și scrisul nu-mi sporește decât numai cătră tine:
 Mana mea se oțărește a 'nsemna pricinⁱ străine.

Așa dar, draga Zulnie, depărtat de-a tale braț,
 Am ajuns într'acea stare unde sūnt mort cu viață.

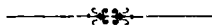
Îngămfatele protivnici ce se au la vr'o părere,
Și te pomenesc cu pizmă și acum în nevedere.
Înzădar mai pun silință cu vr'un gând de răutate:
Cine-o iubit pe Zulniea, a iubi alta nu poate!

ZORI DE ZIUĂ SE REVARSA...

Zori de ziua se revarsă
Și ochi încă n'am închis,
Cum să-î închid, când ei varsă
Părae de foc aprins?..
Mă vait, strig cu suspinuri,
Dar nu găsesc ajutoriū ;
Ce pot lacrimi, ce pot chinuri,
Când durerea-î de amorū ?..
Ah moarte! numai la tine
Scăparea mea poate fi,
Dar la necaz moartea vine?
Și omul poate muri ?
Repezi-te, dulce rază
Din doi ochi mângăitorî,

Și vino de înviează
Pe alți doi, ce-s muritori!..
Aceasta-î a ta putere,
Acesta-î darul ce-l ai,
Că numai printr'o vedere
Viața îei și viață dai.
Necazul meu este mare,
Este rău, este cumplit,
Și să-l vindec nu am stare,
Că tu l-ai pricinuit.
Dar puterea ta-î mai mare,
Și de-î vre îndată poți,
Numai c'o îmbrăçoșare
Din focul lui să mă scoți.

TANGUIREA.

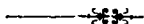
Doamne! judecătorii drept,
Vezi ce foc îmi arde 'n pept,
Și la ce stare-am venit
Din pricină c'am iubit.
Ah! vicleanule Amorii,
Prietine venzătorii!
Tu ai rădicat cuțit
Asupra cui te-a iubit,
Și în inimă ai dat,
Fără să fiu vinovat.
Săraca! cât oii trăi
Nu s'a mai tămădui,
Pentru c'a iu remas infipt
Fierul tău cel otrăvit!

OMULE, SLABĂ FIINȚĂ...

mule, slabă ființă, și la patimi cu plecare,
Unde ți-î înțelepciunea, unde ți-î mintea cea mare?...
De te'nalți și sbori cu mintea la tronul Dumnezeirei,
De măsori pământ și ceruri și pătrunzi tainele firei,—
Nu te'ngâmfa, că ești țarna pe care o poartă vântul,
Ci te plânge, că în patimi, tu singur îți sapi mormântul.
Pururea ție stăpâne, pururea duc și te poartă,
Ele sunt în toată vremea a vieții tale soartă.
Ce poate înțelepciunea? ce poate și biata minte,
Când prăpastii privesc ochii și'napoi și înainte?..
Și se'ncape biruință, sau răbdare și putere,
Când frageda inimioară se despică de durere?

Și se'ncape vr'o mărimă, când ființa pătimește,
Când sufletul de necazuri ca de moarte se zdrobește?..
Ah, Dumnezeu sfinte! pentru ce mi-ai dat simțire?
Pentru ce să simt durere până și la despărțire?

PEIREA.

cum se sfârșiră toate
Câte bietul suflet poate
A mai suferi oftând,
Căci ceasul cel de peire
Aū sosit fără de știre,
Când nici îmi trecea prin gând.

Ah! vicleana bucurie
Care în ticăloșie
Un minut m'aū amăgit,
Ca umbra se răsipiră,
Și inima îmi răniră
Ca un fulger otrăvit.

Ah! și norocul mă lasă
Intr'o stare ticăloasă

Și cuprinsă de dureri,
Numai ca să îplinească
Pofta sa cea tirănească :
Să petrec tot cu oftări.

Cerșurilor încumplite !
Acestea dar mi-s menite
Dela voi să mai aștept?...
Să faceți oltar de jele
Pedepselor celor grele
Pe ticălosul meu pept ?

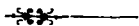

ANII TREC VIAȚA-MI SCURTEAZA...

Anii trec, viața-mi scurtează,
Ochiî plângend nu'ncetează.

Sufletul mi se sfârșește,
Ea dorul nu mă slăbește.
Ah lume, ah ceriū, ah fire,
De-ați dat viața din unire,
Și încă și tot sfârșitul
Odată cu despărțitul :
Judecați cu îndurare
Strașnica mea întemplantare!
Și ori dați-mi la vedere
Lumina de mângăere,
Ori lipsiți-mă de viață!..
Moriū, iubito... vin' la brațē!..

SLANICUL 1819, AVG. 3.

Muritoriu, ce vii aicea viața să-ți mai prelungești,
Îa sama că'n toate celea pericluinea ta găsești :
Munți se pornesc, stânci se sfarmă, isvoare și curg și seacă,
Copaciul crește și cade, păraele petre 'neacă ;
Mușchiul ce-l calci cu piciorul, este earba din vechime,
Strălucitor putregaiul, aũ fost copac cu mărime.
Cărări vezi pe petre roase? urme de om însemnează ;
Găsești pământ ars de focuri? la vatra ta cugetează.
Lumea stă pe o schimbare: toate trec... și mor și per,
Dar și moartea este viață pentru cei care o cer!

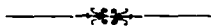

ÎNTR'O SARĂ 1820, SEPT. 20.

Ce ne aflăm în adunare cu Iubita

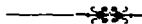

Qu ce să te-asămenez,
O împodobită fire ?
Să-ți zic stea ce luminez' ?—
Ești mai mult, căci porți simțire.
Să-ți zic ânger ?— Covârșești,
Căci, pe lângă frumuseță
Ești tot nuri... și când grăești
Farmeci cu delicateță.
Ear zicându-ți Dumnezeu,
M'apropriu de-a ta ființă :
Pentru-aceea mă'nchin eu
Ție cu-atâta credință.

TU NUMAI SUB CERIU EȘTI UNA...

Tu numai sub cer ești una
Care ai luat cununa
De duh, de graiü, de bländețä,
De nurï și de frumusețä.
La mäna ta stă legatä
Moartea mea și viața toată,
Pentru c'a ta stăpänire
Covärșește peste fire.
Nu pot zice că's cu viațä.
Cänd nu sânt pe-a tale brațë;
Nici simt, nici vöd... pläns îmi vine,
Cänd nu ești tu längä mine.

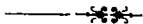
OCHȘORII CE SLAVESC...

chișorii ce slăvesc.

De-mi și lipsesc din vedcre,
Cu gândul tot îi privesc,
Căci nu-mi lipsesc din părere.

Ochiî care te slăvesc,
De la tine luând viață,
Chîr a eve te privesc
Și când tu nu ești de față!...

CE DURERE INIMIOARĂ...

 De durere, inimioară, îi temutul de amorii!
Ah! ferește, Doamne sfinte, pre tot omul muritorii.
Adevăr, că fără densusl nici amorii haz nu are,
Căci îi ghimpe de simțire și gust de nesăturare...
Dar, după ce covârșește, se preface chiar în chin.
Ce săgeți, ce rane pline de otravă și venin!..
Căci ori-ce rău cu durere poate ave potolire
Sau din leac, sau din nădejde, sau din desnădejduire;
Ear acest necaz de moarte, acest foc necontentit,
Balaur cu limbă de pară, ce arde nepotolit,
Răgaz nu dă o clipeală a frige pe bietul om,
Uscându-l de pe picioare ca eara pe bietul pom.

JALOBA MEA.

☉
Lume! astăzi se desparte de tinc un muritoriu,
Nu prin moarte, ci prin jale și durere de amoriu;
Se desparte și te lasă, că nu mai poate răbda
Atâtea ș' atâtea rele de la o supus'a ta.
Ascultă, maică miloasă, ce pătrunzi la adevăr
Și despici faptele noastre până la un fir de păr,
Ascultă și pedepsește cu a tale judecăți,
Dintre noi pe cel cu vină la a dragostei dreptăți.

De nouă ori până astăzi pământul colindătoriu
A călătorit pe crugul soarelui nemișcătoriu,
De nouă ori primăvara cu veșmântul înflorit
Și earna cu cărunteța pe pământ s'a învêrtit,
De când am vèzut cu ochii o muritoare a ta,
Cu frumuseța și nurul vèrsate în fața sa—

Am văzut'o... și îndată ca săgeata pe ascuns
O simțire de iubire în inimă m'aū pătruns—
M'aū pătruns... dar nu cu focul acel inferbentătoriu
Ce-l fulgeră și-l aprinde numai aprigul amoriu ;
Ci cu para acea lină, acea dulce la simțiri,
Ce viind din potrivirea ce pot ave două firii.
Trage, pleacă și supune pe om, fără vicleșug,
La o singură ființă de curat prieteșug.

Prieteșug! dar din ceruri, hazul sufletelor mari,
Ce străluciți împărații, slăviți, puternici și tari,
Sunt întru nenorocire că nu te pot dobândi ;
Tu, ce ne-î mângăea poate și după ce vom muri...
Ai fost singura putere între mine și 'ntre ea.
Ah! maică, cum să-ți spuū oare ce-aū gustat inima mea ?

Amândoi într'o unire la acest lucru curat,
Petreceam zilele noastre într'un gând și într'un sfat ;
N'aveam taină nici la gânduri, n'aveam lucru de ferit :
Ea îmi spunea câte trage și eu câte-am pățimit!..
Ne mângăeam la neazuri, fericirea o'mpărțiam,
Totdeauna împreună, totdeauna ne doriam...
Nu simțiam deplin durere la ale tale nevoi ;
Căci firește-î cu scădere o durere între doi.
Adevăr, că în simțire n'aveam ghimpele plăcut
Ce'nboldește și deșteaptă inimile la temut,
Nici acea pornire iute cătră desfătări cu haz,
Nici acea neresbunare de dorinți și de neaz—
Însă, spre îndeplinire, aveam ceva și mai mult :
Aveam dragostea cu pace și răvna fără temut.
Gustam dulcea desfătare a iubi cu chip cinstit :

Ș'acolea prieteșugul cu amorul îi unit.

Dar vai nouă, maică lume! că pe-a roței tale scări
Nu primești statornicie, ci prefaceri și schimbări...

Fost'au mare vreodată și să n'aibă tulburări?

Ah! acea prietenie cu curatele plecări,
Din ființă liniștită în ființă cu'nfocări
S'au schimbat fără de veste într'a inimei mișcări.
Am iubit o muritoare, și pe loc s'au prefăcut
Bucuria în durere și iubirea în temut.
Am iubit'o pân'la suflet, și în nebunia mea,
Dumnezeu, noroc și lume pentru mine era ea!

Ah maică, ce gură poate să rostească cu deplin
A 'ndrăgitului pornire și al dragostilor chin?
Este ceas, este minută în care s'o pot uita?
Și pomenesc'o vr'odată fără a nu lăcrăma?
Spre supunere mai multă nimică n'am mai ferit:
Î-am dat armele în mână și î-am spus că sânt robit;
Î-am spus orî-ce slăbăciune în inimă am avut,
Î-am spus taîna cea mai mare: că pătimesc de temut!

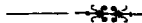
Care inimă și suflet, într'a tiranilor firu,
De-atâtea delicatețe, de-atâtea mărturisiri,
Nu s'ar fi topit ca ceara în fața crudului foc,
Afară de al ei suflet unde mila n'are loc?..
Această neleguită și crudă supus'a ta,
Decât tigrii, decât șerpiu, mai rea la inima sa,
Nebăgând nici într'o samă a mele multe jertfiru,
Totdeauna cu mândrie, totdeauna cu'ndoiru,
Fără muștrare de cuget, fără frică de păcat,

Neconținut mă muncește cu armele ce ȳ-am dat.
La iubire nesupusă, nu simte a ei dureri,
Nici se'nchină cu deadinsul l'a amorului puteri;
Ci dorind o proslăvire dela toți fără sfârșit,
Nici iubește, nici urește pe nime desăvârșit.
Tăinile ei nu le spune de cât tot cu scăzământ,
Și tu știi că fără ele n'are-amorul crezământ...
Slăbăciunea nu-și arată nici într'un chip nimăru,
Căci slăbăciunile spuse moale inima orȳ-cuȳ—
Ci arată o mândrie care nu-ȳ de suferit
La tot omul ce cu cinste amorului s'aũ robit.
La iubit, temut nu are, căci temutul la amoru
ȳ a dragostei ș'a ciuzei focul cel mai arzătoru.
Lacrimi, plănsete, suspinuri, la ochii ei nu prind loc;
Și scrisorile acelea de amoru scrise cu foc,
Pentru dănsa sũnt de ghiăță și respuns nu mai primesc,
Căci viclenii totdeauna de respunsuri se feresc.
Arătatu-ȳ-am iubire? ochii ei posomoresc.
Arătatu-ȳ-am răceală? pe loc se sãlbătăcesc.
De m'am tulburat vr'o dată pentru ceva neplăcut,
Nu blăndețe dela dănsa, ci grozăvii am vėzut.
De-am rugat'o să'nceteze cu atăta tiranie,
Nu s'asculte, ci sporește la o mie altă mie.
Pururea cu pază mare de a se descoperi,
Pururea cu privighere de a se fățărnicii.
Uneori parcă s'ar teme, une ori par c'ar iubi...
Totdeauna se silește la temut a mă porni.
Totdeauna cu'ndoele, totdeauna amăgit,
Nici odată lângă dănsa n'am putut fi liniștit!..

În scurt, maică milostivă, mai bine voiă muri azi
În închisori, în pedepse și cu lanțul în grumazi—
De cât să mai sufăr réul care mă-aă pricinuit
Și care-mă pricinuește acest suflet otrăvit.

Dar pentru încredințare că astăzi mă despărțesc,
Nu de nestatornicie, ci de câte-ți jăluesc,
Eată parola cinstită: că de-acum cât oă trăi,
Dintr'a tale muritoare pe alta n'oă mai iubi!..

1821. Besarabia la Săngera.

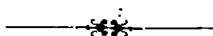
PÂNA CÂND ASTĂ PEDEAPSA..

Până când astă pedeapsă, până când ast fel de chin?
Viața mea să fie numai, mă rog, mă rog, cu suspin,
Și să nu pot să înduplec un suflet tiranicesc
A crede că pentru dēnsa de dragoste mă sfărșesc?
Doamne, ce-măuzi suspinul, Doamne, ce plângēnd mă vezi,
Resplătește fără milă crudei mele amorezi,
Căci tu știi că n'am putere, Doamne, să mă stăpānesc,
Și că mi-ȳ scris de la tine, orȳ să moriū, orȳ să ȳubesc,—
Să simtā și ea necazul de care mă vezi muncit,
Și că cu-aceeași mēsurā de necaz ȳ-ai resplātit.

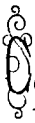

MOARTE, MOARTE, CE NU VIÎ..

Moarte, moarte, ce nu viî
Să mă ieî dintre cei viî,
Şi în mormënt să m'aruncî,
Ca să scap de-atătea muncî?
Vino, vino, de mă iea,
Caci tu eşti scăparea mea!
Nu gândi doar că doresc
În lume să mai trăesc,
Şi că mi-aŭ fost de plăcut
Viaţa cât'am petrecut.
Toate celea m'aŭ gonit,
Toate m'aŭ împotrivit;
Şi vr'un bine de-am gustat,
Cu ah! l-am rescumpărat.

CE DURERE SUFLETELE...

 De durere, sufețele, îi durerea de amorî!
Dăruește-mî, ah cerîu sfinte, de-acea patimă să morî!
Adevăr, c'a lui durere nu dă minut de răgaz,
Toată noaptea-î privighere, ziua toată îi necaz...
Dar necaz, dar privighere, nu cu chin supărătorî,
Ci cu hazul de plăcere unui foc recoritor.
Ș'apoî temutul și dorul sînt pedepse de'ngrozit,
Întru care omul perde cumpăna desăvârșit,
Căci temutul și cu dorul, care se'ntovărășesc,
Aprinzend suflete, inimî, orî ce minte covârșesc.
Și când brațele la brațe se lipiră infocate,
Într'un ceas numai de viață cumpănește'n lume toate.

INIMĂ, MAI FĂ RĂBDARE...

Inimă, mai fă răbdare
Și la această'ntemplantare,
Căci răbdarea la durere
Îi o mare mângăere.

—Ah! nu-mi mai zice răbdare
Căci aprinzî foc și mai mare.
Din răbdare în răbdare,
Mai putè-voiû scăpa oare?
Luminî lipsind din vedere,
Ochiî aû vr'o mângăere?
Suflet de trup se desparte,
Și se'ncape altă moarte?

DUREREA MEA ESTE MARE...

urerea mea este mare ca dintr'o fulgerătură ;
Eü m'am injunghet pe mine... să mă jăluesc n'am gură.
Doftor nu-î, nici îmi prieşte!.. Ca un cerb, săgetat tare.
Aleg, mă duc şi vin earăşi cu durerea şi mai mare;
Şi cunosc că pentru mine pân' la moarte nu-î scăpare :
Singur cine-şi face răul, rămăne făr' de'ndreptare.

Focul meü este prea mare, prea mare cât nu-î de spus ;
Pe pământ ea-l ştie numai, şi Dumnezeuü în cerü sus.
Aşi vrea să-l sting... dar se poate, când fire n'are de stăns ?
Ah ! tu simţi că în tăcere îl hrănesc numai cu plăns !
Răbdare şi ear răbdare—până când a fi să morü...
Atunci numai, poate, lumei oü spune că am amorü.

RĂSPUNS

Părerea ta îl mărește, dacă îl oprești tăcând!..
O patimă infocată îi nebună, n'are gând ;
Său că vărsta îl potoale printr'un sânge ce-î răcit :
Amorîul nu-î ca clavirul să cânte numai lovit.

ÎMPUTĂCIUNEA

 Amoriu, spune-mi, ce-am greșit
În vreme cât te-am slăvit,
De mă arzî ca un gelat,
Fără se fiu vinovat?

Tu mi-ai zis că-î fericit
Tot omul ce te-aū iubit,
Și că n'oū putè să fiu
Și nesimțitoriu și viū...
Vezi rănilile ce-ai făcut
Unui om ce te-aū crezut!

ÎN LIPSA EI.

Dať mi-î de urît, când sînt fãrã tine!
Toate pre pãmẽnt moarte-s pentru mine!
Orî și unde-oîũ fi, dacã nu ești fațã,
Par'cã-s pe-un pustiũ, afarã din viațã.
Vai de mine-atuncî când nu vii îdatã...
Pe urma-ți mã iaũ și plãng ziua toatã;
Și de-o pierd din ochi, leșin simt cã-mi vine;
De-o gãsesc, înviũ... ș'alerg dupã tine!
Simtu-te cã vii? tremur peste fire;
De te vëz, mẽ pierd... și-mi es din simțire.
Gurița deschizi, cerũl se deschide;
De mãnã mẽ iaî, foc simt cã m'aprinde!..
În brațe mẽ ții, fulgerã vëzduhul ...
La sinu-ți mẽ stringi, caz și îmi daũ duhul!...

DE-AI PRIVI MAREA VR'ODATĂ..'

e-ai privi marea vr'odată,
În vreme ce-î tulburată
 Cu cumplită grozăvie,
Ș'aî vedè-o cum se bate
De malurile ei toate
 Isbindu-se cu mânia...
Și prin ea o luntrișoară
Ce de valuri se împresoară,
 Ivindu-se câte-odată,
Și'n mijloc un om ce plânge
Care mâinile își frânge
 Cu un țipet plin de jale...
Moarte vede și nu fuge,
Măini întinde și n'ajunge,

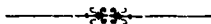
Ci învie 'n amăgele:
Fire-ar oare cu putință
Să nu simți vr'o umilință
La acea peire mare?
Și 'ndoind sëlbatăcie
Privire-ai cu bucurie
A omului înecare?
Nenorocit văslitorul
Ce-l pedepsește amorul,
Eū sūnt, înaltă stăpână,
Și marea care nu scade,
Este focul ce mă arde
De para ce nu s'alină;
Ear Dumnezeu cu priire
Pentru a mea mântuire,
Este mila dumitale!
Nu te îndura de mine,
Ci eartă-mi să viū la tine,
Să-ți cad cu lacrimi la poale!

MÂNIE DE TREI ZILE.

ai mie nenorocitul! ca și Adam isgonit
Din raful de fericire în iadul cel mai cumplit,
Amorul, vicleanul șerpe, prin Eva iubita mea,
Din brațe-î mă isgoniră și mă învrăjbi cu ea.
Mă vaet și zi și noapte, plâng, suspin necontentit,
Ca doar la a mea durere voiu fi ceva miluit.
Dar înzadar, căci pesemne sentența vieței s'aū dat!..
Ah! aceasta-î rēsplătirea că dragostei rob m'am dat?
Dar ce zic? o Doamne sfinte, părea c'o vėzuī viind
Ca altă Evă în lume, și cu blāndețā zimbind
Mē scoase din foc, din chinurī, mē primi earășī la sin...
Apoi, dup'atāta milā, cum pot ei să nu mē'nchin?

ME SFÂRȘESC,; AMAR MĂ DOARE...:

 Mă sfârșesc... amar mă doare!
Milă n'am la cine cere,
Toate sînt nesimțitoare,
Toate-mi zic: Morî în durere!
Nici vaete, nici suspinuri,
Nici a inimei junghiere,
N'aduc milă, ci tot chinuri...
Toate-mi zic: Morî în durere!
Rog oamenii, rog cele sfinte,
Ceîu la milă mângăere,
Milă nu-î la rugăminte...
Toate-mi zic: Morî în durere!

Moartē strig, moartea nu vine,
Nu vine la cine-o cere.
Toate-s crude cătră mine...
Toate-mă zic: Morî în durere!

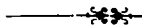
PANĂ CAND NEMILOSTIVO...

Până când, nemilostivo, ai gând să mă pedepsești?
Până când cu-atăta pismă în mânia te'ntărești?
De-ți arăt că la peire ai supus sufletul meu,—
Îmi răspunzi cu răutate: Ba nu, că nu-s Dumnezeu.
De-ți spun cum că am plăcere, tu mă întrebî: Dar la ce?
Îți zic să mă dau rob ție, imi răspunzi: N'ai pentru ce.
Une ori cu o zimbire imi dai suflet să inviü,
Alte ori cu o clipeală vrei să mă omori de viu!..
De la milă la mânia pe tot ceasul te 'nvărtești,
Și cuvânt de îndreptare nici odată nu-mi găsești.
Ah! ș'o inimă de pătră de-ar fi fost, s'ar fi 'ndurat..
Numai tu ești acel tiran ce omori nejudecat!
Știi cu ce vearsări de lacrimi te-am rugat de-atâte ori:
Și în loc să cunosc milă, tu ai vrut să mă omori!

DACĂ AI VENIT ÎN LUME...

Dacă ai venit în lume numai ca să mă omori,
Omoară-mă dar odată, nu'ntr'un ceas de mił de ori;
Căci și cerul, pentru mine, o moarte aū hotărit,
Ție numai, crudo-ți place să omori fără sfârșit!
De m'ași ști că am vr'o vină, nu te-ași învinovăți,
Dar vina mea îi amorul... și că nu te pot uri!
Și de se încape vină pentru că te-am îndrăgit,
Învinovățește-ți ochii cu care m'ai biruit.
Ei sūnt pricinuatorii focului ce vezi aprins,
Ei și viața, ei și moartea, și ființa m'ai cuprins!
De la dănși, nu de la tine scăparea mea o aștept:
Ei pot numai să-mi dea viață cu o lacrimă pe pept!

ÎN NECAZUL MEÛ CEL MARE...

În necazul meu cel mare, când te scârbiseși pe mine,
N'am avut altă ce face de cât să fug de la tine,—
Să nu-ți mai fiu la vedere, eă pricina de scârbire,
Surgunindu-mă de voe pentru a ta liniștire ;
Căci nici îmi trecea prin minte că pe lângă frumuseță,
Ț'aă dat firea și comoara de milă și de blândeță,
Și că tu, a vieței mele stăpână și 'mpărăteasă,
În loc de răsplătitoare ai să te arăți miloasă,
Și să-mi dai și suvenirul de milostivirea ta,
Însemnat cu-aceste zise : „*Dragul meu, nu mă uita*“—
Acum dar, de-atăta milă, cum să te proslăvesc eă,
De cât zicându-ți : *de viață al doile Dumnezeu !*

CU PRIETENA 'MPREUNĂ ...

cu prietena'mpreună

Fericit am petrecut,

Dar o viață așa bună

O minută mi-aș părut.

Fericirilor trecute, care nu-î să mai veniți,

Truda gândurilor mele, pomeniri, ce mă munciți?

Poate fi ș'alta frumoasă,

Ș'aseminea a iubi,

Dar așa de dragăstoasă

Ca dănsa nu poate fi!

Fericirilor trecute, care nu-î să mai veniți,

Truda gândurilor mele, pomeniri, ce mă munciți?

Acest cântec ce răsună,

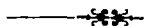
Ce răsună prin suspin,

Cu iubita dimpreună

Îl cântam ades la sin...

Fericirilor trecute, care nu-î să mai veniți,

Truda gândurilor mele, pomeniri, ce mă munciți ?

AH! ZILELOR FERICITE...

Ah! zilelor fericite

Ce 'n pustiiu am petrecut,

Cum vë vëz acum sfârșite,

Cum vë vëz că ați trecut!

Cu iubita mea în brațe,

Zi și noapte petreceam,

Și de poate fi vr'o viață

Ma! plăcută, eă nu vream.

 Scripcă jalnică, duioasă, respunde la ahtul meu,

 Și spune în lumea toată cele ce pătimesc eă.

Nu te'ncrede fericirei,

Că-î un vis înșelătoriu,

Îmî zicea gura iubirei,

Cu un glas mângăitoriu.

Dar n'am ascultat, va! mie,
Ș'acum trăesc cu urit,
Numai în tovărășie
Suspiniului amărit!

Scripcă jalnică, du!oasă, răspunde la ahtul meu,
Și spune în toată lumea cele ce pătimesc eu.

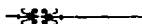
Norocule! vre-i oare
Să mă mai mângăi un ceas,
Cu-acea dulce desfătare
Ce 'n pustituri a! rămas?
Am o slabă mângăere,
Că după ce oi! muri,
A pustiiului plăcere
Poate ear voi! dobândi...

Scripcă jalnică, du!oasă, răspunde la ahtul meu,
Și spune în lumea toată cele ce pătimesc eu.

UNA Ț ÎN TOATA LUMEA...

Una e în toată lumea stăpăna care slăvesc,
Dar a iubi gând că n'are, o vĂz ș'o mărturisesc.
Patru ani de zile hojma ca un rob să mă jertfesc!...
Ș'apoi acum să-mi răspundă: Nu te crez... mă îndoesc!
Asta ce alt însemnează, de cât că aŭ hotărit
Tot cu vorbe să mă poarte de 'nceput păn' la sfârșit?

NUME.

Viua 'n care ochii mei
N'or zări stăpăna lor,
Mângăere pentru ei
 Nici se 'ncape nici nu vror;
Apun ca lumina 'n nori
 Și se 'nchid când tu lipsești;
Reversatul lor de zori
 În lume numai tu ești.
Amar de sufletul meu
 Când te duci și nu te văz,
Nimic pe lume nu vreă,
 Decât să plâng, să oftez!

Dar când vîi și 'n brațe-ți sbor,
De dragostea ta răpit
Atuncea par'c'oîu să mor,
De plăcere biruit.

ZIC INIMĂ S'AIBI RĂBDARE...

 Zic inimă, s'abî răbdare
La sfârșitul acest mare,
Mare și plin de durere,
Căci te duci la junghiere!
— Ah! nu-mi mai zice răbdare
Că-mi aprinzî focul mai tare:
Răbdare poate să fie
Când mă despați de soție?
Ași priimi mai bucuroasă,
În mormânt ca o mireasă,
Nu hobot, ci albă pânză
Pe obraz să mi se 'ntinză!...

Du lumei această veste,
Că hotărîrea mea este:
A muri această dată
Pentru-a mea amoretată.

MĂ SFĂRȘESC, AMAR MĂ DOARE...

 Mă sfârșesc, amar mă doare,
Milă nu am cui să cer;
Toate sunt nesimțitoare
Și pe pământ și în cer.

S'aū răpus milostivirea!...
Viața mea îi numai chin,
Și resuflul și simțirea
Le am numai din suspin.

Hotăresc dar o sfârșire
La cumplitul meu amor,

Făr' a da cuiva de știre,
Singur eî să mă omor.

Murind, am o mângăere,
C'a pica pe țărna mea
O lacrimă de durere
Câte-odată de la ea!

CÂND MĂ MĂNIESEM PE AMORIŪ.

ugă, amorŭle, lipsește; fugă, vicleană fericire,
Căci ființa ta nu este de cât o ademenire

Ce numai printr'o părere

Trage-a omului plăcere,

Și după ce se sfetește,

Îndată se răsipește

Din ochi ca o nălucire.

Ticălosul om te gustă, și într'a sa amăgire

Abia zice: O prea dulce și hazlie fericire! —

Și îndată, de pe limbă,

În otravă i se schimbă

Acel amăgitorŭ bine

Ce dintr'o părere vine

Pentru că-î o nălucire.

Măndrii împărați ai lumii, cu a stemelor odoare,
A statornici putut'ău pre amoriŪ vr'odinioară?

Și de i-aŪ dat vr'o crezare,

Indată o întemplantare

Î-aŪ scos din acea orbire,

Vădindu-le că, din fire,

El este o nălucire.

Sau nevinovat păstoriiul, cu prostatica credință,
S'aŪ invrednicit aevea a-l dobândi cu credință?

Decât înscris pe hârtie

Se povestește să fie.

Ear în faptă se vădește

Că altă nu 'nchipuește

Decât numai nălucire.

Ah! cât te-am crezut de lesne! și într' a mea retăcire,
Socoteam că tu ești numai omeneasca fericire. . .

Dar umbra prinsoare are?

Tu, ființă zburătoare,

M'aï adus la cunoștință

Să pipăi a ta credință

Și s'o vez că-i nălucire.

Deșteaptă-te, omenire, din visul ce te orbește,
Și cunoscând ce-i amoriul și pe cât te osăndește,

Isgonește-l din simțire,

Și spune spre pomenire

Veacurilor depărtate.

Nenorocirile toate

Ce vin dintr'o nălucire.

ROBIREA.

De ce te mănii pre mine,
Căci mă perd când cat la tine,
Și-mi es cu totul din sine,
Pentru că duh nu-mi rămâne?
Aă nu știi, dulce lumină.
Ochiî mei că ți se 'nchină,
Și că, la a ta ivire,
Tulburați de-a lor răpire,
Ca o oglindă drept soare
Clipind plină de 'nfocare,—
Cu gene înlăcrămate
Spun că inima se bate?
Aă simțirea nu te 'nvață,
Ăngerul meu cel de viață,

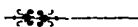
La durere simțitoare
A fi mai cu îndurare,
Ș'a te 'nchipui pre tine
Pătimașă ca și mine,
Ca să vezi din ce pricină
Ochii mei ți se închină?
Căci când cat într'a ta față
Cu răpirea ce-mi dă viață,
Și tu-mi faci chip cu blândețe
Spre sinul cel de albețe, —
Atunci patima me 'nbie,
La ochii ce mă învie,
Să caut fără clipire,
Și să ceșu milostivire.
De ce dar cunoști drept vină
Ochii mei că ți se 'nchină?
In oglindă 'ntăiū te cată
Ș'apoī imī fă judecată.

DESNĂDEJDUIREA.

Dân' într'acest cumplit ceas
Durerile câte-am tras
Tot le mai puteam răbda,
Mângăindu-mă gândind,
Că la liman năzuind,
De 'necare voiŭ scăpa;
Și ori ce alte 'ntemplări
Am răbdat pe-a lunei mări,
Nu m'aŭ desnădejduit.
Socotind a fi datorŭ
Ori cine are amorŭ
Să și peară mulțămit;—
Ear acum ce-mi spuŭ curat,
Cum că uitărei m'aŭ dat

Ochiul tău ce viață-mi dau,
Și nu te milostivești
Lacrimile să-mi privești
Ce la poale-ți curg șirlău, —
Să știi că eu, negreșit,
Peiū de tine necăjit,
Și tu scapi de-al meu oftat.
Dar să pui și tu în gând
Că te-oi vedea în curând
Bocindu-te ne 'ncetat,
Și prea te-î căi atunci
De-aceste cumplite munci
Ce nu ți-î milă a-mi da;
Și murind eu, chiar de-î vre,
Nu mi-î puter învie,
Și 'n brațe-ți de mi-î lua.
Ah cer! după câte-am tras,
Dăruește-mi acel ceas,
În brațele ei să 'nviu,
Atunci când oi fi lipit
De sinul cel prea iubit
Ce mă omoară de viu.

DARUL.

Un trandafir ț'am ales
Din florile ce-am cules
Cu mâna mea azi în zori,
Și ți-l trimit, îndrăznesc,
Ca un semn că te doresc
Intr'un ceas de miț de oră.

Răspuns

Nu știu floare este asta, oră amoriu prostit în strae?..
Căci cu mirosul odată sloboade foc și văpae.

ZORI RĂSĂR...

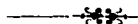
Zori răsăr și încă-s 'treaz,
Ah. nici somn nu-î la necaz!
Mă vaet, amar mă plâng,
Strig, suspin, mănule-mî frăng,
Arde-mă foc arzătorîu...
Dar vai mie, că nu morîu!
Rădic mănî, mă rog la cer,
Milă nu găsec, și pîer!
Aspre-s toate și de plăns,
Ochiî lumina ș'aî stăns!

AH! DURERE OTRAVITĂ..

Ah! durere otrăvită,
Despărțire de amorii,
Cu ce săgeată cumplită
M'ai lovit de oiū să moriū! —
M'ai lovit. m'ai făcut rană,
M'ai cernit. m'ai întristat:
Otravă imi dai drept hrană
Și lacrimi drept adăpat!
Unde să gădesc scăpare
Și cui să mă jăluesc? ·
Vai mie! că în glas mare'
Strig moartea, și n'o gădesc.

DESPARTIREA.

La ce-am ajuns?— vai de mine!
Moarte strig, moartea nu vine.
Nu-mi trebuie, nu voi^u *lume!*
Ah! moarte, la acest nume
Ochiⁱ mⁱ-a^u pierdut vedere,
Gura s'o 'nchis spre tăcere,
Obrajiⁱ în veștezire,
Măni^e în neclintire,
Pieptul întru nemișcare,
Sufletul în nesuflare!...
Spun că pentru despărțire
Moare omul cu simțire.

DE-ACUM NĂDEJDILE TOATE...

De-acum nădejțile toate de la mine s'a sfârșit!
Mor luându-mi ziua bună de la *ceea* ce-am iubit...
Mă duc, me 'ngrop în pustiiuri, lumină să nu mai văz!
Ah! ascultă-mă stăpână, până nu me depărtez:
Astăzi mă despart de tine cu sufletul mai sfârșit,
Pentru-că a ta cruzime l-au ars și l-aū amărit.
De-oīu muri, să scrii pe peatră că *Acest nenorocit*
Pentru dragostea mea numai în pustiiū s'aū săvârșit!
Ear de-oīū trăi cu durere, prin pustiiuri rătăcind,
Să pomenești câte-odată pre omul ce te-aū iubit.
Ori și cum, eū respălătire n'oīū cere la Dumnezeuū,
Și de m'ai ars tu pe mine, eū ție bine îți vreū.

ASTĂ NOAPTE PE RÊCOARE. . .

„Astă noapte pe recoare

„Cânta o privighitoare,

„Cânta și zicea cu jele :

„Ah ! soția vieței mele !

„Ce dușman fără' de durere

„Mi te-aŭ răpit din vedere ?

„Ș'am ramas înstrăinată,

„Călătoare 'n lumea toată !

„Me vaet și zi și noapte

„Prin pustiiurile toate ;

„Te caut prin munți, pe dealuri,

„Prin ape, prin stânci. pe maluri,

„Și 'n zadar. că toate-acele

„Nu simt durerile mele.

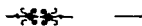
„Numai bietul om m'ascultă
„Cu jălanie mai multă,
„Pe semne și el iubește,
„Pe semne și el dorește.
„Ah! omule sĕrmănele,
„Măngăe-te cu-a mea jele!

TICALOS SUFLETUL MEÛ...

icălos sufletul meû,
Căt pătimeşte de rău!
Pătimeste, că-î aprins
De focul acel nestins.
Ochilor, plăngeţi-l voi,
Că-î să-l pierdeţi amândoi!
Inimă, nu conteni
Cu suspin a te boci!
Măinilor, săpaţi mormënt,
Că vă lasă în curënd,
Ear tu, gură, nu 'nceta
Cu vaet a arăta
Că astăzi v'aţi despărţit
De prietenul iubit!

PAN'A NU RESARI ZORI...

ăn' a nu răsări zori
La Moldova purcegând,
Va! mie, de câte ori
Am să leșin suspinând!

De-aș muri, nimic n'ar fi,
Când aproape te-aș avea,
Dar fără tine-a trăi,
Poate fi moarte mai grea?

Amar de sufletul meu,
Că nu pot într'acest ceas,
Lipindu-l la sinul tău,
Drept fermuar să ți-l las,

Să ți-l las, și el săltând
Sub dulce suflarea ta,
Să nu 'nceteze zicând:
Zulnio nu mă uita!

AM LĂSAT LUMEA ȘI SLAVA...

 Am lăsat lumea și slava și'n pustiiu m'am îngropat,
Ca să scap măcar cu viața de durerea ce mi-ai dat!..
Dar in zadar! că odihnă nici aice n'am găsit:
Chipul tău și zi și noapte de mine nu-î despărțit!
Cu a cerului podoabe fața ta închipuesc,
Și cu hazul firei toate, nurul tău sămăluiesc.
Pustnicele cântărețe abia te ajung la glas;
Ele cântă, eu vërs lacrimi că fără tine-am rămas!
Munții, stâncile resună de cumplitul meu suspin,
Cerul stă la îndoeală: lui, său ție mă închin?
Dar vai mie! că durerea n'a lipsi cât oiū fi viū;
Ah! fără tine și lumea imi pare că-î un secriū.

INTR'ACEST LOC PLIN DE JELE...

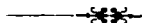
 ntri'acest loc plin de jele,
Martur durerilor mele.
Am pustitul, cerū și stele.

Dar vai mie! stătătoare,
Ele nu-mi duc viitoare
Păn' la cruda muritoare!

Zefiri, dulce aburire,
Cu suspinul în unire,
Luați a mea tanguire!

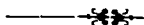
Și voi ape curgătoare.
Că-a lacrimilor vărsare
Porniți-vă cu 'necare;

Duceți, spuneți cu putere,
Că amoretatul pîere
În pustiu plin de durere.

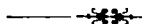
SINGURĂTATEA.

9
S
ingurătate, tu ești
° Tiranul carele arzî
Inimile omenești,
 Cu urît și cu necaz.
Tu, pre mine mă omorî
 În vreme ce încă-s viū,
Și me faci de miî de orî
 Să doresc să nu mai fiū.
Ai sosit ah! ceas amar,
 Fii în grabă trecător,
Ca să scap de-acest pahar
 Ce îl beu, dar simt că mor!

OCHILOR, EI SĂ VĂ STÂNGETI...

Ochilor, ei să vă stângeți,
Zori răsar și voi tot plângeți;
Mai conțineți din durere,
C'ați rămas fără vedere!
— „Ah! nu pomeni *vederea*,
Căci de la ea ni-î durerea.
Răbdând, am ajuns la stare
De vedem ceață in zare.
Apusul nostru sosește,
Căci lumina ne lipsește.
— „Nu, ochilor. nu vă plângeți,
Că mai tare vă aprindeți;
Dorul sfârșiți, căci sosește
Lumina ce vă hrănește.

DORUL DUPĂ DESPĂRȚIT...

Ah! cătu-î de amărit
Dorul după despărțit!
Nopti și zile lăcrămez
Pentru că nu te mai văz.
Ași voi astăzi să mor,
Numai ca să scap de-amor...
Orî că dorm, orî că sunt treaz,
Pururea plâng cu necaz;
Căci sufletul aș pierdut
Tovarășul cel plăcut,
Și inima, de oftat
Arzënd, s'aș incenușat!

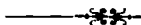
Lumina simt că s'aŭ stăns
Din doi ochi ce ard în plăns,
Și peptul s'o'nădușit,
Căci resuflul i-aŭ lipsit!

DEALURI, MUNȚI, RĂSPUNDEȚI VOI...

Dealuri, munți, răspundeți voi,
De câte oftări sunați,
Și de-a lacrimilor ploă
De câte ori vă udați;
Căci încumplita Sevele,
La necazurile mele
N'arată milă, nici jele.

Ceriu și stele, arătați
De câte ori v'am rugat
Și viața să-mi rădicați,
Fără frică de pecat;
Căci încumplita Sevele
La necazurile mele
N'arată milă, nici jele.

VISUL AMORIULUI.

 Gândul meu fiind la tine de-apururea sprijinit,
Și de sunt la închisoare, de tine nu-s despărțit;
Sufletul meu îl acolo unde și tu lăcuești,
Și inima ce se bate, căci de lângă ea lipsești,
Altă nimic nu dorește de cât ceasul fericit
Întru carele să simtă că de dănsa te-ai lipit.
Ah Doamne, ce necaz mare a iubi ș'a fi închis!
Dar ce ametală-i asta de care mă vîz cuprins?
Aū întunecat vîzduhul, ochii mî-aū painjinit...
Am ramas uîmit, pe gînduri... nu me lăsați, că-s perit!

Eată o femeie vine — c'un veșmînt prea strălucit,
Chîiar ca soarele cînd ese vara despre răsărit;

Trupul ăi părea că este alcătuit chiar de duh,
Căci mă vedeam printr'ensul ca printr'un curat văzduh,
Și clătindu-mă pe 'ncetul, după ce m'aū deșteptat,
Printr'o dulce sărutare, îmi zice: „Ce-ai leșinat?
„Eū sunt simțirea aceea prin care s'aū osebit
„Omul dintre dobitoace, de când lumea s'aū zidit.
„Știu că inima ți-i dată în robie de curënd,
„Și că n'ai altă putere decât să iubești din gând,
„Și că pătimești de moarte, căci te afi depărtat
„De lumina vieței tale la care te-ai închinat;
„Dar și sufletul tău cere ca să cunoști pre amorū,
„De este de fericire saū de este-omoritoriū.
„Trezește-te dar și vino după mine cătinel,
„Și scrie spre pomenire orī și ce-ī vedē la el“.

M'am priimit, și îndată, aflându-mē 'ntraripat,
De împreună cu dēnsa, spre rēsărit am sburat.
Intr'acea călătorie vedeam miī de năluciri,
Și mă temeam, fiind toate în deosebite firī.

„Tēnērule, nu te teme, mī-aū zis ea cu glas voīos,
„Căci descoperirea asta va să-ți fie de folos.
„Veī cunoaște ce-ī amorīul și-ī învăța a iubi,
„Căci fără amorīū, în lume vezi că nu-ī să poți trăi.
„Păcla ce vezi cu negreață, is căile-amorezești,
„Și nălucire arată părerile omenesți;
„Ele sunt deosebite, căci și gustul omenesc
„Se preface după voea patimilor ce-l gălesc.

„Dar să știi că nu-î departe grădina în care staū
 „Toate darurile firei câte femeile aū;
 „Ș'acolo dac' om ajunge, trebuie să hotărești
 „Să-ți alegi numai o floare și să te statornicești.

„Tănărul, fii cu suflet, căci eată că am sosit.
 „— Nu mă lăsa la peire, stăpăna mea! am răcnit;
 „Ah! ce foc, ce necaz mare în inimă mi-aū intrat!
 „Ce grădina minunată în lumea asta s'aū dat!
 „Ce flori pline de dulceață aice aū resărit!
 „Ah! mirosul lor revarsă un foc... care m'aū rănit!
 „Dă-mi voe s'alerg la ele și în brațe să le-adun,
 „Să-mi fac un mănunchiū de toate și la sinul meu să-l
 pun.

„— Tănărul fără minte. căci nu știi încă ce cei!
 „Căci de te-î pleca la toate... de mirosul lor tu pei!
 „Dar alege-ți dintre ele ori-și-care ți'a plăcea,
 „Afară de trandafirul ce nu-î dat în sama mea.
 „— Dacă nu-mi dai trandafirul, ȳ-am respuns dintr' un
 suspin,

„Dă-mi încale *viorica* ce stă ascunsă sub spin;
 „M'oiū necăji a o scoate cu-ori-și-ce fel de necaz,
 „Ca să petrec împreună un minut macar cu haz.
 „— Du-te dar de-o dobăndește, mi-aū zis, făr' a zăbovi;
 „Dar să nu gândești că-î rupe-o și că-î mai putē trăi.

Am alergat într'un suflet, de dragoste înfocat;
 Dar plecându-mē spre dēnsa, mirosul m'aū îmbētat.

Am amețit, și îndată orizontul s'o 'negrit,
 Și podoabele grădinei din ochii mei au lipsit.
 În întuneric de noapte lumina s'au prefăcut.
 Și ori-și-ce bucurie de la mine s'au perdut!
 Simțiam un foc că mă arde pretutindenea sub sin,
 Și o mică ușurare aveam numai din suspin...
 Un junghiu cu dureri de moarte în peptul meu s'au ivit,
 Și fără a ști ce-i pricina, jale și dor m'au lovit.
 Un chip pururea la ochi-mi s'arăta împodobit
 Cu atâtea frumusețe, încât nu-s de povestit...
 Plăngeam, suspinam cu vaet... dar cine mă asculta?
 Căci sfânta Dumnezeuoae sburase și nu era...

Dar eată o umbră neagră în chip bărbătesc, urit,
 C'o luminiță în mână dinainte-mi au eșit...

Tremurând, cu grozăvie, imi zicea cu glas cumplit:

„Eu sînt *temutul* ce-l are tot omul la îndrăgit,
 „Fratele meu fi *prepusul*, *clevețirea*-mi este sor,
 „Prietenă *necredința* și tovarăș am pre dor;
 „Vino acum după mine, ca să mergi unde faci haz.

Î-am urmat fără de voe, cu lacrimile 'n obraz;
 Mă tărăiam după dănsul, ca o peatră, fără glas...
 Ah! dar cine poate spune necazuile ce-am tras?
 Prin prăpăstii, munți și dealuri, ostenit călătoriam,
 Și pe drumuri neunblate pururea ne învêrtiam;
 Mé rătăcisem cu totul, nu știam unde mai sînt
 Și mi se părea tot locul pentru mine un morment.
 N'aveam cale hotărîtă. vînturile ne purta
 Și 'ntr'o parte și într'alta ... și nu mai puteam scăpa.
 Și de-mi părea vre odată că vîz loc mai fericit,

Numai cât mergeam acolo, se prefăcea în urit.

„Ah! strigat'am cătră umbră, stăpână! nu te 'ndura;

„Lasă-mă să mă resufiu, căci eă nu mai pot ămbra!

„Orî pesemne ești dorită ca să mă omorî de viu?..

„— Dar nu știi, mi-au zis cu răcnet. că eu sînt un ar-
gint viu,

„Carele ămbli prin suflet și chinuesc pe barbați?

„Dacă-ți lipsește răbdarea, pe la amoru tu ce cați?

„Ai îndrăgit, nu-i scapare... trebuie să pătimești!

„Dar să știi că nu-i departe fericirea ce gonești.

Atăta aă putut zice. și îndată s'aă deschis

Zorî de ziuă luminoase cu vėzduh de pară-aprins;

Nu ardea însă ca focul, ci foarte deosebit,

Căci aducea recoreală unui pept înădușit.

O bucurie nespūsă în mine se reversa,

Și zefirii cu dulceață spre *ubit* mă întărta.

Atuncea vėzui cu ochii coborindu-se din nori

O fată Dumnezeoe, îmbrăcată tot în florî,

Chiar asemenea cu chipul care mi s'aă arătat

Pe de-asupra *vioricai* la care m'am închinat.

Fața ei era prea albă, ochii săgeți slobozia.

Sprincenele lungi și dese, drept în inimă rănă.

Sinul ei cu frăgezime omorîa pre om de viu,

Pėrul despletit pe spate, ca aurul de gălbii,

Statul înalt și subțire, cu dulce indoiturî,

Gurița chiar ca mărgeanul și obrazul numai nurî...

Ah! cine poate să scrie câte ochii aă vėzut?...

Și îndată la picioare-î, cu vaete am căzut.

„Înaltă împărăteasă! am strigat cu un suspin,
 „Viața mea, cu plecăciune, la poalele tale 'nchin!
 „Dacă aũ fost îndestule necazurile ce-am tras,
 „Priimește cu blândeță sufletul ce m'ı-aũ remas.
 „— Tենerule pătimașe, m'ı-aũ zis cu glas ăngeresc,
 „Să știi că a ta iubire am voit să ispitesc;
 „Te-am cunoscut de statornic și vrednic ca să iubești,
 „Vino dar fără de frică, ca să te și ferecești. . .
 Și 'ntinzend din aripioare, m'ı-aũ cuprins cu dulce strins,
 Și sburând cu repejune, foc în mine aũ aprins.

O pară mă cuprinsese la sinul cel plin de nurı ;
 Dar mă recorıam adese cu dulce sărutături.
 „— Eũ sũnt floarea *viorica*, înı zicea, care-ı ales
 „Dintre celelalte toate, priimindu-mă 'ntr'ales.
 „Vom merge acum în grabă la palatul fericit,
 „Unde de veci locuește amorıul cel proslăvit ;
 „Te va bucura priveala unuı loc ce-ı locuit
 „De dragoste, de trufie și de tot lucrul poftit. . .
 „Dar să nu te 'nșeli să cauți la fetele ce-ı vedea,
 „Căci te voıu goni îndată de subt aripioara mea. . .

Eată dar că se deschise o poartă chıar de rubin,
 Până 'n vėrf înfășurată cu ramurı de frunzi de spin ;
 Doi salcămı pe dinlăuntru, cu candelile de florı,
 Înșira printr'a lor frunze, zefirıi măgulitorı ;
 De o parte canapeaıa unde-amorıul odihnıa,
 Învelit cu trandafirı ce zinele curățıa,

Și într'alta Afrodita în brațe cu Cupidon,
Cu pepturile lipite petrecea în dulce somn.
Un părău de apă vie, ca un șerpe în cujbări.
Se 'nvêrtia pe sub copacii ce resuna de cântări;
La umbră sta o mulțime de fete cu sinul gol.
Cu pèrul în lenevire pe grumaziil lor rëscol.

„— Vezî acest norod de zine, mî-au zis prea iubită mea,
„Trecënd cu o repejune ce lacrimi înîi povedea. —
„Sînt din grădina dintăia florile ce ai vëzut;
„Dar să te ferești de ele, căci îndată ești perdut!
„— Ah! mai stă puțin, stăpână, să le privesc, am strigat.
„— Ba nu! mî-au zis cu mănîe, căci aceasta nu-î ertat.
Și îndată, cu iuțeaică lăsându-se pre pămënt,
Asemenea precum este și viforul cel de vënt,
M'aü luat pre-a sale brațe, într'un așternut de flori,
Unde petreceam o viață ce-o doresc de miî de ori!..
Desfătatu-m'am în voe pe un pept făcut de crin
Ș'am sărutat o guriță rumenă ca un rubin.

Nu pot ști cu hotărîre vremea cât am petrecut;
Dar ori cât aü fost de multă, o minută mî-au pãrut.
Atunci aü sosit și somnul cu ochii împovorați,
De o lene-adormitoare cu totul însărcinați,
Și vënturând din aripă, îndată am adormit. . .

Dar ce vëd? ah. vai de mine! muștrările aü sosit!
O femee prea grozavă dinainte-mî s'aü ivit.

Cu fața înveninată și cu veșmântul cernit.

Imi zice: „Eú sânt *Căiala*... am venit să te răpesc

„Din brațele desmerdărei întru care te gădesc.

„Tănărul, vai de tine! că ț'ai gătit un sfârșit,

„Să jelești în toată vremea viața cât' ai isprăvit!

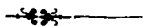
„Scoal' și vino după mine... Dar încă mai zăbovești?

Și răpindu-mă cu grabă din brațele îngerești,
M'aú aruncat cu mânia în locul cel întristat,
Unde ne așteaptă moartea cu ferul însăngerat.

EATACUL.

Într'acest sfânt loc
Am avut noroc
 Să mă odihnesc;
Dar nu mi-aŭ fost scris
 Ca să fiu cuprins
 La sinul frăţesc.
Vai de tine, om!
 Că şi treaz şi 'n somn,
 Rău te chinueşti;
De nu dormi, oftezi.
 Ear de dormi, visezi
 Câte pătimeşti!

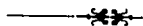

VRAJMAȘII TOȚI ÎNTR'UN SFAT...

răjmașii toți într'un sfat,
Asupra mea s'o'narmat
Și de moarte mă gonesc
Pentru că eu te iubesc.
Îmi zic că sînt vinovat
Căci la dînșii n'ai cătat.
Zicînd că ne-or despărți
După ce ne-or îngrozi.
Dar nu știu că dorul meu
Ei să mor la sinul tîu
Și să rabd într'acel loc,
Viu fiind, să ard în foc.
Stăpână! nu te 'ndura
Să mă dai din mîna ta ;

Las' să vie înadins,
Căci cu moartea sînt deprins,
Și fără frică-î aștept
Să mă săgeteze 'n pept,
Ca să cunoască atunci
Că mai bine-oiu muri 'n muncă,
Decît să mă despărțesc
De ângerul ce slăvesc.

CA TINE NURLIE...

Îmi ești dragă, îmi ești dragă, pe cât nici poți a gândi,
Dar vei crede atunci numai, când întocmai vei iubi.

a tine nurlie
Alta să mai fie,
Nu cred că se poate,
Sub soare zidire;
Înaltă la fire
Și cu bunătate.
Cată și găcește
Cine te iubește
Din suflet cât poate!

Ești nurlie, ești frumoasă,
Ești și blândă, n'ai pornire;
Dar atâta de ciudoasă,
Încât alta nu-i în fire —

Cineva moară și peie
Chiar la picioarele tale ;
Plângă-se și milă ceie,
Cuprins de plâns și de jale,

Dac' ai apucat odată
A-l svârli în chinuire,
Calcă și legi și firea toată,
Și-l onorî fără simțire !

DARUL UMBRELUȚEI.

Umbreluță norocită,
Îe sama că ești menită
Să umbrești un obrăjel
Plin de nuri și frumușel.
Cătă să mi-l păzești tare
Și de vânturi și de soare;
Și când alți ochi i-or căta,
Să te pui drept fața sa;
Că tu, umbreluță, știi
Că îl tem și de stihii.

ALEARGĂ, SUFLETE-ALEARGĂ...

 Aleargă, suflete-aleargă,
La soția ta cea dragă;
Căci te-așteaptă cu dor mare
Ca să-î duci a mea suflare.
Gândule, mergi și-î vestește
Că iubitul său sosește;
Spune-î să se descernească
Și să nu mă mai bocească;
Du ochilor, drept vestire,
A plânsului contenire;
Du guriței bucurie
De sărutări cu trufie;
Sinul, peptul desvălește,
Țițișoare ruminește;

Rădică de pe picioare
Ori-ce felu de 'nvăitoare,
Și spune cu îndrăzneală
C'am să fac mare năvală.

LA DARURILE FACUTE.

Un canar

Stăpână! poruncit sânt
De omul ce te iubește,
Să-ți spun, ori-și-când îți cânt,
Că la tine el gândește.

Stăpâna mea, ia aminte
Că cântările-s cuvinte
Intre inimi despărțite.

O verigă

Veriguța ce mî-am dat'o cu trei mărgăritărașe,
Însemnează: duhul, nuri și o vorbă dragălașă;
Ear verigile de aur, pe care stau puse ele,
Sînt unite ca s'arate că tu le ai pe tustrele.

Altă veriguța (cu două mîni legate în parolă).

Mănilor ce v'ați legat cu parolă de amorîu,
Nedespărțite să fiți pîn' la ceasul ce-oîu să morîu!

Alt dar

Vai mie! ce-oîu dărui păstorîței ce slăvesc,
Căci nu am decăt un suflet și un căne priincîos?
Sufletul, de mult l'am dat, ca un semn că o iubesc;
Cănele meu îi urmează, ca un al seû credincîos.

PE NĂSĂLIE.

1871, Oct. 15)

Sufletul de trup departe, pe năsălii răstignită
Încă cu ceva podoabe de-ale lumii asuprită,
Fața ta pare că rîde liniștită de păcate,
Și lumea care te perde cu vederi înlăcrămate,
Nu nuri, nu frumuseța. nu zimbirea, nu gurița,
Nici ochii acei ca mura, nici statul cel ca mlădița,—
Ci o cinste, o credință, o legîuită iubire
Jălește și pomenește pentru a ta proslăvire!

Pe năsălii răstignită zaci, draga mea *Smărăndiță!*
Căci de pre pămînt la ceriuri ai sburat a ta ființă;

Nu vezi plâns, n'auzi suspinuri, de cele lumești departe,
 O putere mai ai încă: că cu moartea ta dând moarte,
 Mi-ai răpit ori-ce simțire și dorință de alt bine,
 Afară de unul numai — să mă îngrop lângă tine!

Frumuseță, nurî și haz,
 V'ați dus din vederea mea,
 Căci aū sburat la cer azi
 Soțiea ce vē avea.
 Nu gustul, nu desfătarea.
 Nicî placul cu bucurie,
 Ci dragostea și 'ngroparea
 De-acum suvenir să-îni fie!

Ba! de-acum nu spre placere. nu spre gust, nu spre iubire
 Privindu-te supt icoane, în potop de tânguire,
 Ochiî mei, săracîi ochiî, privind a ta rēstignire,
 Tot să plângă, dar să plângă pentru a ta mântuire!

Ba, draga mea. nu în starea frumuseței feței tale,
 Nicî în floarea frăgezimei pe a tinereței cale,
 Nicî în mândra veselie de covârșiri trecătoare,
 Nicî în zădarnica fală a slavei amăgitoare; —

Ci de groapa ta aproape. În năsălii răstignită,
Cu pânza morții pe față, ca 'ntr'un alcov adormită,
Ochiul mei, săracii ochiul, cu-a lor lacrimi necurmăte
Să-ți cee de la ceriul milă și ertare de păcate.

Ah, te-ai dus dulce lumină din zarea ochilor mei!
Unde-î viața, unde-î mila ce isvoră dintr'ai tăi?
Toate s'au sfârșit, dar moartea, macar cu cruzimea sa,
Legăturile iubirei n'au putut desfința.
În năsăliea ce poartă împodobit chipul tău,
Alătura cu icoana a unuia Dumnezeu,
Ești și tu — ah! lacrimi vecinici ude-vă de-acum mereu,
Pe tine pentru iubire. pe dăns de sufletul tău,
Până când mila din ceruri, unită cu dorul meu,
Despărțindu-mă de țernă, m'a uni cu duhul tău.

Pentru ce gemi și suspini. suflete al meu, răspunde,
Și de ce pân' la atât necazul tău te pătrunde?
Ah! dar și ființa ta, sfântă și dumnezească,
Ai perdut'o și n'o ai acu 'n starea omenească?
Aă durerea ți-î de-un felu unde firea covârșește,
Căci puterea mai ântălu și apoi trupul topește.

Ah! te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei!
Unde-î viața, unde-î mila ce isvorîa dintr'ai tăi?
Toate s'aũ sfârșit!.. și moartea, furul cel neadormit,
Fără milă, fără veste chiar din brațe-mi te-aũ răpit!
Te-aũ răpit... ah vai de mine! cum să mai trăesc de-acum,
Când simțire de viață nu mî-aũ mai rămas nici cum,
Când vèzduhu-î tot otravă, când lumina aũ apus,
Când și inimă și suflet cu tine, dragă, s'aũ dus?
Dar prieteno, așteaptă, că 'n curènd îți voiũ urma,
Căci a trăi fără tine nu pot de dragostea ta.

EATĂ CEASUL AMĂRÎT...

Zulnieo, azi îți închin
Cel de pe urmă suspin.

ată ceasul amărit,
Ceasul cel de despărțit!
Ah. cu câtu-î mai amar
Decât al morței pahar!
Ochilor. plângend săcați,
Trup și suflet vă ertați,
Că de-acum aveți sa fiți
În veci de veci despărțiți!

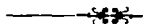

DE-ACUM PLANGE ȘI SUSPINĂ...

De-acum plânge și suspină,
Inimă de necaz plină,
Și grăbește la sfârșit,
Că ai rămas prăpădită,
Străină și despărțită
De soția ce-ai iubit.

Ochilor, versați părăe
De lacrimi și de văpae,
Și mă ardeți cu potop,
Că v'au lipsit din vedere
Lumina de mângăere,
Și astăzi de viū mă 'ngrop.

Trupule, de-acu 'nlemnește,
Că mormântul se gătește
 Să te inghiță curend.
Ear tu țernă de pe față,
Spune-o perdere de viață
 Trecătorului plângend.

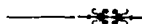

AH, SUFLETE AMĂRÎT...

Ah! suflate amarit.
Eși, că viața s'au sfârșit;
Eși, și nu mai suspina
C'ai perdut suflarea ta.

Ochilor de plans topiți,
Închide-vă-ți și muriți,
Că lumina vi s'au stins
Și 'ntuneric v'au cuprins.

Trupule, prefă-te 'n lut
C'ai perdut ce ți-ai plăcut.
Ș'ai rămas instrăinat
De iubire depărtat.

IUNIE 23.

entru ce gemi și suspini, suflete al meu, răspunde,
Și de ce pân' la atât necazul tău te pătrunde?
Hojma și noapte și zi, cuprinzându-te durere,
Ale lumii toate-ți par mai amare decât fiere.
Aă ființa ți'ai perdut acea de dumnezeire,
Cu care te-ai fost cinstit la a lumilor zidire? —
Saă că locuind în trup materialnic de lut,
Din ființă ângerească în de om te-ai prefăcut?
Răspunde, grăește, zi: de ce nu 'ncetezi plângend?
— „Amar mie! ah amar! el răspunde suspinând,
„De ar fi durerea mea ca durerea cea trupească,
„Când mai mult, când mai puțin, după starea cea firească,
„Ași avè tică un ceas, așa putè să-mi ieă resufu
„Și să spuă ce pătimesc; dar când eă numai căt suflu,

„Ce putere pot avè de a spune cu deplin
„Tot necazul care trag și de care eū suspin?
„Spus'aū florile cuiva pentru ce se veșteziră,
„Saū nopțile pentru ce lumina le părăsiră?
„Ele per, ele se trec fără cea mai mică știre,
„Ca și mine ce mă arz și m'apropiū de sfârșire.

PÉRUL CAZUT DE VENT. 1838 IULIE 15.

În grădina de la Țigănești din jăriștea cașelor Dn-ei Dafinei a lui Dalija VV.

Împărat grădinei mele, urieș între copaci.
Părule cu vërfu 'n nourí, pe pământ astăzi ce zaci?
O suflare. un vënt numai de care nici vreaí să știi,
Între morți fără de veste te-aruncară dintre vii!
Asta-í lumea! asta-í viața! te-ai înălțat, te-ai mărit
Mai pre sus de-a tēi tovarășí, ai dat umbră, ai rodit
Dabije Voda și mie peste unul și pol vac:
Azi în țernă și 'n cenușă ale tale se prefac!

ISTILI SUFLETUL MEŪ...

(1816 Oct)

 Istili, sufletul meŪ,
Spune-mi ce ț'am greșit eŪ
De mă muncești așa răŪ?

AŪ doar că nu te iubesc
Întocmai pe cât slăvesc
Ori-și-ce lucru lumesc? —

Și mai mult, căci drept amin,
Și crucei când mă închin,
La tine numai suspin.

Aū doar că nu m'am lipsit
De orī-ce ai poroncit
Că supără la iubit.

Socotind a fi dator
Pentru-al tēu singur amor,
Și să trăesc și să mor?!

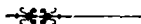
Apoi după jertf' așa,
Cu ce drit inima ta
Se 'npoținește a-mī da

Semnul cel desăvârșit,
Ce cu nume s'aū cinstit
De amorūu îndeplinit?

REȚEAȚA DE PE PEPT.*)

 Azi pe peptul t u intinsă amoriul mreja avea,
Dar nu pești și păsărele, ci inimă și ochi prindea;
Acolo, ca cel de sfadă, două mere se 'nv lea...
Ah! de m'ași fi prins într'ensa, să fur ce era subț ea!

*) Tipărită acum pentru întâia oară.

ASEARĂ DE-UN VEAC TRECUT...

 Aseară de-un veac trecut
Să gust hazul m'ai făcut,
O doamna mea cea miloasă,
Și să cred că n'ai oprit
Nici un lucru nejertfit
Din câte ai mai frumoasă.

Ochi, guriță, pept și sin!
Voi la care eă mă 'nchin,
Și tu rată ascuns prea tare,
Pomeniți necontentit
Căt sbucium și venzolit
Ați avut cu laptă mare!

Cum simțiam că se bătea
Inima ei subț a mea
 Cu resufurii îndesite;
Piept pe piept tot apesând,
Gurița gură mușcând,
 Țițisoare desvélite...

Ear voi mării ce-ați dat paroală
Că m'a iubi o Marghioală,
 Aleasă între femei,
Bine-voiți pe-a ei brațe
Când a fi să es din viață,
 Voi să 'nhideți ochii mei.

SLANICUL.

(după 26 ani)

 Apoi dar scris au fost încă
Să te mai văz, 'naltă stâncă!
Să te mai văz, dar vai mie,
Nu cu draga mea *Zulnie*,
Ci singur, ca vai de mine,
Alb și rece ca-și tine!

Dar unde-î copaciul mare,
Ce lipit de a ta stare,
Cu aceste se cinstise
De amorii cuvinte scrise:

„Călătorule nu trece: stă, cetește și cunoaște
„Că amorul cel mai strașnic din prieteșug se naște?“

Înțeleg: în țărână toate
Le-aŭ prefăcut cruda moarte!
Dar încăl țărna iubită
De tine zace lipită;
Ear a mea, a mea... departe,
Păn' la ceasul cel de moarte,
Când în groapa 'ntunecoasă
Lipindu-mă de-a ei oasă
Voiŭ striga: dragă *Zulnie*,
Azi și mână, și 'n vecinicie!

SLANICUL, 1846, IULIE ÎN 2.

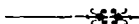
(după 27 ani)

Adeose ori în pustiul acest de munți ocolit
Gândul meu sburând colindă a lui împrejur câmpesc,
Și mai nimic nu găsește să fi rămas nesmintit
Din ceea ce-aū fost odată, în ceea ce azi privesc:

Stâncile ce făcea vârfuri, pe poale sfârmate staū,
Colnicile costișete, în ripe largi s'aū schimbat,
Urieșii din pădure, din cenușa lor fragi daū,
Și apele primblărețe, de ici colea s'aū mutat.

Toate staă pe o schimbare de la ceră pân' pe pământ,
Căci schimbarea face viața feluritelor ființi.
Contenesc dar de-a mă plânge, că ce-am fost, acum nu
sânt,
Și că calea mi-i aproape cătră alte locuinți.

LUNA PLINA.

(Iulie 1846)

tăpăna nopților, lună,
Ce cerul încoronezi,
Oftatul meu ce resună
Și lacrimile ce vezi,
Du-le peste munți, și spune
Stăpânei ce le-aū pornit
Că o viață se repune
Pentru dēnsa la sfârșit...
Spune-ī că mor de durere,
Că de cānd ne-am despărțit
Tot felīul de mângăere
De la mine aū lipsit.

Moartea nu mă îngrozește,
Doar că viața mi-ar curma ;
Ci numai că mă lipsește
De dulce suflarea sa.
Spune-î că spre pomenire,
Suvenirul ce mi-aū dat
Subt a buzelor lipire,
În lacrimi este scăldat
Și 'n suspinul ce se naște
Dintr'un pept de ea pătruns.

Și ca să-ți dee crezare
De cumplitul meu necaz,
Pomeneste-î desfătarea
De la sinul ei cu haz :
Noptile înfricoșate
Ce pe furiș străjuiam,
Pasurile măsurate
Ce pe prispă cumpăniam,
Deschiderea tălnuită
A zăvoarelor de fer,
Fereala neadormită
De lumina ta din cer,
Și apoi îmbrătoșare
Cu aprindere de foc,
Nesfârșita sărutare
De miî de ori pe un loc ;
Apoi plânsul cel de jale,
Apoi vaet și oftat

Cu muștrare de greșale,
Ș'apoi earăși sărutat..
Sărutat pe-un pept ca crinul,
Pe un sin cu flori sădit,
Pe-o guriță ca rubinul
Ce sufletul mi-aă rob.

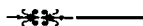

SARACELOR TINEREȚE...

(1846 Oct.)

Săracelor tinerețe.
Călătoare și drumețe
Pe minută și pe ceas,
Chiar ca niște viorele
Și timpuriî brândușele,
Viața vi-î cât un popas!
Eri și astăzi înflorirăți,
Măni și poimăni viețuirăți,
Și mai poimăni v'ați trecut,
Nelăsând pe urma voastră
De cât uitarea cea proastă,
Un biet trup zidit de lut.

Eată starea bătrâneții!
Și în călindariul vieții
 Spuneți-mi ce-ați însemnat?
De cât poște și dorință
Aeve și 'n nevință,
 Ce mintea v'au tulburat!
Ș'apoi și ele trecură,
Chiar ca o nălucitură
 Ce ți s'arată, dar nu-î...
Lăsând numai pomenire
Într'a omului simțire
 De necazurile lui.

1847, IUNIE.

Amorîu! la al tău jertfelnic eara i vi  să mă inchiu,
Dar nu cu c nt ri de slavă, ci cu lacrimi  i suspin.
Să-mă ie  de-acum *zi a-bună* de la înalt schiptrul t u,
Ca o slugă cu credin a ce  'a  plinit hacul său.
Armele ce  m  dedese i pentru proslăvirea ta,
Atuncea c nd Afrodita m'a  luat în sama sa,
 nd rite de r sboae  i le-aduc, ca să mă cre i
Că în cursul vieței mele am fost vestit amarez,
 i că celor frumu ele n'am dat pace, nici răgaz,
P n' nu s'o 'nchinat la tine,  'a  gustat dintr'al tău haz.

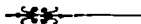
Dar, puternice părinte, ascultă ca un st p n
R sboiul cel de pe urmă al unui o tean b tr n;
Ascultă  i hot re te, dup' a tale sfinte legi,
Căci dreptatea la iu ire numai tu po i să alegi.

După ce cu-a tale mreje, ca un ales ucenic,
Biruii prieteşugul în munţii de pe Slănic,
Şi-ţi adusei pe *Zulniea* supusă la schiptrul tău,
Precum prin versuri resună proslăvit numele său,
Şi ne 'mpreunaşi cu lanţul de Dumnezeu împletit,
Gândiam c'oîu muri pe braţe-i de dănsa nedeslipit.
Dar. vai mie! cât de 'ngrabă nădejdea se răsipi,
Ca o umbră primblăreaţă ce aū fost şi n'a mai fi.
Contenesc... căci mi se tae glasul de a povesti
Plănsul, jalea şi durerea ce până azi mă munci.
Până azi! zisei, stăpâne; căci astăzi, ca biruit,
Nu biruitor, la tine ca să scap am năzuit.
Arce, săgeţi, fieră rupte... priveşte: la ce-am ajuns!
Toate le-aū sfărmat *Istili*... şi eū de necaz pătruns,
Alerg şi vin ear la tine; şi tu, ce eşti împărat
Preste zidirile toate de prin mări şi pe uscat,
Răsplăteşte-i de cruzime, căci la puterea mea nu-î!
„Fii cu inimă, oştene, îmi zise Măria lui,
„Petrele de funii roase la fântăni vei fi văzut,
„Şi de-a ploilor vĕrsare stăncile făcute lut,
„Mergi, stăruie, şi 'nţelege că-î fulger puterea mea.“
Am ascultat... şi eū astăzi petrec în braţe cu ea.

SLANICUL, 1847, LA IULIE.

De gândiaŃ că a iubi este lucru ușurel,
Și că-Ń purta pe amorŃu pe deget ca pe inel,
SaŃ de gândiaŃ că orbit de frumuseță și nurŃ,
N'oiŃ cerceta nici mustra a tale prefăceturŃ, —
Mult te greșiaŃ, draga mea, căci și amorŃul și eŃ,
De sŃntem cu ochŃ legați și robiți de nurul tŃu,
Dar, cu-atăta mai vŃrtos, sŃntem și cunoșcŃtorŃ
La prietini credincioși și la cei ce-s vŃnzŃtorŃ.
Și ca să te 'ncredințezi de aceste ce-ți ziseŃ,
Cetește mai jos un stih ce pentru tine scriseŃ;
„Gândiam c'am iubit un ănger din cer, sub chip femeesc ;
„Dar n'aŃ fost decăt femeie din Iad, sub chip ăngeresc.

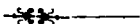
BORSECUL DIN TRANSILVANIA.

1847, Avgust.

ziditorîului nostru nesfârșita îndurare
Pentru oameni revărsată pe uscaturi și pe mare,
Nu s'o 'ndestulat cu câte bunătăți de la zidire
Ne-aū inzestrat în trupeasca și în sufleteasca fire,
Peste zidirile toate ce brațul lui cărmuește.
Și peste acele câte omul le povățuește,
Ș'aū zis: pentru om să facem o milă mai osebită—
Și îndată, prin prilejul de o boală mult cumplită
A unui cioban din munte, descopere lumii toate
Vestita apă de *Borsec* în pustiiuri necălcate,
Și, ca pe *Lazar* odată din morment mântuitorul,
Pe cioban din gura morței îl înviează isvorul,

Și prin el vindecă lumea de boale și de durere;
Doftoriî staă cu rușine în mirare și tăcere!
Și apoi pentru odihna celor întru pătimire,
Tot Domnul un om trimite cu creștinească iubire,
De face zidirî, lăcașuri spre pomenire să-i fie;
Dar cine-î și cum îl chîamă? Eă l-am scris și lumea-l știe

6 APR. 1848.

 u ești zi, tu ești și noapte,
Tu ești viață, tu și moarte,
Căci după a ta voință
Se preface-a mea ființă...
Ah! zic viață și lumină
Când îmi cați cu milă lină,
Zic intuneric și moarte
Când tu cați într'altă parte.
.

Precum știi că este-o floare
Ce se 'ntoarce după soare:
Asemene după tine
Umblă inima din mine!

CĂTRĂ UN COPIL BOLNAV DE MOARTE.*)

(1848)

Când născându-te în lume ca o floare te iveai,
Părinții de bucurie te urău, și tu plângeai;
Ear acum, când cruda moarte te adapă din pahar,
Tu zimbești cu bucurie, ear ei se bocesc amar.

*) Tipărită acum pentru întâia oară.

AMORIŪ, LA A TA PUTERE...

AmoriŪ, la a ta putere de-acum nu mē mai inchin :
Na-ŷi ŷi arc. na-ŷi ŷi sǎgeatǎ, na-ŷi ŷi ghimpul cu venin,
Cǎci la invalizi ca mine ele nu se mai cuvin.

Te-am slujit cǎt am fost tēnēr cu credinŷǎ, precum ŷtii,
La nǎvǎli ŷi la retrete, in cetǎŷi ŷi pe cǎmpii,
De cǎte ori pentru tine chǎr mort am fost inre vii!

Ear acum o altǎ grijǎ ŷi simŷire m'aŷ cuprins;
Tu 'nŷelegi, cǎ numai focul pentr' un DumnezeuǷ aprins,
Aŷ putut intr' al meŷ suflet pe al tēŷ sǎ-l facǎ stins.

Ah, te-aŭ stins... dar pomenirea unui sufletel iubit
Poate fi ŝtearsă vr'odată, măcar cât de umilit
Ar fi omul când se roagă celuŭa ce l-aŭ zidit?

Mergi ŝi du-te de la mine, frumuŝelelor să spuŭ,
Că acela ce prin versuri le-aŭ slăvit în viaŝa lui,
Acum este un scheletru răzemat de cārja lui!

TĂLMĂCIRI,

IULIA CATRĂ OVIDIE.

 Olobodă acum se află iubită ta Iulie,
Dar mâna ei cu cutremur abia 'ndrăznește să-ți scrie.
Poți să 'nțelegi de pe slove că-ți scriu suspinând cu jele,
Căci aș curs și le-aș șters fața ploaea lacrimilor mele.
Ce-î fi făcând tu, Ovide, în starea acea cumplită?
Ah! nu înceta a scrie cătră o nenorocită.
Ce nădejde îmi rămâne, dacă nu știu a ta soartă
De n'aș potopit cu totul corabia ce te poartă?
Ah! iubitule ibovnic, unde petreci acum oare?
Aruncat de vr'o furtună în vr'un loc cu depărtare,
De mai ai zare de viață, în niscaî locuri pustii
Ce sînt lăcaș la sălbatici și de surgun numai ții,
Zi, cetind aceste stihuri ce amorul le urzește:
„Am o inimă în lume care simt că mă iubește!“

Arsă-am fost de-a ta iubire... dar această întâmplare,
Despărțindu-mă de tine, m'au cuprins cu foc mai mare.
Jurământ îți fac din suflet, că te-oîu iubi totdeauna...
Și tu știi că Iulia nu cunoaște ce-î mincuna;
Te voi iubi totdeauna... dar nu te-oîu vedè 'n vecie,
Căci așa voește Avgust... Ah Doamne, ce grea urgie!
Ce surgun! ce despărțire! și ce noapte 'nfrișoșată!
Noapte în veci de durere pentr'o biat' amoretată!
Defăimând atunci cu totul pe cer, pe noroc, pe tată,
Vream să vii să te văz încă pentru cea de apoi dată.
De abia simții cu frică că mi te răpesc din brațe,
Locul acel cu căldură unde dormea cu dulceață,
Și îndată, cruda moarte printr'un leșin de peire
Străbătând într'al meu suflet, rămăsei fără simțire...
Lumea se întunecară la ochii unei uimite,
Căci perzându-te pre tine, zilele înii sunt răpite.
Dar apoi m'am trezit earășii... căci amorul cu 'nfocare,
Pentru mai multă pedeapsă, m'au întors de la perzare.
Ce făceam însă atunci? în tăcere cufundată
Te cătam cu ochii numai printr'o lună tulburată,
Și te prohodiam cu lacrimi... când a vântului pornire,
Ca să-mi lipsești din vedere, te-au depărtat cu grăbire!..
Gândind la această groază, ca când n'ași fi-avut opreală,
Am sburat la malul mării, într'un fulger de clipeală.
Resuna apa cu groază de un țipet plin de jale,
Și abia vedeam de lacrimi șioiul undelor tale...
Și uitându-mă spre tine pe luciul cel de mare,
Vream să privesc cu de-alungul a drumului tău urmare...
Ah! a despărțirei noastre mărturie 'ncredințată,

Îmi părea că-ți văz și urma pre năsipuri însemnată.
Așa, de dureri cuprinsă, în necazul acel mare,
Vream să înșel păzitorii și să mă arunc în mare,
Strigând: ah! când să se poată apa cu a sale valuri
Să m'arunce 'ntr'o clipeală pe-acele dorite maluri,
Unde tu, privind cu lacrimi marea cea înfricoșată,
Să găsești la a ei margini draga ta amarezată ..
Și iubindu-o ș'atuncea, de groaza morței schimbată,
S'o mai stringi încă în brațe pentru cea de apoi dată.
Dar nu ne-aū ertat norocul nici atata mulțamire.
Ci m'aū dat ear la palatul unui tată cu cumplire,
Saū mai bine-a unui tiran fără de milostivire.
Crudul, pricinuitorul unei vecinici despărțiri,
Carele oftări n'ascultă, nici de lacrimi se siește,
Și 'n ceasul peirei mele pare că se veselește!..

Cu ce cuvânt îndrăznește și la gust să mă silească?
Aū în inimă, ca și 'n Roma, voește să 'mpărătească?
Ah! împărat fie-al lumei, și cu resboiū și cu pace,
Și pentr' a ei norocire hotărească cum îi place;
Eū ceū a ta inimioară, preste care 'mpărățisem,
Și n'oiū schimba nici cum schiptrul alegerei ce facusem.

Dar de ce te-aū pornit oare în surgun cu grozăvie?
Tremură, crudele tată, tremură de-a mea urgie!
La neamul unui ibovnic nu mai arăta cărtire,
Căci între oameni nici este, nici se 'ncepe osebire.
Îl iubesc! s'aū sfârșit toate, am hotărît soț să-mi fie,
Căci nu socotese drept vină că ți-l urit numai ție.
De n'aū vrut Ceriul să-l tragă din neamuri stralucitoare,
Dar e întocma cu tine de pe câte daruri are.

Orî în ce puteri te afli, să ştii că pre om cinsteşte
Duhul cel cu vrednicie, ear nu schiptrul ce luceşte.

Aşa dar, dragă Ovide, mă fălesc că-a ta iubire,
Şi dintre toţi împăraţii te aleg cu mulţămire.
Străluciţii tîi protivnici în zădar mai pun silinţă
Să câştige inimioara ce ţi-i dată cu credinţă!
Iulia ta-î departe de această cugetare,
Şi din gând poţi înţelege ce ură pentru dînsi are.
Alerg. mă duc şi vin earăşi, uimită, ne 'ncredinţată,
Căci cu nimic nu se 'mpacă plînsa ta amoretată!

De-abia zorile luceşte şi doresc de asfinţire,
Pentru că şi zi şi noapte inima mea-î în clătire...
Răşchirat pe pept îmi zace pîrul tot în necătare,
Şi prin sin ş'aū făcut drumurî a lacrimilor vîrsare.
Mi-î greu de toată podoaba, căci la a mea întemplantare
Mi-î urită strălucirea de-o slavă cu supărare.
Să-ţi mai spun încă un lucru? ochii mî-ar fi cu priire
Când ar şterge că-a lor lacrimi a feţei mele lucire.
Dar vai mie! ce podoabă să mai pun de-acum pe mine,
Când nu vîd amoretatul căruia i se cuvine?
Stăncilor, petrelor nalte, pustietăţi neştiute,
Adăncimî întunecoase, durerei mele plăcute!...
Acolo de-a tale harurî aşî vre să zac îmbetată,
Şi într'acea grozăvie să fiu pururea 'ngropată,
Ascult cu cumplită groază a vînturilor bătae
Ce pe ceas pe ceas adaog în sufletul meu vîpae;
Toate-mî par că sînt părtaşe nevoei ce mă cuprinde,
Şi simt că în toată lumea oftatul meu se întinde!
Nălucire! tu eşti numai durerei mele priimită;

Căci cetind și zi și noapte, cu poftă nepotolită,
Acele stihuri de focuri ce-s din dragoste făcute
Ca niște semne de gusturi, în răpiri de-amor născute...
Cartea ce te învățasem, ah! cartea cea înfocată,
La care eu uceniță ți-am fost ție 'ntăiași-dată,
Cetind'o... amare lacrimi pe obrazul meu se varsă;
Căci cetesc a tale stihuri cu inima de foc arsă,
Acele stihuri înalte ce au scos la arătare
Pe Afrodita aprinsă de amorul cel mai mare,

O! voi cei ce veți ceti-o! o, voi neamuri viitoare,
Acea carte strălucită cetiți-o cu poftă mare,
Căci n'arată niscaj jocuri de vr'un duh cu lenevire,
Ci îi rodul cu credință a plecărilor din fire.
Un amorezat, o tineri, vă învață, și voește
Să vă dea și vouă legea care îl însuflețește;
Că i-am fost singură dascal, o spun tuturor de față,
Și că legile iubirei le-au făcut pe-a mele brațe.

CATRA LEANDRU CE NU VENIA.

Ah, trei zile să se treacă! trei zile să nu te vĂz!
Mor Leandre!.. ceas nu perde, vină să te 'nbrătoșez.
Ce pricină în ceea parte te oprește de nu vii?
Mă cutremur... peŭ de groază, și că-s fricoasă mă știi!
Depărtat cu auzirea de jalnic suspinul meŭ,
Nu crezi inimei ce arde de para dorului tĂu;
Căci tu poți, și fiind singur, prin fel de fel de aflări,
Să-ți impuținezi uritul și să sporești desfătări,
Să ămbli, să vezi în lume ori-ce lucru de plăcut;
Ai priveliști de primblare, ai tineri de întrecut,
Saŭ, în scurt, uitând necazul ce-ți vine de la amoriu,
Să-ți petreci vremea cu gustul unui aprig vĂnĂtoriu.
Ear eŭ, sĂraca 'n de mine, am un amoriu tot cu plĂns!..
Ce-mi trebuie lumea toată și viața fĂrĂ dĂns?

Pentru ca să-î hrănesc para, sînt născută și trăesc;
Nici nu pot, nici nu voiŭ alta de cît numai să-l slăvesc.
Și aceea ce-mî rămăne a face în lipsa ta,
Este a vorbi de tine și a nu te mai uita;
A te pomeni cu țipet, a jăli că zăbovești,
A vërsa riuri de lacrimi ce tu singur le pornești.
Tu singur ești tot în lume... Leandre, de-ai aduna
Toată dragostea, tot focul ce simte inima ta,
Nu veî putea nici o dată să mi te asemănezî,
Nici să-mî respălătești iubirea cătă eŭ ție-ți păstrez!
Abia zorile revarsă, și cu chipul tēu în gînd
Mē smuncesc din somnul dulce și alerg la mal plîngēnd...
Acolo stănd, preste mare arunc ochi și lăcrămez,
Blăstēmănd ceriul și vēntul de valurile ce vēz,
Mē supuiŭ la păreri rēle... ca într'un vis necurat,
Tot valul ce se rădică îmi pare că te-o 'necat.
Și dacă vremea s'alină, par'că mē mai răcoresc.
Ș'atuncea, pintre suspinuri, îmi fur glasul și răcnesc,
Zicēnd: Pentru ce nu vine? ce face? ce l-au oprit?
Aŭ ca să mai peardă vreme, așteaptă ear vēnt pornit?
Unde-î acea vreme, dragă, în care inima ta
În cele mai mari primejdii, de dragoste se 'ntărta?
Te-am vēzut noaptea prin mare, dănd în not pentr'un prilej,
Cu tot țipetul și plānsul spăimăntatei amorejî.
Te-am vēzut subt un ceriŭ negru, ce trāsnea, ce fulgera,
Luptāndu-te cu furtuna ce mările rădica...
Batjocoriai stānci și petre că nu te-aŭ putut opri,
Și te lăudaî în brațe-mî că stihii poți birui...
Și eŭ te mustram zicēnd: „Leandre, nu fi sumeț;

„Ce dulceață pot cunoaște să te văd și să îngheț?
„Având moartea drept nimică numai pentru un întâlnit?“
Tu, te încălziași la sinu-mi... și la peptul meu lipit,
Prin miș de îmbrătoșele respundeași, că nimic n'ai
Mai scump de cât desfătarea ce la sinul meu gustai.
Ah! atunci cu ce lesnire uitam a mării necaz,
Și te certam și pre tine de-o nebunie cu haz.

Eat' acum un abur numai te oprește de nu vii,
Și perzi ceasurile toate a vremei care tu știi...
Ce folos că astă noapte ai fost lună și senin,
Dacă n'ai venit la mine, dacă n'ai dormit la sin?
Ah! când cineva iubește, a dormi n'are răgaz,
Căci perzând un prilej numai, ai perdut comori de haz!
Mă lași, crudule, în focul așteptării în zădar;
Cu năluciri să trec noaptea și ziua cu plâns amar!
Sfârșește! curmă pedeapsa unei crude ispitiri,
Căci mă topesc purtând frica unui amorii cu 'ndoiri.
Pe malul mării de-alungul nu contenesc a umbla,
Căutând să-ți găsesc urma însemnată unde-va...
Și de zăresc vre odată om dintr'acolo viind,
Nu-i chip să mă mai oprească a nu umbla ispitind,
A nu 'ntreba în tot felul, a nu plânge-a nu ofta...
Lumea toată mă cunoaște că jălesc venirea ta!
Nu-i destul încă atâta, straele ce lași pe mal
Ca un zălog când în ziua te arunci pe-a mării val,
Dorite fiindu-mi foarte, într' a mele văitări
De miș de ori le acoper cu plâns și cu sărutări.
Acest-fel, Leandre dragă, din ceasul ce m'ai uitat,
Număr minuntele ziuași cu suspin și cu oftat...

Dar abia noaptea sosește după rugămintea mea,
Întunecând lumea toată cu negricioasa perdea,
Și îndată chem la mine tovărășița ce știi,
Și ne suim în cerdacul ce îl ai drept semn când vii,
Unde tremurând, cu mâna făclia vestei aprind
Și îndată cătră cerșurii rugămintea mea întind.
Atunci înplântându-mi ochii în întuneric, pe mări,
Rog pe Dumnezeu s'aprind'a sale cerești cărări,
Ca să poți veni degrabă la locul cel însemnat
Unde cu tovărășița, nopți întregi te-am așteptat.
Stați cu luare aminte, ascult fără a sufla...

Cuprind ochii toată marea ca doar te-oîu putea afla.
Sună ceva de departe, apa mișcă-se de pești,
Clatină-se trestioara?... mi se pare că tu ești!

Și chiar de mă biruește somnul, după atâtea munci,
Te aduce dinainte-mi... și par'că te ert atunci...
Fără voea ta, cu mine petrecând într'acel ceas,
Plătești, crudele, prin visurii câte preste zi am tras...
Fără voea ta, iubire îmi arăți desăvârșit...
Par'că morii și învii earășii, preste un pept ce-ai rănit.
Învii și mai cu 'nfocare și mă faci să gust prin vis
Acea ce loc cuprinde, arătându-se prin scris.
Zădarnică nălucire, ce până mă trezesc fu!..
Ah! cât îmi pare de dulce când mi-o dai aeve tu!
Ca să-mi laud desfățarea, trebuie să gust pe-a ta,
Doresc să-mi simt inimioara bătându-se subț a ta...
Atunci fulgere trăsnească, fie furtunii, bată vânt,
Răstoarne-se toate celea, și în cerșii și pre pământ,
Cu ochii boldiți la tine, în brațele tale stând,

De lume că se cufundă nimic nu-mi trece prin gând.
 Pentru ce dar sa fi tiran, pentru ce să perzi prilej
 Și să nu radici necazul credincioasei amoreji?
 Vin' de mângăe un suflet de durere săgetat,
 Vin' de-mi spune, ce pricină te-aū făcut de m'ai uitat?
 Aū, m'ai simțit vreodată căutând la cineva?
 Aū, n'am jertfit pentru tine pe căți nu poți numera?
 Ce talmăcire se ncape? Răspunde, ce n'ai venit?
 Aū, te-ai îngrozit de mare?... Grăește, căci m'am gătit
 Să m'arunc făr' de sieala în apă în ciuda ta...
 Ca să-ți arăt că amorul m'aū putut înbărbăta
 Covârșind peste primejdiile... femeea ce te-aū iubit,
 Prin mări ș'a deschide drumul ce de tine-î părăsit...
 Ah! de-ai da în not atunce, pe câmpul mării cel lat,
 Mi-î găsi viind spre tine, plină de dor înfocat...
 Mănile mele-oū întinde și te voui înbrătoșa,
 Și cu buzele aprinse ferbinte te-ou săruta!

Nenorocita 'n de mine, cu ce visuri mă hrănesc!
 Și ce-mi folosesc, vai mie, dacă per când mă trezesc?
 Înalte Ceriū! amoreza pleacă a se îneca!
 Ba! Leandre, ba drăguță! inima ta n'a răbda...
 Tu mi-ai zis cum că tot omul ce amorū aū înșelat,
 Îi vrednic de toată moartea fără a fi judecat.
 Adu-ți aminte de vorba ce jurându-te mi-ai spus,
 Atuncea când desfătarea pe amorū peceți aū pus.
 A tale mari jurămēturi ce în veci nu le-oū uita,
 Că frumusețele mele aū dreptăți asupra ta...
 Mă laud de frumuseță, dar nu poți să-mi bănuiești;
 Căci le trag chiar de la tine, căci tu mă împodobiești.

Precum știi că este-o floare ce înflorește urmând
După soarele la care se vede în veci cătând,
Asemenea cătră tine uităndu-mă neclintit,
Trag împrumut frumuseța, ca din isvor nesfârșit...
Tu pătrunzi a mea simțire cu lumină ce în cer nu-s,
Tu ești Dumnezeu de viață, tu ești stea fără apus...
Dar ce huet se aude? ah! ce furtuni se stârnesc?
Tremur, îngheț, moriună... vai mie! cerșurile se clătesc!
Îngerea, subt a cui mână apele legate staă,
De ce dar mânil tale un minut răgaz nu-mi daă?
De ce pedepsești amorul, de ce nu te desarmezi?
Aă n'ai iubit nici odată, ca să simți și să îmi crezi?
Stă Leandre, zăbăvește... te jur pe viața mea!
Căci știi că de cât pe tine nimic mai scump n'are ea.
Stă mă rog și mai așteaptă, lasă-te de a veni,
Nu te pune cu o mare ce nu-i putè birui...
Îngădue să s'aline apele ce clocotesc,
Stă... La ce-am ajuns, vai mie! însuși eă să te gonesc!
Dor mă arde... dar mi-i frică... nu știu ce te-oiu sfătui...
Ah cer! dă-i aripă să sboare, ori oprește-l de-a veni.

ELOIZA CĂTRĂ ABELIARD.

Într'acest pustiú și tainic loc de nevinovație,
Unde pacca cu tăcerea aú a lor împărăție,
Și sufletele supuse la pravilă măcar și grele,
Urmează faptelor bune cu plăcute ostenele,—
Ce furtună tulburată și odihnei surpătoare
Se rădică în simțirea unei biete muritoare,
Ș'a potolitelor focuri văpaia inimii-aprinde?
Ce iad de necazuri nouă în mine se mai deschide?
Ah amorii! crudule tiran, car ai aprins de isnoavă
Focul durerilor mele, nestins încă de ispravă!
Nenorocita 'n de mine! earășî foc, earășî iubire!
Abeliar! ah! nu-î scăpare... te iubesc, plec la peire!

Acea carte, acea slovă, ochilor mei vederate.
De miî de orî procetite, de miî de orî sărutate,
Pe buze de foc aprinse Eloiza le lipește.
Îubite amarezate, păcatul ear mă muncește!
Ce nume cuvântaî, Doamne, în schitul sfinției-tale?
L-am scris cu mânil mele, să-l șterg cu lacrimi de jale!...
Eartă, cerule, suspinul unei roabe ticăloasă,
Căci tu-î poruncești să fie la amorîu necredincioasă.
Cu inima de plâns arsă. în silă mă supuîu ție...
Dar ce zic? gura grăește, și mâna mea hojma scrie.
Pustiilor, întru care omul de voe robește
Și suspină, și se plânge de păcatul ce-l muncește,—
Marmurilor fără suflet, pîetrelor nesimțitoare,
Ce sînteți razem la plânsul astor slujnice fecioare,
În vreme ce simt durere, în vreme ce ard în pară,
De ce să nu fiî o pîatră, din lume scoasă afară?
Din jălțul Mărireî sale, Dumnezeu de mă și strigă,
Dar amorîul mă oprește, și păcatul mă căștigă...
Privighieri, suspinuri, fierē, lacrimi, rugî și ostenele,
Sînt degeaba... nu-mî pot stinge văpaia dragosteî mele!
Și minuntul întru care am cetit a tale scrise,
Unde jelea și durerea lumeî se descoperise,
Am simțit, Abeliar dragă, că mă aprind de isnoavă...
Ah! Iubitule ibovnic, ce durere, ce otravă!
Ce chinuri și muuci cumplite, sufēr departe de tine!
Și ce haz gustam atuncea când te aveam lângă mine!
Une-orî par'că aevea, fericit în toate cele,
Te privesc cu înfocare, jos la picioarele mele...
Alte dăți, de împrotivă, prin pustietăți cumplite,

Cu obrajii arși de jale și cu zilele sfârșite,
 Prăpădit de slăbăciune și lipsit de toate cele,
 Subt umbra stâncilor nalte, nădușit de dureri grele,
 Pare că strigă: Eloizo! oare simți a mea durere?
 Și de o și simți departe, ah, ce slabă mângăere!
 Într'acest felîu de pustiiuri depărtate și urite,
 Este scris ca să petreacă două suflete unite!
 Să se uite, să nu știe, nici de lume, nici de viață,
 Nici de prietină, de rude, nici de-a dragostei dulceață,
 De cât numai să jălească, de cât numai să suspine
 Lepădându-se de toate, lepădându-se de sine.
 Ah Abeliar! ce durere! ce necaz, ce junghiu de moarte
 A iubi pân' într'atăta și a petrece departe!
 Să ne scriem încăl, dragă, căci scrisoarea la dureri
 Cu suspinul cel din suflet dă oareși-ce mângăeri.
 Dealuri, văl, vor da răspunsul la a noastre tânguiră,
 Căci ele pentru ibovnică resună cu mulțămiri;
 Lacrămile sînt a noastre, le putem vărsa în voi,
 Și hazul cel cu căldură de a plînge la nevoi,
 Nu ne-l oprit nici de lume, nici de cerîu, nici de nimică:
 Aă nenorociții vîz-că, atăta putere mică.

Dar tu îmi scrii, să vîers lacrimi numai cerîului anume.
 Crudule! am pierdut lumea, căci tu ai fost a mea lume,
 Ș'apoi îmi oprești și plînsul... pricep că m'ai dat uitărei;
 Vaete, oftări, suspinuri, ca năsipurile mării,
 Voi vîersa tot pentru tine, căci nu-l lege, nu-l credință
 Carele să-mi cee lucruri ce îmi sînt peste puțină.—

Scrie-mî, zic, căci doresc foarte cea dulce'mpărtășire
 Ce unește două inimă supuse la despărțire,

Acel meșteșug prin care îți vorovesc prin tăcere
Și te mângălu de departe, fără a-ți fi la vedere;
Acea dulce rēcorire ce gustă ori cine scrie,
Arătând fără sieală cele ce nime nu știe,
Negreșit, că la o vreme, Abeliar, aũ fost stărnite
De niscai amorezate, văduve saũ despărțite;
Căci toate se 'nferbēntează, ieũ simțire și invie,
Nu-ı necaz, nu-ı chin, nu-ı moarte, când amorezata scrie.
Vaı nouē, că rēutatea lumēi zavistuitoare,
Poreclind fără-de-lege a noastră împreunare,
În vreme ce-aũ fost curată și cu toată legiuirea,
Ne-aũ supus fără dreptate la vecnica chinuirea.
Inima mea cătră tine când s'aũ robit de ispravă
Și mi-aũ arătat amorul cu prieteșug și slavă,
Ochiı tēi clipiaũ adese cu luminile 'nfocate,
Încăt mi-aũ deschis în suflet rane'n veci nevindecate.
Te socotiam că ești ānger, te priviam cu umilință,
Îmi plăcea înșelăciunea ce-mi dai cu a ta credință;
Ah, cu ce lesnire, dragă, mă ademeniai indată!
Voroviaı, și Eloiza, la cuvēntul tēu plecată,
Credea fără cercetare nunaı dup' a ta rostire,
Că amorul îi prietin și credincios la iubire;
Și acea încredințare ce isvora a ta gură,
O lipiai pe-a mele buze c'o dulce sărutătură.
Te iubiı, cunoscuı gustul, mă desfătaı fără frică.
Ah, într'aceia rētăcire ceriul imi părea nimică!
Te iubiı, cunoscuı gustul, de hazul tēu mă'mbetasem,
Încăt și pravilı și lege, și pre Dumnezeu uitasem;
Toate-am jertfit pentru tine: nume, cinste, datorie,

Și încă ca o zăludă, într' a dragostei beție,
Înți părea a fi nimică lumea afară de tine,
Căci și Dumnezeu, și lume, ah! tu erai pentru mine.
Ții minte că într'o vreme, dup' a noastră îndrăgire,
Când vreai priu căsătorie să mai adaogi iubire,
Îți ziceam: Abeliar dragă, pentru ce cei cununie?
Aū fi vr'un păcat amoriul făr' de-această datorie?
Dacă este elū o faptă, nu de rău, ci de mult bine,
Și l-ai cunoscut întocma și îndeplin despre mine,
Cu ce cuvânt să-l supunem la legături poruncite,
Și să-l măhnim cu năravuri din politică stârnite?
Rob nu poate fi amoriul, căci a lui sfântă ființă
Slobodă fiind în lume, slobodă cere credință;
Uniți să fim la gust numai, fără a uni ș'avera,
Căci însoțirea prăvale pe amoriū cătră cădere,
Însoțirea este numai un prilej la necredință.
Cine iubește ca mine, de ea n'are trebuință.
Orī ce imperat a lumii din scaun să se coboare,
Comori, steme, averi, schiptruri, să-mi închine la picioare,
Și, nădăduind că poate dragostei să me supue,
Țeri întregi să-mi dăruască și în jălțu-i să mă sue,
Să știi, dragă, că ș'atuncea te voiū alege îndată
Din imperași, din coroane, din lume, drept lumea toată.
Și să nu aibi îndoală, căci tu ești împărăție;
Tu ești putere, mărimē, tu ești stea de bucurie.

Defăimând orī ce slăvire, orī ce noroc, orī ce stare,
Că îți sūnt amarezată, mă fălesc cu îngâmfare;
Și de mai este alt titlu mai pre sus, mai cu putere
De a-mi vedera amoriul, l'oiū priimi cu plăcere.

Ah Abeliard, ce dulceață a se iubi din dureri!
Aceasta-î legea cea mare, ori ce alta-î cu scăderi.
Ce fericire mai este ca a dragostei ființă,
Ce unește două inimi într'un gust și 'ntr'o dorință?
Câte desmerdări și jocuri cu plăcere adunate,
Gânduri, vorbe, șegii și glume, de la ea isvoresc toate!
Acele inimi unite, nu știu ce-î deșertăciune,
Căci iubirea mistuește ori și ce amărăciune;
Și fiind împreunate, și la haz, și la durere,
Un necaz la amendoă, firește are scădere.
Ah, de este fericire, ah, de este bucurie,
Numai la amorii îi dată să o guste și s'o ție;
El singur aduce hazul, el singur în toată lumea,
El era odinioară fericirea mea anume.
Dar, ce schimbare! vai mie! o zile, zile cumplite!
Întru care prin cuțitul, oamenii cu mâni pângărite
Aū cutezat... amar mie! că n'oiū uita nici odată
Acea groază... Doamne sfinte, ce făream într'acea dată?
Răcnet, țipet, plâns și vaet cu rugăciuni necurmate,
Ar fi putut... dar pe tigri a-î împlânzi cine poate?
Cruzilor! strigam, ce faceți! de-aveți inimi și simțiri,
Stați!... că eū sūnt vinovată, să mor de-a voastre loviri.
De pizmuiți voi amorii, pedeapsa mi se cuvine
Că iubesc, vă spuū în față, dați cu cuțitul în mine!
Dar cruzilor, unde-î mila! amar mie, sânge curge...
Ah! nici părăul de lacrimi ce din ochii mei se scurge,
N'au putut să vă 'nblânzească; și, orbindu-vă pecatul...
Mi-î rușine să spuū lumii ce aū pățit amoretul.
O doamne! dar ce cumpire a nenorocirei mele!

Că găsesc întru necazuri alte necazuri mai rele.
Abeliar, dragă ibovnic, ții minte ziua cumplită,
Întru care, cu cunună de flori pe cap împletită,
Și gat' a slobozi glasul la jurământul cernirei,
Mergeam cu tine de mână spre jălțul Dumnezeirei,
Și defăimând împreună a nenorocirei silă,
S'aū vĕzut jertfînd o jertfă altă jertfă, fără milă.
Atunci, cu inima arsă de durerile 'nfocate,
M'am jurat să las și lumea, și hazurile ei toate.
C'un vual și sfânt și negru, mânia ta tremurătoare
Abia umbrise obrazul ibovnicei muritoare,
Și numai căt sărutasem acele haîne sfințite,
Acele brățele, semne călugăriei gătite,
Și îndată huet mare în tot schitul se făcură,
Soarele se 'ntunecară și făcliile căzură;
Căci Dumnezeū în mirare, de-a auzi de la mine
Rugăciuni deosebite ce nu era pentru tine,
Nu putea să dea crezare la silnica învoeală;
Te-am lăsat, dar ceriul însuși aū stătut la îndoeală
Și cunosc c'avea dreptate să nu creadă cu deadinsul,
Căci eram a ta cu totul, când mă închinam la dĕnsul.
Vino dar, Abeliar dragă, lumina luminei mele,
Vin' de mângăe un suflet supus la necazuri grele;
Nu mă lipsi fără milă din dulceața feței tale,
Acest haz mi-aū remas încă într'a vieții mele cale;
Destul imi este cu ochii și cū-a inimei mișcare
Să-l gust încă lângă tine, fără altă desfătare,
Lasă-mĕ să mă mai razĕm pe sinul cel cu căldură,
Și să ne sorbim resufu amândoi gură la gură.

Ah Abellar, ce dulceață! simți-o și tu ca mine,
Că-i un rău de fericire cu minute de haz pline?
Căci de-mi lipsești din vedere, dar nu-mi lipsești din
lumine;

Ochii mei ca la icoană în vîzduh și se închină,
Mai stringe-mă cu durere, mai cuprinde-mă în braț.
Și da este amăgire, dar îi plină de dulceață;
Din părerea mea lipsește întempleră cea cumplită,
Ceîu a ta iubire numai, de alte gusturi lipsită.

În întunecos cuprinsul acestei cetăți pustii,
Unde lipsa și uritul aî a lor împărății,
Unde și lumina zilei rare-orî poate răzbate,
Subt boltele ceste negre de umbriri întunecate,
Vêrsa raze strălucite doi ibovnici d'impreună,
Mai pre sus decât un soare, mai pre sus decât o lună,
Ș'a lor luminî înfocate cuprindea toată ființa...
Ear acum ce unul este depărtat cu locuința,
O noapte cufundă toate, o noapte le înegrește,
Întristarea mă usucă, întristarea mă topește.

Toți pe Abellar întreabă, și într'a lor întristare
Toți se vaetă cu mine pentru a lui depărtare.
De plânsul lumii pornită, Eloiza cu răpirea
Te roagă să vii aicea, să mângâi nenorocirea...
O milă fățarnicită cu vicleșug fără de cale,
Și ce milă mai am alta, decât a dragostei talé?
Nu crede, Abellar dragă, vino numai pentru mine,
Fii milostiv la durerea în care arz pentru tine.

O omule, întru care peste minunile toate
Am găsit și soț și tată, și amorezat și frate!

Tu, din ibovnicii lumii cel mai ales întru toate,
Vino, zic, căci lumea toată a se preface se poate,
Afară de mine numai, afară de-a mea iubire;
Eu oii muri, dar și moartă te voi lubi peste fire.
Unde-s vremile acelea, întru care fericită
Petreceam cu tine numai în pustiiurii mistuită?
Acel copaci verzi și earna, acel plopi cu umbră mare
Și cu verfurile 'nalte, preste munți covârșitoare;
Acele părae răpezi, ca argintul prin verdeață,
Acele flori cu mireazmă dătătoare de viață.
Ș'acei zefiri ce se poartă prin frunzele mișcătoare,
Și cântărețele firei cu glasuri resunătoare,
În scurt teatrul cel vesel al lumii îndestulate?
Acum pentru mine este plâns și vaet întru toate.
Uritul, jalea și dorul, ah! dorul cel plin de pară,
M'au adus la nesimțire, căci arde și mă omoară;
Par'că usucă vėzduhul și florile și verdeața,
Par'că inecă pe zefiri, par'că stinge toată viața.
Într'acest felu de urituri, în fieră roabă de voe,
Mă tărăni și zi și noapte, plângėndu-mi a mea nevoe,
Căci minunt de mulțămire n'au mai rămas pentru mine;
Lumea o am drept nimică, dacă nu te am pre tine.
Dar măcar că trag acestea, și întru nenorocire
Sunt că tot arde în mine focul acel de iubire,
Și de am vr'o faptă bună și fereală cu 'nfrânare,
Nu este de pocăință, ci dintr'a ta depărtare;
Căci a birui amorul nu mi-au mai rămas putere,
Cine iubește ca mine, a crede a mea durere.

Păn' a ajunge odată la oareși-ce liniștire,

Și pân' a goni amorul din pătrunsa mea simțire,
Cât am să mai sufăr încă din dragoste, din căire,
Din dar, din necaz, din lacrimi și din desnădejduire,
Din înbrășoșări, din ură, din lepădare de tine
Și de ori și ce, afară de a te uita pe tine.

O, ce plecare orbită! o, ce jug cu tirăni!
Cine dar sînt eu aice, de calc peste datorii?
Păngărito! cu ce nume cineva să te numească?
Și lui Dumnezeu mireasă, și om să te stăpânească!

Doamne sfinte! fie-ți milă de necazul meu cel mare,
Și stinge cū-a ta putere a patimei înfocare.
Tu, cel ce-ai tras la ființă lumina și lumea toată,
Înarmează-te mai tare și mai mult această dată,
Căci n'ai să faci vre o lume, ci alt lucru și mai mare:
Ai să stingi din Eloiza un amoru ce margini n'are.
Ah! poate-se, Doamne sfinte! al meu plâns, a mea oftare,
Cătră un vrăjmaș ibovnic cere a ta înarmare.
Nu știu ce și cum oîu cere, căci cerend puterniciri,
Mă tem să nu trag urgia asupra lui cu porniri.

O voi, surori liniștite în pace nevinovată
De care amorul încă nu s'au atins nici odată,
Voi ce nu cunoașteți altă de cât acea pocăință,
Ce-î cu totul depărtată de la a mea cunoștință,
Și fiind acufundate în duh de sîlbătăcie,
Nu cunoașteți ce-î amorul, nici ce-î a lui tirănie;
Voi în scurt, ce avînd gîndul numai la Dumnezeuiri,
Iubiți prin obiceiuință, ear nu că simțiți iubiri,—
Cât sînteți de fericite, cât răvnesc a voastră stare,
Că petreceți zile line și nopți fără tulburare!

Nici o patimă nu cearcă a voastră proastă simțire,
Dar vai mie! între mine și 'ntre voi ce osebire!
Eū iubesc și arz în pară la răsăritul de soare,
Și mă vaet când apunē, că arz încă și mai tare!
Și pe rēcoarea de noapte mă arz fără conteniri,
Și de dorm, dorm tot cu visuri de-a dragostei pătimiri;
Abia somnul imi inchide genele cu lăcrămare,
Și amorul mi s'arată cu aripi desmerdătoare,
Mē alintă și-mi sfetește acele nopți fericite,
Ce petreceam într'o vreme cu desfătări însoțite.
Atunci și tu ești cu mine, te sărut, te ții pe brațē,
Și cu inima săltată printr'acea dulce viață,
Focu 'n mine se aprinde, mă turbur de desfătare...
Ș'acea dulce nălucire, că-i aieve mi se pare.
Dar cât de puțin, vai mie! ține acea mulțămire,
Căci deșteptarea rădică perdeaūa de nălucire.
Abeliar, ție-ți lipsește para cea inferbentată
Ce dă fiori ca de fulger la dragostea întărtată.
În starea astă de jele ce te-aū adus piznuirea,
Viața ta cea lină este a morței inchipuirea,
Săngele tēū, chiar ca apa de prin mări nemișcătoare,
Prin vinele tale curge fără de inferbentare;
Ș'a ta inimă 'nghețată și pre amoriu il rēcește,
Ochii tēi cu 'mpovorare abia lumina-i rēzbește,
În ei nu se mai cunoaște focul ce ardea odată,
Ci sūnt galiși ca o lună de vēnturi netulburată.
Vino dar fără de frică, vino, Abeliar, la mine,
Căci făclia Afroditei este stinsă pentru tine,
Și chiar de ț'ofū părea încă că mai sūnt ceva frumoasă,

Ce folos, când tot amorul ce arde pe-o ticăloasă,
Îi numai ca o făclie cu puține slabe rază,
Ce arzându-se pe sine, pe morți nu-î mai luminează?
A ta inimă cu totul lipsită de bărbăție,
Nu se mai poate aprinde de a dragostei curvie,
Și dar, ori că Eloiza întru lacrimi înecată,
Pe lespezi și pe mormenturi cade și stă leșinată,
Ori că stând cătră oltaruri, roagă pe Dumnezeuiri,
Nici evlavie, nici frica, nici ori și ce îngroziri,
Nimică n'o poate trage, ș'a ei inimă aprinsă
Pentru tine se resuflă, de tine fiind cuprinsă,
Și în cântările sfinte glasul tău i se năzare,
Și tămăia când s'aprinde prin ceața mirositoare,
Chipul tău i se arată și îndată se uimește,
Uită cerul, uită ruga și la brațe năvălește.

Dar Abeliar, socotește, nu cumva Dumnezeirea
Din viață să mă rădicesc, ca să-mi afii mântuirea,
Și poate să istovească a te birui printr'ensa,
De nu-î veni mai în grabă s'o biruești tu pe densa;
Vino lângă mine, dragă, să spuie tuturor de față,
Că legea se biruește când Abeliar îi pe brațe.

Dar ce zic! moartea sosește... O sfântă Dumnezeire,
Ce făgăduiești viață în raul de fericire,
Rădică pre Eloiza în ceata nemuritoare,
Dar îi dă amoretatul care aș iubit'o tare.
Abeliar, s'aș sfârșit toate, de la moarte nu-î scăparea,
Ah! vin' de-mi închide ochii, vin' de-mi ține lumina,
Căci negreșit per; amorul perzând a luminei zare,
Vin' să-ți dau cel de pre urmă și sărutare.

CRUZII ELINII CU JERTFA...

Cruzii Elinii cu jertfă pe Ahelef pominesc
Și din brațele Ecaviî pe Polixene smuncesc,
Singurul și numai razem ce cu plâns îmbrătoșă;
Și la moarte, c'o mărime mai presus de vârsta sa,
Ea vădește că se trage din sânge împărătesc;
Și priimind cu mândrie moartea care îi gătesc,
Pășește fără de frică spre altarul pângărit.
Ș'acolo văzând pe preot cu cuțitul cel cumplit,
Stând și luându-î aminte cu ochii înfiorați,
Le grăește și le zice: „eată-mă-s, cumpliți gelați,
„Sângele din mine scurgeți, căci este împărătesc,
„Nu mai zăboviți degeaba după ce nu vă opresc!

„Preote, alege-ți locul unde vrei să mă lovești ;
„Peptul, inima, grumazii, astăzi tu le stăpânești.
„Cerul, știu, că nu dă voe moarte singura să-mi celui,
„Dar mai bine să mor astăzi, decât roabă-vă sa peiu.
„Ah! de n'ar fi mama față la nevoia astă grea.
„Că mai jele-mi-i de dēnsa, decât de viața mea ;
„Ziceți-i să nu mai plângă de-un noroc mângaitor,
„Ea că trăește în jale, ear nu că eu oîu să mor.
„Dar ce, vă 'ndoiți de groază? preote, stă depărtat,
„Nu cuteza să pui mâna pe-o fată de imperat.
„Și primește al meu sänge ca o jertfă ce vrend fac,
„Nu după poronca voastră, ci dup' a cerului plac,
„Și ca o fiică a morței și supusă la nevqi.
„Ah! de pot răzbi prin moarte, cu glasul meu cătră voi?
„Ascultați pe Polixena, ear nu că m'ați biruit.
„Grecilor! vă dau poroncă, trupul acest osândit,
„După moarte să-l dați mamei, fără de a-l târgui,
„Căci i-ați lăsat numai lacrimi ca să vă poată plati“.
Ea grăește, toți se miară, sfârșitul îi căinează.
Ea nu plänge, dar noroade pentru dēnsa lăcrămează.
Însfârșit grumazii pleacă, și preotul cel păgân
În lacrimi spală cuțitul ș'o lovește drept în sin!
Sufletul ei de și esă, dar se ține tot isteț,
Obrazul ei ca seninul, tot frumos, lin și măreț
Atunci cade, dar ș'atuncea, cu mâna pe straiul seu,
Ca un semn de 'nțelepciune, pân' și la sfârșitul seu.
Sosește mama Ecava și stringe la sinul ei
Acel trup care odată era floare 'ntre femei.
După ce ș'au plăns bărbatul, patria și fii toți,

Își bocește și o fiică mai iubită de cât toți.
 Se pleacă pe-un pept de ghiță cu cuțitul despiciat
 Și se vaetă degeaba printr'un răce sărutat.
 Și prin sângele ei poartă përul capului albit,
 Și cu dënsul ud de lacrimi șterge trupul cel răcit.
 Se bate, se tăvălește, se înecă de suspin
 Ș'apoi cū-aceste cuvinte se tânguește cu chin:
 „Ticăloasă rămășiță maicei care te-aū iubit,
 „Căci de-acum ce-mi mai rămăne, dacă și tu ai lipsit?
 „O fiica mea! a ta rană sāngerată, o privesc...
 „Ah! inima mi se rupe și încă tot mai trăesc!
 „Ferul vrăjmășesc curmară viața tuturor ai mei,
 „Ferul îmi răpiră astăzi lumina ochilor tăi;
 „Vai mie, că nici fecioară fiind, n'ai putut scăpa
 „De nemilostivul Elin, ce-aū cerșut jertfirea ta.
 „Crudul Axilefs, pricina vaetelor tuturor,
 „Prin cruda moarte unește un tată, un fiū și-o sor.
 „În vreme ce el căzuse subț mână ce l-aū lovit,
 „Socoteam că sūnt scăpată de vrăjmașul cel cumplit;
 „Dar cunosc c'aveam greșală, căci el între morți dormind,
 „Pornește lacrimi, suspinuri și omoară nefind;
 „Ah! și sinul meu pe semne, nenorocirei lăcaș,
 „Nu aū rodit pentru altă, de cât pentru ucigaș,
 „Nici Troada răsipită, nici țerile ce-am perdut,
 „La ale mele necazuri a da sfârșit n'aū putut.
 „Eram stăpână în lume pe uscaturī și pe mări,
 „Încunjurată de cinste într'a slavei înălțări,
 „Ear acum sūnt o săracă, de hulă între cei vii,
 „Smuncită de pe mormântul iubiților mei copii,

„În robie și în fiară trasă de vrăjmașii mei.
„Ah, Doamne, ce stare-î asta pe lângă starea d'intăi!
„Și după acestea toate, după atâtea perzări,
„Tu singura mângăere ce te aveam la dureri,
„Ești jertfită fără milă lui Ahilefs drept comand!
„Ah! te-am zemislit, o fiică, ca să te privesc murind!
„Nenorocita 'n de mine de-acum cum să mai trăesc!
„Viață, curmă-te de plănsuri, ca să nu mă mai trudescl
„Și voi, Dumnezei amarnici, pentru ce mai prelungiți?
„Aū câte-am tras nu-s destule? aū pe semne imi gătiți
„Alte morți, alte ucideri? amar de viața mea!
„În vremea peirei noastre, când toate celea ardea,
„Cine ar fi zis că Priam poate fi mai fericit?
„Ah! aū fost, căci orî-ce groază aū tras până ce-aū murit,
„Aū putut ave odihnă, aū putut fi mângăet,
„Căci el nu ț'aū vëzut, filco, peptisorul înjunghiet.
„Poate-î fi socotind, dragă, ca un neam împërătesc,
„Că năsălie de aur și veșmënturi îți gătesc,
„Și că prin pompă de slavă și prin slugi împërătești,
„Veî fi dusă la mormëntul unde-î să te mistuești?
„Nici decum, nenorocito, ci un pământ păgănesc
„Udat de a mele lacrimi, este pompa ce-ți gătesc;
„Acolo te duci, iubito, ah, acolo și eu viul
„Căci fără tine în lume nu se poate să mai fiu“.

CERCARE DE VOROAVĂ ASUPRA OMULUI.

CAP. I.

 și din farmec, o miloarde, lasă prostului nemernic
Îndulcitoarea nădejde de un bine ce-î părelnic,
Fugî de-a curților pohfală; cinstea lor și desfătare
Nu-s vrednice să țintească a poftelor tale stare.
Aă doar ție se cuvine a 'nmulți măgulitorii
Ce aleargă cu cățuea tămăind stăpănitorii?

Vino, căci un lucru mare, niște grijî mult mai cu cale,
Se cuvine să cuprindă minutele vieții tale.

Acest lucru este omul, noian necuprins de minte,
În care se vede gândul unei minți nemărginite,
Cămp roditor, dar sălbatic, în care pe-o lege dată
Și scaful și trandafirul răsar și cresc tot odată.

Să vedem, spre sfârșit care, ceriul aū vrut a ne naște ?
Omule, în aste versuri află-te și te cunoaște !
A ascunsei tale inimī, am a undi adāncimea,
Și până și în cădere a-ți lāuda înālțimea.

Tu, māndru de-a tale daruri și umflat de-a ta știință,
Crezi că mintea ta nu are nimicā peste putință ;
Altul cārtitor de ele și nemulțāmit în toate,
Par'că nu cunoaște prețul minței de Dumnezeū date.

Amāndoi veniți cu grabā cātrā curata luminā,
Ca să cunoaștem cārarea pe care firea ne mână,
În cāt deșteptat aeve întru cele-adevērate,
Să se rușineze omul de-a lui voinți ne 'nfrēnate,
Să-și cunoască rēutatea și bunātatea în lume ;
Ear noi lovind cutezare rātācirei lui anume,
La ale lui oarbe cereri să punem un fel de stavili,
Rēsplātind în el dreptatea dumnezeștilor pravili.

Dacă a scāpa ți-ī voea de stāncile fioroase,
În care își sfarmā māndrul gāndurile lācomoase,
Asupra a miī de ceriuri de la tine depārtate,
Ferește-mē de-a-ți da ochiī în cercetāri īngāmfate,
Pre Dumnezeū cat' aice unde via sa luminā
De jur īmprejur cu toate în ochiī tēi se īnghinā.

Tu nu poți vedē, sārace, corzile nenumērate
Ș cārora armonie ține lumile-atārinate,
Nici a ști cu ce mijloace, puterea ce margini n'are,
Aū așezat rāndueala crugurilor cālētoare,
Nici a īnșira toți soriī, nici sferile luminate,
Nici felturile de ființe pretutindene vērșate ;
Ș'apoi vreī a sfintei trepte, lumei toate ziditoare,

Să cercetezi și să afli înțelepciunea cea mare?
 Aă doar la sfatul din ceruri ai fost și tu, ticăloase,
 Cu mintea ta cea de fumuri vărită în lut de oase?
 Oare mintea ta, sêrmane, saă acea în cerii știută,
 Aă făcut și sprijinește struna acea nevêzută,
 A căreia vâlfă-ascunsă trage trupurile toate, ¹⁾
 Și trăgându-le le mână pe niște căi neschimbate?

Muritorii zădarnic! mintea ta cea rêsvrătită
 Ar voi să adânceze, ce pricină negăcită
 Te-aă făcut pe o măsură lumină slabă, puțină;
 Dar mai întâi spune mie: din care oare pricină
 Și mai mic, și mai slab încă, nu te-ai născut tu subt lună?
 Și pentru ce chedrii, brazil, înălțați pân' unde tună,
 Și însprincenați stejarii cu crengile mare tare,
 Privesc chirotind subt dênșii niște slabe tufșoare?

Tu privești a lui Jupiter strălucitorii sateliții, ²⁾
 Spune-mi dar: din ce pricină, ei păzitorii graniții,
 A stelei care îi poartă nu aă trupul și mărime?

Dacă a voei înalte înțeleapta adâncime,
 Alegând a-și croi planul cu deplină săvêrșire,
 Aă vrut a face o lume pentru a sa proslăvire,
 Unde, de și despărțite, lucrurile aă unire,
 Și în care cresc pe 'ncetul până la nemărginire
 Făpturile osebite, dar de-arândul treptuite,
 Păzind în a lor sporire dreptățile cumpênite;
 Dacă spre îndeplinire după voința înaltă,
 Între alte dobitoace și omul ține o treaptă;
 Singurul punct ce remăne, este, a ști, că spre bine
 Cerii l-aă pus chiar în starea care lui i se cuvine.

Veî şti că la om aceea ce se pare un rău mare,
Este isvorul de bine în generalnica stare ³⁾:
Ochiul, carele din toate vede numai părticică,
Poate judeca de este potrivit mare sau mică? ⁴⁾

Atunci când mândrul pohodnic va şti ţelul pentru care
Au fost supus şi primeşte zăbala de infrenare,
De ce stă ş'apoî aleargă pe luciul de câmpie,
Când mai încet, când mai tare, precum omul îl inghie;
Ş'atunce când boul trândav îmboldit de strămurare,
Va afla din ce pricină sparge ţerna hrănitoare,
Şi pentru ce cu coroane de trandafirî împletite
Aū priimit la Eghipet cinstirile proslăvite; ⁵⁾
Atunce ş'a noastră minte, slobodă de a ei visurî,
N'a găsi nici la noi, poate, împrotivitoare zisurî,
Atunce poate şi omul va avea dreptăţî să ştie,
Pentru ce la a lui gusturî, când stăpân, când în robie,
Într'atâta slăbicune are ş'atâta mărime,
Şi pururea în cărtire de a sa însuşî prostime,
Une-orî cade şi pică în deplină tăvălire,
Ear alte dăţî se rădică până la Dumnezeire.

Deci dar, omule, nu zice că nu ai îndeplinire,
Ci zi, că te-aū născut cerul chiar cum s'aū căzut din fire.
Întru tine strigă toate şi spun, că cu nimereală
Ţ'aū dat Dumnezeū lăcaşul pe a sferei rotunzeală.
Orî-ce stare mai deplină nu Ţ'ar fi fost potrivită,
Căci veacul Ţi-i o minută şi întinderea o fită.
În sburdăcunile tale ce mândria-ţi născoceşte,
Ai voi, viitorimea să-ţi spue ce zămisleşte;
Dar la a ei întunerec, pururea lumea-i închisă,

Lui Dumnezeu numai singur, cartea soartei îi deschisă
 Ceea ce-ascunde jăvinei, omului o desvêlește;
 Ceea ce de om ascunde, ângerilor o vedește,
 Fâr de-această neștiință, ce zidiri pe-a lumii față
 Ar fi petrecut în pace întristata lor viață?

Aũ doar poplând mielușorul ce foamea omoritoare
 Ți-l gătește 'n astă seară spre cumplită săturare,
 De-ar fi avut a ta minte, de ș'ar fi știut sortire,
 Ar fi așteptat în pace săngeroasa sa jertfire?
 Dar el sërmanul tot vesel până 'n ceasul de pe urmă
 Paște, sburdă pre verdeață întrând și eșind din turmă,
 Și fără prepus saũ grijă de primejdica menită,
 Linge mâna nemiloasă spre junghierea lui gătită.

O norocită orbire! O dulce neîngrijire!
 Ce ferești de ochii noștri viitoarea suferire! ⁶⁾
 Taină ce păstrează cerul în sinurile-ș ascunsă,
 Spre a ținea pe făptură la a ei soartă supusă.

Așa dar toate se pleacă la puterea prea înaltă,
 Care cântărește lumea în cumpăna sa cea dreaptă,
 Care vede de-o potrivă, fâr' de nici o însemnare,
 Orî murind o păsărică, orî căzând un iroũ mare,
 Orî trecători norașii prefăcuți în neguri ude,
 Orî ceriurile 'n clătire și gata să se desfunde,
 Orî frageda trestioară după vânturii cum se pleacă,
 Orî lumile tot odată în noian să se prefacă.

Să unim dar cu nădejde o supusă ne 'ngrijire,
 Ferindu-ne cât se poate de-a științei rătăcire,
 Și atșeptând numai moartea, ca un dascal lumii toate,
 Să ne descopere minței a vecinicului taîne poate.

Uită-te la indianul ⁷⁾ a căruia proastă minte
N'ău învățat a preface cele din fire urzite ;
Pre Dumnezeu vede 'n aer și-l crede în vânt, în pară,
Căci știința lui nu trece a simțirilor hotarē;
El se oprește prin ele la o singură părere,
Căci mintea sa nu-și întinde a cunoștinței putere
Preste soare, preste lună, preste luceafer și stele,
Pe care pe cerū întinse le crede ca pre o piele;
Ajutorat însă numai de o singură natură,
El singur spre mângăere își face lui-și figură
De un lăcaș mai de tică potrivit pe a lui vrere,
În care fără schimbare el așteaptă cu plăcere
Dincolo peste toți munții ce îi mărginescū privire,
O lume necunoscută, un pământ de fericire,
Unde codrii făr' de margini aū a-ī da adăpostire
De necazul vre-unui tiran aprig cumplit peste fire,
Sau pre mări în ostrov mare plin de toată bunătate,
Unde slobod stăpân lui-și și norocirilor toate,
Vre un Dumnezeu cu milă l-a izbăvi de robie,
Și-l va mângăia de răul ce aū tras în viața vie,
Unde dureri necurate în întunericul mare
Nu aū să-l mai necăjească prin videni 'ngrozitoare,
Nici Ispaniolii cei lacomi prin arme pline de sângeuri
Să-l desbrace de avere și să-l omoare în schingūri. ⁸⁾
Adevăr că el nu știe de flacăra cea cerească
Care arde și hrănește toată oarda îngerească;
Dar mulțemit că trăește, așteaptă ziua dorită
În care odineoară în locuința gătită,
Va merge fără de veste cătră patria obștească,

Ca să petreacă în pace și să nu se mai trudească.

Acum tu cu minte mare, mai înțelept de cât densusul,
 În părerea ta cea mândră, fă-ți idee cu deadinsul
 Că este ne'ndeplinire, și ca un nebun grăește
 Asupra proniei nalte. Judec'o ș'o cumpănește,
 Și zi cum că ziditorul cu nedreptul împărțește,
 Cole-ți pare cu scumpete, dincolo că răsipește;
 Prefă pentru tine singur toate privelile firei,
 Fă pe placul teū schimbare în ființele zidirei,
 Și ca un craiū samavolnic bunătăților din lume,
 Schimb'o ș'o prefă pre dēnsa după voia ta anume;
 Obrăznicește a zice, că cereasca bunătate
 Aū făcut rea împărțală, că nu țaū dat ție toate,
 Și că peste câte multe țaū dat mila cea bogată,
 Nimic n'ai, dacă n'ai darul de-a nu muri nici odată.

Orbule! într'a ta poftă, nu vezi, nu simți că mândria
 Vra din cercul ei să sboare păn' la cereasca tăriea?
 Mândria ce este maica rătăcirilor din lume,
 Ce-aū întinat și pre ingeri cu-a sale mărșave spume,
 În cât amăgiți ei însuși de mincinoasa ei față,
 Cât Dumnezeū ziditorul aū voit să se înalță?
 După care, tu obraznic îngănfându-te pe urmă,
 •Vrei să schimbi și rânduiala ce te muncește, te scurmă,
 Adecă te puī pe sine cu Dumnezeū de-o potrivă,
 De vreme ce clocești gânduri faptelor lui din potrivă.

Pentru ce la ochii noștri, când ascunse, când văzute,
 Stelele pe cer derază și mai mari și mai mărunte?
 Pentru ce pe paji pământul sprijinit fără schimbare,
 Cele de folos dă lumei cu cele de desfătare?

„Eü sânt, răspunde mândria, pricina dobânditoare,
 „Firea toată pentru mine de bunătați dătătoare,
 „Neincetat privighează, și naște și zămislește,
 „Căci pentru a mele numai trebuinți ea stăruiește.
 „Câmpii cu verde îmbracă, grădinile înflorește,
 „Pe trandafirii îi deschide, pe strugurii îi îndulcește,
 „Metalurii și alte minuri, comoarele adăncate,
 „Sânt bunătați pentru mine de densa în sin păstrate;
 „Vânturile sburătoare ce țin mările umflăte,
 „Sânt menite ca pe-aurea să mă ducă, să mă poarte.
 „Acel soare ce-și croește cărarea strălucitoare,
 „Numai pentru mine varsă lumină încălzitoare;
 „Însuși noianul de lume ce-l am palat de primblare,
 „Îmi gătește înalt tronul pe a cerului spinare“.

Aceste bārfește mândrul; dar îndată ce vânt mare
 Se rădică și aduce sinreduiri omoritoare,
 Îndată ce prin cutremur pământul rovină deschide,
 Și cufundă saü înecă orașe, sate, și ghilde,
 Îndată ce mări umflăte din albiile lor ese
 Și totul ca la peire ia loviri și mari și dese,
 Zi, mândrule, dacă firea pentru tine gânditoare,
 Te alintă și-ți gătește vre o nouă desfătare?

Dar tu tacî. Ascultă însă „că tot pricina obștească
 „Pe ale ei legi și pravili pornită să împlinească,
 „A obșteștei rânduele ca să ție'n încleștare,
 „Eartă un rău de măsură ce aduce bine mare;
 „Și dacă întemplări rare și degrabă trecătoare,
 „Par'că ar zăticieni cursul în regulile—ordinare,
 „Însuși acea zăticornire le ține mai mult legate,

„Căci, ce poate fi în lume deplin chiar și întru toate?“
 Pentru ori care zidire asta-ți lege neschimbată,
 Apoi cum să easă omul din generalnica gloată?

Dacă toate'n lumea asta, supuse tot la schimbare,
 Se răsboesc, se sfărâmă, se prefac fără de nctetare,
 Dacă stăpânului vecinic mintea cea nemărginită,
 Prin schimbări ține pre lume într'o stare cumpenită,
 Apoi cum ai vra ca omul scuturat de slăbăciune,
 La patimi să nu mai albă nici un fel de plecăcfune?
 Dacă rândueala cere și furtunii și vijelie,
 Pentru ce ai vra a crede că tidve de tiranie,
 Precum Cromvel, precum Neron, ar pute a se preface?
 Aă nu crezi că chiar mândriea a crede așa ne face?

Dar Dumnezei, aă nu poate apleca pre răutate,
 Să slujească la'nplinire faptei cei cu bunătate?
 Răspund, că mintios rezonul trebuie să nu smintească
 Și rândueala morală ca și pre acca firească,
 Așa dar, dacă în una vi s'au părut cu dreptate,
 Pentru ce în cealaltă se paie cu strămbătate?

La așa tălcuri înalte, mai pre sus de-a noastră minte
 Omul să dea nu poate de cât prea slabe cuvinte.—
 Noi credem că de-ar fi lumea pre placul nostru croită,
 Toate ar fi în unire și în stare liniștită,
 Ș'am voi să fi fost omul prieten cu fapta bună
 Și nebântuit de răul care mintea îi detună,
 Ca nici văzduhul de nour să fi pătimit cernire,
 Nici mări să se răscolească de-a furtunelor stărnire,
 Și ca inima plecată la a legii împlinire,
 Să nu fi fost tulburată de-a patimilor pornire;—

Dar nu vedem că pre lume. clementurî résboite
O fac de se ţine 'ntreagă şi în măsurî cumpenite?

Ş'apoî omul făr' de patimî avut'ar fi vr'o fiinţă,
De cât numai nesimţire fără ghimpe de căinţă?
Dar ţelul lui care este? Oh, cătu-î cîudat la toate!
Une ori el se scărbeşte că a fi inger nu poate. . . .
Şi ce zic! el ar vrea încă altă ceva şi mai mare,
Ar voi şi preste ingerî să ţie înalta stare,
Ear alte dăţi cu măhnire pentru câte lui sînt date,
Se plînge că n'are blana unui urs, unei vulpi poate,
Saū virtutea unui taur, saū a cerbului iuţală.

Omule! fiul orbirei, tu cela ce de'ngămfală
Crezi că jivinele toate sînt pentru tine zidite,
Chîar a le lor darurî toate, de le-ai avea dinainte,
Fost'ai fi întreg la minte? fost'ai fi în fericire
Prin darurile ce cerîul le-aū dat lor la plăsmuire?

A vietăţilor toate minunata întrupare
Ne vesteşte privigherea ce cerîul în totul are.
Obşteşte cu dărnicie dar fără de răsipire,
Pentru părţi de o potrivă avu a sa îngrijire.
La unele sprintineala cumpăneşte slăbăciune, ⁹⁾
Ear la altele virtutea ţine loc de'nţelepciune,
Şi cumpênind între ele nevoia cu ajutorîul,
A lui grijă pentru toate o vesteşte ziditorîul.
El le-aū potrivit făptura şi urzit alcătuire
După starea hotărită fieşi-căriea din fire.
Cea mai scărnavă jivină, dobitocul cel mai mare,
Aū lesniri de o potrivă pentru menita lor stare,
Fieşte-care mulţemit se bucură de viaţă,

Și nu răvnește altcea nici într'ascuns nici de față.
Așa dar, pentru a zice că Dumneleu grijă n'are,
Cum cutează singur omul să easă din adunare?
Cum dar el care se zice înțelept în toate cele,
Nemuțemit de a sa stare, trăi-va cu plâns și jale?
Pentru că ne având toate, zice că nimic nu are.

Omule, la fericire ca s'ajungi, eată cărare:
Muțemește-te cu zestrea ce de la ceruri ți-i dată,
Și potrivește-ți viața pe-a ei foae măsurată.
Când ochii ca microscopul la lucruri ar da mărime,
Și am fi văzut țintariul în însutită cătime,
Fostu-ne-ar fi de vr'o treabă o asemenea vedere
Oprită în mărunțișuri ce trebuința nu cere?
Și de-am și vedea muscăi deșanțata plăzmuire,
Dar ne-ar lipsi din privală a cerului desvelire.
Dă la simțirile noastre o mai multă gingășime,
Adecă la pipăeală o nespusă atingime,
Atuncea la ori-ce sunet, la lovirea cea mai mică,
Omul spăimântat de moarte ar fi tremurat de frică.
Asemine și mirosul, a căruie ascuțime
Prin nevăzutele arce ce săgeată cu luțime,
În loc de a face bine, ar fi adus amețală,
Crierilor sbuciumare și inimii hămesală.
Dacă auzul urechei ar fi avut o simțire
Mai ageră de cât este dată omului din fire,
Negreșit că armonia sferilor colindătoare
S'ar fi auzit din ceruri; dar apoi în așa stare,
Sunetul de pre păraie, și a frunzelor mișcare,
Până și privighitoarea ne-ar fi fost de supărare.

Deci dar, omule, cunoaște înțeleapta bunătate
Pân' și darurile câte la zidiri sânt răversate,
Și în cele ce-s de lipsă, slăvește buna voință,
Căci lipsa lor dovedește că ț'ar fi de nepriință.—

Între miș de dobitoace, o ce multă felurime!
Cătă scăriși pogorirea până la mititecime!
De la viermușorii care țerna aū de'nvelitoare
Până la om, craful lumei, câte trepte schimbătoare!
Supt perdeaūa 'ntunecoasă ce-ī acopere vedere
Cărțița de tot lipsită de a lunei mângăere,
Și lincsul care prevede prin trupuri orī cât de groase,
Din a lor drumuri prescrise de mână cea putincioasă.
În întunerecul nopței de sunet povățuită,
Leoaica mână, gonește pe ciuta cea îngrozită.
Mirosul duce pre căne printr'o judecată iute
Pe urme neînsemnate a păsérilor știute.
De la pești până la paseri, de auzuri și de glasuri,
Apropie, de se poate, nenumératele glasuri
Uită-te de vezi paingul în umbrita sa chilie,
Cât de'ngrabă simte mână ce-ī atinge o frânghie!
Pe niște mreje întinse pururea în străjuire,
Par'că dă viață la firul ce toarce așa suptire.
Cu cât meșteșug albina pe câmpii alergătoare,
Se vede din zori de ziuă comorilor strângătoare!
Și cu câtă iscusință singură a scoate știe
Dintr'un must plin de otravă cea mai bună doftorie!
Dar încă zicând instinctul ¹⁰⁾ câte feluri de ființe!

Elefantule vestite pentru a ta umilință,
Tu ce sameni că ai parte și dintr'a omului minte,

De cât alte dobitoace, o cât eşti tu înainte!
 Al tău instinct, a ta fire, în toată lumea vestite,
 De rezon a a aproape, de om de ce-s desp r tite?
 O, de la una la alta, c t  mică depărtare!
  i cine poate pricepe ta nica împreunare?
 Unde este legat g ndul cu mintoasa pomenire,
  i unde stă, unde este pragul cel de desp r tire,
 Pre care l-au legat domnul cu puterea cea cerea c 
 Într'a trupului sim ire  i într'acea sufletea c ?
 Acum instinctul acesta dă-l de-o potrivă la toate,
  i le ad  prin aceasta la asemine dreptate,
  i vei ved  ruptă a a at rn rei r nduite
 Ce le  ine în unire  i în m sur  îngrădite. ¹¹⁾
 Atunce lipsind unirea  i supunerea lor dată,
 Vei ved , că st p nirea  'a  lipsit  i  ie 'ndată;
 Zic st p nirea aceea pre care  n elepciunea
 Asupra lor tuturor,  'a  dat'o cu slăbăciunea ¹²⁾
  nprotiva de aripă, de fugă, de'not tur ,
 De-o vedere ascu it , de-un auz peste m sur .
 Tu ai minte, unde cerul a  v rit închipuire
 De a iscodi mijloace ca să- i urmez  st p nirea.
 Uită-te de vezi în aer, pe p m nt,  'ad nc în mare,
 Toată firea cum se mi c  spre a lunei  ntrupare,
 Că lucrează zi  i noapte sporind c tr   nmul ire,
 Că de ertul nu se vede de at ta îndesire.
  ncep nd de la isvorul în care via a cură,
 Ce priveli te întinsă! ce lan  de  n ir tur !

Duhuri curate din ceruri! oameni! pe ti  i păsărele,
 L cuitoari de prin  ern , din aer,  i umezele!

Jivinelor osebite ce abia ochiul zărește!
O verigă numai ruptă din lanțul ce vè unește,
Și îndată s'ar vădi-se fința vieții sfârșită,
Și toată starea de lucruri în noian earășî vărită.

Dacă fieși-care dină, unde înoată planete, ¹³⁾
Se mișcă cu osebite după pravilî tălnuite,
Dacă păzind totdeauna o nespusă rânduială,
Alcătuesc cu tăria ceriurilor înverteală,
Una numai din planete de ar rumpe armonie,
Despărțindu-se de alta ce îi era de soție,
Curënd cereștele sfere una pre alta s'ar trage,
Și căzând îndată ceriul, destrămându-se s'ar sparge.

Atunci pământul din centru luând a sa strămutare,
Ar cădè într'o menută în haos de înecare;
Soriî, stelele pornite cătră obșteasca cădere,
Ne mai fiind cumpenite de-a altor sfere putere,
S'ar vede-se cum, în groază firea toată muritoare,
Până la cerescul scaun mână a sa văitare. ¹⁴⁾

Așa dar spre a răspunde la mândria omenească,
Sfărma-vom oare pământul și toată starea cerească?
Dacă și în trupul nostru părțile burzuluite,
În potriva slujbei care din fire aū rânduite,
Ar voi la alte slujbe pe sine să se nămească,
Precum piciorul să vadă, ochiul la mers să pășească;
Dacă mâna rânduită numai pentru rocodele
Ar cere să aibă gândul ș'a capului socotele;
În sfârșit dacă orî care ș'ar fi făcut necaz mare
De a se pleca la mintea căriea sînt slujitoare,
Ce-ar fi doamne! apoi oare, nu este tot o greșală

Când omul cu îputare cătră sfânta rândueală,
 Ce pe zidirile toate cu milă are cuprinse,
 Vra să easă din canonul și măsura lui prescrise?

A lumilor răsăfătate părțile infeliurite,
 Pentru a 'ncheга pre totul, sânt înțelept potrivite.
 Acestui minunat totul firea este întruparea,
 Ear suflet este cel vecinic stăpân a toată suflarea,
 Care de se și ascunde, dar a sa mare putere
 Se spune ochilor noștri prin toate de supt vedere.
 El alcătuind pământul, cerul, stelele și lume,
 Este tare și puternic pretutindene anume,
 În tot locul se întinde făr'a ave întinzime,
 Și este vărit în toate făr'a ave despărțime, ¹⁵⁾
 Și la duhuri și la trupuri este razemul cel tare,
 Și prin el toată ființa își câștigă 'nființare.
 El dând tot, nimic nu perde, ci naște și tot sporește,
 Și a șa a tot putere nici mai scade nici slăbește.
 La ochii noștri se vede înțelept, mare și tare
 Pre cât în mica jivină așa și'n felul cel mare,
 Pre cât în săracul omul dintr'un bordeș cu pae,
 Așa și in împăratul ce vieți eartă și tae;
 Și cel slab și cel puternic, și cel mic și cel mai mare,
 Înaintea lui ca praful se șterge dintr'o suflare.
 A sa ființă pătrunde pământ, cer și lumea toată,
 Le umple, le sprijinește, le ține în starea dată.

Rușinează-te, om mândru, de-a ta părere greșită,
 Zicând că-i nerândueală, rândueala cea mai sfântă;
 Căci aceea ce ne pare că-i un rău, că-i o peire,
 Îi a fericirei noastre tălnuita izvodire.

Mulțamește-te în starea ce ți'au dat sfânta voință.
Să știi că în lumea asta sau în alta ori și care,
Veți găsi ca pre un tată pre dumnezeu cu'ndurare,
Și că lui tu supuindu-ți cuget, inimă, simțire,
Tot pasul care veți face, va fi pas de fericire.¹⁶⁾

În ceasul acest de jale ce curmă calea vieții,
Precum și în ceasul care dă început vietății,
Lipit ești dragostei sale, și nu te'ngriji nimică;
Deci în viață și la moarte lui te roagă fără frică.¹⁷⁾

Firea nu este putere oarbă, fără cunoștință,
Ci este o ta'n' ascunsă de omeneasca știință.
Ceea ce zici întemplantare, îi isprava de-o gândire
Ce de ochii tăi ascunde și început și sfârșire¹⁸⁾
Acea ce'n calea lumii te supără, te rănește,
Face o orândueală ce mintea ta nu găcește.¹⁹⁾
Nerândueala ce-ți pare, chiar din rândueală vine,
Și tot răul ce-ți în parte, este în totul un bine.²⁰⁾

Așa dar deschide-ți ochii, și gonind amăgitorul,
Zi că toate sunt prea bine câte-au făcut ziditorul.

CAP. II.

mule! nu undi marea lui Dumnezeu adânçime,
Ci în inimă-ți te'ntoarce și vezi a ta însușime!
Pentru om este ear omul adânca învătătură:
Ce ciudată întrebare! ce ciudată 'neurcătură!
Cătă lumină într'ensul ș'apoî și 'ntunerecime!
Ce fire naltă, măreață! ș'apoî cu cătă josime!
Îl vezi plin de luminare căzând în mari indoele!
Îl vezi plin de slăbăciune suferind cele mai grele!
Este oare pentru muncă născut și zidit în lume?
Saū numai spre desfătare și spre odihnă anume?
Une-orî se mîară însuși cătu-î de mintios și vrednic,
Și se visază că este ca Dumnezeu de puternic;
Ear alte dăți plin de jale de-a trupului slăbăciune
Se poriclește jivină supusă la mortăciune,

Și că numai spre pedeapsă este născut și răsufă,
Și că mintea lui nu este de cât un vânt ce se umflă,
Pre care de n'o ascultă, toate-l par întunecate,
Ear de o ascultă, toate i se par ne'ncredințate;
Haos de patimi urite și de zadarnice gânduri,
Primate și lepădate pe un ceas în miș de rânduri.
În văluroasele poște râvnitor hojma de stare,
Une-orî cu minte foarte, alte dăți nebun mai mare.
De o potrivă puternic și slăbănog într'a sale,
Tot cade și se rădică, și ear cade în greșale.
Singur află adevărul în deplină strălucire,
Dar singur earășî se scapă din părere 'n rătăcire.
Zidit de stăpân la toate, supus patinilor sale,
Când se bucură, când plânge, fără cuvânt, fără cale.
Pururea în ne'mpăcare cu-a sa slabă inimioară,
A fapturilor de-a rândul este cinste și ocară.

Ho! muritorîule mândru și'ngâmfat de-a ta ființă,
Stă și crede de supuse toate la a ta știință;
În mâna ta cu compasul lumile toate măsoară,
Și tu polurilor mării, dă-le legi pe a ta scară.²¹⁾
Aer, văzduh cântărește și dă reguli la planite,
Însemnându-le în ceasuri pe șirile tănuite.²²⁾
Supune la al tău calcul a vremilor întuneric,
Află și spune ce este într'a soarelui jertfelnic;
Du-te, sue-te cu Platon până mai pre sus de ceruri,
Căutând pe adevărul în a lui miș de chimeruri,²³⁾
Și unind cu nebunie a ta obraznică fire,
Viră-te până în sinu-i și cearcă dumnezeire;
Învăță pe'nțelepciune cum ar fi să cărmuească,

Și nebuniile tale dă-le să le legiuească;
 Dar apoi căzut din sfera nădejdei rătăcitoare,
 În noianul tău te'ntoarce, rușinat, plin de musturare.

A acelor din ceriți duhuri înțelegere ce vine,
 Vede și cată cu milă la ta zădărnice,
 Căci Nefton, marele Nefton, cu a sa mare știință,
 Este pentru densiți—aceea ce-i pentru noi o moimită.²⁴⁾

Omule, ce-ți mări vederea pân' la cereasca cămară,
 Și te bizuești să afli înuntru pe dinafară
 Și să însemnezi și pravili pe-a mișcării cerești cale,—
 Spune-mi, ești stăpân pe tine? Dai pravili inimei tale?
 Duhul tău, care degiaba se luptă și se muncește,
 Doritor tot de aflare pe cât viața îl hrănește,
 Spune-mi, măcar vre un lucru de-ți chizășluește'n lume?
 Sau care ți-i începutul și sfârșitul chiar anume?

În om două sînt stăpâne puteri înpărățitoare:
 Una ca să zădărească, alta povățuitoare.

Iubirea de sine una, naște poftă, desfătare,
 Gonește ori-ce durere și cere indestulare;²⁵⁾
 Alta-i *mintea* ce oprește și mână la măsurare,
 Dănd patimilor scădere și pornirei înfrânare.
 Amândouă în unire ne dau putere de sine
 De a fugi de tot réul și de-a ajunge la bine.
 Rumpe iubirea-de-sine și depărtează-i lucrare,
 Și omul de viu rămâne într'o netrebnică stare;
 Și earășî rădică-i mintea, și-i vedă că chip nu are
 Nici să se povățuească, nici să'nchee cugetare,
 Întocma ca burueana ce în țărână implăntată
 Se naște, crește, înfloare, și cade de tot uscată,

Sau ca un foc ce pe ceruri, în bobote de o dată,
Noaptea fulgerând se vede și stângându-se îndată.
Tainic iubirea de sine ne mișcă și ne silește,
Și purure în clătire, purure ne zădărește.²⁶⁾
Mintea cu cumpăna 'n mână toate le drămăluște,
Stă pe gând, asemenează, își dă sfat și hotărește.
De lucruri ce nu sunt față mintea prea puțin lovită,
Este de-un viitor bine puțin îndeletnicită;²⁷⁾
Ear de hazul cel de față cealaltă întărtată,
Îl dorește și aleargă după dănsul ca o bata.
În vreme ce mintea face socotele și chitește,
Iubirea de sine iute cere și se hotărește.
A plecărilor din fire mișcările ațitate,
Sunt și mai tari și mai dese decât cele judecate.
Mintea în căile sale îi înțelept măsurată,
Ear iubirea cea de sine cu aprinderea sburată,
Căreia, spre înfrânare și spre un fel de oprire,
Mintea îi stă înpotrivă cu păsuită gândire,²⁸⁾
Ear vrăsta, obicinuița, grijile cu ispitirea,
Stempără sborul cel iute și-i amânează pornirea²⁹⁾.
Filosofului zadarnic placă-i să tot vorovească,
Să 'ntunece adevărul și să nu-l mai desvèlească;
Facă pintr'o țesetură de netrebnice cuvinte
Tot zisuri îngălmătoare prin rezoane iscusite,
Împărțească hojma toate pân' la pont de nesfârșire,
Și să tot despartă lucruri ce sunt unite din fire³⁰⁾,
Eū il las ca prin cuvinte și soarele să 'nopteze...
Ear a noastre graiuri toate ca ziua să lumineze³¹⁾.
Mintea, iubirea de sine, între ele cumpenite,

Avënd un țel amândouă trebuie a fi unite.
 O ură nebiruită aū ele cătră durere,
 Și un gust și un haz numai le inghie la plăcere.
 Dar aprinsă fiind una, când zărește desfrânare,
 Înghite cu lăcomie obiectul de desfătare;
 Ear ceealaltă pe 'nctul și cu mână chibzuitoare,
 Trage mîere dintr'o plântă făr' a beteji pe floare.
 Omul dar să osebească pentru fericirea toată
 Din plăceri primejdioase pe acea nevinovată.

Ce sūnt patimile 'n lume decăt iubire de sine,
 Gonitoare neplăcerii și iubitoare de bine?
 Adevărat saū părelnic, acel bine le lovește
 Cu atăta ferbinteală încăt pe șin le pornește.
 Pornirea lor când se face pentru-a noastră trebuință,
 Făr' a vătăma pre alții intru a lor folosință,
 Mîntea atunci se impacă și le și înbrătoșează,
 Împrumutând ajutoriul ce ne întrebuintează.
 Ear când pe om îl rădică mai pre sus cu bărbăție,
 Și îl fac să nu se uite la vr'un fel de lăcomie,
 Mîntea atunci bate 'n palme și cu glas le mulțamește,
 Dănd nume de faptă bună focului ce le pornește.

Silească-se stoicosul intru a sa nesimțire ³²⁾
 Să lucreze ca nebuniil a se lipsi de simțire;
 A sa stare ipocrită, slabă, fără infocare,
 În inima sa 'ngropată rămăne fără lucrare;
 Ear noi n'om cruța a zice cătră omeneasca fire,
 Ca s'o deșteptăm aeve dintru a sa adormire,
 Că mîntea cu cătu-î tare, cu-atăta mai mult lucrează,
 Căci lenevindu-se moare, ear lucrând tot înviează.

Prin patimi omul se mișcă; însuși sufletul prin ele
Se rădică cu vârtute și birue cele grele.

El nu se înfricoșează de vr'o nouă tulburare,
Ci folosul îl câștigă pe cât furtuna-i mai mare.
Ocean îi viața noastră, în care tot valuri grele
Ne clatină și ne mișcă la fapte bune sau rele.
Mintea, ce drept zestre cerful ne-a dat'o cu miluire,
Se face pusulă cărmă în furtunii de ispitire,
Și a ei sfântă făclie, grabnică spre luminare,
Într'a stâncelor lovire singură ne dă răbdare.

Dar a patimilor noastre protivnică tulburare
Pe marea vieței lumii sînt furtuni trebuitoare;
Dumnezeu, Dumnezeu însuși lenevirea o urește,
Preste vînturi, preste valuri, preste lumi călătorește.
Pofta, dragostea, iubirea, nădejde și bucurie
Ca un săbor a plăcerii ce le naște, le învie;
Temerea, grija, prepusul, uritul și mîhnicîunea,
Pe care durerea naște și le crește slăbăciunea;
Toate patimile-aceste, între ele cumpenite,
Pentru fericirea noastră lumii au fost dănuite.

Dintr'a lor loviri adese se naște și invoire,
Care pe trup și pe suflet le ține strins în unire.
Deci patimile-ți măsoră, omule, și le slăbește,
Dacă cătră fericire inima ta bărănește;
Căci a le opri poruirea într'o dreaptă măsurare,
Îi a asculta pe minte și 'nțelepciunea cea mare.

De a dragostei plăcere inimile stăpănite,
O dovedesc sau aevena, sau prin idei plăsmuite;
Ele ne 'ncetat lucrează sau pentru a ei păstrare,

Său pentru o pregătire întru cele viitoare.

Dar a patimilor nadă cu totul îndulcitoare,
La noi este o putere când mai mică, când mai mare,
Pe cât spirtul se găsește vărsat în a noastră fiere
Cu mai multă 'nbelșugare, sau cu mai multă scădere.
De-aice în noi se naște patima stăpânitoare
Care, ori cât răsboită, pururea-î biruitoare. . .
Întocma ca acel șerpe cu care legiuitorul
'Aū biruit într'un tiran farmecul înșelătorul.
Acea, pe alte patimi ce-s mai slabe de cât dēnsa,
Le supune, le înghite și le preface într'ensa.
Omul în lume când vine, în leagănul său aduce
Sēmența de mortăciune care în mormēt il duce;
Acel stricăcios grăunte în viața ce el trăește,
Cu sângele de 'npreună amestecat se 'ntărește:
Așa patima aceea ce a ne stăpāni are,
Dobāndind asupra noastră putere covārșitoare,
Varsă în sânge otravă tainic de-a noastră știință
Și preface toate cele în singura sa ființă;
Ear fantasia ajută la a ei porniri ferbinte
Și o înaltă stăpānă peste trup, suflet și minte.

Din zi în zi obiceiul hrănește și face mare
Acea patimă ce firea ne-aū sēmēnat din nāscare.
Când puterea ei lucrează, în loc de vr'o micșurare,
Duhul și înalta minte o întartă și mai tare.
Și āncă ce zic! că mintea într'ascuns și cu fereală
Pe acest vrājmaș ațiță și-î dā foc cu ferbinteală:
Asemine cu cel soare ce cu focul de prin rază
Erburile stricăcioase le mai și inveninează³³).

Însfârșit orî-care fie patima stăpânitoare,
Mai că totdeauna mintea asupra-î putere n'are.

O minte de fală plină, ce tu ție nu-ți puî stavilî!
Apoi cum poți, slăbănoago, altor patimî să dai pravilî?
Dinpotrivă, cu favorul cătră vr'una aplecată,

Tu lași grija stărei noastre în mănile ei legată.

În ce dar se lămurește a ta putere și slavă?

Și cu-atâtea muștrări crude, spune-mî, faci vre o ispravă?

Tu ne înveți să ne temem de-a desfătării plăcere;

Dar pentru a-î sta 'npotrivă, dai-ne oare putere?

Glasul tău, să gândim, zice, la ale noastre greșele;

Dar cu el numai putut'am să ne izbăvim de ele?

În zădar tot cu ocară ne mustri fără cruțare,

Căci ne faci ticăloși numai, dar nu ne faci îndreptare.

Făcliea ce 'n ochii noștri pururea vreî a aprinde,

Numai cât ne necăjește, ear de rău nu ne desprinde.

Ba încă și dai dreptate părerilor felurite,

Dănd nume de faptă bună reuțăților slăvite³⁴).

Tu bagi pe inima noastră, cu grijile ce-î ai date,

Din greșele mititele în greșeli nemăsurate.

Întocmai ca acei doftori ce abătënd punoi rele,

Fac din boale ne 'nsemnate boalele cele mai grele,

Și mândri de-a lor știință, gândind că ne ușurează,

În loc de-a ne scăde răul, ne-l insutesc și 'nmiează.

Așa dar scăparea noastră este de a urma firei,

Căci drumul ce ea prescrie este drumul negreșirei.

Ea spune că mintea noastră nu-î să ne ocărmuească,

Ci este să ne abată și așa să ne ferească;

Este un înțelept sfetnic tocmit să ne dăscălească,

A da reguli la plăcere, ear nu doar să o stărpească;
 Nici să fie el peire, ci numai stempărătorul
 Patimei ce de la fire o aū luat muritorul;
 Căci prin ea milostiv cerul aū voit a ne supune
 La isprăvi ce-s hotărite de a sa înțelepciune.
 El aū vrut, spre împlinire înaltelor sale gânduri,
 Ca starea cea omenească să fie tot scări și rânduri.³⁵⁾
 Pentru-aceea și puterea patimei ce stăpânește
 Pe orî-care ar fi alta înecă și nădușește,
 Și cătră dorit sfârșitul ajunge și nimereste,
 Căci orî-ce împotrivire mai tare o zădărește.

Fie iubirea de slavă, fie cea de înălțare,
 Fie acea de avere, fie de știință mare,
 Fie însfârșit și lenea într'o inimă bogată,
 Cu putere și tărie ce la patimi este dată,
 Ș'om vidè că fieșicare spre indestularea toată
 Jertfește averi și cinste, ba și viața câte-odată.³⁶⁾

Fie un pustnic în codri îngropat întru uitare,
 Petrecător unei vieți line, fără tulburare,
 Fie un erou cu setea primejdielor de războae,
 Doritor numai de slava sângelui versat pohoae;
 Fie filosoful pacinic întru a sa chiroteală,
 Și negușitorul lacom întru a sa vânzoleală, —
 Toți vor găsi dinpotrivă mintea lor gata plecată,
 A le favorisi pofta ce patima le arată.
 Vecnicul înțelept meșter ce din nimic făcu toate,
 Și care din rău pe bine a naște știe și poate,
 A acesteî plecări taînici întrebuițând puterea,
 Dă inimei o vârtute ce îi întărește vrerea.

De aceea se și vede că din patimi fapte bune
 Ese așa de viteze cât nimic nu le repune,
 Întocma ca din sălbatic c'o proastă hultitură,
 În roduri desfătătoare copaciul schimbă natură.

De câte ori fudulia, amorul și uriciune
 Aă născut fapte înalte de laudă, de minune!

Mânia în loc de rivnă și de năstav într'armărei,
 Scumpetea în multe rânduri, ca o maic' a măsurărei,
 S'aă văzut oprind pornirea ferbintelelor aprinse,
 Și lenea că-i pestitoare năravurilor deprinse,
 Pizma încă înblânzindu-și turbăciunea 'nveninată.

Ș'apoi este vre o faptă din câte sunt laudate,
 Ce mândria saă rușinea să nu le aibă 'nsuflete? ³⁷⁾
 De la rău la bunătate cătu-i de scurtă cărarea!
 Între ele omul joacă și își cumpenește starea.
 La cumpenă deopotrivă mintea ca o greutate
 Apăsând, pe rău în bine a preface abia poate.
 Ascultând grăind pe Neron plin de libov și iubire,
 Ai fi zis că-i ca și Titus al lumelor îndulcire.
 Acea vălfă, acea fală, acea inimă măreață
 Ce în crudul Catilina vėz cu scărbă și cu greață,
 În Decius mă alintă, ș'apoi mă și încrucește
 Când Curțius patriotul prin ea morței se jertfește.

Tot ambiția pe schiptruri și înaltă și zdrobește,
 Și pe bun și pe rău face morței de se hărăzește;
 Pe soldatul prost preface în oștean fără de frică
 Și pe iroul cel mare în viclean om de nimică.
 Cine dar poate — afară de Domnul stăpân a toate,
 Ce aă despărțit cu glasul lumina zilei de noapte —

Să descurce acest haos de fapte bune și rele,
Și să-și descâlcească mintea de alte patini a mele?

Precum într'acele cadre ce-s de mână iscusită,
A umbrelor cu lumina unirea cea potrivită,
Felturimii de flori inchiagă, așa cât nici se simțește
De la una pân' la alta felul ce le despărțește:
Asemine spre ascunsul fețelor adevărate
Fapta cea rea și cea bună sînt așa împreunate,
Încât n'ar fi cu puțință omului a se pricepe
Unde una se sfârșește și cealaltă se 'ncepe.³⁶⁾

Dar măcar că între ele par așa introduse,
Putê-vei zice că réul este și o bunătate?
Că florile alb și negru cu meșteșug potrivite,
Painjinesc într'atăta vederile amăgite,
Încât numai pe-o părere ce-ți inchipuești pe 'ntregul,
Să zici că nu este albul, să zici că nu este negrul?
Duhul vrënd să dovedească așa grozave himere,
Inima-l împotrivește și-l supune la tăcere.

În acele dintăi ceasuri ce 'n ochii noștri s'arată,
Rêul ne pare o feară, amarnică 'nfricoșată;
Dar acea infricoșare pe ceas pe ceas tot slăbește
Până când ne și deprindem cu dēnsa prietenește.
Apoi inima începe a-î dărui și simțire
Până unde ne orbește a-î arăta și iubire.
Omul pe placul său pune a réului învêrfare,
Când laudă, când defaimă a isprăvei lui lucrare;
Căci ca un orb la a sale, întru sine nici zărește
Acele rele pe câte în altul le ocărește.
Acest fel supt rece brêul zorilor de dimineață,

De nnde strașnicul vifor întinde aripi de ghiață,
Laponul, deprins cu gerul, fericit se socotește,
Gândind că ature frigul pe alții mai mult muncește.

Puține sânt fapte bune în înaltă învêrfare,
Și iarăși, puține rele într'o covârșire mare;
Căci inima noastră 'n nuntru totdeauna împărțită,
Și de rele, și de bune se găsește însoțită.
Nebunii și ucigașii, în adânce lor beție,
Aũ doar n'aũ năzăritură de cinste cu 'nțelepție?
Filosoful ce în dodot de amorii se stăpânește,
Aũ doar el singur pe sine nu ride și se hulește?
Nici bun, nici rău este omul decât purure în parte,
Căci și sufletul de patimi neputend a se desparte,
Se schimbă pe tot minutul, și face colindătura
De la rău la fapte bune, de la dragoste la ură.
Toți dar, toți de la olaltă, făr' a osebi pe unii,
Țel aũ numai folosința, și 'nțelepții și nebunii.
Fieși-care cere bine; dar toți duc deopotrivă
Binele lor ca o părgă în generalnica stivă.
Și tocma pentru aceasta și stăpânul lumii toate
Aũ supus cătră lucrare și pe însuși rêutate.
Pe comploturi înegrim, pe păreri, pe retăcire,
Pe impușinarea minței, pe slăbăciunea din fire.
Rușinea de a se 'ncrede într'a hotrului știință,
În inima unei fete ține cinstea în fință;
Ear pe apriga nevastă o mândrie îngămfată
Îndeamnă de precurvie să se păzească curată.
Pe ostași cine îi mână? singura obrăznicie
Ce crește pe meșteșuguri? Purure zădărnice!

Dar astă zădărnice falnică și delicată,
 Făr' a fi de interesuri aprinsă și îndemnată,
 Alintând a noastră minte cu păreri măgulitoare,
 Naște de multe ori fapte vestite și de mirare.

Așa dar înalta voe ce de la Ziditor vine,
 Chiar din greșelele noastre scoate oamenilor bine.

Cu toții dar între dănișii datorii sunt mână să puie
 Pentru apărarea vieții și a stărei fieștecuie;
 Căci pentru ca să s'ajute sunt născuți poate anume
 Și copiii și părinții, și robii și stăpâni în lume,
 Care slabi în despărțire și lipsiți de voe bună,
 Sunt mai sdravinii și mai veseli în traiul cel dinpreună.

Așa dar fie său patimii, nevoe, său slăbăciune,
 Tot omul la adunare pleacă, trage, se supune;
 Și cu rivnă fieși-care ajutându-se pe sine,
 Stringe nodul legăturii generalnicului bine.

De-acole fraged amorii, duioasa prietenie
 Ș'acel farmec care face viața așa de hazlie;
 De-acole și la sfârșitul vieții astei trecătoare
 Se leapădă lesne omul de ori și ce desfătare;
 Că ne mai găsind într'ensa dulceața obicinuită,
 Trage lauda asupra-și de o lege nevoită,
 Că fără bănat așteaptă a morții înfătoșare,
 Ca un liman mântuelnic dup'o lungă inotare;
 Că însfârșit muritorii slăbănog său mai cuminte,
 Vede și moarte și viață cu alte luări aminte.
 Ear pân' în ceasul acela, purure cu noi în toate,
 Ne dă bunătăți viclene în lipsă de-adeverate.
 Și încât trăim pe lume purure măgulitoare,

Spre a ne 'ndulci uritul, purure născocitoare,
Înaurește cu raze nourii de desfătare,
Ce plouă pe traiul nostru cu dulceți amăgitoare.
Mulțămît de-a sale gusturi și de a sa iscusire,
Orî și care pentru sineși are ochi de părtinire.

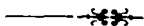
Frunzărind și zi și noapte tomuri de cărți colburoase,
Se fericește 'nvățatul în chiliî întunecoase;
Și scutit neinvățatul de o trudă așa mare,
Într'o leneșă odihnă găsește tot desfătare;
Privind la viitorime cu deplină ne 'ngrijire,
Bogatul din comori multe își închee fericire;
Întru nădejde de grija ce purure hojma poartă,
Săracul cu toată lipsa îi mulțămît de-a sa soartă.
Privește jucând pe orbul! plânge-se oare vr'odată
Că lumina cea din soare i-au fost foarte rădicată?
Privește pe șchiopi cum cântă! plânsu-s'au vr'odineoară
Că sînt lipsiți de pășirea cea slobodă și ușoară?
Împărat îi cerșitoriul: orî când bea se veselește,
Și nebunul totdeauna de sine se mulțamește.
Himistul în spăimântare decât aur tot visează,
Drept adevăr pe minciună ia deprindere să crează.
Însuși poetul ce zace într'o stare ticăloasă,
Fericit se socotește când face stihuri frumoasă.

Pretutindene, orî unde este plăns de despărțire,
Cu-a sale aripi nădejdea aburește recorire.
Însuși zădarnica fală cu mândra sa îngămfare,
În lipsă de mintea 'ntreagă ne umple de 'ndestulare.
Și mintea orî cât de mare în grabnica sa lucire,
A împrăștia putut'au o plăcută nălucire?

Și chiar de ne și lipsește de-o plăcere 'nșelătoare,
Alta 'n locul ei îndată prin inimă ia intrare.

Este stare așa tristă și așa de tănuită,
Pe care trecerea vremei să n'o facă suferită?

A omului vezi, privește, alintătorul cel mare,
Zic mândria, cum întinde plăcuta ajutorare!
Privește și alte patimi după vârstă potrivite,
Cum ne-așteaptă în cărarea vieții de noi istrăvite!
Nădejdea, nădejdea care, pururea veselitoare,
Până și în patul morții cu omul petrecătoare,
Aă nu ne închipuește o icoană luminoasă
De-o fericire ce cerul ne gătește mai frumoasă?
Ea ca o mângăitoare pururea ne zăbăvește,
Și în zilele de scârbă traful nostru indulcește.
În dorinți sufletul nostru tulburat de rătăcire
Și de-a trupului obeze cuprins și plin de mahnire,
În dulcea viitorime se 'ntinde, se odihnește,
Și fericirea ce-așteaptă aeve o dobăndește.
Omule! în rău și bine ce Dumnezeu împărțește,
Vezi tu a sa privighiere? vezi tu pe cât te iubește?
Că și greșelele noastre, pe cât aă fost la putință,
Le întoarce cătră bine și folos de trebuință! ⁸⁹⁾
Între alte patimi multe, pân' și iubire-de-sine
Aă nu este un dar mare ce aleargă ear la bine?
Căci prin dorințele toate ce ea în om născocoște,
El prevede, simte milă și pe alții miluește.
Așa dar slăvește cerul, rabdă a ta slăbăciune,
Și miră-te intru toate de înalta 'nțelepciune.

CAP. III.

¶ Întoarce-te, că îi vreme, din adâncă rătăcire
Și află, prostule, află, că sfânta dumnezeire,
Făr' a se lăsa de gândul ce ș'aū hotărit odată,
Prin felurī de chipuri merge tot acolo îndreptată.
În mijlocul sburdăciunei tinereței ferbăntate,
Și într'a mândriei fală de bogății insuflate,
Și în sinul fericirei, și în nevoile toate,
De adevărul acesta fiī lovit și zi și noapte.
Îlea sama că lumea este la a minței cercetare
Ca cel mai săvârșit cadru de omul în adunare.
Vezi a dragostelor lanțuri, vezi legături pregătite,
Spre a uni între ele ființele despărțite :
La cea întâi lovitură ce materia luară
Lumina cum se aprinse ca din sine o comoară! ⁴⁰⁾

Tot atomul cum se mișcă alergând spre 'nbrașoare ! ⁴¹⁾
 Cum se trag unul pe altul și se cuprind cu strinsoare
 Lumea odată croită, nemărginita putere
 Revarsă în toată firea prințiului de 'nviere. ⁴²⁾

Ființele însuflete de cereasca aburire
 Se par nedeopotrivă cătră aceeași țintire,
 Care îi obștescul bine și la care privind toate,
 Aleargă mare și mică fără de a se abate.

Tu vezi erburile gata a sluji spre mistuire
 La zidirile ce cerul le-au înzestrat cu simțire ;
 Ș'apoî și aceste earășî în pământ fiind schimbate,
 Se fac erburilor hrană una după alta toate. ⁴³⁾

Nimică vecinic nu este. Om și plântă și jivină,
 Ese din noian și intră... și ear ese la lumină. ⁴⁴⁾

Nimic nu-i făr' de-atărnare, ci părțile lunei toate
 Se împărtășesc din totul, cu totul fiind legate.
 A lunei întregi ființă, putere și legătură,
 Se sprijinesc între ele cu-aceea ce-i zic natură. ⁴⁵⁾
 Omul dă la dobitoace ajutori printr'o voință
 Și dobitocul se face omului de trebuință.
 Toate dau și primesc razem în pămenteasca viață ;
 Și cel slab și cel mai tare unul pe altul se 'nvață.
 Acest lanț ce se întinde, spune-mi, unde se sfârșește ?
 Cine poate să țe'o spue ? Cel ce în cer locuește.

Omule măreț și mândru, ce putere te ajută
 A gândi că pentru tine lumea toată îi făcută ?
 Aū doar Dumnezeu muncit'aū numai ca să te hrănească,
 Să te 'nbrace, să te poarte și să te cocoloșească ?
 Spre astempărarea foamei, mâna care pe câmpie

Îngrașă cirezii și turme, de n'ar da cu dărnicie
Și lor hrană ca și ție, apoi atâta verdeață
Pentru cine o revarsă pe a pământului față?
Aă doar numai pentru tine, prin concert plin de dulceață,
Jalnica privighitoare cântă seara, dimineață?
Ea plecată la pornirea focului ce o cuprinde,
Hăulește o plăcere ce dragostea îi aprinde.

Aă doar fugariul vestitul ce glasul tău îl supune
Și merge cu fudulie supt frăul ce mâna-i pune,
Nu simte a lui podoabe ce firea îi are date?
Și mândria de pe réhturi cu tine aă n'o împarte?

Ș'apoi spune-mi, pentru tine atâtea miil de sėmințe
Cuprind cu a lor rodire a cėmpiilor ființă?
Dar paserea, decăt tine cu multă vreme 'nainte,
Din acele comori gustă ce Dumnezeu le trimite.
Spune-mi, pentru tine numai, în timpul de bogății,
Razele cele din soare coc a țarinei cėmpii?
Făr' a-ți zice că tu însuși, pentru buna cunoștință,
Boului ce ostenește prevezii a sa trebuință,
Dar zidiri altele cãte la voea ta nesupuse,
Care defăimându-ți jugul petrec în pustii ascunse,
Fără muncă, osteneală, ca niște stăpănitore,
Nici te 'ntreabă când mănăncă rodul tău cel din sudoare.

Maica fire, îngrijită pentru a lor trebuință,
Între fiil sėi împarte dragoste, milă, voință.

Vezi cel împėrat puternic că se apėră cu blana
Ce ursului aă dat firea de învėlitoare earna,
În vreme ce el găndește că pentru dėnsul sũnt toate,
Și că el îi iubit singur de înalta bunătate.

„Vezi omul câtă silință pune ca să mă slujească!“
 „Zice, mărșav dobitocul pus de om să se hrănească,
 „Omul pentru mine numai“ .. ca un dobitoc nu știe
 Că omul l-a pus pe hrană, ca lui hrană el să fie.

Acum pentru om ce judeci? Este oare mai cuminte,
 Și 'ntr'asemine greșală nu pică cu cele vite?
 Când pentru dăns socotește toate câte sînt supt stele,
 Și nu vede că în totul îi supus cu alte cele?.. ⁴⁶⁾

La zidiri fără de minte ceriul din milostivire
 A da n'aș voi de moarte nici știință, nici simțire.
 Adevăr că omul știe a fi născut ca să moară, ⁴⁷⁾
 Însă când îmi pomenește această pricin' amară,
 De-o viitorime dulce inima sa stăpănită,
 Unește nădejdea bună cu ideea cea cumplită.
 Și fiind-că neștiința îi ascunde ziua 'n care
 Moartea are să-l răpească dintre cele cu suflare,
 Acel îngrozitoriu lucru mai puțin cumplit se pare,
 Și nevăzut mai se face într'atâta depărtare...
 Însa cu noi de avalma, ager făr'a se ascunde,
 Tot s'apropie și vine făr' a ști cum și pe unde.
 Minune, care vestește a ceriului îngrijire,
 Căci fără dănsa, vai nouă! omul, minteoasa zidire,
 Văzând că a sale pasuri îl tot împing cătră moarte,
 Putut-ar fi să mai răbde spaîma unei așa soarte?
 A Dumnezeului care pe zidiri preziduește
 (Fie că singur instințul său mintea povățuește)
 Grija cea nemărginită de-a împărți potrivite
 Darurile ce le-ar face mai întregi, mai fericite,
 Le-aș dat înadins o vrere, o plecare mai cu samă,

Carele pe nesimțite la fericire la chiamă, ⁴⁸⁾
 Și le mână totdeauna către soarta lor menită,
 Fie ori prin cugetare, sau pe-o cale negândită.

Dacă prin ajutorința unei mâni miluitoare
 În instinct tot dobitocul dascăl neînșelat are,
 Ce-i trebuie mai mult altă? Sau c'ar fi a ta voință
 Și la asta să-ți bagî nasul și să-i dai tu cunoștință?
 Dar mintea ta îi o slugă, care multe de și știe,
 Însă fiind cu răceală, leneșă, în nătăngie,
 Trebuie ades chemată în ori-ce nevoie nouă
 Pentru a-i deștepta lenea la vre un ajutor nouă. ⁴⁹⁾
 Ear instinctul nu 'ncetează, dă de veste și silește,
 Și nici așteaptă chemarea... căci îi bold de nu lipsește,
 Nici rămâne, nici adoarme, nici face greș vreodată;
 Iar mintea nu ne slujește de cât numai câte-odată.

Instinctul nici că gândește, ce harnic și cu credință
 Merge drept către sfârșitul dat de înalta ființă; ⁵⁰⁾
 Ear de sfârșitul acesta mintea vrënd se depărtează,
 De-aceea și poronci calcă și împotrivă cutează. ⁵¹⁾

Deci dar îndeșert te lauzi, omule, cu a ta minte,
 Căci instinctul nu se 'nșală, și îi trece înainte.

Între-aceste două daruri, vezi cătă-i deosebirea,
 Dumnezeu mână pe unul, pe celalalt omenirea.

Făr' a înșela vr'odată, ce lumină de minune,
 Învăță pe dobitoace a-și alege lor pășciune?
 A-și cunoaște doftoria? otrava a nu atinge?
 A-și preface locuința până încă a nu ninge?
 A prooroci furtuna, ghețul, arșița și ploae?
 A se 'npoțrivi la valuri tulburate de pohaie? ⁵²⁾

A-și face cu gloata toate lăcuinți întemeete,
 Pentru a trăi în pace în locuri ne-apropiate?
 Fără linii și compasuri, paingului cine spune
 Cu meșteșug să întindă o mreją de-atâte strune?
 Acel inginer Muavru, ⁵³⁾ prin știință și chiteală,
 Poate face niscai planuri mai cu bună rânduială?
 Cine spune în toți anii înțeleptelor cucoare
 A se muta după vreme dintr'o țară 'n altă țară?
 Cine le menește ziua în care se înturlucă,
 De hotăresc ele ceasul și de venit și de ducă?

De la înalta voință dar au priimit zidirea,
 Nu în silă, ci în voe, să-și câștige fericirea;
 Însă fericirea 'n totul fiind scoposul cel mare,
 Ce Dumnezeu vrea a face în obșteasca sa lucrare,
 La nevoile în parte concursul unor altora
 Alcătuește izvorul fericirii tuturorora.
 Acest nod leagă 'ntre ele zidirile lumii toate,
 Ce aici spre lăcuință de Dumnezeu sunt lăsate. ⁵⁴⁾

Firea întru ele naște prin a 'mmulțirii plecare
 Dorința de vietate ce ține pe lume 'n stare.
 Plecarea este obștească: om, dobitoc și jivină,
 Ce trăesc prin aer, ape, pe uscături și prin tină,
 Început fac prin pornire de-o înfocare firească
 Care în curând câștigă imbrătoșare obștească.

O parte dar pentru alta de o potrivă aprinsă,
 Între doi o legătură se face cu totul strinsă,
 Din care apoi se naște o al treile iubire,
 Ce este acea din sânge, de copii, de moștenire. ⁵⁵⁾

Paseri, dobitoace toate de acest libov pornite,
Cătră zămisliri și creșteri se ved din fire silite.
Maica, la puî cată hrană, ear tatul lor, ca maî mare,
Îea asupră-și grija pazei și acea de apărare; ⁵⁶⁾
Apoi îndată ce vremea le dă căzuta putere,
Și unî fug, alții sboară, doriți de împrăștiere,
Instinctul atunci stinchește, și nici mamă și nici tată
Nu își mai cunosc în urmă familia 'nstrăinată;
Căci îndată ce la dênșii grija nu mai trebuiește
Toată legătura firei dintre dênșii contenește.

Dar însă la bieții oameni, slăbăciune, nevoi rele,
Pruncia îndelungată și bătrânețele grele,
Împărtășiri între dênșii și felluri de trebuință,
Cer și grija mai delungă, și sprijin mai cu silință.
Acele griji înmulțite între ei sporesc simțire,
Și așa unul cu altul se leagă cu osebite.
Mintea, vremea și ispita neconținut ne arată
A strînge încă mai tare acea dragoste 'ncheată.
Dacă pe de-o parte rēul a ne trage se silește,
Pe de alta earăși mintea la bine ne hotărește.
Gândul cel de folosință ajutat de 'nțelepciune,
Din patimi știe să nască faptele cele mai bune.
Din trebuinți împlinite vine buna cunoștință
Lângă dragostea firească s'anine binevoință.

Acele simțiri dufoase, în adânc de inimă scrise,
Și părinții și copiii lăntuindu-le aprinse,
Făcu pe acești din urmă să îee obicînuință,
(Când pre cei întâi ajunge vērsta cea din neputință)
Să le dee ajutoriul cu aceeași dărnicie

Ce și lor le-aū dat părinții păn' după copilărie,
Atunci ne-adusem aminte de a vârstei pribegire,
Și întru viitorime mănând a noastră privire,
Dădu tatului copilul rodirile bunătăței
Ce și el așteaptă earășî cătră sfârșitul vieței.⁵⁷⁾
Așa dar, îndatorirea, când dată și când luată,
Între oameni se făcură legătură ferecată.⁵⁸⁾
Ear apoi pin toat' această fellurime încurcată,
Făcu să easă un bine revărsat în lumea toată.⁵⁹⁾

Putut'ai crede că omul eșit din mănule firei,
Umbla fără nici o samă, fără frēul chibzuirii ?
Dumnezeū, într'acea stare, din nespūsă miluire,
Da inimei lui năstavuri și minței povēțuire.
Era iubirea de sine, însă fiind liniștită,
La binele tuturoră nu se vedea resvrătită ;
Căci științi și meșteșuguri, ce-s de mândrie aflate,
Nefind atunci în lume, ci a firei legi curate,
Cu dobitoacele omul, în petrecere unită,
Pe verdeață și la umbră, trăia viață ne'ngrijită ;
Nu-și băga mână în sânge pentru vre o apărare,
Său pentru ca să-și câștigue hrană și învălitoare.
Pământul da de la sine, fără muncă și lucrare,
Tuturor deopotrivă și adăpost și mănecare ;
Prin păduri spre proslăvire bunătăților înalte,
Dobitoacele și omul se vedeaū împreunate ;
Acele păduri, drept capiști, cu jertfe de sāngerare,
Nu dogoria nici odată cinstita lor închinare.
Aurul ferit de oameni într'a pământului mațē,

Strălucind nu era încă pe-a oltariurilor față.
Cel mai prost și mai nemăndru om fără de fățarie,
Era preot, și în faptă își trăgea cucernicie.
Dumnezeu cărmuia toate ca un împărat a toate
Și revêrsa preste toate a sale bunătăți toate.
Ear omul asupra firei revêrsa cu stăpânire
Numai buna rânduială, ear nu cele de peire.
O, cât el cu osebite și la gust și la plecare,
S'aũ prefăcut ticălosul din cea dintâi a sa stare!
Căci acum împle de groază aer, pământ, mări și ape,
Încât nu se mai stăvește jivină de dâns aproape;
El singur, lor ucigașul, tot el le și mistuește,
Căci rușinea și muștrarea obrazul nu-l mai roșește.
S'aũ făcut la glasul firei surd și fără de simțire,
Încât nu-l mai oțerește sânge, moarte și peire;
Cătră dobitoace aprig, omul e vrăjmaș anume.
Pierzând nevinovăția, omul pierdu tot în lume.
Așa dar, spre respătire la a lui neomenire,
Aũ sosit lucsul nebunul cu cruda sa tirănie,⁶⁰⁾
Pe friguri, dureri, lungoare, pe cîuma ce nu se stânge,
Le-aũ născut și dat în pizmă a dobitoacelor sânge.
Această streină zamă cu iuțime 'nveninată,
Aũ vărit în a lui patimii o aprindere turbată,⁶¹⁾
Încât cu trup și cu suflet într'a poznelor cumpline,
Omului s'aũ făcut omul vrăjmașul cel de peire.

Atunci dar întru mânia cu un glas de trăsnet iute
Zise omului natura: „Du-te, ticăloase, du-te,
„De la mărșăva jivină să te 'mprumuți cu știința
„Ce îți cere slăbăciunea, ce îți cere trebuința;

„Mergi prin pustiturii nemernic, paserile să te 'nvețe
 „Care sînt poamele dulce, care sînt cele mistrețe;
 „Iea sama pe cîmp mișcarea zidirilor cu suflare,
 „Și de la dîensele află buruenii lecuitoare;
 „De voești a fi afară de a vremilor schimbare,
 „De la știubeiul albinei iea model și așezare;
 „Cărțița să-ți dee proba aratului în câmpie,
 „Și viermele de matasă dascal la țesut să-ți fie;
 „Vezi tu peștele *notilus* ⁶²⁾, fără văslă și busolă,
 „Pe a mărilor noianurii luntrîrind a sa gondolă? ⁶³⁾
 „El te-a învăța pe ape depărtate de la maluri,
 „Cum să te ajuți de vînturii, cum să biruești pe valuri.

„Ici cu regulii neschimbate și foarte meșteșugoase,
 „Dobitoace scurmătoare își sapă pe 'n pămînt case,
 „Colo spînzură în aer pe copaci, clătinațoare,
 „Cuiburii, cu totul ferite de a vremilor mustrare.
 „A întrunirii lor forme fel de fel închipuite
 „Pururea le vei cunoaște cu soarta lor potrivite,
 „Și-ți vor arăta odată, dar tîrziu peste gîndire,
 „Între crai și 'ntre noroade care legii dau fericire.

„Tu privești în furnicarurii înțeleapta republică,
 „Și în stupul cu albine stăpînirea monarșică;
 „Alătorează-le duhul și chipul de cărmuire,
 „Și-îi vedea că, pentru public, una, purure 'n clătire,
 „Pre ai săi îmbogățindu-î, însăși ea se 'nbogățește,
 „Și că prin nerîndueală rîndueală săvârșește; ⁶⁴⁾
 „Ear alta, măcar supusă la a unuia voință,

„Este slobodă și 'n pace despre ori-ce nepriință,
 „Și că foarte mulțămită de-a trăi într'o păstrare
 „Gustă 'n ticnă avuția de hărniciea cea mare,
 „Și că-ți dă idee ție de pravilă nestrămutate
 „Ce păstrează în iveală a dreptăților scări toate,
 „Pravilă, care aș a firei respectuită pecete
 „Și care de ceruri fuse nestrămutat încheete. ⁶⁵⁾
 „A ta vânturoasă minte, pentru omeneasca stare,
 „În zadar va da tot pravilă supuse la răsturnare,
 „Și asupra vicleniei va înarma pe dreptate;
 „Căci ea va fi totdeauna subț biciul de răutate,
 „Și ca o jertvă de pravilă și de toată apărarea,
 „Va căde pururea slabul subț bogatul cel în stare.
 „Mergi însă, omule, du-te tot cu legi prefăcătoare,
 „Mergi de supune la jugu-ți ori ce este cu suflare;
 „Și acel mai cu chiteală tragă pe toți cătră densusul,
 „Supue-ți la a lui voe, cărmuindu-ți cu deadinsul;
 „Și știind să le 'ndulcească a sălbătăciei stare
 „Prin felțuri de meșteșuguri bune și folositoare,
 „Facă-se prin vrednicie și tragere de iubire,
 „Chiar ca un crai de puternic și cuprins de proslăvire.“

Prin aceste grațuri, firea stărni toată măestriea,
 Și a omului sêlbatic îmblânzi nimerniciea.

De pe loc se văzu 'n lume urzindu-se colibi, sate,
 Cu adunare de oameni și popoare înjghebate.
 Folosința întrunirei dând o nouă viețuire,
 Cătră alt norod de-aproape slujă de închipuire;
 Și așa unul cu altul din zi în zi în sporire,
 Făcu legături de-avalma cu pace saă gălcevere.

Pășit'aũ vr'unu 'nainte cu niscava! folosință?—
Saũ soarele arătat'aũ vre un loc mai cu priință?
Saũ părăele cu ape vëzură-se că udează
Vr'un loc mai cu 'ndestulare ce vitele pășunează?—
Fieși-carele îndată îndulciți de așa nadă,
Asupra țerei vecine se porni a face pradă.
Mintea însă mai cu vreme vederea le deschiseră
Și aceste crude fapte din suflet le depărtară.
Acea ce vrea să ție printr'a armelor pornire,
Făcu să o dobândească printr'un fel de invoice;
A negustoriei pacinici singura ajutorință,
Le deschiseră canalul la cele ce-avu dorință.

Aceste dar împlinite, pacea fu neapărată,
Și tot omul cu vecinul se 'ntovărăși îndată;
Încât dragostea și rîvna se revărsară obștește
În veacul acel de aur ce lumea îl pomenește,
În care vorovind omul fără meșteșug, prostește,
Își descopere pe față ce simte și ce gîndește.

Într'acea vreme de ticnă unita prietenie
Era pentru a lor inimî mulțămirea cea mai vie.

Sate, orașe și staturî acest fel se începură:
Omul, ca un stăpân lui-și și slobod peste măsură,
N'avea nici o cunoștință de cea juguluire,
Care dedea unui singur puterea de stăpînire.
Dar curënd, acea putere ajungënd trebuincioasă,
Zis'aũ:—Tată fie Domnul! Și cu inimă miloasă
Vre un om, milos și darnic, grijăliv și voinic tare—
Care făcea fericirea în a publicului stare,
Și care, cu darurî bune și cu dragoste curată,

Era obștiei mirare și tuturor ca un tată, —
Acela fuse cărmăciul și de pravili dătătorul,
Acela lor și stăpănul și binesfătătorul.

Păn' la părădnica vreme și de necaz omenirei,
Era craiū tot patriarhul, și legei, și stăpânirei;
Ca un părinte al țării, supușii lui cu blândețe,
După Dumnezeu pe dănsul îl avea ca să-î învețe;
Ochiul lui le era pravil, gura lui proorocie,
A lui voinți nici odată nu 'ntimpina silnicie;
Căci binelui generalnic fiind hojma lucrătorul,
Și pământul tuturora deopotrivă hrănitorul,
Le dădură meșteșuguri și-î învăță să pogoare
Focul, aerul și apa la a mânărilor lucrare;
Făcu să cază din aer paserile sburătoare
Și să undească pe pește din holburile de mare;
Ș'apoī dup'o vreme multă de-o viață strădănită,
Când muri și își sfârșiră soarta sa cea strălucită,
Acel om ce ca un ânger se cinsti cât fu în viață,
Ca un muritorū în lacrimi răposă pe a lor braț.

Ei rîvnitori să-î păstreze chipul pururea cu viii,
De dorință iscodiră meșteșugul zugrăvii. ⁶⁶⁾

Drept pomenire urmașii acelor crai ce murise
Care după moștenire asupra-le 'mpărățise,
De povestea între dănsii vre un lăudat mai tare,
Cu oarbă cucernicie îi slobozia închinare. ⁶⁷⁾

Mintea însă mai pe urmă făcându-i să înțeleagă
Că început toate cele aū trebuit ca să aibă:
Acest pont ne îndoelnic în veacuri drept pomenire,

Au făcut să osebească pe ziditor de zidire.
 Dar un ziditor ce n'are cu nimic asemănare,
 Gonește pân' și ideea de altul mai mic sau mare.⁶⁸⁾

Până când duhul minciunei, protivnic la cunoștință,
 Nu călcă pe adevărul acestei nalte științe,
 Omul se 'ndulcia de hazul ce cerul îi dăruisă,
 Și nu găsea nici odată cursă pentru dăns întinsă.
 Departe de 'nchipuirea unui stăpân cu asprime,
 El pre Dumnezeu chiar tată socotia întru prostime;
 A sale datorii numai le avea drept trebuință,
 Și prin dragoste curată îi vestea a lui credință.
 Dreptul numai ce din fire era drept fără prihană,
 Și omul mănat de dănsul viețuia fără dojană;
 De înalt stăpânul lumii n'avea grijă de mustrare,
 Căci nu cunoștea într'ănsul decât vârf de îndurare.

Tot pe-un păj era atunce și politică și lege;
 Căci pe un prințip legate, nu putea să se deslege,⁶⁹⁾
 Amândouă având pravăț de-a ține întru unire
 Dragostea dumnezească cu acea de omenire.

Ce varvar oare în lume, cătră suflete robite,
 Cătră noroade cuprinse de chinuri rele, cumplite,
 Au dat vestea cea mai crudă și pe dos de-a firei stare:
 Că toate 'n lume-s făcute pentru singur oare-care?

O amarnică știință! o ecsepție de ură,
 La cele mai limpezî ponturi a legii de pe natură!
 Tu răstorni o lume toată, faci din oameni cruzi soldați,
 Clocești și scoți puî de tirani și dogorești împărați;
 Căci din turbăcune oarbă cu lăcomiea unită,

Și din vrajbă, tirănia chiar ca o cîmă eșită,
 În curënd spre întărirea împărățiilor sale
 Cu superstiția neagră, sosiră, puse la cale,
 Unelti cruda aceasta ; o rivnă fanaticască
 Se 'ntinse cu gudăria supt vălfa despoticească,
 Înălță făr' de rușine drept dumnezei toți joimiri
 Și jugului pre oameni în noroiful rătăcirii ;
 De năluciri și de vidme mintea le painjiniră,
 Și pre Dumnezeu în Idoli cu mănule lor cîopliă. . .
 Și-i făcură pe plăcere slabi, mănioși, nestatornici,
 Trufași, ghiftuiți de patimi, când puternici, când nevolnici ;
 Ei născociți chiar de tirani și 'njugați la răutate,
 Firește le fu tovarăși la mărșăviile toate. ⁷⁰⁾

Hotra iubire de sine a răpi aū voit toate,
 Și, ca o mehenge mare, și la strîmb și la dreptate,
 Aū dat la a ei tovarăși legi de samovolnicie,
 Și ș'aū făcut dreptăți ei-și după a sa fantasie ;
 Averi, desfătări și cinste, la dēnsa le trase toate,
 Și, numai căci îi plăcură, crezu a-i fi și iertate. ⁷¹⁾
 - : Însă tot ea dinpotrivă, este cea dintăi pricină
 La stavila ce îi pune politiceasca lumină ;
 Căci lucrurile spre care ea aleargă cu iuțeală,
 Plăcute fiind și lumii cu asemine porneală,
 Între miil de miil de oameni avēnd a fi împărțite,
 De sine ieū greutate întru a fi dobândite.
 Aū doar lacrimi, rugăminte, ori mănne nebunească,
 Ca să câștig tot la mine aū putut să isbāndească ?
 N'aū putut ; și dar sosiră vinovata dibăcie
 Ca să iee averi, cinste, prin chipuri de viclenie.

Atuncea mintea, spre paza împrejurărilor mele,
Vru să plec gâtul la pravilă și la alte forme grele.
Și fiind că interesul de la nimene nu pîere,
Toți căutaă să păstreze cele ce aă cu plăcere;
Și așa, vrëndu-și folosul care pe toți ne supune,
Însuși cel mari și puternici fu siliți la fapte bune:
A cărmui cu blăndețe, ear nu aspru cu cruzime,
A strîmtori lăcomia ce are orî ce mărime;
Încăt vëzum cum preface biata iubire de sine
Pe acel particularnic în acel de obște bine.

Însfârșit eșind vëzurăm oamenî mari cu istețime,
Filosofi, poeți și ritorî înțelepți cu adăncime.

NOTE

1a

Alcătuirii și Tălmăcirii.

ALCĂTUIRI.

Scrisoarea către Zulniea, versul 15, pagina 101:

Adevărul este că tocmai pe o așa fulgerare și cu trăsnet vreme, sub un fag unde ne dosisem, s'aū dat și luat parolele.

Scrisoarea către Zulniea, versul 13, pagina 103:

La Singera în Basarabia, pe dealuri și prin dumbrăvi.

Jaloba mea, versul 12, pagina 120:

Este o idee prea mângăetoare pentru oameni, că adecă, sufletul să ducă pe ceea lume pomenirea tuturor clătirilor ce aū avut în lumea aceasta, atingătoare de fapte bune. Cu acest cuvânt simțirea prieteșugului urmează a fi dusă și păstrată până într'acel loc.

Slănicul (după 26 ani), versul 7, pagina 210:

La 1819. „*Din prieteșug amorău*”.

1847 Iunie, versul 3, pagina 220:

Zulnie am dat nume soției mele *Smărăndiței* prin stihuri.

1847 Iunie, versul 5, pagina 220:

Prin legăuita cununie.

Borsecul din Transilvania, versul 9, pagina 222:

Este obștește știut și înscris tipărit nemțește, că un cio-ban ce-și avea oile în Basarabia, de demult, întemplantu-se a

se bolnăvi de curgere de sânge pe gură, și viind bolnav cătră țara sa, aș căzut la acest izvor, și bénd apă o zi și o noapte și vèzènd că se folosește, aș stătut pân' s'aș izbăvit.

Borsecul din Transilvania, versul 11, pagina 222:

Pe Lazar aș înviet Hristos; Lazar este și numele boerîului ungar care de 30 anî vizitarisește acest izvor, precum însuși mî-aș spus; și cum s'aș *tēplat* de s'aș tāmăduit de boala ce avea, aș făcut biserică, casă și alte încăperi pentru bolnavi.

TĂLMĂCIRI.

4

1) Aceasta este atracția în minte venită marelui Nefton, adică: o atârănare ce aș trupurile cerești unul cătră altul prin tragere, și care le ține oare-cum spânzurate.

2) Iupiter aș fost Dumnezeu elinilor, apoi s'aș dat numele și uneia din cele șapte planete; ear sateliți se zic mai mici planetele ce âmbăă împrejurul altelei mari, de pe cuvântul dorifori, adică păzitorii împrejurul împăraților.

3) Spre pildă, dacă nu ar fi moarte și pericijune, oamenii și dobitoacele mai încăpe-o-ar pe lume? și între oameni viața, sănătatea, bogăția, avere-ar vre un preț, fără moarte, fără boale, fără sărăcie?

4) Când cineva nu vede a unui palat decât o fereastră, saș un ochiș a trupului omenesc, poate judeca de este potrivită saș nepotrivit la mărimea totului?

5) La Eghiptet bou, Apis numit, se slăvia ca un Dumnezeu.

6) La aceasta având omul oare-care osebite dintre dobitoace, pentru că el știe că are a muri și că boalele adese adaog slăbiciune, ș. c. l., aș luat în partea sa de la Dumnezeu pe nădejde, care îi lungeste încredințarea, lucră ce dobitoacele nu aș, pentru că nici știș că aș să moară.

7) Toate aceste zisuri despre indianul necunoscătorș luminărei creștinești și prost așa precum aș eșit din mânil firei, dovedesc

pregătirea omului pentru o altă viață, către care îl mână nădejdea și dorința ce are în ființa lui înăscută.

⁸⁾ Nespuse și cumplite sînt poznele făcute de ispaniolii în aflarea Americii, și toate făcute cu crucea în mână, dar cu spurcăciunea în suflet.

⁹⁾ Este știut lucru între anatomisti că sprinteneala la dobitoace scade sau sporește pe măsura vîrtutei sau a slăbiciunii; spre pildă, paserile zburătoare sînt mai slabe decît cele mergătoare, și pescărima mai slabă decît zburătoarele.

¹⁰⁾ Instinct se numește firea tuturor dobitoacelor afară de om, și este acea tainică iscusință ce au de la ziditorii, întru a se păzi, a se feri de rău, a se dosi, a-și cunoaște și alege ierburile hrănitoare; înfârșit, ceea ce omul face cu minte, dobitocul face din instinct, cu deosebirea că mintea este slobodă, ear instinctul nu.

¹¹⁾ Negreșit că dacă zidirile toate ar ave asemenea stare de daruri și instinct de putere și chiteală, ar fi o necurmată războire între dînele; spre pildă, boul nu s'ar supune omului, oaea lupului, și alt. și alt.

¹²⁾ Nu este de tăgăduit că înțelepciune s'au dat omului cu care acopere slăbiciunea și cu care își găsește chipuri înpotriva aripilor paserilor, a vîrtutei taurilor, ș. c. l.; ear dobitoacelor în loc de înțelepciune s'au dat zburatul, sprinteneala, auz peste măsură, vederi ș. c. l., ș. c. l.

¹³⁾ Dină este țarcălamul ce închipuește împrejurul învîrtirii sale orî-ce lucru se învîrtește, precum praștie, din care țarcălam nu poate eși. Așa dar toate trupurile ce alcătuesc lumea, avînd a lor mișcare, au a lor dine împrejur, unele mai mari și altele mai mici.

¹⁴⁾ Macar că destul luminează zisele aceste tălcul lor, dar a arăta am socotit că Pop, vrînd a dovedi cît este de greșit omul cînd se arată nemulțămînt întru tînguirile sale că nu are destulă săvîrșire, voește a-î deschide ochii ca să vază și să înțeleagă, că starea sa cea firească și de Dumuezeu lui dată, este tocma atît pe cît i s'au convenit și trebuit. Cît pentru starea lui cea mora-

licească, fiind-că el lui-și ș'aă făcut'o, el lui-și trebuie să-și impute.

15) Nu că doar Dumnezeu este vărit în toate ființele, ci puterea lui cea lucrătoare dându-le înființarea, le-aă umplut de firea vieșuitoare, gânditoare, iubitoare de sinși și de altele, ș. a. ș. a.

16) Toată această față lămurește, căt Pop aă fost pătruns de mărimea dumnezească și căt cunoștea necunoștința omului la atâte bunătăți.

17) Pop prin această îndemnare nu înțelege că doar și fără fapte rugăciunile folosesc, pentru că se va vedē în urmă, cum lămurește că nici măcar fericit nu poate fi omul fără faptă bună.

18) Nu trebuie să înțelegem întēmplările aceste zilnice ale omului, precum: când se înecă, se impușcă, se pradă și altele, ci cele generale, precum spre pildă: secetele, rēsboaele mari, epidemiile și altele.

19) Mē măbnesc, spre pildă, că am pierdut toți copiii; dar căți oare în lume și într'acel ceas și zi asemenea pățimesc! Dacă dar nu ar fi așa, ar trebui să nu fie moarte, și nemurind nimine, eată o nerândueală, că n'ar mai încăpe lume pe pământ.

20) Acest stih talmăcește curat pre cel de sus de dēnsul, pentru tânguirea omului; pentru că, în adevēr, luând omul sama bine vede că este chiar așa.

21) Este dovedit și aflat lucru de oameni, că poliriile, adecă, tragerile mărilor pe alocuri, și earăși întoarcere, precum la Veneția, se pricinuește de mișcările lunei, pe semne gramădind și apoi slobozind aerul. Eată dar că mișcările lunei aă înrînrire asupra vēzduhului nostru.

22) Astronomii, mai ales Nefton, aă mēsurat prin affare de socoteli, călătorica planetelor; pentru aceea le și propoveduesc ă rindăiele, când și la ce vreme, și unde aă a fi vēzute.

23) Platon, filosof elin, (cărui poreclire grecească îi zice *θεϊος* Platon, adecă dumnezeescul Platon) în păganătatea sa, aă cunoscut că trebuie să fie ființa dumnezească o ființă mai presus de toate ceriurile.

24) Nefton, astronomul și mihanicul cel mai mare, ce aș aflat cele mai tainice ascunsuri în astronomie și trupurile cerești, su-puindu-le la socotelii și măsurii.

25) În ῥιθρυχι̃ saũ moral, două lucruri sũnt principiile prin care se poartã omul: una binele ce-și dorește, și alta rãul de care fuge pururea; aceste vin din iubire de sine saũ alcãtuesc pe iu-bire de sine, ear mintea stã pe o cumpãnã ce nu lasã sã inca-lece una pe alta.

26) Este adevãrũ cã toate mișcãrile noastre, fie bune, fie rele, intru doriuțã de folosințã le lãcomește iubirea de sine; spre pildã, dorul imbogãțirei ne sfetește o folosiuțã cãtrã iubirea de sine fie prin ori-ce mijloace; ear mintea, stãnd și cumpãnind, zice cã nu folosesc averile prin rãpire cãștigate.

27) Aceste zise de se și par oare-cum deșenate, pentru cã mintea este aceea ce tot gãndește la cele în viitorime, însă se descopere cã tot iubirea de sine ne mãnã cãtrã viitorul bine. Ce mai mult decãt dorința vieții dorim? și ea ne vine pentru cã iubim a fi bine și în altã viațã, deosebirea stãnd numai cã unele din pravile a iubirei de sine privesc cu greșila cãtrã amãgitul bine, ear altele cãtrã amãgitul rãu.

28) Iubirea de sine pornitã cu rãpire asupra lucrurilor ce-și inchipuește de bune, gãsește intimpinare din partea minței care stã și judecã. Spre pildã, dorința de a cãștiga și a înmulți, mintea o oprește gãndind la perderile ce poate intimpina.

29) Pe lângã judecata minței care oare-cum oprește pornirea iubirei de sine, mai este și obicĩnuința care vine din chipul creș-terei saũ a educației; este încă și vërsta ce aduce feliurimea ispi-tirilor și a valurilor lumei.

30) Pop aice hulește pe filosofii aceia cãrți nu fac decãt a in-vãța prin cuvânt fãrã a da dovezi fãptelnice, și așa în loc sã lumineze pre oameni îi intunecã mai rãu.

31) Ear el voește ca cele ce va zice sã le și dovedeascã, pre cãt sã le înțeleagã oamenii cã sũnt așa, cunoscẽndu-le de siueși intocmai inființate precum din cele urmãtoare se vedește.

⁸²⁾ Stoicoșii era filosofii greci care avea sistemă de faptă bună în nesimțirea răbdărei și a lipsirei de tot felul de desfătări și haz a lumii, precum dinpotrivă cu totul cinstitori de truflu era alții ce se numia Epicurei.

⁸³⁾ Este lucru dovedit că patimile acele ce firea adâncat samănă în om, nu numai că mintea și judecata ei nu le poate birui, ci încă mintea însuși le dă aripi și le zboară mai sus; spre pildă, ambiția lui Napoleon, îndărăpnicia lui Carol al 12, stăruela hotoritoare a lui Petru cel Mare, bunătatea lui Tit, nepărținirea lui Brutus, și altele.

⁸⁴⁾ Mințile iroilor care hojma calcă țări și pradă orașe, prin vătărări de sânge și alte ticăloșii, trudindu-se întru aceste fapte răutăcioase, nume câștigă de niște ghenii, și acei veteji se slăvesc de faptele lor cele lăudate, pentru că știu a prăda și robi țări, noroad: apoi eată minte!

⁸⁵⁾ Pop dovedind că mintea numai cât poate abate pe om, ear nu să-î stărpească patimile, dovedește și curat vedește, că numai darul de sus stărpește în pustnic toate patimile pericioase, adevă când ajunge omul în răpirea aceea care îl rădică oare-cum de pe pământ.

⁸⁶⁾ Jucăușul de cărți, biruitorii iroii, îndărăpnicii, și supt alte firii pătimașii, dovedesc aceste adevăruri, cum fiește-care dintre dênșii socotește că cu mintea face ceea ce face, și însuși a vitejilor minte arată și dovedește aceasta.

⁸⁷⁾ Prin toate aceste zise, Pop dovedește că patimile la om slujesc precum la fapte rele așa și la fapte bune; de multe ori scumpetea ne oprește de la stricătioase răsipiri, lenea de la alergarea năravurilor, trândăviea de la zburdăciunea ce se câștigă cu goana, ear apoi rușinea și mândria de la multe rele mici și mari ne oprește.

⁸⁸⁾ Pop prin aceste însemnează că aceeași faptă bună la mai mulți pornește din așa osebite pricini și gânduri, precum și fapta rea, încât nu poate cineva pricepe unde una stă și cealaltă începe, căci e adevăr vedit în mulți oameni atâte fapte bune și atâte rele, încât este de mierat, cum una pe alta se încap.

39) Pop voește a dovedi precum că și patimile la om sînt date pentru a lui fericire și petrecere bună, dar apoi cum și încît? va desvêli pe urmă.

40) Pilda aceasta de asemênare este pentru a arăta, cum adecă, de unde era întuneric și nimică, cum se iviră lumină, precum se vede pe pămênt fără de veste, când se aprinde o comoară.

41) Atomon, cuvênt elinesc, se zice pentru tot felul de zidire mare și mică rêsufliătoare; jivini, pește, dobitoace, oameni, sînt toate atome, la care se vede că un lucru nevêzut; nepipăit este care le leagă, le întrunește; și acest lucru este aceea ce numim dragostele, care dacă ar fi lipsit, cum s'ar fi mai prăsit fințele una dintr'alta?

42) Principiul este acel lucru din care se începe saŭ se închiagă tot lucrul, precum lemnele, dobitoacele, apa, metaluri ș. a. Principii cunoscute sînt: apa, aerul, țarina, lumina, dar necunoscute, saŭ însuși aceste din care altele se închiagă și se pornesc. Himia în aceste se indeletnicește, dar puțin pășește, căci ori-ce află astăzi de început principiul, mîne găsește, că are altă închegare, și așa Dumnezeu numai poate desfunda această ascunsă taină.

43) Ce este gunoîul care îngrașă pe pămênt decăt buruenile, mistuite prin dobitoace? Și omul, trup eșit din sêmênță, ce este decăt o eșire din mîncările ce tatul sêu aŭ mistuit; căci prin tr'ênsa, făcêndu-se și sângele și sêmênța, ese omul din *om*.

44) Toate una pe alta se fac și se prefac.

45) Zidirea cea întăi a fie-căruî lucru este faptă a lui Dumnezeu, ear natura este legea, pravila, pe care le-aŭ dat spre unire, înmulțire și ajutorire una cătră alta.

46) Întru adevêr că omul, și de are covârșire peste alte dobitoace, dar oare nu este supus la legile totului? Ba încă la multe și mai ticăit decăt dênsele: ce sănătate, spre pildă, are omul pe lăngă a dobitoacelor?

47) Adevêrul că noi știm că avem a muri, dar nu știm în care zi și ceas, nici în care an, și tocmai acest nehotărît soroc ne face de nici știm când murim. Ce jale și țipet nu ar fi fost oare

pentru om, când el ar ști că are a muri de astăzi în cincî zile! Aceasta se vede în unele din patimi că își spună pățimașii ceasul eșirei sufletului; dar oare cu câtă jale și durere!

48) Îndată ce vom lua sama bineșor, ne vom încredința de acest adevăr. Care este pricina de și om și dobitoc fug de acele câte sînt saș socotesc rele? Nimică altă decăt dorința ce are în sine și dobitocul și omul cătră a sa fericire, fie orî cât i s'ar păre a fi.

49) În firea minței este gîndirea, asemăluirea și apoi judecata; aceste se fac cu prelungire și nu îndată; mai adaoge apoi și îndoirea, și veî vedē că instinctul este cu mult mai iutē și mai hotărîtorîu decăt mintea; ear instinctul ce este, s'aũ zis la fila 310 nota 10.

50) Instinctul fiind acea plecare sădită în om pentru ființa sa, nu se abate cu gîndul înlăturî din drumul ce î-aũ croit Dumnezeũ; pentru aceasta și în dobitoace nu se prifacc, ci pururea cătră sfârșitul lui prescris merge.

51) Ear mintea ca una ce este slobodă în alergările sale pe de laturî, ea se și amăgește, înșeală și se înșeală, îndrăznește și se siește, cutează a păși peste ceea ce judecă.

52) Întru adevăr, de minune este să îee sama cineva chipul înpotrivirei în potriva repejuncî saș a valurilor, a paserilor plutoare, pentru că vede cineva că se face chiar după legî și adăncă matematică și mecanică.

53) Muavru, un făcător de planurî vestit.

54) Dumnezeũ privind la a totului ținere, nu este de îdoit ca acele rele ce se vęd în parte, — precum: cufundări, spargerî de vulcanurî, cutremure, — sînt o nestrămutată urmare cătră ținerea totului; ear apoi, mai departe, vom zice că de aũ venit lăcustele într'o țară, aũ lipsit de acolo de unde aũ purces, și de aũ murit copilul meũ, dar aũ rēmas a vecinului; și unî dintre noî trebuia să se ducă, căci apoi n'ar fi avut loc alții.

55) Pop, după ce aũ dezlegat începutul sēmēnat în zidiri pentru iubit, care nu este decăt pentru înmulțirea și ținerea făpturei, apoi acum vine și cătră iubirea aceea de se leagă din sänge. Sub

cuvântul acesta nu trebuie să înțelegem averea, ci moștenirea fi-
reștilor năravuri.

⁵⁶⁾ Aceasta se și vede la paseri sburătoare, la dobitoace, poate
și la cele mai mari jivine, dacă am putea răsbate pân' între ele
și să le putem vedè.

⁵⁷⁾ Nu este de indoit că a omului viețuire avënd mai multe
trebuiți, dobândește și griji mai multe, care griji nasc și aduc
alte osebite legături decât în dobitocie, precum înrudirile, recu-
noștința, mila, și altele.

⁵⁸⁾ Acea a copiilor catră părinți atárnare, așa precum era fi-
rească, ear nu din socotință precum acum, firește au trebuit să
tragă pe a altora cătră dênșii, și așa din om în om au trebuit,
și în starea firei să fie acea atárnare, pe care apoi omul politic
au numit'o datorie a societăței, ear patimile o au schimosit'o urit.

⁵⁹⁾ Binele accl revërsat este că se ține lumea în soțietate.

⁶⁰⁾ Luxul aice se înțelege toate cele câte omul ș'au adaos preste
trebuițele firei.

⁶¹⁾ După toate ispitele și cercările făcute se lămurește, că cărnurile
și sângele ce mâncăm, ne întărită patimile, a cărora întă-
ritare grăbind și iuțind zimberechiul vieții, nu mai poate omul
trăi așa îndelung precum trăia în vremea viețuirii prostatice. Eată
principiul postirilor, pentru a nu fi întăritați, și înțelepciunea in-
cepătorilor vieței pusnice, care prin postire îndelungă viața, po-
toale întăritarea și ține mintea și sufletul în liniștire.

⁶²⁾ Notilus este un pește pe care scriitorul Opian, carte 1.
arată așa că, adecă, el are o scafă în spate, și când voește se dă
cu gașdile în sus, și rămâne scafa în jos pe apă; ear labele le
rădică în sus, cât întinzându-le ca niște vetre de pânză, plutește
pe mări cu chipul acesta în cele mai mari limanuri, porturi, ș. a.

⁶³⁾ Gondola este un fel de caic de călătorii pe apă la Veneția.

⁶⁴⁾ Pop prin inchipuirea furnicariului cu republicele mână tot
la propunerea lui că acele ce vèd oamenii și li se par a fi ne-
rândueli, sânt pricină și urmări de rânduială, și că numai pentru
că omul nu înțelege, de aceea socotește nerânduială.

⁶⁵⁾ Albina osebită de pomenitul furnicar, ea are matcă, carea, ca o împărăteasă, cărmuește și pune la cale adunările ce fac albinele; este dovedit lucru, că fără dânsa albinele bezmetesc și toată lucrarea se strică; deci Pop voește a însemna prin aceasta cărmuirea monarhicească, și că cea întâi idee de monarhie s'au izvodit dintr'o închipuire ca aceasta.

⁶⁶⁾ Pop însemnează cele întâi trebuinți care au început a naște meșteșuguri, praștiea, arcul pentru vânăre, undița, mrejele pentru pescuire; pune apoi și zugrăviea.

⁶⁷⁾ Pop arată pe cât lumea la început era depărtată de cunoștința drăcească.

⁶⁸⁾ Adecă că ideea de a slăvi un singur Dumnezeu, este atât de adevărată, încât nici cei întâi oameni nu au putut avea decât asemenea.

⁶⁹⁾ De ar fi acum politica și legea tot pe un paș și principiu, n'am vedea nici atâtea războaie, nici atâtea strămbătăți, pentru că legea nu suferă nici osebite, nici asupriri asupra aproapelui său.

⁷⁰⁾ Mitologia elinilor ce-și închipuiau pe dumnezeii lor furători de femei, trufași, bătorii de nectar (vin ales de bun), inbuibați de mâncări, curvari, și însfârșit plini de toate greșalele și patimile omenești.

⁷¹⁾ Iubirea de sine, iubitoare de samavolnicii, stăpânește pre om la toate, dar apoi tot ea se oprește de la cele rele. Loke (?) prin aceasta voește să arăte mărimea dumnezească cât au potrivit și cumpănit la om, că tot o patimă să fie și de bine și de rău, ca el să-și aleagă, și apoi după felul alegerei să-și facă și mulțămire, și tot-odată că acele în parte cumpănindu-se cu cele în totul asemenea poște, dorinți, trebuinți, ce iubirea de sine cere, firește se impuținează și slăbește; căci de nu ar fi fost așa, apoi iubirea de sine ar fi făcut pe unii să prăpădească pe alții.

SCRIBERI IN PROSA.

Scrisoare către Ioan Sturza Voevod.

—4—

Milostive și mult luminate Doamne să fie Măria Domniei tale sănătos.

Acesta este titlul ce supușii și credincioșii strămoșii noștri da cu un vac mai înainte domnilor acelor plini de frica lui Dumnezeu, acelor iubitori de dreptate, viteji iroi a neamului moldovenesc. Dorit aș fi din tot sufletul ca înălțimea ta (prin carele Dumnezeu a binevoit a se înnoi dreptățile unui norod ce de atăta vreme zace și suspină supt cumplirea streinilor împilători), să înoești titlul și să adeverezi prin faptă că ești adevărat urmaș acelor aleși bărbați ce pământul a putut mistui dar

menirea din vac în vac mână și propovăduște cu nemurire. Dorit aș fi încă ca toți Moldovenii simțind această mare și minunată înnoire a dreptăților, să o socotească ca un jertfelnic la care fiștecare sprijinind mintea și gândul său cu cucernicie să ducă prinosuri ale lor putincioase îndemnări, pentru ca diutr'atâte și atâte ajutorinți, ca din mii de răsadnițe să înflorească împrejurul scaunului Domnesc înțelepciunea, dreptatea, osărdiea, credința și toate celelalte fapte bune, cu care strămoșii noștri încingea pre stăpănitorii Domni. — Întru acestea închiind datoriile fiștecăruia dintre noi supușii și întru deplină încredințare că ne cunoști și ne știi, pășesc cătră împlinirea acestei sfinte datorii, și rog pre înălțimea ta să o primești ca o singură dorință ce am de a te vedea strălucind pe scaunul domniei, blagoslovit de tot neamul și propovăduit din vac în vac ca un pomăzuitoriu și așezătoriu a fericirii obștești.

O minunea mare a lucrărei dumnezeesti! Moldova de un vac de vreme zăcătoare supt împilarea cea vitregă și aspră țipă și strigă fără folos! Dumnezeu tulburat și plin de mănie d lasă în gura balaurilor din Fanariu! fulgeră și trăsnește: orașe

ard, lăcuinți se pustiesc, familii se răslățesc. Iată mila și îndurarea lui o măntue prin boale de boală, prin vaet de vaet, prin peire de peire, zic prin răutate grecească de răutatea grecilor: mare ești Doamne! și mari sunt minunile tale! un nou vac se deschide supt ochii noștri! și întocma ca zorile cele luminoase vestește fericirea cea viitoare, și tocma într'acest capăt de început Dumnezeu nu ia pe puternicul mândru nici pe bogatul neduios, nici pe trufașul nepătimitoriu, ce ia pre cel gonit de oameni, pre cel lipsit și sărac, pre cel părăsit și uitat, și îl sue, îl rădică în scaunul Domniei. Oare mai este îndoială că tot același șoptește și zice la urechea creștinului ce se teme de densusul: te-am luat de jos și te-am suit sus ca să cufund pre cei mândri, ca să sprijinesc pre cei goniți și ca să usuc lacrimile săracului năpăstuit; ia sama că ești ales, și tot alesul are judecata sa.

Înălțimea ta rânduit Down întru răspintei de vremi în care se sfărșește calea aceasta pentru cei streini și se începe pentru cei pământeni, ești socotit ca un înnoitoriu dreptăților unui norod întreg ce-și așteaptă mântuirea și scăparea de toate răutățile și necuviințele câte străinul împilătoriu prin

mii de chipuri fățărite și viclene, au vărăt din vreme în vreme în machina oblăduirii ca să ajungă la singurul țel a jafurilor și a prădăciunilor, spre a cărora surprare ești datoriu a preface, a schimba și a isvodi din nou.

Puntul acesta singur, milostive doamne, este destul a-ți arăta câtă lată și îndelungată este marea călătoriei pe carele ai întins pânzile și ai purces. Multe și încurcate unde de mii de cursuri a să te încurmezășeze și prin de față împotriviri și prin tainice gudării, ca să te abată din țelul limanului la care nația toată cere să ajungă curënd și de grabă. Ferește-te, stăpâne, și fă să se ferească de aceste mărșăvii toți căți te încungiură și au a te încunjura, căci dintr'un început ca acesta spânzură tăria și mântuirea nației.

Altele au fost puterile stăpânirii supt cei vitrigi și altele au a fi aceste de acum supt stăpânirea unui pământean; altele au fost atuncea împărtășirile cu deosebitele staturi, și altele nasc acum din feliul și ființa stăpânirii pământenești. Rare ori folosurile unei țări nu sânt încurmezășate de a celor megieșite, și acolea trebuie o înțeleaptă cumpănire spre a nu se surpa cele dintăi nici a

să ciocni cele de al doile, pline de vor fi și de putere.

Asupra înălțimei tale ca asupra unui început de la care să așteaptă multe au să sprijinească ochii milostivului Devlet pentru nimerirea sau nenimerirea sa, a puterilor megieșite pentru prefacerea din nou și a nației toate pentru de a simți mântuirea sau cufundarea sa de istov. Atăta ochi, atâte căutături nu pot negreșit să scape din vedere, cea mai mică de împotrivă mișcare. Inflorirea dreptăței, înfrânarea răutăței, rânduelile păzite cu amăruntul au să dea lustrul cel neșters a laudelor înălțimei tale; mulțămirea și fericirea nației este și va fi cea întâi putere covârșitoare împotriva prigonitorilor și singură ea poate să astupe gurile vrăjmașilor mari și puternici.

Nu te îndoi a crede, stăpâne, că zavistia otrăvită și pizma neînpăcătoare aș să se pornească asupra înălțimei tale. Firește se nasc ele când o îndeîmpotrivă putere iese din nou și se arată în prejma lor; însuși fapta bună este destul a le stărni, dar și ea singură numai poate să le calce, pentru-că cu dēnsa împreună se coboară ajutorul cel de sus.

S'au rădicat ceața aceea prin carele ca prin

steclele cele adăugitoare arătându-se cei puternici ca niște manine îngrozitoare, trăgea supunerea și cucernicirea; un soare a adevărului, un vânt a vacului au răsipit'o, și înălțimea ta ai să fi împăcătorul între cei ce amăgea și între cei amăgiți, și tocmai acolo trebuiește chibzuirea cea cu minte, ca să nu se ațițe vrajba și gâlceava omoritoare binelui obștiei.

Scrisoare către Mitropolitul Veniamin

despre învățăturile în Moldova.

Cinstea ce mi-ați făcut cu întrebarea: ce aş socoti asupra sporirii învățăturilor în țara aceasta,— este mai presus de priceperea unui Moldovan ca mine, carele nu a pășit pragurile moșiei sale; pentru aceasta, și numai îndemnat de respect și de dragoste, îndrăsnesc a însemna oare-care luări a-minte, trase nu din idei ce nu se văd, ci din lucruri cari cad sub simțiri,—măsura ce socotesc că ar trebui a fi luată în toate câte se ating de adevărata stare a omului și a luminărei lui, și pe care până a nu o lua însuși Europeii, nu au eșit

din haosul ideilor, în care s'au tăvălit filosofia Grecilor și a Europeilor în șir de multe veacuri.

Am cetit și înțeleptele propuneri, în această pricină, a unuia din sin-moșinii noștri, din care mai ales am înțeles până la cât omul arde de dorul înaintării neamului său.

Incepând dar de la propunerea: de se cuvine a îmbrățișa altă limbă prin școli, pentru învățătura științelor, și care anume, pentru că în a noastră moldovenească, lipsind autorii și inscrierile lor, lipsesc mijloacele pășirii înainte,—zic că și Elinii, cari de la Eghipteni, și Romanii cari de la Elini au luat științele, nu și-au schimbat limbele; ci au socotit, totodată cu agonisita științelor străine, să îmbogățească graiul lor. Oamenii Greci au alergat la Eghipet, oamenii Romani au năzuit la Atena, carii ca niște albine, colindătoare din floare în floare, au adunat și carat învățăturile în prisecele de unde sburase. Singuri Europeii, gândind poate ca și noi acum, au fost tras în învățături limba latinească; încât până nu de mult, pentru ca să-și învețe însuși limbele lor bine, trebuia să învețe mai întâi pe a lui Ciceron și a lui Tacit.

Târziu, trezindu-se din acest vis, s'au luat a eve

pe calea cea neabătută, și-au făcut gramatici, și-au alcătuit lecsicoane, au tălmăcit și tălmăcesc istorii și s'au îmbogățit în științi; încât data de la care se numeră repejunea riului de luminare este dată de când au deschis ochii și au scapat din pomenitul vis.

Pre lângă aceste mai adaog încă, că ar fi o mare greșală politicească de a se lua altă marșă spre luminare aice în Moldova și alta în soția ei Valachia, când tot cuvântul cere a ne stringe și a ne apropie în grafu și pravili pe chiar duhul Re-glementului.

Așa dar încheiu: că științele trebuie să se învețe în limba Moldovenească, aducându-se dacă nu sunt, barbați cu destoinicie spre aceasta, cari odată cu paradosirea să urmeze și tălmăcirea, după care apoi și tipărirea.

Ceea ce aud pomenindu-se, că cu adăogirea și schimosirea cuvintelor moldovenești s'ar alcătui două limbi, una a Bisericei și a prostului norod, și alta a părții de oameni învățați,—să las a zice că astfel de schimbări, fiind în adăogire și îndreptare în parte, iar nu în totul, nu pot aduce prefacere atât de mare pe cât să aducă neînțelegere, — dar este

lesne de răspuns: au doară în Franța, în Austria și în însași tot de o lege Rusia, limba ce voroște Biserica și norodul este așa precum vorbesc și scriu, *Ruso* și *Șatobrian*, *Șiler* și *Ghete*, *Karamzin* și alții?

Ceea ce privește la propunerea: în care din limbele streine să se învețe literatura? — zic în limba acei nații la care civilizația se vede în moral și în fapte, iar nu în spulberul ideilor; zic a unui neam pacinic și netulburător, care mi se pare a fi limba nemțască și carea ca o megieșită și împreunată ar înlesni toate împărtășirile neguțitorești și moralicești; totodată fiind și bogată și avutoare de toate înscrisurile vechi și nouă.

Iar pentru limba franțuzască, a mea socotință ar fi să se învețe numai prin instituturi particulare, unde adică voința și înlesnirea stărilor mână pe tinerime, iar nu unde guvernul deschide loc și chiamă pe tinerime la învățătură. Aceste zicând, sunt dator a pomeni iarăși că nu ideile dovedesc pe lucruri, ci ispitirile; și că, prin faptă, vai nouă! știm că prin nici unul din lucruri nu se împărtășesc mai lesne naravurile între neamuri decât prin învățătura limbei și prin înrudirea însoțirii. Au

doară începutul gudăriei și a intrigei au avut altă dată în Moldova decât de la aducerea graiului și a fetelor din Fanar?

Remăne acum a vorovi pentru sporirea și pentru întocmirea cuvintelor neaparar trebuincioase în limba moldovenească. Las a zice că proiectul pomenit, fiind așa de întins și de idei înalte grăitor, în care foarte puține cuvinte străine se ved, ar sluji drept dovadă, că limba noastră, pe pruba maicei sale latinei, este lesnicioasă în întocmiturile fraselor prin cari o idee se poate în multe feluri spune și grăi, lucru și dar în care, după a mea părere, se închee cel întâiū pont al bogăției unei limbi; — să las a zice, că deosebitele tălmăciri, atât în versuri cât și în prosă, mai din cuvânt în cuvânt după texturi, stau dovadă de bunătatea limbei; dar apoi, rușinane-vom sau fi-vom mai mândri decât strămoșii noștri Romani și decât vĕrstnicii noștri Europei întru primirea de cuvinte străine sau de întocmirea lor pe teapa graiului? Acei urmași după Elini, și Europeii după dĕnșii, nu s'au rușinat a zice: geometria, aritmetica, geografia, și c. l, plătind birul de o bună-cunoștință cătră Elini ca cătră sporitorii învățăturilor, cu păzirea numirilor ce ei au fost alcătuit

și dat științelor; și tocmai noi am fi acei cari să zicem: filosofiei, *iubire de înțelepciune*; geometriei, *pământo-măsură*; geografiei, *pământo-scriere*? Cu toate aceste, fiindcă pricina adăogirei și schimosirei cuvintelor este o pricină mare și gingașă, ca una ce se atinge de limba unei nații ce aleargă după agonisita ideilor, trebuie a începe mai de departe. și întreb: Ce este limba sau graiul? — Nimica alta, decât rostirea ideilor ce are gândul. Apoi dar cu cât gândirea minței își întinde crugul ideilor și le lămurește, cu atât și limba merge sporind; căci într'alt chip, omul numai cât ar tot gândi, dar n'ar mai vorovi. Aceasta se și vede la neamurile care ca niște cărmace pe drumul luminărilor, își alcătuesc și schimosesc cuvinte în graiuri, după sporirea ideilor. Și fiind că noi avem nu a afla și a iscodi, ci a urma și a învăța ale altora, trebuie să le primim și ideile și cuvintele de câte vom avea nevoie, și care la noi sau nu sînt, sau nu s'ar putè alcătui. Dar fiind că atât la primirea cât și la facerea din nou sau schimosirea cuvintelor pe teapa limbei noastre, trebuiesc măsuri și canoane, iar nu slobodă voe de a aduce pe unele, pentru că așa le-aū glăsuț Romanii, pe altele, pentru

că așa le vorovesc Ardelenii, iar pe altele a lepăda pentru că le avem de la Slavoni sau că sunt rousienești; — socotesc de neaparată trebuință a se face o comisie, încheată de bărbați buni scriitori în limba moldovenească, întovărășitori Epitropiei Scoalelor, numai și numai pentru îndreptarea limbei și a gramaticii; care Comisie în adunările sale să stee să socotească și să hotărască despre îndreptarea limbei, atât întru primirea cât și schimosirea cuvintelor.

Această Comisie va intra în cercetarea și îndreptarea gramaticelor făcute și fără de nici un capăt tipărite și slobozite în țară; ea va legiui pentru tălmăcirea cărților pravili, prin care ucenicii ce vor eși din scoli, să fie datori a tălmăci câte una din învățăturile în care se vor fi îndeletnicit. Tot această comisie, cu alta de asemenea ființă din Țara Românească, împărtășindu-se între ele, ar aduce sporire și întocmire limbei pe o măsură și pe o înțelegere cu care ar stringe însușirile amânduror noroadelor, din care apoi ar isvori potrivirea și înființarea a uneia și de o potrivă pravilă a Principatelor. Iar apoi, pentru a da instrucții, pe care comisia ar trebui a păși în lucrare, destoinic

nu mă cunosc, pentru că o treabă ca aceasta trebuie să fie gândită de mai multe minți.

Insemnez însă oare-care luări-aminte ce am putut descoperi :

A. Cuvintele câte le avem, fie Römlenește, fie Slovenește, fie Grecești, fiind-că lumea noastră așa le-au deprins, să nu le schimbăm. Așa dar cuvântului răsboi, să nu-i zicem *bătălie*, nici furtunei *tampetă*, nici cercului *circulus*. ș. c. l.

B. Cuvintele ce primim de la alții să le înmoldovim pe teapa graiului nostru, să zicem *Dimosten* lui *Dimostenis*, *paradosesc* lui *paradidomen*, *ocupație* lui *occupation*, ș. c. l.

V. *) Toate cuvintele câte din nou se vor face, să se potrivească pe cât se va pute mai mult a ave în sunetul lor potrivire cu tălcul și ideea ce închipuesc, spre pildă cuvintelor *vijiește*, *duduește*, *tună*, *detună*, *fălfăește*, ș. c. l.

G. Toate cuvintele câte din nou se vor face, să se facă, cu cât puțința va erta, mai scurte, adică mai de puține silabe, pentru că aceasta înlesnește minunat pe versuitori.

*) A... B... V... G... după alfabetul cirilic, întrebuițat de Konaki, adică A. Б. В. Г. (nota Edit.).

Aceste însemnări, cinstindu-mă a le supune Preasfințiilor Voastre, îmi veți erta a adăogi, că atât din filonichia aceasta stărnită în școli, cât și din ori-ce vëz cu ochii acum, eu nu mă mai îndoesc, că două lucruri sunt cari nestempărat ne scurmă și ne rod la inimă; unul adică, oarba grăbire cu care am socotit să câștigăm luminile, fără a socoti că niște ochi ce es de la întuneric trebuie pe încet, încet să se deschidă, pentru ca să nu chiorască mai tare, și fără a socoti că toate sporirile, și sufletești și trupești, întocmai ca plantele și poamele din florării, pripindu-se, nu pot avè nici floarea, nici gustul, nici veacul acelora pe care soarele și vëzduhul naște, crește, înflorește și coace pe încet de la primăvară până la toamnă; și că nici un neam nu s'au luminat în adevărate luminări, tind odată; și că din potrivă, grăbirea aduce și sminteli și greșeli care nu se mai pot îndrepta nici tămădui, ca alte greșeli în parte și obrăzarnice. Ear celalalt lucru este că o idee înadins greșită se revarsă și se întinde, zic, asupra civilizației; acest cuvânt, — care este atât de întins și cuprinzător, fiind-că ia în brațe pe omul țernă, în atărnare cătră pământ, și pe omul suflet în suire cătră cer, — a ajuns a

fi între noi ca un sburător ce au femeile smintite, cele cu ochii la densusul tipărite, îndrăgesc, îmbră-
ţoşază şi sărută o neintrupare; — sau zicând, ca
nişte drumeţi, carii ar boldi ochii la o stea pe
cer, şi fără a-şi mai pomeni că calcă pe pământ,
perd drumul, cad în noroae şi gropi, de care s'ar
fi ferit, dacă macar câte-odată ş'ar fi întors ochii
să caute la picioare.

Aşa dar, nu întreb la noi: Ce este civilizaţia? —
pentru că oşteanul are să-mi zică: este *muştrul*,
marşul şi *epoleturile*; civilul: *formele*, *controlările*
şi *delele*; bărbaţii şi femeile: *cele câte vedem*; —
ci întreb, ce trebuie să fie la noi civilizaţia? Şi la
aceasta Vă aud respunzând: moralul, moralul, şi iar
moralul; căci ce ar folosi să ştim câte sunt în
văzduh, în cer, pe pământ şi în mări, când am
înstrimbătăţi, am jăfui, am prigoni, am învrăjbi,
adică ne-am face mai răi decât am fost.

Şi cine poate tăgădui că respectul cu care este
datoare tinerimea cătră bătrâneţe, femeile cătră
bărbaţi, micii cătră cei mai mari, din ce în ce
piere şi se stinge din ochii noştri?

Cine poate tăgădui că cloşca de lăcomie şi-a
plodit pui pe vrajbă, pe strimbătate, pe zavistie,

pe pizmă și toate nepoatele ei, până la atăta, încât abia ne cunoaștem unul cu altul. Și aceste toate din ce pricină? Numai și numai pentru că sburătoriul ce ne-am făcut de civilizație, ca un sburătoriu, abate și dă în lături pe om de la adevărata ei ființă, care trebuie a fi singur moralul, și după urmare, pildele cele bune și așezăminturile privitoare numai cătră dănsul, iar nu cătră idei spulberate și de destrămare. Așa dar încheiu că adevăratul început de civilizație, ar fi de a învăța pe norod: Catihisul, ca să știe ce crede și cum crede, cari sînt datoriile societăței și omenirei; cum trebuie să lucreze pămîntul și copacii, cum trebuie să grijască și să sporească vietățile lui trebuincioase, și cum trebuie să se ajute pe sine și gospodăria sa cu casnicile lecuiți și oblojele. *) Ear starea cea deasupra norodului, care la noi se zice boerească, pe lângă de aceste, să învețe: cum trebuie să judece și să cărmuiască pe norod, povățuindu-l prin pilda purtărilor sale la

*) De luat sama și de minnat lucru este, că țerile cele mai luminate, în veacul nostru, după atătea și atătea opinteli și sbuciumături ce și-au făcut în calea luminărilor, abia acum cătră începutul veacului al XIX-lea, au înțeles, că o vie luminare de știință nu aduce pe cel adevărat folos, dacă

cele de adevărat folos; și toate aceste se încheie în învățătura Credinței, a Itichiei, a Matematicii, a Doftoriei și a Administrației. Cât pentru acele stări cari nu au trebuință de ajutoriul școalelor de aice, rămân în slobodă voe a învăța ce le-ar plăcè în socoteala lor.

în 13 Ghenar, 1837. .

nu este întemeiată pe folosul noroadelor, care sânt două: unul al *agriculturii*, și altul al *negușitoriei*; pentru aceasta vedem că acum toate mințile, toate gândurile și, după urmare, toate iscodirile, la aceste își țintesc prăvēțul și chitirea, fugind și depărtându-se cu totul de ideile nepipăite a metafizicii, adică a sgomotului de cuvinte fără de fapte.

Sfaturi cătră tinerii cununați, pentru viețuirea casnică.

Tinerilor, voi astăzi intrați într'o călătorie nouă pe marea vieței, această lată, de pe care eu de curënd m'am înturnat; pentru aceea vă pot și spune din ispită cele de căpetenie împrejurări ale călătoriei acesteia. Uniți cu cununia bisericească, voi de pe loc trebuie să vă puneți în minte că v'ați închezăsluit unul pe altul cătră Dumnezeu de a viețui cu dragoste și credință și între voi și cătră Densul, *până la sfârșitul vieței voastre.* *) Călea

*) Konaki era un dușman infocat al desparțeniei El. atribue di vorțului sărăciă și perderea familielor, scăderea simțului de familie și destrăbălarea societăței. Vezi în *St. Marc Girardin*, conversația cu un boer bătrân Moldovan: acest boer era Konaki.

aceasta în care intrați are și limanul de liniște și de scăpare, are și stânci de lovit și de îngrozire. Ele sînt următoarele: tu, N* *, să fii plecată cătră bărbatul tîu; iu, N. N* *, să nu-ți arăți covârșirea decăt prin blîndeță și sfătuire; de o potrivă amîndoi să fugiți de cea mai mică filonichie ca să nu ajungeți la sfadă, avînd de pildă că ori-ce pojar sau ardere mare nu are început decăt scîntee ori un cărbune. Ori și cînd vre-o mînie vî va înfoca, tăcerea este leacul care o potoale și o răcorește.

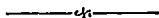
Temutul care este o hrană a dragostei în cătă vreme vine dintr'o îngrijire numai, se preface în patimă urită, îndată ce se întovărășește cu ciudă; pentru a-l micșura, chipul este de a fugi de cele ce dau prepuneri de îndoeli.

Să nu vî despărțiți nici așternutul, nici șederea, nici preumblarea, nici eglinglele, pentru că prin apropierea resuflului, cîștigă trupurile materialnica, iar sufletele morala simpatie.

Să vî feriți de desfrînări și de cheltueli lucsoase, pe căt se va putè mai mult, nu numai pentru că vatămă starea, ci pentru că prin ele vî deschideți un obiect de plăcere care va aprinde neinpăcarea sufletească.

Ori și când veți ave vre un parapon, să vi-l mărturișiți unul altuia cu inima curată, ca să se indrepteze partea cea greșită; și numai atunci să mi-l descoperiți mie, când odată și de două ori mărturisindu-vi-l, nu se va desfința pricina.

Ale legei să le păziți și biserica să nu o părăsiți, căci așa vă veți lumina cugetele; săracul să găsească pururea ajutor, fie cât de mic, căci săracul este Dumnezeu in haine strențuroase; și când miluiți, să gândiți la cei răposați părinți și neamuri ale voastre. Aceste păzindu-le, veți fi blagosloviți de Dumnezeu; ear pe mine cu dragoste mă înbră-țoșați până la cea de pe urmă minută a vieței mele.

Noțiuni de Hotărnicie.

Însemnări aflate de Logotêtul Kostachi Konaki în practica hotărîturilor și a cercetărilor de scrisori, și pe care le-a supus la cercetarea Obșteștei Adunări, ca, dacă le va cunoaște de adevărate, să servească de regulă Comisarilor ce s'au rânduit în desbateră hotărîturilor de moșii, îndată după introducerea Regulamentului Organic.

Opcină este acea care desparte obârșiile apelor curgătoare, unele din față către o apă mare, și altele din cealaltă față către altă apă mare, spre pildă: *Opcină între Prut și Bêrlad*, sunt vêrfurile ce se vêd despărțitoare obârșiilor, din părae curgătoare despre răsărit către Prut, și despre apus către Bêrlad, care *opcine* despart hotare de moșii la cele mai multe locuri.

Culme de deal sunt vêrfurile care despart părae, cu osebite numai că, acele pururea curg și se varsă

tot in aceeași apă mare, și că *culmele* sunt pururea pornite din *opcină*.

Obârșie este începerea de unde se pornesc cele întâi isvoare ale unui pârâu; ear cuvântul in vârfurile *obârșiilor* (verphotoa) cuprinde și scursurile din vârfurile dealului către acel pârâu.

De multe ori prin ispisoace vechi se zice: cutare moșie la *obârșiea cutăriea ape*, și moșia este depărtată de adevăratele obârșii, atunce însă acea moșie trebuie să fie pe un pârâu îndelung, care trece pe mai multe moșii.

Zăpodie este o față întinsă pe deal mare sau mic.

Curmătură este acolo, unde vârfurile unui deal se curmă de vre-o vâlcea sau de vre-o săpătură făcută din vreme in vreme.

Răsăritul și *Apusul*, *Mează-zi* și *Mează-noapte*, prin unele din ispisoace și scrisori vechi, sunt tot intervalul de la un punct către altul, din aceste patru puncturi; pentru că din vechime in Moldova nu se servea de busolă. In *sus* și in *jos*, de multe ori se găsește prin ispisoace după *cursul apelor* și după *starea dealurilor*. Așa dară la întâmplare când din acest fel de prelungire s'ar ivi acum, după hărțile geometricești, nu trebuie a ne lua după zi-

ceri și a strămuta moșiile, ci trebuie să ne povățuim de starea moșiilor alăturate și de semnele statornice de pe pământ ce s'ar arăta prin scrisori.

De multe ori prin ispisoace vechi, *intoarcerea la capetele moșiei* nu se rostește cu altă de cât cu cuvântul, *ear de acolo*, fără a mai zice: se *intource hotarul*; așa dar la acest fel de prilejuri, trebuie să ne povățuim de alăturatele moșii, dacă adecă mai stau și altele in acel capăt. Cuvântul *dcci*, sau de *aceu*, iu loc de cuvântul de: *acole inainte*.

Din vechime *rădicăturile la mori* erau mici ca la niște făclii, iar nu precum se află acum; pentru aceasta nu trebuie să se numere rădicăturile de acum, pe numărul vadurilor vechi, nici supt acest cuvânt, să se facă intindere de hotare la moșii, la apă mare. *Vadurile* arătate prin scrisori in lipsă de alte semne dovezi, sau de măsuri, pot servi la analogisirea intrupărei moșiilor, zicând: cu *vad de moară* in cutare apă sau pârău, insemnează că, acea moșie are dreptate a prinde fără oprire iazul de celalalt mal al moșiei de dincolo, dară nu că poate să oprească de la adăpătoare.

Cuvântul *sat* prin scrisorile vechi era ceea ce zicem acum o moșie, ear cuvântul *moșiea* (ce vine

din cuvântul moși) prin scrisorile vechi, este *ocină* și *avere*. — Când se zice prin vechile scrisori, o *silește* anume *cutare*, este pururea un trup de loc încăpător de un sat, în care au fost odinioară locuinți.

Moșie fără apă sau isvoare în lăuntru sau la unul din capete, nu se găsește, căci acele locuri prin ispisoace se numesc *din pustie*, pentru aceasta, și la așa întâmplare de stare de loc, fără apă, tot locul dintre două ape se găsește dat în două moșii, fie cât de lungi; precum moșiile de pe Bêrlad, se lovesc în capete cu moșiile de pe Gerul, în depărtare de trei și patru oare; moșiile de pe Prut, se lovesc în capete cu acele ce vin de pe Sohul și Lozov, în depărtare de șese și opt oare; așa dar lungimea cea de la acest fel de locuri, nu poate servi drept pilduire moșiilor celor care ar avea apă și s'ar găsi mai scurte, dacă nu au dovezi de înscrisuri sau de stăpânire stălpită.

Dovedită împreunare a trei moșii într'un colț, firește trage și pe a 4 moșie, în lipsă de alte dovezi temeinice arătătoare de semne sau măsoriște.

Prin ispisoace și documenturi vechi, *heleștee* sunt acele făcute de oameni, care acum se zic *Iazuri*;

iar *Iazăre* și *Bălți* sunt acele din fire; multe din ezerile și bălțile de prin șesuri de ape, s'au prefăcut în pământ roditor; dovadă snt bălțile de la gura Gerului și de la morile Boțirlăului, pomenite prin scrisori, nnde din vechime umbla năvoade, și acum ară și cosesc oamenii; așa dar la acest fel de însemnat dovedite locuri, nu trebuie să cerem nmai de cât bălți, dacă acum nu se găsesc.

Insorărirea între doue sau mai multe moșii, este o legiuire pe care s'au intemeet purnrea judecățile în Moldova, în lipsă de scrisori vechi arătătoare de semne sau de măsurătoare; la așa întâmplare se pomăzuesc hotăririle în lat după numărul siliștilor, eară lungul după granița insorăritelor moșii, dacă dovadă de scurtarea lor nu este sau prin scrisori, sau prin stăpănire stălpită și pacinică.

Mărimea siliștilor nu este de o potrivă, nu mai puțin în lipsă de dovezi sau de o stăpănire învechită și pacinică, se poate ingrădi în analogie cu altă siliște alăturată. Multe din moșii (mai vartos acele răzășești) împărțindu-se între neamuri, și acestea locuind părțile lor ș'au schimbat numele pe porecele lor și ș'au făcut întăritură pe dăensele. Așa dar, la analogia siliștilor, trebuie bine cercetat

și luat aminte, nu cumva unele sunt din trupul căpitelnicei moșii, rășluite vre-unei cimotoii de răzeși. Moșiile date din locuri domnești nu sunt supuse la regulele moșilor de a ave lățimea și lungimea, nici la ale însorărilor, pentru că aceste fiind bucăți de loc, rupte din locurile domnești, pot fi rotunde și in mai multe colțuri, precum au vroit a le da.

Cuvântul prin scrisori vechi *supt ascultarea cutăruia ocol, ținut și târg*, insemnează că odinioară au fost în trupul acelu ocol, ținut și târg.

Când mergerea înainte, sau la deal, sau la vale, nu este rostită cătră un semn cunoscut, trebuie să servească drept povățuire, linia din urmă spre dovedirea mergerei înainte, ear când și această din urmă lipsește, atuncea suirea se face drept la deal, fără cât de puțină abatere, cătră o parte sau alta pe costișuri.

Spre a se dovedi drumurile mai vechi, nu este un mai înlesnicios chip, dacă alte lumine lipsesc, de cât a căuta pe la petrișuri și suișuri săpături, căci unde au fost drum mare vechiu, trebuie să fie de acest fel de semne.

Spre a dovedi unde au fost moara veche (când

vătrașii nu se găsesc), să se iee sama, că din jos de unde au fost moara, matca este mai largă, iar la apele cu prundiș, trebuie să fie și scruntărire, dinaintea morilor.

Pământurile prin hotarnice nu sunt deopotrivă la toate moșiile, ci după raclele lor; dacă dar raclele se vor fi desființat, apoi atuncea in lipsă de alte lumini doveditoare mărginilor, s'au obicînit a se lua măsuri din alăturatele moșii, dacă sunt arătătoare de pământuri sau de racle.

Locuri de prisacă sunt și mari și mici, ear poeana in care stau stupii se măsoară cât ar svârli cu barda, diu mijlocul ei împrejur.

TĂLMĂCIREA

*cuvintelor neîntrebuințate azi sau ne-
obicinuite peste tot.*

A

Adiaforisese — nu-mi pasă, sunt indiferent.

Alcov — o despărțitură dintr'o cameră, care slujește de etac.

B

Bănat — părere de rău, măhnire.

Bărănesc — doresc, năzuiesc.

Betejesc — vatëm, aduc stricăciune, îmbolnăvesc.

Bezmetecese — năucesc, amețesc de cap.

Bobot — cu flacări mari.

C

Caftan — haină lungă cu mâneci, haină de investitură la primirea rangurilor mari.

Caretă — trăsura mare închisă.

Cățue — un vâșișor de metal pentru afumat.

Cătinel — încetișor.

Chizășluesc — garantez

Chirotesc (pirotesc) — dormitez, picur de somn, amorțesc.

Cimotie — neam, rudă.

Cocoloșesc — gugulesc, alint, resfăț.

Cornăresc — țin d arnele plugului.

Crug (termin astru .nic) — cerc, sferă, ciclu.

Cujbări — îndoituri, încovoeri.

D

Dănu (a) — a face donațiune.

Dele — dosare, acte.

Derază — a revêrsa raze, a lumina.

Devlet — imperăția turcească, guvernul turcesc.

Dină — (vezi nota 13 de la „Tălmăcirii“, pag. 310).

Divan — otomană, pat întins așternut cu covoare.

Dodot — vorbire fără șir și judecată.

E

Eglinge (eglingea) — petrecere, desfătare.

Erchian — cuvânt cu însemnare necunoscută.

Evghenie — nobleță.

F

Fermuar — agrafa, copcă

Feregea — un fel de mantă.

Filonichie — dispută, ceartă de vorbe.

Fită — litera f din alfabetul chirilic.

Fludă — gaz, tul (pentru învălit).

Frunzărese — resfoesc.

G

Găidile — picioarele

Gilde — câmpuri sămănite (?)

Gudărie — lingușire, slugărnicie.

II

Hac — simbric, și timpul cât a slujit cineva.

Haz — plăcere, încântare, desfătare.

Hazliu — plăcut, șagalnic, vesel.

Hămeseală — slăbăciune, lăncezeală

Hăulesc — cânt fără a spune cuvinte.

Hobot — vel de mireasă

Hojma — mereu, neconținut.

Holbură — vârtej de apă.

Hotru — viclean, mediator, pezevenchiu.

Hrismos — oracol.

I

Ifos — ton, aer de mândrie.

Ispică — încercare, nenorocire, cercetare.

Istovesc — sfârșesc.

Istov — sfârșit, deplin.

Istrăvesc — risipesc, cheltuesc nebunește.

Îngăima (a) — a încurca.

Îngemănare — se zice când un lucru este alcătuit din două părți
asemene.

Înghie — îmbie, oferă, invită.

Înghină — îmbină.

Înnăsturat — înzestrat cu năsturi sau bumbi.

Înstimat — încoronat, împodobit, înzestrat.

Învărfare — culminație.

J

Jacaș — jefuitor, prădător.

Jăriște — risipituri, dărămături dintr'o zidire arsă.

Jivină — animal, viețuitoare.

Jelț — scaun cu spetează și brațe.

Jertfelnic — sfânta masă din altar, unde se pregătește jertfa.

Joimiri — oșteni mercenari, lefegii.

Jugului (a) — a supune, a subjuga.

L

Libov — amor, voluptate.

Lines — răs, o fiară sălbatică cu privirea ageră.

Luntrări (a) — a conduce luntrea.

M

Manină — namila, arătare uriașă.

Mehenghe — isteț, șiret.

Melanhonie — forma de mai înainte a cuvântului **melancolie**.

Minuri — minerale.

Miterhanea — corp de muzicanți turcești.

Mistreț — sălbatic, acru.

N

Nadă — mijloc de smomit, (ceea ce se pune în capcană, mreajă, undiță, pentru a smomi).

Nămi (a se) — a se angaja într'o slujbă.

Năpădire — năvălire, îngreuiare.

Năsălie — pat pentru mort, un fel de targă de dus mortul la groapă.

Năstav — instituțiune, inspirație, direcțiune.

Nevolnic — neputincios.

Notilus — nautilus (un molusc) vezi pag. 316 nota 62.

Nur, nuri — farmec, grație.

Nurliu — fărmeacător, grațios.

O

Oblicesc—afiu, mă informez, descopăr.

Oblogele—leacuri ce se pun cu petice.

Obraz, obraze—persoane, fețe (acest înțeles nu-l mai are azi cuvântul).

Obrázarnic—personal.

Oșeresc (mă)—mă îngrozesc, mă înfiorez.

P

Paing—paingăn, painjen.

Paligorisesc—mângăiș, măgulesc.

Parapon Ț—ciudă, pică, supărare.

Pavěză—scut.

Pāj (termin de lemărie)—capătul cioplit al unui lemn ce se încheie cu altul.

Pășuire—ingăduire, indulgență.

Părgă—fructele cele dintâi.

Pestesc (pestitor)—întârziu, amén.

Pohfală—pompa.

Pohodnic—cal ales de călărie.

Pohoiș—șioiș, torent.

Pol—jumătate.

Pomăzuitor—acela care consfințește un lucru.

Poplând—plăpând.

Povedi (a)—a podidi, a năvăli, a năbuși.

Pravăț—scop, țintă.

Prileji (a se)—a se întempla.

Priveștesc—străbat, trec.

Procetesc—cetesc de mai multe ori.

Prohodi (a)—a face slujba îngropăciunii.

Protie—ântaietate, preferență.

Pusulă — busolă.

R

Raclă—o fâșie mare de pământ lucrător care împărțită în parcele se dă în stăpânirea muncitorilor.

Rădiu—pădure tână cultivată.

Rășluesc — înstrăinez, răpesc.

Răvnesc—doresc.

Redvan—trăsură închisă așezată pe dricuri.

Rehturi (rafturi)—toate cele de trebuință pentru ajustarea unui cal.

Reșchirați—resfirați, imprăștiați.

Rocodele—lucruri făcute de mână.

Rovină—mlaștină, restoacă, crepătură de pământ.

S Ș

Samavolnic—arbitrar.

Sămăluesc—asemenez.

Sămbrăluit—întovărășit cu alții pentru a lucra ceva.

Sburător—stahie, nălucă.

Scafă—scoică, strachină.

Scruntărire—așezatură de nisip și prund lăsată de apă.

Sfetesc—daș pe față, descopăr, arăt.

Siește (se)—se stiește.

Smad—brunet.

Smreduire—molipsire, infectare.

Stăvi (a se)—a se așeza, a se statornici.

Sin-moșini—compatrioți.

Stânjănire—oprire, mărginire, hesitațiune.

Stemă — coroană, diademă.

Stepină — treaptă, rang.

Stihie — element.

Stinchi (a) — a scăde, a micșura o mișcare.

Stingherese — abat, deranjez.

Stivă — o gramadă de obiecte cladite într'o ordine oare care, precum lemne, scânduri, doage, etc.

Strădănuință — silință mare, sirguință.

Strămurare — un bêt cu bold de îmboldit boii la tras.

Surgunesc — exilez.

Șiu (pe) — îndată, imediat.

Șirlău, șirloiu — undă, scurgere.

T

Tălc — interpretare, explicare.

Teapă — natură, fire.

Temut — gelosie.

Tind (odată) — dintr'odată.

V

Vălfă — autoritate, renume, faimă.

Vănzolit — sbuciumat, svêrcolit.

Vidmă — visiune, fantomă.

Volnicie — voce liberă, imputernicire de a face.

Z

Zălud — simplu, nepriceput, nerod.

Zăticnesc — împedec, deranjez.

Zimberechiu — coardă, resort.

E R R A T A

Schițe din viața Logofetului Konaki.

Pagina	<u>in loc de :</u>	cetește :
43	intemplată la 1802	intemplată la 1803
48	veacului al XIV-lea	veacului al XVI-lea
60, notă	4) Eugenia, călugăriță la Varatic	4) Eugenia Arhimandrită, stareța sf. Mănăstiri Varatic
62	opera cea de căpetenie	opera sa cea de căpetenie
65, notă 1	cu o derogățiuue	ca o derogățiuue
67, notă	Raluscanovi	Ralu Scanavi
68	el cel mai tănăr	el era cel mai tănăr
68, notă	Foliadis	Fotiadis
id. id.	Vralgu	Vratza
id. id.	Lord Stratford Redcliffe	Lord Stratford Redcliffe
69	frequentarea intinsă	frequentarea intimă
71	dar cea mai mare lipsă	dar cea mare lipsă
77, notă	Voillant	Vaillant
78	alte neamuri zălog.	alte neamuri zălog.“
80	popului român	poporului român.

Alcătuiri.

10 v. 13	Zedar	Zi dar
55 v. 24	ștraiul	ștraiul
59 v. 4	ca niște mici	ca niște mii
182 v. 8	se împresoară	se'mpresoară

Tălmăciri :

239 v. 8	s'apriud'a	s'apriudă a
259 v. 24	ϕ	A
267 v. 14	a le	ale
296 v. 8	pin	din

TABLA MATERIEI.

	Pagina.
În loc de prefață	3
Schițe din viața și familia Logofătului Konaki.	5

ALCĂTUIRI 1

Cine-î Amoriul?	3
Amorul ca și ostașii	6
Într'un rēdiu de dimineață	8
Afrodita și Amoriul	11
Iubitul și Uritul	18
Ochi verzi	20
Carpina	22
Catinca	25
Nume	30
Alexandru Mornz V.V.	38
Moartea părintelui meu	47
Moartea lui Vasilică Balș	53
Copiii morți	57

	<u>Pagina.</u>
Copiii morți	59
Necazul Logodnei	50
Logodna Prohiriței	64
Ce este Nurul?	67
Ah! ochișori vii	69
Ochi frumoși	71
Alegerea ochilor	73
Ochi toți având gălceavă	76
Respunsul unei scrisori	78
Amorul din prieteșug	89
Dorul	89
Cine are gust să-mi creadă	91
Suflet, inimă, simțire	93
Ah! amarnică durere	95
În vremelnica despărțire	98
Scrisoarea către Zulniea	99
Zori de ziună se revarsă	106
Tanguirea	141
Omule, slabă ființă	109
Peirea	111
Anii trec viața-nu scurtează	113
Slănicul 1819, Avg. 3	114
Într'o sară 1820, Sept. 20	115
Tu numai sub cerul ești una	116
Ochișorii ce slăvesc	117
Ce durere, inimioară	118
Jaloba mea	119
Până când astă pedeapsă	124
Moarte, moarte, ce nu vii	125
Ce durere sufletele	126
Inimă, mai fă răbdare	127
Țurerea mea este mare	128
Imputăciunea	130
În lipsa ei	131

	Pagina.
De-ai privi marea vr'odată	132
Mănie de trei zile	134
Mă sfârşesc, amar mă doare	135
Până când nemilostivo	137
Dacă ai venit în lume	138
În necazul meu cel mare	139
Cu prietena 'mpreună	140
Ah! zilelor fericite	142
Una e în toată lumea	144
Nume	145
Zic inimă s'aibă răbdare	147
Mă sfârşesc, amar mă doare	149
Când mă măniesem pe amorii	151
Robirea	153
Desnădejduirea	155
Darul	157
Zori răsar	158
Ah! durere otrăvită	159
Despărţirea	160
De-acum nădejtile toate	161
Astă noapte pe récoare	162
Ticălos sufletul meu	164
Păn' a nu resări zori	167
Într'acest loc plin de jle	168
Singurătatea	170
Ochilor, ăi să vă stângeţi	171
Dorul după despărţit	172
Dealuri, munţi, respundeţi voi	174
Visul amorului	175
Eatacul	183
Vrăjmaşii toţi într'un sfat	184
Ca tine nurlie	186
Darul umbreluţei	188
Aleargă, suflete-aleargă	189

	<u>Pagina.</u>
La darurile făcute	191
Pe năsălie	193
Eată ceasul amărit	197
De-acum plânge și suspină	198
Ah, suflete amărit	200
Iunie 23.	202
Pêrul căzut de vânt, 1838 Iulie 15	204
Istili sufletul meu	205
Rețeaua de pe pept	207
Aseară de-un veac trecut	208
Slănicul (după 26 ani).	210
Slănicul 1846, Iulie în 2 (după 27 ani)	212
Luna plină (1846)	214
Săracelor tinerețe (1846 Oct.).	217
1847, Iunie	219
Slănicul, 1848, la Iulie.	221
Borsecul din Transilvania (1847 Avgust)	222
6 April 1848	224
Cătră un copil bolnav de moarte	225
Amoriu, la a ta putere	226

TĂLMĂCIRI. ^{3,} ²⁴ 229

Iulia cătră Ovidie	236
Cătră Leandru ce nu venia	236
Eloiza cătră Abeliard	242
Cruzii Elinii cu jertfă	254
Cercare de voroavă asupra omului	258

Note la Alcătuirii și Tălmăcirii. 305

Alcătuirii	307
Tălmăcirii	309

	Pagina.
Serieri în prosă.	319
Scrisoare către Ioan Sturza Voevod	321
Scrisoare către Mitropolitul Veniamin	327
Sfaturi către tinerii cununăți pentru viețuirea casnică	339
Noțiuni de hotărnicie	342
<i>Tălmăcirea cuvintelor neîntrebuițate azi sau neobicinuite peste tot</i>	<i>349</i>

